

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Назарій Попадинець

**Внутрішній ринок продукції
лісової промисловості України:
проблеми та напрями розвитку**

Монографія

Львів • 2014

УДК: 339.3:630*6(477)

П-57

Науковий редактор:

Сторонянська І.З.

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу проблем розвитку
фінансово-кредитних відносин в регіоні,
Інститут регіональних досліджень НАН України.

Рецензенти:

Анопій В.В.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри комерційної діяльності і підприємництва,
Львівська комерційна академія Центральної спілки споживчих
товариств України;

Шульц С.Л.

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу регіональної економічної політики,
Інститут регіональних досліджень НАН України;

Дейнека А.М.

доктор економічних наук,
перший заступник голови Львівського обласного управління
лісового та мисливського господарства.

Попадинець Н.М.

П-57 Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України : проблеми та напрями розвитку : монографія / Н.М. Попадинець. – Львів : ІРД НАН України, 2014. – 182 с.

ISBN 978-966-02-7114-5

У монографії висвітлено основні проблеми та визначено напрями розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України.

Досліджено етапи формування та напрями розвитку теорії внутрішнього ринку, відповідно до системи інститутів описано класифікацію категорії “ринок”, визначено типи ринків і їх взаємодію, розкрито функції та види внутрішнього ринку, а також проаналізовано історичний досвід його становлення. Визначено та обґрунтовано роль і місце лісової промисловості у структурі внутрішнього ринку України. Розроблено методику оцінки розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості, що передбачає чотири етапи дослідження, на основі якої проведено аналіз і оцінку розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості. Запропоновано напрями розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості, що становлять собою комплекс заходів із регулювання внутрішнього ринку та розвитку лісової промисловості України. Розглянуто стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції лісової промисловості на внутрішньому ринку та обґрунтовано принципи формування кластерної стратегії.

Для наукових працівників, підприємців, державних службовців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів і магістрів.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України
(протокол № 12 від 27 грудня 2013 р.)

ISBN 978-966-02-7114-5

© Попадинець Н.М., 2014

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 2014

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Внутрішній ринок: суть і функції.....	7
1.2. Етапи еволюції внутрішнього ринку України.....	22
1.3. Лісова промисловість у структурі внутрішнього ринку України.....	37
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА.....	50
2.1. Методика оцінювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України.....	50
2.2. Структура та потенціал розвитку лісової промисловості України....	57
2.3. Тенденції розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України.....	72
РОЗДІЛ 3. РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	86
3.1. Напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України.....	86
3.2. Інфраструктурне забезпечення розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України.....	99
3.3. Стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції лісової промисловості на внутрішньому ринку України	108
Висновки.....	126
Список використаних джерел.....	128
Додатки.....	144
Додаток А.....	144
Додаток Б.....	150
Додаток В.....	151
Додаток Д.....	154
Додаток Е.....	155
Додаток Ж.....	164
Додаток З.....	164
Додаток К.....	166
Додаток Л.....	167
Додаток М.....	167
Додаток Н.....	168
Додаток П.....	170
Додаток Р.....	171
Додаток С.....	172
Додаток Т.....	174
Додаток У.....	175
Додаток Ф.....	178

ВСТУП

Місткість внутрішнього ринку є важливою потенційною конкурентною перевагою національної економіки України і його подальше розширення – ключовим чинником розвитку вітчизняного виробництва. Ефективність функціонування внутрішнього ринку сьогодні є детермінантою формування ендогенно орієнтованої моделі розвитку України. Витіснення продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку та зниження її конкурентоспроможності на світових ринках не сприяє процесам довгострокового економічного зростання. Наслідки надмірної екзогенізації внутрішнього ринку спонукають переглянути пріоритети його формування у розрізі окремих галузей виробництва задля реалізації політики імпортозаміщення та нарощення рівня споживання вітчизняної промислової продукції шляхом підвищення її якості, що дозволить покращити кон'юнктуру внутрішнього ринку.

Вагоме місце у структурі промисловості України посідає лісова промисловість (ЛП), модернізація якої дозволить зміцнити не лише економічну, а й екологічну безпеку держави. У таких умовах визначальну роль у забезпеченні сталого розвитку ЛП має відіграти внутрішній ринок. Зазначене вимагає розробки певних методологічних і методичних підходів до його розвитку на засадах стимулювання внутрішнього розвитку та споживання продукції ЛП.

Варто зазначити, що дослідженню теоретико-методологічних засад формування та розвитку внутрішнього ринку присвячено багато праць зарубіжних учених, зокрема А. Бейлі, П. Буагільбера, О. Вільямсона, Р. Коуза, А. Маршалла, Ф. Найта, І. Портера, А. Смітта, М. Спенса, А. Харбергера, Й. Шумпетера; а також вітчизняних учених: О. Азарян, В. Апопія, В. Гейця, Л. Збараської, А. Ігнатюк, В. Лагутіна, Л. Лігоненко, О. Пустовойта, М. Скрипниченко, І. Сторонянської, В. Точиліна, М. Чорної, О. Шубіна.

Формування виробничих, соціальних, економіко-екологічних та управлінських процесів розвитку ЛП розглядали такі вітчизняні вчені: І. Благун, Я. Бойко, С. Генсірук, А. Дейнека, І. Лицур, В. Мікловда, В. Пила, І. Синякевич, Ю. Туниця, О. Фурдичко, О. Шаблій.

Попри комплексність представлених результатів зарубіжними та вітчизняними вченими, залишаються невирішеними питання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, що дало б можливість виявляти проблеми в його регулюванні та забезпеченні конкурентоспроможності продукції.

Усе це підтверджує актуальність питання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП на сучасному етапі розвитку національної економіки та наукову значущість окреслених проблем.

Основна мета представленої монографії полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП і його регулювання.

У відповідності з метою і завданнями досліджень структуру монографії визначають: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

У *першому розділі* монографії з'ясовано сутність і значення внутрішнього ринку в національній економіці; визначено типи ринків і їх взаємодію; розкрито функції внутрішнього ринку, а також проаналізовано історичний досвід становлення внутрішнього ринку в Україні. Проведено дослідження еволюції розвитку внутрішнього ринку України після здобуття незалежності, що дозволило виокремити п'ять етапів. Проаналізовано роль держави у розвитку внутрішнього ринку, що пов'язана зі здійсненням заходів законодавчого та нормативного регулювання, спрямованих на забезпечення дотримання ринкових законів усіма учасниками ринку та захисту їхніх прав і свобод, а також інтересів суспільства. Визначено, що головна мета державної політики у сфері розвитку внутрішнього ринку – це підтримка конкурентоспроможності українських виробників і водночас розвиток ринкової конкуренції. Встановлено міжгалузеві зв'язки ЛП і зв'язки, що реалізують організаційно-економічні відносини ЛП у торгівлі на внутрішньому ринку. Особливу увагу звернено на роль і місце ЛП у розвитку внутрішнього ринку України та визначено основні екзогенно-ендогенні чинники впливу на розвиток ЛП.

Другий розділ монографії присвячений аналізу та оцінці розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП на основі запропонованої методики. Визначено обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП, здійснено оцінку рівня конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку, рівня локалізації та концентрації продукції ЛП у регіонах, оцінку впливу екзогенних та ендогенних чинників. Досліджено структуру та потенціал розвитку ЛП. Визначено основу формування оцінки розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП шляхом проведення розширеної діагностики, що дозволила виявити внутрішній потенціал ЛП і її можливостей як в національному, так і регіональному масштабі.

У *третьому розділі* монографії запропоновано напрями розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, що становлять собою комплекс заходів із регулювання внутрішнього ринку (економічно-організаційні, соціальні, фінансово-кредитні та інституційні) та регулювання розвитку ЛП (виробничо-економічні, екологічні та соціальні). Обґрунтовано залежність розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП від інфраструктури, що потребує ефективного залучення інвестиційних, трудових, виробничих, технологічних та управлінських рішень для забезпечення виробництва та просування товарів від виробників до споживачів, розкрито сутність управлінської інфраструктури та її вплив на розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП. З'ясовано, що у формуванні конкурентоспроможної продукції ЛП на внутрішньому ринку важливу роль відіграють конкурентні стратегії, що складаються з низки підходів і напрямів, що розробляються задля досягнення найкращих показників діяльності ЛП. Встановлено, що однією з найважливіших стратегій у перспективі розвитку внутрішнього ринку та забезпечення на ньому конкурентоспроможної продукції ЛП можна вважати формування кластерної

стратегії. Визначено, що одним із визначальних чинників підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках є активне впровадження екологічних інновацій у виробничий процес. Це сприятиме зміцненню екологічної безпеки розвитку ЛП і навколишнього середовища.

Монографія підготовлена у рамках основних напрямів науково-дослідної роботи Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України, а саме “Модернізація промислового потенціалу Карпатського регіону”, “Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки”.

Автор висловлює щирі подяку науковому консультанту, доктору економічних наук, професору І.З. Сторонянській, шановним рецензентам – доктору економічних наук, професору В.В. Апопю, доктору економічних наук С.Л. Шульц, доктору економічних наук А.М. Дейнеці, дружині, батькам та всім, хто допомагав у написанні та виданні монографії.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

1.1. Внутрішній ринок: суть і функції

Як свідчить історичний досвід цивілізації XVI-XX ст., розвиток економічної системи, спрямованої на критерії ефективності та здатність до саморегулювання, зазвичай здійснювався на основі ринкових відносин. Вони значною мірою відтворюють специфіку суспільного ладу.

Становлення внутрішнього ринку розпочалося з появою простого товарообміну на ранніх стадіях розвитку суспільного поділу праці. Товарний тип зв'язку виробників і споживачів прийшов на зміну натуральним взаємовідносинам усередині ізольованого натурального господарства. Виробництво, що було спрямоване на задоволення власних потреб, поступається місцем праці виробників на невідомий і вільний ринок. Таким чином починає формуватися класичний механізм взаємодії виробників і споживачів – механізм економічної конкуренції. Господарювання в цих умовах здійснюється не для власного споживання, а задля обміну. Товарне виробництво при цьому орієнтується на платоспроможні потреби, тобто попит¹.

Формування внутрішнього ринку завжди відбувається в процесі поглиблення суспільного поділу праці. Чим глибшим є суспільний поділ праці, тим більш розвиненим стає і ринок. Ця товарна форма на певному етапі розвитку є пануючою, а товарно-грошові відносини починають опосередковувати майже всі взаємозв'язки суспільства. Економіка, в якій товарно-грошові відносини є пануючими, у літературі отримала назву “ринкової економіки”. Ключовим елементом конструкції “ринкова економіка” є ринок².

Внутрішній ринок як конкретна форма товарного обміну виник у процесі розвитку товарного виробництва та обміну, як невід'ємна складова товарно-грошових відносин. З розвитком товарно-грошові відносини поступово трансформувались у ринкові, основою яких є ринок. Він найбільш повно виражає сутність цього складного економічного явища. Розвиток ринку спричинив існування множини визначень його сутності.

“Ринок” є одним із найпоширеніших економічних термінів, що використовується в економічній науці для характеристики ознак економічних систем. Проте, попри широту вживання, він не отримав загальновизнаного визначення ні від творців класичної політичної економії, ні від сучасних вчених-економістів. Спостерігаємо, що окремі автори взагалі не вважають за потрібне визначати економічну сутність ринку, хоча він є предметом їхнього

¹ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 5.

² Башнянин Г.І. Політична економія. [Частина 1. Загальна економічна теорія, Частина 2. Спеціальна економічна теорія] : [підручник] / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведев. – К. : Ніка-Центр Ельга, 2000. – С. 171.

дослідження³, а інші часто дають декілька визначень цього поняття. Так, у підручниках для вищих навчальних закладів “Економіка” за редакцією А. Булатова⁴ й у праці В. Петюха⁵ “Ринкова економіка” подано п’ять визначень, в енциклопедичних і довідкових видання – не менше двох. М. Білоусенко⁶, досліджуючи поняття ринок у західній літературі, зробив висновок, що в їхніх економічних словниках і підручниках взагалі немає визначення ринку, що свідчить про суттєвий недолік економічної теорії. А це є певною перешкодою не лише в підготовці навчальної літератури, а й у здійсненні прикладних досліджень з економічної проблематики. Крім того, визначення економічної сутності ринку є принципово важливим для розуміння причин і сучасних тенденцій еволюції ринкових інститутів⁷.

Соціально-економічна сутність поняття “ринок” у свій час досліджувалась в класичній, неокласичній і неінституціональній теорії. Розглянемо декілька прикладів.

Адам Сміт, один з засновників класичної теорії, писав, що кожна людина живе обміном, а саме суспільство можна розглядати як торговельний союз; людина постійно прагне знайти найбільш вигідне застосування капіталу, яким вона може розпоряджатись, що неодмінно приводить її до того заняття, що найбільш вигідне суспільству. Людина невидимою рукою направляється до цілі, що зовсім не входила до її намірів. Цією “невидимою рукою” в А. Сміта є ринкова ціна, що формується через конкурентний механізм урівноваження попиту на товар і його пропозиції на ринку⁸. Він довів, що під тиском вільної конкуренції ринкові ціни на товарних ринках рухаються до рівня, що відповідає витратам виробництва (природна ціна), а прибуток продавців на галузевих ринках має тенденцію до вирівнювання⁹. Це дає змогу ринку забезпечити оптимальний розподіл виробничих ресурсів, що призводить до максимального зростання добробуту населення.

Координуюча роль ринку у системі поглядів А. Сміта в суспільстві забезпечується за допомогою певних важелів, що мають дієвий вплив на поведінку людей. Він пише, що думки про приватний прибуток є єдиним мотивом, що спонукає власника всякого капіталу вкладати його в землеробство, мануфактуру або яку-небудь особливу галузь оптової чи роздрібної торгівлі.

³ Метанцев А.Н. Анализ рынка : Настольная книга маркетолога / А.Н. Метанцев. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – 552 с.; Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – 80 с.; Розвиток внутрішніх ринків в Україні : добробут завдяки конкуренції / Ін-т економічних досліджень та політичних консультацій, Німецька консультативна група з питань економічних реформ при уряді України. – К. : Видавництво “Альфа-Принт”, 2003. – 91 с.

⁴ Економіка : Учебник / Под ред. А.С. Булатова. – М. : Изд-во БЕК, 1995. – С. 15.

⁵ Петюх В.Н. Рыночная экономика. Настольная книга делового человека / В.Н. Петюх. – К. : Урожай, 1995. – С. 29.

⁶ Білоусенко М.В. Структура та ефективність функціонування ринку / М.В. Білоусенко // Економічна теорія. – 2006. – № 3. – С. 55.

⁷ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 17.

⁸ Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. В 2-х т. – Т. 1. – М., Ленинград : Гос. социально-эконом. изд-во, 1935. – С. 24, 52.

⁹ Там само. – С. 54-55, 104.

Водночас ринок за допомогою вільної конкуренції накладає лише декілька обмежень на економічну діяльність людей – це встановлення “запобіжника” щодо зростання прибутку та витрат фірми на виготовлення продукції¹⁰. На його думку, вільна конкуренція на ринку у вигляді незалежної поведінки покупців і продавців розглядалася як запорука його ефективного функціонування. Також А. Сміт вказує, що “природний порядок” економічної діяльності людей може бути порушений дією монопольних утворень, а невеликий за обсягом ринок не дає можливості збільшувати масштаби торгівлі відповідно до зростання капіталу¹¹.

Ринок у поглядах А. Сміта відображався як форма організації економічної діяльності людей. Ця теорія була майстерно досліджена та представлена у вигляді моделі, що відображала закономірності поведінки покупців і продавців в умовах децентралізованого товарного обміну. Ця поведінка координувалася за допомогою певних стимулів і обмежень. Результативність оцінювалася за критерієм добробуту суспільства. Вивчення ринку через моделювання поведінки покупців в умовах децентралізованого товарного обміну дало можливість А. Сміту виконати поставлені у дослідженні завдання, не вдаючись до визначення економічної суті поняття “ринок”¹².

Представник неокласичної економічної теорії А. Маршалл у своїй відомій роботі “Принципи економічної науки”, розглядаючи сутність ринку, зазначив, що економісти розуміють під терміном “ринок” усякий район, де відносини покупців і продавців один з одним настільки вільні, що ціни на одні й ті ж товари можуть легко й швидко вирівнюватися. Тобто це поняття почало означати всяку групу людей, які вступають у тісні ділові стосунки, укладаючи значні угоди стосовно будь-якого товару¹³. З його визначення виходить, що ринок – це дійсний або функціональний простір, де взаємодіють люди, встановлюються ціни на товар і формується попит і пропозиція на товар.

Усі інші дослідження визначення ринку в межах неокласичної економічної теорії були зосереджені на вивченні впливу змін конкуренції на закономірності поведінки продавців і покупців у процесі децентралізованого товарообміну. Такий розвиток економічної теорії виник у XIX ст. і став домінантним. Це було зумовлено тим, що результати дослідження ринку з позиції його конкурентної структури мали безпосередній вплив на економічну політику держав щодо пріоритетів розвитку приватних або державних підприємств, регулювання галузей суспільної інфраструктури, підтримання конкуренції через політику вільної торгівлі, стимулювання технологічного процесу через патентні гранти та субсидії тощо¹⁴.

---

¹⁰ Там само. – С. 317.

¹¹ Там само. – С. 20, 57, 102.

¹² Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 19.

¹³ Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. В 3-х т. Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 2. – С. 6.

¹⁴ Шерер Ф.Д. Структура отраслевых рынков / Ф.Д. Шерер, Д. Росс / Пер. с англ. – М. : Инфра-М, 1997. – С. 3.

З часом усі ці дослідження сформували окрему галузь економічної науки, що увійшла в історію економічної думки під назвою “теорія галузевих ринкових структур”¹⁵.

Неоінституціональний підхід економічної теорії до вивчення закономірностей поведінки покупців і продавців в умовах децентралізованого товарного обміну значно розширив і одночасно ускладнив аналіз ринку. У межах неоінституціонального підходу передбачалося, що учасникам ринку для усунення невизначеності у своїй економічній діяльності доводиться витратити додаткові виробничі ресурси для придбання інформації. Ці витрати пов’язані з такими діями на ринку: пошук інформації про ціни та якість товарів, потенційних покупців чи продавців, їх поведінку, матеріальний стан; здійснення торгів для виявлення позицій покупців і продавців; складання контрактів; спостереження за їх виконанням; захист прав власності на товари від посягання на них третьої сторони тощо¹⁶. Зазначені витрати отримали назву трансакційних. Неоінституціональна економічна теорія у загальних рисах визначає їх як такі, що виникають у процесі обміну правами власності на товари між учасниками ринку, їх також трактують як витрати функціонування ринків. Величина трансакційних витрат визначається сумою витрат фірм на складання, укладання контрактів та на контроль і забезпечення їхнього виконання¹⁷, тоді як витрати виробництва виникають лише при виготовленні продукції, що передбачена в контракті¹⁸.

На думку колективу авторів монографії “Ринки реального сектора економіки України: структурно-інституціональний аналіз”, найперспективнішим підходом до визначення поняття ринок із позиції нормативної економічної теорії є той, що вказує на його інституційну природу. Вони дали таке визначення ринку: ринок – це система соціальних інститутів, що регламентують зміну прав власності в процесі децентралізованого товарного обміну учасників ринку та розподіл між ними обмежених виробничих ресурсів для товарного виробництва ресурсів¹⁹. Ідею інституційного походження ринку вже неодноразово висвітлювали в економічній літературі. Так, Р. Коуз²⁰ писав, що ринки являють собою інститути, що існують для полегшення обміну; О. Уїльямсон²¹ наголошував, що фірми, ринки і контракти є важливими економічними інститутами;

---

¹⁵ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 21.

¹⁶ Эггертсон Т. Экономическое поведение и институты / Т.Эггертсон / Пер. с англ. – М. : Дело, 2001. – С. 29-30.

¹⁷ Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма : Фирмы, рынки, “отношенческая контрактация” / О.И. Уильямсон / Пер. с англ. – СПб. : Лениздат ; CEV Press, 1996. – С. 55.

¹⁸ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 24.

¹⁹ Там само. – С. 27, 30.

²⁰ Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. – М. : Дело ЛТД при участии изд-ва “Catallaxy”, 1993. – С. 10.

²¹ Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма : Фирмы, рынки, “отношенческая контрактация” / О.И. Уильямсон / Пер. с англ. – СПб. : Лениздат ; CEV Press, 1996. – С. 48.

Д. Ходжсон²² визначав ринок як організований та інституціоналізований обмін; К. Р. Макконелл, С. Л. Брю²³ – інститут, або механізм, що зводить разом покупців і продавців окремих товарів і послуг.

Усі визначення ринку, що наводяться в наукових роботах, можна впорядкувати за допомогою тих чи інших системних інститутів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація категорій “ринок” відповідно до системи інститутів

Інститут	Наукові погляди на зміст категорії “ринок”
Інститут власності на товар	Ринок – це сукупність наявних і потенційних покупців товарів ²⁴ . Ринок – група людей, які вступають у тісні взаємовідносини стосовно якого-небудь товару ²⁵ . Ринок – будь-яка взаємодія, у яку вступають люди для торгівлі між собою ²⁶ . Ринок – сукупність відносин між продавцями і покупцями щодо обміну товарами ²⁷ . Ринок – будь-яка сфера обміну, у якій існує купівля і продаж товарів і послуг ²⁸ .
Часово-просторовий інститут	Ринок – це “географічний або функціональний простір, на якому відбуваються обміни й укладаються взаємовигідні угоди” ²⁹ . Ринок – місце купівлі-продажу товарів і послуг, укладання торговельних угод ³⁰ . Ринок – сукупність умов, завдяки яким покупці та продавці товару (послуги) вступають у контакт один з одним з метою купівлі або продажу цього товару або послуги ³¹ .
Інститут грошей	Ринок – це інститут з правилами, що регулюють купівлю і продаж товарів і послуг як процес організованого обміну ³² . Ринок – сфера обміну як система товарно-грошових відносин виробників і споживачів матеріальних благ і послуг ³³ . Ринок – сукупність економічних відносин між фізичними і юридичними особами з організації та купівлі-продажу різноманітних товарів і послуг ³⁴ .

²² Ходжсон Д. Экономическая теория и институты : Манифест современной институциональной экономической теории / Д. Ходжсон / Пер. с англ. – М. : Дело, 2003. – С. 256.

²³ Макконелл К.Р. Экономикс : Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. В 2-х т. : Пер. с англ. 11-го изд. – Т.1. – М. : Республика, 1992. – С. 61.

²⁴ Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р.Коуз. – М. : Дело ЛТД при участии изд-ва “Catallaxy”, 1993. – С. 54.

²⁵ Петюх В.Н. Рыночная экономика. Настольная книга делового человека / В.Н. Петюх. – К. : Урожай, 1995. – С. 29.

²⁶ Долан Э.Д. Рынок : микроэкономическая модель / Э.Д. Долан, Д.Э. Линдсей / Пер. с англ. – СПб. : Автокомп, 1992. – С. 19.

²⁷ Черкасов Г.И. Рынок : регулирование рынка : Учеб. пособие для вузов Г.И. Черкасов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – С. 6.

²⁸ Словник сучасної економіки Макміллана : Пер. з англ. – К. : АртЕк, 2000. – С. 457.

²⁹ Постсоветский институционализм / Под ред. Р.М. Нуреева, В.В. Дементьева. – Донецк : Каштан, 2005. – С. 165.

³⁰ Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Э.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – С. 347.

³¹ Экономическая энциклопедия. Гл. ред. Л.И. Абалкин. – М. : Экономика, 1999. – С. 696.

³² Пустовийт Р.Ф. Інституціональне середовище підприємництва в трансформаційній економіці / Р.Ф. Пустовийт. – Черкаси : Брама Україна, 2006. – С. 353.

³³ Украинская советская энциклопедия : Т. 9. – К. : Главная редакция украинской советской энциклопедии, 1983. – С. 409.

³⁴ Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Відпов. ред. С.В. Мочерний. – Т. 1. –К. : Академія, 2002. – С. 235.

Інститут посередника	Ринок – це сфера обігу ³⁵ . Ринок – “...економічні відносини ... з приводу купівлі-продажу товарів і послуг у сфері обігу, а також механізм реалізації таких відносин, згідно з законами товарного виробництва і грошового обігу” ³⁶ .
Інститут ціноутворення	Ринок – це система, що керує співвідношенням попиту покупців та пропозиції продавців ³⁷ . Ринок – абстрактний або реальний простір, на якому взаємодіють пропозиція та попит на певні матеріальні блага, товари та послуги ³⁸ . Ринок – місце, де проходить товарообмін і формується ціна, на основі якої товарообмін здійснюється ³⁹ . Ринок – система економічних відносин купівлі-продажу товарів, у межах якої формується попит, пропозиція і ціна на них ⁴⁰ . Ринок – система економічних відносин, що відображаються через попит, пропозицію і ціну ⁴¹ .
Інститут конкуренції	Ринок – це “система товарно-грошових відносин, що виникають між покупцем і продавцем, що включає механізм вільного ціноутворення, вільне підприємництво, що здійснюється на основі економічної самостійності, рівноправності та конкуренції суб’єктів господарювання в боротьбі за споживача” ⁴² . Ринок – це закони виживання та конкуренції суб’єктів комерційної діяльності ⁴³ .

*Джерело: складено автором.

Відомий польський економіст Л. Бальцерович писав: “Що таке ринок?” Це певний особливий механізм координації намірів і дії виробників і споживачів певного блага, завдяки якому відбувається узгодження між ними за відсутності спеціального керування згори, тобто саме тому, що такого керування немає. Таким чином, ринок існує лише тоді, коли люди мають у господарюванні широкий діапазон свободи”⁴⁴. Важливим він вважав те, що ринок стає безпосередньою формою економічної демократії і свободи. Саме тому західні ідеали ринкової економіки в сучасних умовах є прикладом для країн, що розвиваються, зокрема з постсоціалістичною економікою.

³⁵ Інфраструктура товарного ринку : [навчальний посібник]. – 2-ге вид. За ред. О.О. Шубіна. – К. : НМЦВО МОІН України ; Студцентр, 2004. – С. 11.

³⁶ Мочерный С.В. Основы экономической теории / [С.В. Мочерный, В.К. Симоненко, В.В. Секретарюк, А.А. Устенко] ; под общ. ред. С.В. Мочерного. – К. : О-во “Знання”, КОО, 2000. – С. 145.

³⁷ Экономикс : Англо-русский словарь-справочник / Под ред. Э.Дж. Долана, Б.И. Домненко. – М. : Лазурь, 1994. – С. 18.

³⁸ Экономическая энциклопедия. Гл. ред. Л.И. Абалкин. – М. : Экономика, 1999. – С. 696.

³⁹ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовийт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 173.

⁴⁰ Ходжсон Д. Экономическая теория и институты : Манифест современной институциональной экономической теории / Д. Ходжсон / Пер. с англ. – М. : Дело, 2003. – С. 350.

⁴¹ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 6.

⁴² Економічний словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – С. 185.

⁴³ Петюх В.Н. Рыночная экономика. Настольная книга делового человека / В.Н. Петюх. – К. : Урожай, 1995. – С. 35.

⁴⁴ Бальцерович Л. Свобода і розвиток. Економія вільного ринку / Л. Бальцерович. – Львів, 2000. – С. 168.

Звідси можна зробити висновок, що ринок має безліч визначень, що по суті є правильними і можуть використовуватись в економічній термінології. Так, в енциклопедичних і довідкових посібниках можна знайти десятки визначень різноманітних ринків. Наприклад, у Великому економічному словнику А. Борисова їх понад 100, у Сучасному економічному словнику Б. Райзберга, Л. Лозовського і Е. Стародубцевої – близько 80. Аналіз показує, що всі автори намагаються відкрити сутність ринку за допомогою того чи іншого аспекту процесів зміни прав власності на продукцію під час децентралізованого товарного обміну та розподілу обмежень виробничих ресурсів у процесі товарного виробництва, що регулюється системними інститутами⁴⁵.

Отже, ринок – це складне й багатогранне явище. Ринкові взаємовідносини значно різняться в різних країнах за соціальними, історичними особливостями, ступенем розвитку, рівнем зрілості, рисами модифікації тощо. Ринок для американця, західноєвропейця, японця виглядає по-різному, і це цілком природно, якщо врахувати, що американська “ринкова економіка” тяжіє до класичної моделі підприємництва, французька – до державного “дирижизму”, західнонімецька – до “соціального ринкового господарства”, а японська – до “корпоративного патерналізму”. З огляду на це, Україна повинна мати ринок, що відповідав би її національним особливостям, а не американській чи японській моделям⁴⁶.

На нашу думку, економічне зростання України все більшою мірою визначається її внутрішнім ринком, ефективність функціонування якого перетворюється в одну з головних складових довгострокового розвитку економіки.

Внутрішній ринок виступає як сфера товарного обороту і має свої просторово-територіальні межі. З огляду на них, а також на масштаби товарообороту, можна виділити декілька типів ринку, що взаємодіють між собою (рис. 1.1).

Тіньовий ринок – об’єктами купівлі-продажу на якому є товари, не заборонені законом, але суб’єкти ринкових угод ухиляються від вимог чинного законодавства⁴⁷. Тіньовий ринок є присутнім у всіх перерахованих типах ринку на рис. 1.1., має структуру таку саму, як і офіційні ринки, тобто його елементами є предмети споживання, засоби виробництва, кредити тощо.

Базовими в ринкових системах є галузеві ринки, що є складовою частиною всіх типів ринку. Галузеві ринки систематизують за різними ознаками, найпоширенішою з яких є об’єкт обміну. Тому цей спосіб систематизації галузевих ринків широко використовують в економічній науці, практичній роботі органів влади, господарській діяльності підприємств для

⁴⁵ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 9-10.

⁴⁶ Башнянин Г.І. Політична економія. [Частина 1. Загальна економічна теорія, Частина 2. Спеціальна економічна теорія] : [підручник] / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. – К. : Ніка-Центр Ельга, 2000. – С. 178.

⁴⁷ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 21.

характеристики товарообігу певного виду продукції в національній економіці. На основі об'єкта обміну галузеві ринки об'єднуються у видові групи: ринки товарів кінцевого споживання (споживчій, інвестиційні товари); послуг; ринки виробничих ресурсів (трудових ресурсів, фінансових ресурсів, первинних і оброблених природних ресурсів)⁴⁸.

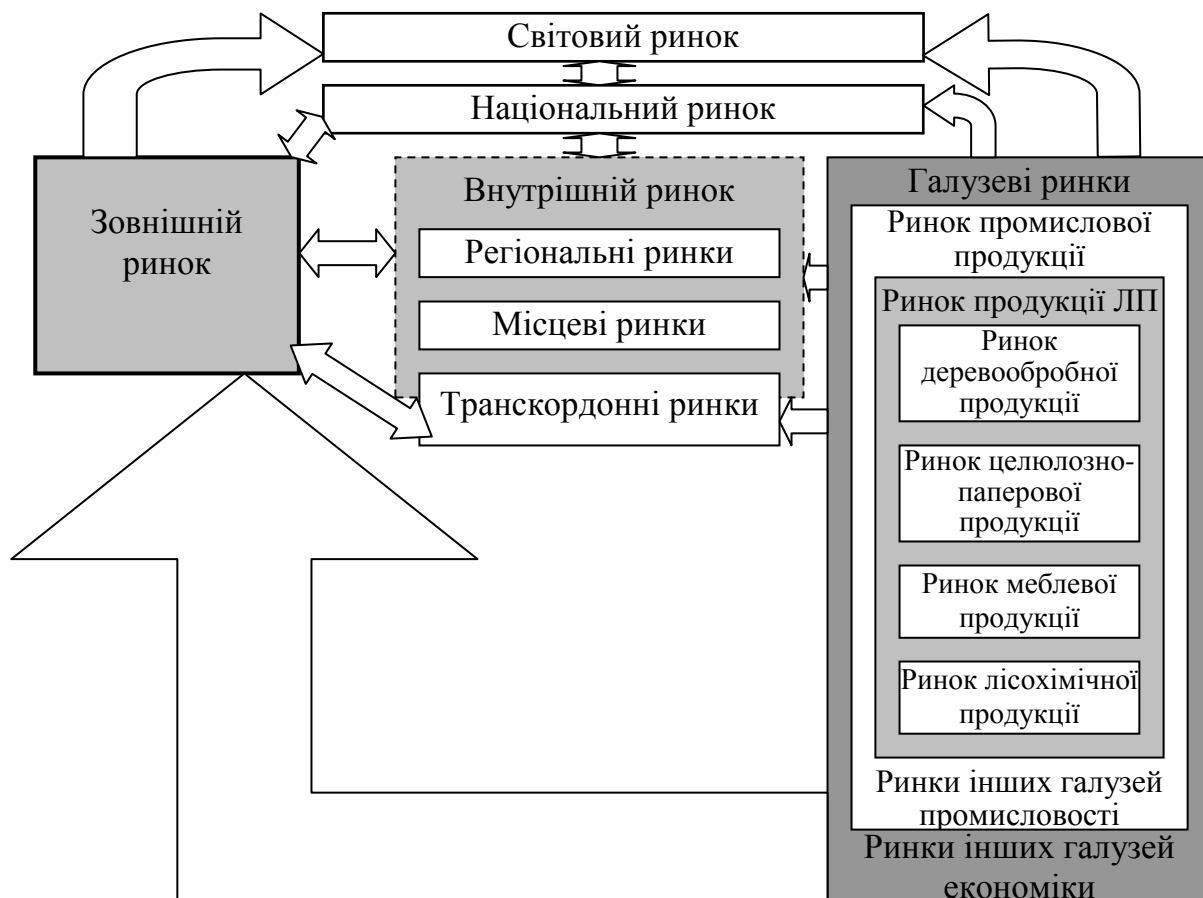

Рис. 1.1. Типи ринків і їх взаємодія

* Джерело: власна розробка.

Світовий ринок – це сукупність національних ринків, що поєднані між собою всесвітніми господарськими зв'язками на підставі міжнародного поділу праці, спеціалізації, кооперування, інтеграції виробництва збуту товарів і надання послуг⁴⁹.

Зовнішній ринок, або нерезидентний – це сектор економіки, у якому відображаються операції зарубіжних економічних агентів з резидентами країни⁵⁰.

В.О. Точилін⁵¹ зазначає, що місцеві ринки різняться за такими ознаками як об'єкт обміну і кон'юнктура. Тобто на одних місцевих ринках підвищеним

⁴⁸ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 32.

⁴⁹ Корольова О.Г. Стратегія формування привабливості зовнішнього ринку для підприємств плодоовочевого підкомплексу Миколаївської області : дис. ... кандидата екон. наук : 08.08.01 / Корольова Олена Григорівна. – Херсон, 2010. – С. 56.

⁵⁰ Михайленко О. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України / О. Михайленко // Економіка України. – К., 2002. – № 10. – С. 39.

попитом можуть користуватися продовольчі товари, на інших – непродовольчі або певні види послуг, що може впливати на формування кон'юнктури на цих ринках.

Доповнюючи, можна сказати, що сьогодні не існує єдиного підходу до визначення поняття місцевих (локальних) ринків. Проте можна вважати, що це – сукупність галузевих ринків товарів і послуг, на які існує попит споживачів у певній місцевості.

Сукупність місцевих ринків у межах конкретного регіону формує регіональні ринки. Проведені дослідження С.Л. Шульц⁵² засвідчують значну диференційованість регіональних ринків в Україні, однак єдність регіональних ринків у межах внутрішнього ринку країни забезпечується такими чинниками як наявність однієї національної валюти та єдиного законодавчого простору їх функціонування.

В умовах глобалізації світового господарства інтенсивного розвитку набули транскордонні ринки.

Транскордонний ринок – це об'єднані національні ринки товарів, послуг, капіталів, праці, якими неформально користуються громадяни сусідніх територій для задоволення потреб (домашнього господарства) у межах діючих національного та міжнародного законодавства. Транскордонне співробітництво у т.ч. сприяє розширенню національних законодавчих рамок щодо отримання благ із транскордонних ринків і формалізує відносини в транскордонному регіоні, залучаючи, крім громадян, й інші господарюючі суб'єкти та установи⁵³.

Найбільш проблемним на сьогодні є визначення і розмежування внутрішнього та національного ринків, оскільки деякі автори ці поняття вважають тотожними. Ці поняття можуть ототожнюватись, але лише у випадку, коли мова йде про закриту національну економіку. Тобто, якщо уявити національну економіку, в якій усі види галузевих ринків є виключно внутрішніми, то їх сукупність можна розглядати як внутрішній ринок країни, який одночасно і є національним. Але коли йдеться про відкриту економічну систему, тоді національний ринок тісно пов'язаний з ринками інших держав, потоками товарів, послуг, капіталів, робочої сили, він є функціональною формою взаємодії економічних суб'єктів, зокрема: підприємств, домашніх господарств, державних інституцій та економічних агентів інших країн. На національному ринку також відсутній єдиний рівень цін на товари і послуги, що не дає можливості кількісно обрахувати його обсяг. На відміну від національного, внутрішній ринок країни обслуговує потреби тільки тих суб'єктів господарювання, які знаходяться на економічній території певної країни. Тому внутрішній ринок потрібно вважати механізмом задоволення

---

⁵¹ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 32.

⁵² Шульц С.Л. Економічний простір України : формування, структурування та управління : [монографія] / С.Л. Шульц. – Львів : ІРД НАН України, 2010. – С. 106-128.

⁵³ Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво в умовах інтеграційних процесів України : дис. ... доктора екон. наук : 08.08.01 / Мікула Надія Анатоліївна. – Львів, 2005. – С. 105-106.

потреб суб'єктів ринку, які знаходяться на економічній території даної країни, за рахунок пропозиції підприємств-резидентів.

Внутрішній ринок разом з експортними та імпор্তними потоками утворює відкриту систему національного ринку, що є складовою світового ринкового середовища. Внутрішній ринок можна вважати ядром національного ринку і фактором подальшого економічного зростання та розвитку національної економіки.

Теоретико-методологічним засадам вивчення внутрішнього ринку присвячено багато праць. Погляди зарубіжних вчених щодо розвитку та процесів його формування можна розділити на кілька етапів (Додаток А).

Перший етап – зародження теорії ринку на основі аналізу таких ринкових відносин: конкуренція, попит, пропозиція, олігополія, а також формування теоретичних основ дослідження поведінки підприємств (П. Бугільбер, А. Сміт, Л. Вальрас, А. Маршалл, А. Пігу, А. Курно, Ж. Бертран, І. Портер).

Другий етап – для дослідження фірм і ринків використовують дедуктивний та емпіричний аналіз (В.С. Джевонс, Ф.І. Еджуорт, Д.Ж. Кларк, Ф. Найт, А. Бейл, Г. Мінз, П. Серджені, Дж. Аллен).

Третій етап – характеризується виникненням теорії монополістичної та недосконалої конкуренції на внутрішньому ринку (П. Сраф, Е. Чемберлен, Дж. Робінсон, А. Лернен).

Четвертий етап – відображений у дослідженні теорії формування і розвитку галузевих ринків на основі впливу екзогенно-ендогенних чинників (Дж. Бейн, Е. Мейсон, Г. Демзен, Дж. Стіглер, Р. Коуз, О. Вільямсон, А. Харбергер, Й. Шумпетер, В. Ойкен, Дж. Мак-Гі).

П'ятий етап – розвиток теорії внутрішнього ринку в рамках теорії підприємства, державного регулювання, дослідження проблем вертикальних відносин, диференціації продукції, інноваційних чинників розвитку економіки та глобалізації світової економічної системи (М. Спенс, А. Діксіт, У.Дж. Баумоль, А. Волінський, Дж. Робертс, Р. Шмалензі, П. Мілгром, А. Алчян, Г. Марвел, М. Уотерсон, Г. Левіт).

Вітчизняні економісти ХІХ ст. Н. Назаревський, М. Туган-Барановський, А. Рафалович, П. Фомін, Д. Піхно, які ще належали до учених-економістів Російської імперії, у своїх роботах досліджували внутрішній ринок, проблеми сутності монополій, узгодженої олігопольної поведінки та концентрації галузевих ринків.

Останнім часом дослідженнями розвитку внутрішнього ринку в напрямі екзогенно-ендогенних чинників впливу на внутрішній ринок займаються такі учені: В. Геєць, В. Дем'яненко, М. Скрипниченко, В. Сіденко, С. Шумська; дослідження внутрішнього ринку споживчих товарів і галузевих ринків: О. Азарян, О. Амоша, В. Апопій, А. Ігнатюк, В. Лагутін, Л. Лігоненко, В. Лір, Т. Осташко, О. Пустовойт, В. Точилін, М. Чорна та О. Шубін.

Така класифікація етапів розвитку внутрішнього ринку надає можливість усвідомити, що таке внутрішній ринок та які економісти вперше розпочали дослідження напрямів його розвитку.

Внутрішній ринок відіграє важливу роль у стимулюванні національного виробництва (збільшенні обсягів виробництва, зниженні втрат на одиницю продукції, підвищенні її якості та удосконаленні галузевої структури), зростанні добробуту населення, зміцненні економічної та політичної незалежності. Виходячи з того, що поряд з ринками досконалої конкуренції функціонують ринки недосконалої конкуренції, існує постійна потреба в дослідженнях, метою яких є аналіз механізму спрямування господарської діяльності виробників і посередників на задоволення зростаючого споживчого попиту на різноманітні товари та послуги, розвитку виробництва, що базується на новітніх досягненнях науки та техніки, місця та ролі в цьому процесі держави.

Визначення поняття внутрішнього ринку відображалось у працях багатьох економістів сучасності. Так, значна кількість російських економістів внутрішній ринок тлумачать як республіканський, під яким розуміється сфера обігу товарів у межах республіки (держави)⁵⁴, або як ринок, що діє всередині країни⁵⁵. Авторським колективом наукової доповіді “Галузеві ринки України: оцінка стану та перспективи розвитку” звернуто увагу на те, що такі визначення внутрішнього ринку є не зовсім методологічно виваженими, оскільки за єдину його ознаку прийнято кордони держави. Виходячи з цього, купівлю нерезидентами продукції всередині країни можна розглядати як товарообмінні операції на внутрішньому ринку. Вони уникнули такого роду помилки і у своїй доповіді розглянули внутрішній ринок як “...систему відносин у сфері товарного обміну і купівлі-продажу товарів і послуг і їх просування від виробника (резидента) до споживача в межах державних кордонів”⁵⁶. Проте, на наш погляд, і це визначення не дає чітких методологічних орієнтирів для визначення кількісних параметрів внутрішнього ринку – обсягу, сукупного попиту та пропозиції.

Авторський колектив монографії “Ринки реального сектора економіки України: структурно-інституціональний аналіз” визначає внутрішній ринок як “сукупність галузевих ринків національної економіки, на яких домогосподарства, підприємства і держава задовольняють платоспроможний попит на товари і послуги, у тому числі імпортні”⁵⁷. А авторський колектив науково-методичної розробки “Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку” внутрішньому ринку дає таке визначення: “це система суспільно-економічних відносин і взаємопов’язаних інституцій у сфері товарно-грошового обігу, які опосередковують взаємовідносини між вітчизняними виробниками-продавцями і споживачами-покупцями на території

⁵⁴ Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Э.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – С. 301; Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 1999. – С. 535.

⁵⁵ Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Фонд “Правовая культура”, 1994. – С. 115.

⁵⁶ Точилін В.О. Галузеві ринки України: оцінка стану та перспективи розвитку : [наукова доповідь] / За ред. В.О.Точиліна: – К. : Ін-т екон. прогноз. НАН України, 2004. – С. 5.

⁵⁷ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 34.

певної країни”⁵⁸. О. Михайленко розглядає внутрішній ринок як “механізм задоволення потреб суб’єктів ринку, що знаходяться на економічній території певної країни, за рахунок пропозиції підприємств-резидентів”⁵⁹. О. Пустовойт⁶⁰ економічне поняття “внутрішній ринок” використовує для характеристики обсягів споживання товарів і послуг домогосподарствами, підприємствами, органами управління всіх рівнів, що здійснюється через сферу товарного обігу національної економіки.

Проте ми вважаємо, що найбільш широко і точно охарактеризував сутність значення внутрішнього ринку В. Лагутін⁶¹. Він визначає внутрішній ринок як “цілісну систему соціально-економічних відносин у межах території країни між покупцями, продавцями та торговими посередниками з приводу руху товарів і грошей, що забезпечує реалізацію потреб економічних суб’єктів у товарах (послугах, роботах), а також систему соціально-економічних відносин і сукупність інституцій у сфері товарного обігу, що опосередковують взаємовідносини між виробниками-продавцями і споживачами-покупцями на внутрішній території країни”.

Велика кількість визначень представлена і в енциклопедичних і довідкових посібниках. Зокрема, внутрішній ринок це – ринок, що діє всередині країни, у її межах⁶²; система економічних відносин у процесі обміну товарами, цінними паперами та послугами, що виникають між виробником і споживачами матеріальних благ і послуг; продукт суспільного поділу праці⁶³; сфера обертання товарів і послуг у межах національної економіки⁶⁴; товарообіг, обмежений рамками державного кордону⁶⁵; сфера товарного обміну, обмежена державними кордонами; сукупність економічних відносин товаровиробників і споживачів стосовно реалізації товару⁶⁶. Цей перелік можна продовжувати, хоча здебільшого визначення є еквівалентними, а інколи і взаємозамінними.

На наш погляд, з наведеної великої кількості думок щодо визначення внутрішнього ринку, варто виділити такі головні ознаки цього поняття.

Внутрішній ринок – це:

- територіально-інституціональне утворення;
- сфера товарного обігу, що функціонує в межах державного кордону і регулюється органами влади цієї країни;

⁵⁸ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусєв та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 12.

⁵⁹ Михайленко О. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України / О. Михайленко // Економіка України. – К., 2002. – № 10. – С. 38.

⁶⁰ Пустовойт О.В. Внутрішній ринок України : потенціальні та реальні можливості впливу на економічне зростання / О.В. Пустовойт // Економіка України. – К., 2007. – №3. – С. 52.

⁶¹ Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів : теорія розвитку і регулювання : [монографія] / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 7.

⁶² Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Э.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – С. 55.

⁶³ Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Відпов. ред. С.В. Мочерний. – Т. 1. – К. : Академія, 2002. – С. 251.

⁶⁴ Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – С. 792.

⁶⁵ Живко З.В. Словник сучасних економічних термінів / З.В. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко. – Львів : Край, 2007. – С. 299; Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В.А. Коноплицький, Г.І. Філіна. – К. : КНТ, 2007. – С. 392.

⁶⁶ Коломойцев В.Є. Універсальний словник економічних термінів : [навчальний посібник] / В.Є. Коломойцев. – К. : Видавництво “Молодь”, 2000. – С. 272.

– складова макроекономічної системи суспільства, що представлена товарними, грошовими і фінансовими потоками національного капіталу, і де за певного рівня цін відбувається розподіл обмежених виробничих ресурсів, інвестиційних, споживчих товарів і послуг.

Залежно від рівня конкуренції розрізняють чотири ринкові структури, або моделі внутрішнього ринку:

– ринок чистої (досконалої) конкуренції – характеризується наявністю великої кількості незалежних продавців, які виробляють стандартизовану продукцію;

– ринок монополії – ринок, де одне підприємство є єдиним продавцем продукції;

– ринок олігополії – ринок невеликої кількості виробників з великою концентрацією виробництва;

– ринок монополістичної конкуренції – велика кількість виробників, які виготовляють диференційований продукт.

Для більш яскравого розуміння сутності внутрішнього ринку, здійснимо його класифікацію за низкою критеріїв (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Види внутрішнього ринку

Критерії	Види ринку
Залежно від якісних характеристик товарів і послуг, що домінують в обігу	Високотехнологічний Низькотехнологічний
Залежно від особливостей входу та виходу	Відкритий Закритий
Залежно від конкурентної структури	Конкурентний Олігопольний Монопольний
Залежно від виду і критерію часового інституту	Реальний Умовний (віртуальний)
Залежно від державного впливу	Регульований Нерегульований
Залежно від насиченості ринку об'єктами та суб'єктами	Концентрований Неконцентрований
Залежно від наявності інтенсивних торговельних зв'язків	Інтегрований Неінтегрований
Залежно від товарного дисбалансу попиту і пропозиції	Симетричний Асиметричний

* Джерело: складено автором.

На високотехнологічному ринку обґрунтованими є зусилля з інтеграції технологічної та маркетингової стратегій розвитку торгівлі, де така інтеграція забезпечує досягнення ефекту синергії, що дає змогу підвищити ефективність реалізації стратегії щодо розвитку торгівлі.

Низькотехнологічний ринок – характеризується високою часткою низькотехнологічної продукції та відсутністю сучасних технологій просування товарів і послуг на ринок (маркетингова політика та сучасні високотехнологічні засоби торгівлі).

Відкритий ринок – це ринок, у межах якого відбувається обмін товарами і послугами за участю усіх бажаних виробників і споживачів без будь-яких обмежень (інформації про попит, пропозицію, ціну, якість продукції тощо).

Закритий ринок – це ринок, у межах якого взаємодіють продавці і покупці, пов'язані різними формами некомерційних відносин: юридичною залежністю, системою пайової участі і фінансового контролю, угодами про спеціалізацію і кооперування, спеціальними торгово-економічними, валютно-кредитними і специфічними договорами, що не мають суто комерційного характеру.

Конкурентний ринок – це ринок з великою кількістю незалежних виробників однорідних товарів, що не в змозі впливати на рівень цін і рішення один одного.

Олігопольний ринок – на ринку домінує невелика кількість конкуруючих підприємств однієї галузі, що й формують ціну на виготовлений ними товар.

Монопольний ринок – серед учасників ринку певної продукції є один виробник, який займає монопольне становище, тобто формує значну частку пропорції цієї продукції та її ціну.

Реальний ринок – ринок, що відображає кон'юнктуру та ціну на певну продукцію у реальному часі.

Умовний ринок – ринок характеризується наявністю значного часового лагу між часом укладання угод купівлі-продажу та формуванням ціни на продукцію та реальним часом реалізації такої угоди.

Віртуальний ринок – середовище електронної комерції, у якому продавці та покупці здійснюють ринкові операції за допомогою комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Регульований ринок – регулюється і контролюється державою за допомогою спеціальних механізмів адміністративного та економічного характеру.

Нерегульований ринок – формування вільного ціноутворення, що складається внаслідок співвідношення між суспільним попитом і суспільною пропозицією певного товару без участі держави. При вході на ринок будь-якого товару та під час виходу з нього відсутні штучно створені бар'єри.

Концентрований ринок – характеризується скупченням виробників і споживачів певної продукції, ринкових посередників у межах певної території, часу та галузі.

Неконцентрований ринок – на ньому функціонує незначна частка продавців певної продукції, які контролюють пропозицію на ринку; характеризується високим рівнем бар'єрів для входження на ринок.

Інтегрований ринок – чим вищий взаємозв'язок між виробником, торговельними посередниками і споживачами, тим вищий рівень інтегрованості ринку. При високому рівні інтегрованості ринку трансакційні витрати є меншими, ніж на слабоінтегрованому.

Неінтегрований ринок – характеризується територіальною “розірваністю” між продавцями і покупцями продукції. Результатом регіональної

дезінтегрованості ринку може стати перенесення частини попиту і пропозиції регіону з внутрішнього ринку на зовнішній ринок.

Симетричний ринок – ринок, на якому попит врівноважений із пропозицією, як у розрізі груп товарів, так і їх номенклатури. Абсолютна симетричність ринку – це ідеальний стан ринку, якого домогтися практично неможливо.

Асиметричний ринок – якщо попит більший за пропозицію, виникає дефіцит товарів, що негативно впливає на ціноутворення. Якщо попит менший за пропозицію, причиною цього є неефективна виробнича та маркетингова політика. Асиметричність ринку найчастіше виникає за умов непоінформованості про ситуацію на ринку щодо потреб споживачів і навпаки.

Важливість дослідження структури внутрішнього ринку впливає з тієї вагомої ролі, яку він відіграє в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни, оскільки внутрішній ринок є макроекономічною інфраструктурою, основою функціонування національної економіки, що визначає життєдіяльність усього суспільства.

Дослідження внутрішнього ринку ґрунтується на ідеях необхідності подальших змін теперішніх ринкових відносин, які поки що не виконують ефективних організаційних і мотиваційних чинників розвитку національної економіки.

Тому не менш важливим є теоретико-методологічне забезпечення правильного формування функцій внутрішнього ринку. Функції внутрішнього ринку впливають із його сутності, відображають основне його призначення і визначають його роль у розвитку національної економіки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Функції внутрішнього ринку

Функції внутрішнього ринку	Характеристика
Саморегулююча	Збалансування попиту і пропозиції за обсягом і за структурою, передбачення узгоджень виробництва і споживання товарів і послуг за всіма асортиментами.
Регулююча	Встановлення рівноважної (конкурентної) ціни, тобто ціни пропозиції, що відповідає суспільній корисності товару.
Контролююча	Створення передумов для виробництва рівноважного обсягу товарів, тобто такого обсягу, що потрібен ринку і який буде проданий на ньому.
Стимулююча	Спонування виробників до зниження витрат, підвищення якості та споживчих властивостей товарів.
Інформаційна	Інформування товаровиробника ціною, що вигідно виготовляти, що ні, скільки, на які верстви населення варто орієнтуватись, а споживача – де можна придбати і за якою ціною.
Реалізацій	Доведення продукції від виробництва до споживання та забезпечення безперервної зміни форми вартості товару.

* Джерело: складено автором.

У процесі розвитку внутрішнього ринку на основі наведених функцій відбувається:

- формування попиту і пропозиції на продукцію за потребами суспільства;
- створення економічних зв'язків між споживачами і виробниками;
- подання інформації товаровиробникам і споживачам;
- доведення продукції до кінцевого споживача.

Під час розвитку внутрішнього ринку зазначені функції ускладнюються, адже виробництво стає все більш диференційованим, а споживання – більш різноманітним.

Отже, під внутрішнім ринком розуміється сукупність економічних процесів, на яких підприємства та держава задовольняють платоспроможний попит на товари та послуги власного виробництва, а також на імпорتنі. Попри те, що ринок послуг є важливим сегментом у структурі внутрішнього ринку та демонструє динамічний розвиток, усе ж таки вирішальним для збільшення ефективності розвитку та функціонування внутрішнього ринку є розвиток товарного ринку, що на основі ринкових критеріїв і показників визначає той стан внутрішнього ринку, що в перспективі має бути досягнутий, а його результат має стати основою розвитку національної економіки.

1.2. Етапи еволюції внутрішнього ринку України

Із здобуттям незалежності Україною розпочався перехід від планово-централізованої системи до ринкової системи господарювання. Україна пройшла складний шлях економічних перетворень, що супроводжувався кризовими явищами в національній економіці, обвальним зменшенням обсягів товарного виробництва та рівня життя населення та отримав назву – трансформаційний спад економіки. Для свого розвитку Україна використовувала досвід розвинутих країн світу, що звертав увагу на те, що держава має застосовувати збалансований підхід між використанням протекціоніських заходів, що здатні в короткостроковій перспективі підтримати розвиток факторів та умов, що формують конкурентоспроможність вітчизняного виробництва наявних конкурентоспроможних галузей і дають можливість розвиватися тим галузям, що перебувають у кризовому стані.

На сьогодні в основному вичерпані можливості інерційного зростання, що підтверджено витісненням продукції вітчизняного виробництва імпортними товарами. Неконкурентоспроможність переважної більшості продукції вітчизняного виробництва посилювалася нижчою продуктивністю праці, невідповідністю якості окремих видів продукції світовим стандартам і високими цінами. Різкий спад виробництва та реалізації відбувся не тільки на внутрішньому, але й на зовнішньому ринках. Найчастіше різке падіння товарного виробництва пов'язувалось з такими чинниками: розрив традиційних господарських зв'язків між підприємствами постсоціалістичних країн; відсутність ринкової інфраструктури; зміна міжгалузевих пропорцій

виробництва та технологічної відсталості⁶⁷. Саме тому під натиском цих чинників Україна втратила традиційні зовнішні ринки збуту продукції, що в результаті привело до скорочення експорту продукції і таким чином до зменшення рівня доходів резидентів внутрішнього ринку України та зменшення сукупного попиту в економіці. Певна стабілізація в експортних операціях відбулась у середині 90-их років, проте збільшення доходів експортерів на внутрішньому ринку України не стало чинником його різкого зростання.

Формування внутрішнього ринку є визначальним у розвитку економіки країни. Продуктивність усіх секторів економіки та рівновага між попитом і пропозицією залежить від обсягів внутрішнього ринку, його ефективності, відкритості, активності ділового середовища, інтенсивності конкуренції та орієнтованості на споживача. На внутрішньому ринку формується і використовується значна частина доходів домогосподарств і підприємств, задовольняється їх попит на вітчизняні та імпортовані товари і послуги, формуються ринкові чинники структурних зрушень в економіці. Визначальними критеріями для конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення сталого економічного зростання є: структура, обсяги та ефективність внутрішнього ринку.

Для визначення і вирішення проблем, що виникають сьогодні в національній економіці, у тому числі на внутрішньому ринку, варто дослідити процес формування внутрішнього ринку в Україні, що дасть змогу уникнути помилок, що були допущені у попередні роки, і дозволить визначити ефективну модель розвитку внутрішнього ринку України.

На формування моделі внутрішнього ринку впливає історичний досвід, економічні традиції, ментальність народу, конкретний стан економічної системи, політична платформа і політична воля владних сил, що визначають економічну політику держави, зовнішньополітичні, зовнішньоекономічні чинники тощо. Іншими словами, стан внутрішнього ринку залежить від обраної моделі розвитку економіки.

Основою національної економіки, а також її рушієм щодо поживлення чи вповільнення ділової активності можна вважати інституціональну (організаційну) структуру внутрішнього ринку, що здійснює свій вплив завдяки таким властивостям:

- інституціональна структура внутрішнього ринку базується на обмеженнях, що регулюють процеси товарного виробництва в національній економіці, та які є властиві всім ринковим інститутам (місцеві, регіональні, зовнішні, внутрішні та галузеві ринки). Тут показники результатів функціонування внутрішнього ринку є сукупністю, що характеризує напрями взаємодії всіх видів і типів ринків у національній економіці;

- інституціональна структура внутрішнього ринку створює нелінійний вплив на ділову активність його учасників, тобто може перетворитися з чинника зростання товарного виробництва в чинник його скорочення. Такий

---

⁶⁷ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 137.

процес пояснюється певними обмеженнями і стимулами, що притаманні внутрішньому ринку щодо заохочення товаровиробників реагувати на зростаючий попит споживачів.

Структурі внутрішнього ринку національної економіки притаманні взаємозв'язки між дією ресурсних, технологічних та інституційних структурних обмежень, де інституційна структура виконує роль самостійного чинника коливань економічного зростання національної економіки. Припущення про те, що інституційна структура внутрішнього ринку є самостійним чинником коливань економічного росту національної економіки, підтверджується дослідженнями фахівців Всесвітнього Економічного Форуму, де при рейтингуванні країн за глобальним індексом конкурентоспроможності, інституційні чинники розглядають як такі, що справляють найбільший вплив на розвиток держав, що розвиваються⁶⁸. Це пояснюється тим фактом, що без інституційної структури складно пояснити економічний спад тієї чи іншої країни, а саме: чому економіка країни може перебувати на мінімальному рівні товарного виробництва або скорочувати зростання виробництва ще до того, як виснажуються обсяги природних і технологічних ресурсів.

Як показують дослідження, для більш досконалого визначення проблем внутрішнього ринку, а також прийняття відповідних рішень щодо вирішення цих проблем, потрібно провести дослідження еволюції розвитку внутрішнього ринку України після здобуття незалежності. Їх можна записати в такій поетапній послідовності.

Перший етап (1991-1994 роки). Внутрішньому ринку властива лібералізація економічних процесів і значний спад виробництва, що призвело до втрати частини зовнішніх ринків збуту продукції та вплинуло на економіку, спричинивши зменшення сукупного попиту на внутрішньому ринку. На цей період припадає скорочення валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення на 80%⁶⁹. Політика українського уряду поглибила кризу, сприяла подальшому падінню виробництва і за браком конкуренції призвела до різкого зростання цін: у 1992 р. у понад 30 разів, а в наступному 1993 р. Україна пережила найбільшу у світі гіперінфляцію – більш як 10 000 %⁷⁰. Динаміка розвитку ЛП у цей період характеризуються різким зниженням виробництва готової продукції та її виходу на внутрішній ринок. З 1991 р. по 1994 р. обсяги продукції зменшились на 48%. Проте кризові явища у національній економіці поглиблювалися не лише через зменшення сукупного попиту, а й сукупної пропозиції продукції. Зокрема, у 1991-1994 рр. інституційна структура внутрішнього ринку, що перебувала в стані трансформації, втратила здатність ефективно координувати діяльність товаровиробників щодо стабілізації

---

⁶⁸ Competitive Ukraine. Звіти про конкурентоспроможність України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://competitiveukraine.org/competitive_report/

⁶⁹ Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 16.

⁷⁰ Попадинець Н.М. Еволюційний підхід до формування внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України : питання, методологія і практика. [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : Є.І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 5 (85). – С. 304.

товарного виробництва⁷¹. Так, у 1994 р. ВВП становило 59,6% ВВП 1991 р. Проте енергосировинні й експортоорієнтовані галузі одержали певні переваги, що надали їм лібералізація цін, відрив валютного курсу від паритетів купівельної спроможності, а також певний доступ до ринків інших країн. Водночас через зростання цін на енергоносії, звуження внутрішнього платоспроможного попиту та посилення конкуренції товарів іноземного виробництва у більшій частині галузей спостерігалось прискорене скорочення виробництва. Зниження ємності внутрішнього попиту призвело до відтоку коштів із виробничого сектора до сфери обігу, посилило дефіцит оборотних коштів підприємств та організацій, обмежило їх інвестиційний потенціал⁷². Дефіцит обігових коштів, а також дефіцит державного бюджету призводив до значного зростання цін. Так, у 1991 р. споживчі ціни зросли в 3,9 раза, у 1992 р. – 21,0, у 1993 р. – 102,6, а у 1994 р. – 5,0⁷³. У цей період на внутрішньому ринку спостерігаються проблеми як зі збутом продукції, так і з її дефіцитом, що ускладнювало прийняття раціональних рішень учасниками ринку.

Отже, можна зробити висновок, що недосконалість грошової політики стала одним з основних внутрішніх чинників зниження ділової активності як внутрішнього ринку, так і економіки України у цілому.

Також упродовж цього періоду відбулася деіндустріалізація країни, фізичний розпад продуктивних сил і руйнація інтелектуального потенціалу суспільства. Знизилась продуктивність праці у два рази, а також у два рази зросла собівартість промислової продукції. Швидке зниження реальних доходів населення призвело до кризи збуту виробленої продукції. Майже половина її осідала на складах. У країні почала переважати бартерна економіка, що різко скоротило бюджетні надходження. Усі ці фактори призвели до того, що понад половину функціонуючих підприємств стали збитковими, багато з них перенесли свою діяльність у тіньову економіку⁷⁴.

Наприкінці цього періоду на внутрішньому ринку відбулося значне скорочення випуску асортименту вітчизняних товарів, у тому числі й товарів лісової промисловості.

Другий етап (1995-1999 роки). Для нього характерні процеси активної протидії кризовим явищам, поступове скорочення темпів падіння ВВП – до 0,4% у 1999 р., припинення спаду товарного виробництва та зменшення рівня інфляції. У цей період почала скорочуватись пропозиція продукції на

⁷¹ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 138.

⁷² Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 16.

⁷³ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 140.

⁷⁴ Попадинець Н.М. Еволюційний підхід до формування внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України : питання, методологія і практика. [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : С.І. Бойко. (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 5 85). – С. 305.

внутрішньому ринку, що була спричинена зменшенням продуктивності використання природних ресурсів у сфері товарного виробництва, у середньому в рік на 6,1%, а виробничого споживання природних ресурсів – на 2,2%. Це означало, що в національній економіці зменшувалось товарне виробництво в галузях, де значно використовувались природні ресурси. Це ті галузі, що виготовляли продукцію кінцевого споживання. Також цей період характерний тим, що товаровиробники експортують на зовнішні ринки напівфабрикати та сировину, а взамін закупають імпорتنі товари. Зростання імпорту продукції кінцевого споживання призвело до зниження рівня переробки природних ресурсів наявних на внутрішньому ринку. Ця схема товарообміну фактично знищила виробничий процес на значній кількості підприємств обробної промисловості, що створювали найбільшу частку доданої вартості в національній економіці.

З 1996 р. спостерігалось поліпшення розвитку ЛП. У четвертому кварталі цього ж року, порівняно з відповідним періодом попереднього року, по більшості видів продукції ЛП відбулося зростання. Досягнута тенденція утримувалася до 1999 р., таким чином, на 4% зріс обсяг виробництва та реалізації продукції на внутрішньому ринку⁷⁵.

Наслідком лібералізації зовнішньоекономічної діяльності в Україні після досягнення нею суверенітету стала переорієнтація внутрішньодержавних торговельних зв'язків українських підприємств на зовнішні. Початок радикальних ринкових реформ у державі все більше супроводжувався перенесенням акценту з торгівлі на внутрішньому ринку на зв'язки з іншими країнами. Обсяги експорту та імпорту в абсолютному виразі збільшувалися на тлі спадання обсягів виробництва в Україні. За даними Національних ринків України, частка експорту у ВВП зросла із 42,9% у 1995 р. до 62,4% у 2000 р.⁷⁶.

Зовнішньоекономічна залежність економіки країни найбільш виразно проявилася під час світової фінансової кризи 1998 р., внаслідок якої майже вдвічі знизився життєвий рівень населення, що, як правило, пов'язується із девальвацією гривні, зростанням цінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції і збільшенням її експорту⁷⁷.

Як було зазначено, одну з основних ролей на першому етапі відіграла грошова політика держави. Не винятком є і цей період. Як зазначав В. Полтерович, звичайний обмінний курс національної валюти може бути використаний як важіль технологічного оновлення внутрішнього виробництва, а занижений – ініціювання з боку держави економічного зростання⁷⁸. Міцна національна валюта є більш прийнятною для виконання завдань модернізації національного виробництва, враховуючи імпорт. Слабка національна валюта є

⁷⁵ Мохонько Г.А. Стратегічна стійкість підприємства та її забезпечення в умовах нестабільного ринкового середовища : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.04 / Мохонько Ганна Анатоліївна. – Київ, 2010. – С. 16-17.

⁷⁶ Сторонянська І.З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні : тенденції та перспективи розвитку : [монографія] / І.З. Сторонянська. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – С. 100.

⁷⁷ Караль М.Б. Организация отраслевых рынков : вводной курс. Пер. с англ. – Минск : Новое знание, 2003. – С. 146.

⁷⁸ Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. В 2-х т. – Т. 1. – М., Ленинград : Гос. социально-эконом. изд-во, 1935. – С. 170.

більш прийнятою для виконання завдань збільшення обсягів товарного виробництва на основі зовнішніх ринків. Це обумовлено тим, що слабка національна валюта забезпечує зменшення витрат національних виробників на виготовлення продукції порівняно з іноземними конкурентами, зростання цінової конкурентоспроможності національних товарів на внутрішніх і зовнішніх ринках⁷⁹.

Хоча в Україні в 1996-1997 рр. гривня була міцною національною валютою, проте не була використана можливість для започаткування технологічного оновлення внутрішнього виробництва. А вже в 1998 р. ситуація кардинально змінилась: економічна криза на внутрішньому ринку зумовила стрімку девальвацію гривні, яка створила як додаткові обмеження, так і стимули для росту товарного виробництва в економіці України.

Девальвація негативно вплинула на пропозицію продукції на внутрішньому ринку. Також наслідком девальвації гривні у 1998-1999 рр. було різке, майже дворазове, збільшення трансакційних витрат імпортерів на придбання виробничих ресурсів і товарів на зовнішніх ринках, а це значно вплинуло на зменшення сукупної пропозиції продукції на внутрішньому ринку, зростання рівня цін на неї та зниження рівня купівельної спроможності резидентів ринку. На свої доходи вони могли придбати все меншу кількість товарів через зростання рівня цін на продукцію імпортного виробництва та ту, що виготовлялась з імпоротної сировини, а також унаслідок зміни структури попиту на користь відносно дешевих вітчизняних товарів і послуг⁸⁰.

Хоча внаслідок девальвації гривні цінова конкурентоспроможність вітчизняної продукції зросла, обсяги її експорту зменшувались. Через несприятливу зовнішньоекономічну кон'юнктуру експорт товарів і послуг у 1998-1999 рр. становив відповідно 86,6% та 92,7% до попереднього року⁸¹.

У 1998 р. обсяг внутрішнього ринку України зменшився на 1,1%, у 1999 р. – на 8,1%. Це був економічний ефект обмежень зростання товарного виробництва, що додатково виник внаслідок девальвації гривні. Проте поряд з обмеженнями девальвація гривні створила й додаткові стимули для зростання товарного сектора національної економіки. Вони виникли внаслідок зміни пропорцій розподілу доходів резидентів внутрішнього ринку від економічної діяльності. Зокрема, суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснювали експортні операції та виробляли продукцію для внутрішнього ринку, почали отримувати додаткові рентні доходи за рахунок імпортерів і домогосподарств⁸².

У 90-их роках ХХ ст. основну роль у подоланні трансформаційного спаду зіграла перехідна рента, що утворилась внаслідок зміни інституту грошей.

---

⁷⁹ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 144.

⁸⁰ Там само. – С. 145.

⁸¹ Черкасов Г.И. Рынок : регулирование рынка : Учеб. пособие для вузов Г.И. Черкасов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – С. 41.

⁸² Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 145-146.

Створивши додаткові стимули для зростання ділової активності в експортоорієнтованих галузях, та тих, що забезпечували імпортозаміщення на внутрішніх товарних ринках, вона також встановила для значної кількості резидентів внутрішнього ринку чіткіші й зрозуміліші орієнтири щодо здійснення економічної діяльності, зменшила рівень їхньої інформаційної дезорієнтації.

Посилення ринкових стимулів щодо розширення товарного виробництва, зменшення рівня інформаційної дезорієнтації учасників внутрішнього ринку призвели в 1999 р. до позитивного зростання продуктивності використання природних ресурсів, а в 2000 р. – до скорочення трансакційних витрат у національній економіці. Ресурси, що вивільнились внаслідок зменшення трансакційних витрат, стали джерелом зростання товарного виробництва⁸³.

У 1999 р. девальвація гривні створила додаткові стимули для зростання ділової активності в експортоорієнтованих галузях та тих, що забезпечували імпортозаміщення на внутрішніх товарних ринках. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності отримують доходи від експорту продукції, що у кінцевому підсумку збільшують сукупний попит на внутрішньому ринку. Зважаючи, що розширення цього ринку в Україні розпочалось внаслідок збільшення сукупної пропозиції продукції у 2000 р., економічне зростання внутрішнього ринку забезпечили галузі, що здійснювали імпортозаміщення на внутрішніх галузевих ринках. Саме вони здійснили мультиплікаційний вплив на активізацію виробництва у цілому.

Ланцюг причинно-наслідкових зв'язків виходу економіки України з трансформаційної кризи 1991-1999 рр. можна побудувати у такій послідовності:

- зміна інституту грошей внаслідок девальвації гривні;
- зростання шляхом девальваційного резерву рентних доходів експортерів і підприємств, що здійснювали імпортозаміщення на внутрішніх товарних ринках;
- встановлення більш чітких орієнтирів щодо здійснення економічної діяльності для вітчизняних підприємств, зменшення рівня їх ринкової дезорієнтації та величини трансакційних витрат;
- збільшення виробництва вітчизняної продукції кінцевого споживання на внутрішньому ринку;
- мультиплікаційний вплив цих галузей на активізацію виробництва у цілому;
- вихід економіки з трансформаційного спаду⁸⁴.

Наприкінці цього етапу відбулось насичення внутрішнього ринку продовольчих товарів вітчизняного виробництва та ринку товарів довготривалого використання іноземного виробництва⁸⁵.

Третій етап (2000-2004 роки). Він характеризується початком економічного зростання. З 2000 р. внутрішній ринок України розвивається

---

⁸³ Там само. – С. 147.

⁸⁴ Там само. – С. 147-148.

⁸⁵ Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 17.

динамічно і відіграє дедалі більшу роль у зростанні вітчизняної економіки. Проте позитивними чинниками підвищення економічних показників стала не структурна перебудова економіки, а сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура. До основних чинників економічного зростання можна віднести: девальвацію національної валюти, що відбулась у 1998-1999 рр. і призвела до підвищення цінової конкурентоспроможності економіки; зменшення бартерних операцій і частковий вихід економіки з тіні; збільшення оборотних коштів підприємств і зниження кредитних ставок у банках, що дозволило підприємствам ліквідувати заборгованість із заробітної плати та інших виплат, що призвело до збільшення внутрішнього платоспроможного попиту та визначення стабільних умов діяльності малого та середнього бізнесу. Саме ці фактори впливу є причинами збільшення ВВП, зменшення рівня інфляції та поживавлення інвестиційних процесів в економіці України.

Позитивне економічне зростання, що розпочалось у 1999 р., у 2001 р. значно посилилось. ЛП набула стабільності, темпи приросту до 2004 р. становили 7%⁸⁶. Приріст ВВП у 2001 р. становив 9,1%, збільшились обсяги промислового та сільськогосподарського виробництва відповідно на 14,2% та 9,9%, а обсяги внутрішнього ринку збільшились на 15,4% порівняно з попереднім роком. Внутрішній ринок мав тенденцію до зростання тому, що через більш продуктивне використання природних ресурсів щорічно збільшувався на 14,4%, а через залучення у процес виробництва додаткових обсягів природних ресурсів – на 0,6%⁸⁷. Таким чином, внутрішній ринок створив сприятливі умови для розвитку галузей переробної промисловості, що виготовляли товари кінцевого споживання. Проте у 2002 р. далось взнаки зволікання з економічними реформами та недосконалість бюджетної політики, а попередні фактори зростання української економіки не змогли забезпечити збереження сталих темпів росту ВВП, що зменшилися до 4,8 %⁸⁸.

Тенденція до незначного спаду була і в 2004 р., зниження обсягу ринку становили 10,1%, тобто зменшення потенційних можливостей щодо задоволення зростаючого попиту споживача. Крім того, почали змінюватись джерела зростання внутрішнього ринку, у середньому на рік продуктивність використання природних ресурсів скоротилась до 9,1%, а обсяги залучення у процес виробництва додаткових природних ресурсів збільшились до 2,2%⁸⁹. Таким чином, погіршились умови для розвитку галузей, що виготовляли товари й послуги кінцевого споживання, а для галузей, що виготовляли напівфабрикати, у тому числі й ЛП, навпаки – поліпшились. Значення цього періоду полягає в тому, що він дозволив виокремити галузі, що найбільше вплинули на внутрішній ринок.

---

⁸⁶ Медведев Ю. Проблеми розвитку лісопромислового комплексу : пріоритети, структура, ефективність / Ю. Медведев, Я. Дяченко // Економіка України. – К., 2005. – № 1. – С. 17.

⁸⁷ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 149.

⁸⁸ Там само. – С. 149-150.

⁸⁹ Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 17-18.

Четвертий етап (2005 рік – середина 2008 року). Цей період характерний стабільністю внутрішнього ринку до середини 2008 р., а після – зниженням. З 2005 р. до 2007 р. обсяг експорту товарів і послуг постійно перевищував імпорт, що свідчить про зростання сукупного попиту на внутрішньому ринку переважно завдяки внутрішнім доходам резидентів. Крім того, доходи, отримані від експортних операцій учасниками ринку, не витрачалися у повному обсязі на закупівлю споживчих, інвестиційних товарів і послуг⁹⁰.

У 2006-2007 рр. витрати резидентів на внутрішньому ринку перевищували їхні внутрішні доходи, а обсяги імпорту товарів і послуг на внутрішній ринок уже перевищував експорт. У цей період зростання сукупного попиту на внутрішньому ринку України відбувалось переважно на основі запозичених фінансових ресурсів нерезидентів⁹¹. У 2006 р. обсяг внутрішнього ринку досяг 94,6% рівня 1991 р. Це позитивно вплинуло на рівень товарності економіки України, зменшило залежність її зростання від кон'юнктури зовнішнього ринку. Так, якщо у 1991 р. частка продукції, що була реалізована на внутрішньому ринку, складала 63,3%, то у 2006 р. – 78,7% усього ВВП⁹².

Одним із визначальних чинників впливу на величину сукупного попиту, як вже зазначалось, має політика грошей, що стала основою системи міжнародного кредитування резидентів внутрішнього ринку і суттєво почала впливати на витрати резидентів внутрішнього ринку. Так, до цього періоду переважно видавались кредити у гривнях і на короткий термін, а з кінця 2004 р. значно зросла кількість виданих кредитів в іноземній валюті, що населення здебільшого витрачало на купівлю товарів тривалого споживання. За таких умов у 2005 р. значно зріс обсяг надходження іноземної валюти на внутрішній ринок України, і це змусило Національний банк України змінити грошову політику країни (було ревальвовано гривню відносно світових валют).

Ця зміна мала уповільнити темпи зростання сукупного попиту шляхом зменшення грошових витрат експортерів на внутрішньому ринку. Проте зміцнення гривні стало одночасно і чинником зростання купівельної спроможності резидентів внутрішнього ринку відносно імпортованих товарів і послуг, у тому числі фінансових ресурсів, і призвело до того, що з 2006 р. основним джерелом приросту сукупного попиту учасників внутрішнього ринку стали більш дешеві фінансові ресурси нерезидентів економіки України⁹³.

Не менш важливим чинником впливу розвитку внутрішнього ринку є процес входу продукції на внутрішній ринок. Так, у 2005 р. органами влади було змінено ставку імпорتنих митних бар'єрів з 15,9% до 6,6%. Ця зміна ставки входу імпоротної продукції не стосувалась товарів продовольчої групи, і

---

⁹⁰ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 151.

⁹¹ Там само. – С. 151.

⁹² Пустовойт О.В. Ефективність моделі розвитку внутрішнього ринку України / О.В. Пустовойт // Економіка України. – К., 2008. – №5. – С. 25.

⁹³ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 154.

це створило сприятливі умови для їхнього розвитку завдяки товарам вітчизняного виробництва. По всіх інших товарних групах (споживчих, інвестиційних) відбулось масове заповнення внутрішнього ринку іноземними товарами, тобто відбулося зниження захисту вітчизняного товаровиробника. Натомість експортери для відновлення втрат доходів, що були спричинені ревальвацією гривні, значно збільшили обсяги продажу напівфабрикатів і сировини на зовнішніх ринках. А це, як і в попередньому періоді, фактично знищило виробничий процес у значній кількості підприємств обробної промисловості, що створювали найбільшу частку доданої вартості у національній економіці. Так, у 2005-2007 рр. частка реалізації вітчизняних споживчих товарів через торгову мережу підприємств зменшилась з 74,4% до 64,5%⁹⁴.

При зміні ставки митного бар'єру входу імпортованих товарів на внутрішній ринок відбулось послаблення конкурентоспроможності товарної групи вітчизняного виробництва в порівнянні з імпортованими товарами. Це спонукало вітчизняних товаровиробників продуктивніше використовувати товарні ресурси, а також з'явився стимул щодо розширення ринків збуту своєї продукції на основі покращення якісних характеристик. Надходження на ринок імпортованої дешевої та неякісної продукції створило умови переходу вітчизняних підприємств у тіньовий сектор, як результат відбувалось зменшення податкового навантаження. Прикладом цього може бути те, що в 2006-2007 рр. для виготовлення вітчизняної продукції масово використовувались біологічні добавки, генетично модифіковані організми. Також урядовцями відбувалось лобіювання вітчизняних товаровиробників, для того, щоб були відмінені рішення, що пов'язані з обов'язковим інформуванням споживача про вміст виготовленої продукції.

Як і в попередні роки, у 2005-2007 рр. ЛП розвивається успішно. Темпи зростання на кінець 2007 р. дорівнювали 39,1% в порівнянні з 2005 р. У цей період зростає експортний потенціал ЛП – 28% у 2007 р. порівняно з 2005 р. З настанням у 2008 р. світової фінансово-економічної кризи відбулось падіння виробництва продукції у всіх галузях лісової промисловості: у деревообробній на 12%, меблевій – 9%, целюлозно-паперовій – 6% порівняно з попереднім роком. На 8% знизився експорт продукції ЛП⁹⁵.

Упродовж цього періоду відбулось насичення внутрішнього ринку товарами вітчизняного виробництва, а наприкінці періоду різко впав експорт та імпорт товарів, а також попит на внутрішньому ринку на товари вітчизняного виробництва. Ці події спричинені початком світової фінансово-економічної кризи.

П'ятий етап (друга половина 2008 року – сьогодні). З середини 2008 р. зменшились доходи резидентів внутрішнього ринку від експортних операцій, що безпосередньо пов'язано із впливом фінансово-економічної кризи. У

⁹⁴ Пустовойт О.В. Результативність внутрішнього ринку національної економіки : методологія та аналіз / О.В. Пустовойт // Економіка і прогнозування. – К., 2007. – № 4. – С. 85.

⁹⁵ Метанцев А.Н. Анализ рынка : Настольная книга маркетолога / А.Н. Метанцев. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – С. 88.

четвертому кварталі 2008 р. зростання сукупного попиту на внутрішньому ринку було перервано дією екзогенних чинників. Зокрема, криза обмежила джерела збільшення доходів домогосподарств і підприємств. Експорт товарів і послуг зменшився майже на 37% порівняно з попереднім роком⁹⁶. Так, за 10 місяців 2009 р. експорт становив 53,5 % того ж періоду 2007 р., а імпорт – 47,6%⁹⁷. Також відбулось зниження обсягів внутрішнього ринку в четвертому кварталі 2008 – початку 2009 р., що підтверджує зменшення ВВП за перше півріччя 2009 р. на 17,8% у порівнянні з цим же періодом 2008 р.⁹⁸. До кінця 2009 р. частка ВВП становила 14,8% 2008 р.

Основною посткризового зростання внутрішнього ринку стало збільшення ВВП в 2010 р. на 4,1% у порівнянні з 2009 р., а в 2011 – на 5,2% до попереднього періоду⁹⁹.

Зростання частки імпортової продукції на внутрішніх ринках формує перешкоди для розвитку внутрішнього виробництва та веде до погіршення зовнішньоторговельного балансу. У сукупній пропозиції продукції на внутрішньому ринку зберігається тенденція до постійного зниження питомої ваги товарів вітчизняного виробництва, особливо товарів кінцевого споживання. У структурі внутрішнього споживання частка продукції вітчизняного виробництва в післякризовий період постійно скорочується. Якщо в січні-жовтні 2009 р. цей показник становив 56,0%, то в січні-жовтні 2011 р. він знизився до 50,5%¹⁰⁰. У структурі оптового товарообороту питома вага продажу товарів вітчизняного виробництва зменшилась із 70% у 2005 р. до 63,6% у 2010 р., у структурі роздрібного товарообороту – відповідно з 70,5% до 64,3%. Особливо стрімко зменшується частка вітчизняної непродовольчої продукції, у 2010 р. вона становила 61% в обсязі оптової торгівлі та 50% в обсязі роздрібного товарообороту¹⁰¹.

У 2009-2011 рр. відбулось відтворення докризової динаміки зростання експорту 2006-2008 рр., і в 2011 р. у номінальному вимірі експорт товарів повернувся до максимального рівня, досягнутого у 2008 р. Збільшення вартісних обсягів товарного експорту за 2011 р. порівняно з аналогічним періодом минулого року загалом становило, за даними Державної служби

⁹⁶ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовийт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 170.

⁹⁷ Уряд має чітку антикризову програму, яка спрямована на вирішення конкретних завдань соціально-економічного розвитку країни та подолання кризових явищ. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=130202&cat_id=116011

⁹⁸ Основні показники економічного та соціального стану // Бюлетень Національного банку України. – 2009. – №11. – С. 50.

⁹⁹ Темпи зростання ВВП. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_kd_zg&idim=country:UKR; Економіка України після кризи : орієнтири стратегічних реформ : [аналітична доповідь] / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та. ін]. – К. : НІСД, 2010. – С. 4.

¹⁰⁰ Післякризовий розвиток економіки України : засади, тенденції, модернізації : [аналітична доповідь] / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та. ін]. – К. : НІСД, 2011. – С. 35.

¹⁰¹ Економіка України після кризи : орієнтири стратегічних реформ : [аналітична доповідь] / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та.ін]. – К. : НІСД, 2010. – С. 17.

статистики, 35,8 %. Найбільше експортувалося товарів у країни Європи (41,4 %) та країн СНД (43,5 %) ¹⁰².

Упродовж цього періоду стан розвитку ЛП стабілізувався і вийшов на докризовий результат. Так, у 2011 р. частка ЛП у ВВП становила 3,1%.

Фондом “Ефективне управління” за підтримки Всесвітньо економічного форуму у 2011 р. було проведено аналіз показників ефективності розвитку регіонів України по різних показниках (Додаток Б), що стосуються розвитку внутрішнього ринку та узагальнюють картину розвитку кожного конкретного регіону на тлі інших. Результат дослідження показав, що за ефективністю ринку товарів до п’ятірки лідерів входять Закарпатська, Дніпропетровська, Вінницька, Київська та Волинська області. За індексом конкурентоспроможності на внутрішньому ринку лідирують: м. Київ, м. Севастополь, Одеська, Дніпропетровська та Донецька області; за індексом розміру внутрішнього ринку: м. Київ, Дніпропетровська, Харківська, Одеська та Київська області; за індексом розміру зовнішнього ринку: м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська області. Ступінь монополізації ринку найвища у Вінницькій, Хмельницькій, Тернопільській, Київській областях та м. Севастополі.

Варто також зазначити, що розвиток внутрішнього ринку від початкового етапу і до сьогодення неможливий без дієвого державного регулювання. Роль держави у розвитку внутрішнього ринку пов’язана із здійсненням заходів щодо законодавчого та нормативного регулювання, що спрямовані на забезпечення дотримання всіма учасниками ринку економічного правопорядку і захисту їхніх прав і свобод, а також інтересів суспільства. Головна мета державної політики у сфері внутрішнього ринку – це підтримка конкурентоспроможності вітчизняних виробників і водночас розвиток конкуренції ¹⁰³.

Необхідність розвитку внутрішнього ринку отримала розуміння на найвищих щаблях влади, що зумовило розробку низки законодавчих документів.

Так, у 2000 р. Президент України Л.Д. Кучма звернувся з посланням до Верховної Ради України “Україна: поступ у XXI ст. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр.” ¹⁰⁴, де, зокрема, і йшлося про розвиток внутрішнього ринку України.

У стратегії зазначалось, що уряд має опрацювати і здійснити у 2000-2004 рр. Комплексну програму розвитку внутрішнього ринку, що мала б бути спрямованою на забезпечення випереджаючого зростання внутрішнього споживання, підвищення його частки у структурі ВВП. Розробники стратегії виходили з того, що в Україні були всі необхідні об’єктивні передумови розв’язання цієї проблеми.

---

¹⁰² Там само. – С. 6.

¹⁰³ Збаразская Л.А. Актуальные проблемы трансформации и развития промышленности Украины : [монография] / Л.А. Збаразская, В.М. Дегтярева, Л.С. Винарик и др. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2004. – С. 52.

¹⁰⁴ Україна : поступ у XXI століття Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. : Послання Президента України до Верховної Ради України від 23 лютого 2000 р. № 276а/2000.

У стратегії йшлося про реалізацію комбінованої моделі економічного зростання як з внутрішньою, так і з зовнішньою спрямованістю. Вона передбачала систему заходів, направлених на зростання внутрішнього споживання продукції та підвищення його частки в структурі ВВП. Переорієнтація значної частки економіки на внутрішній ринок передбачала:

- зростання платоспроможного попиту населення за умови погашення заборгованості із заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат;
- поглиблення загальної лібералізації економіки, перехід усіх суб'єктів господарювання на повне самофінансування, посилення ринкової конкуренції, удосконалення банківських послуг, зниження вартості кредитів, розширення інструментальної бази національної платіжної системи;
- зростання рівня збалансованості виробництва, упровадження закритих технологічних циклів (з виготовлення кінцевої продукції), зміна спрямування машинобудування, хімічної та металургійної промисловості на повніше задоволення з урахуванням ринкової кон'юнктури потреб власної міжгалузевої кооперації;
- розширення внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та задоволення зростаючого платоспроможного попиту в галузі сучасних інформаційних послуг;
- створення умов для платоспроможності аграрного сектора економіки, його товарності, всебічного розвитку його сервісного обслуговування та матеріально-технічного забезпечення;
- прискорення житлового будівництва та збільшення фінансування будівництва і модернізації загальноекономічної інфраструктури (транспортно-комунікаційних систем, зв'язку, електропередачі, енергетичних комплексів, комунально-побутових об'єктів, системи утилізації відходів і відновлення природи), перехід у цій сфері до змішаного багатоджерельного фінансування, створення тут значної частини нових робочих місць.

На основі цього послання Кабінет Міністрів України схвалює у 2001 р. “Концепцію Комплексної програми розвитку внутрішнього ринку”¹⁰⁵, у якій передбачалось розробити та реалізувати систему стимулюючих заходів, спрямованих на випереджаюче зростання внутрішнього споживання. Система цих заходів має всесторонньо охоплювати механізм економічних відносин, що нагромадився і продовжує розвиватися в процесі реформування економіки. Тому метою розроблення Комплексної програми розвитку внутрішнього ринку було створення умов для випереджаючого зростання внутрішнього споживання та підвищення його частки в структурі ВВП і забезпечення на цій основі сталого зростання економіки України.

Реалізація Програми мала б сприяти становленню ефективної конкурентоспроможної ринкової економіки, у якій підприємницький інтерес складатиме основу економічної мотивації, а інноваційна модель розвитку стане рушійною силою економічного зростання.

---

¹⁰⁵ Концепція Комплексної програми розвитку внутрішнього ринку : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2001 р. № 31-р.

Для вирішення цих питань того ж року Кабінетом Міністрів України була затверджена “Комплексна Програма розвитку внутрішнього ринку”¹⁰⁶, що була спрямована на забезпечення всебічного розвитку внутрішнього ринку як обов’язкової умови сталого економічного зростання і розроблена відповідно до нової стратегії держави, викладеної у Посланні Президента України до Верховної Ради України “Україна: поступ у XXI століття”.

Основними завданнями Програми:

- підвищення платоспроможного попиту та рівня життя населення;
- нормалізація грошового обігу та усунення проблем у фінансово-грошовій сфері;
- підвищення платоспроможності та товарності аграрного сектора;
- поглиблення загальної лібералізації економіки, створення умов для розвитку вільного підприємництва;
- захист внутрішнього ринку від неправомірних обмежень і спотворень конкуренції, удосконалення та стабілізація нормативно-правового поля конкуренції;
- активізація інноваційного розвитку та формування сучасної технологічної структури економіки;
- стимулювання структурних змін у створенні замкнених технологічних циклів з виробництва кінцевої продукції;
- розвиток і модернізація загальноекономічної інфраструктури, задоволення попиту на сучасні інформаційні послуги.

Програмою також передбачалось розроблення та прийняття нормативно-правових актів, що забезпечать реалізацію її основних положень.

Усі ці програми були розраховані на період з 2000 по 2004 рр. Але через нестабільну економічну ситуацію та кризовий стан у політиці більшість поставлених завдань у програмах не було виконано, адже не було злагодженої системної співпраці між законодавчими та виконавчими органами влади.

З приходом нової влади збільшились перспективи вступу України у Світову Організацію Торгівлі (СОТ), тому потрібно було розробити новий план дій щодо вдосконалення внутрішнього ринку. Так, у 2008 р. Кабінет Міністрів України затверджує розпорядження “Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 р.”¹⁰⁷. Ця концепція була спрямована на розв’язання таких головних проблем як зниження ефективності функціонування внутрішнього ринку, послаблення конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників на внутрішньому ринку, зменшення питомої ваги їх продукції у сукупному пропонуванні товарів, зокрема продукції з високою часткою доданої вартості, скорочення частки продажу вітчизняних споживчих товарів у структурі роздрібного товарообігу та зростання інфляційних втрат населення внаслідок структурних диспропорцій на ринках.

¹⁰⁶ Комплексна Програма розвитку внутрішнього ринку : Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2001 р. №1635.

¹⁰⁷ Про схвалення Концепції цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1249-р.

Виконання Програми мало на меті:

- посилити конкуренцію на товарних ринках, обмежити монополізацію окремих ринків і підвищити ефективність методів рівноваги попиту та пропозиції, що сприятиме уникненню різких коливань цін і зменшенню інфляційних втрат ВВП;
- створити з використанням досвіду Європейського Союзу (ЄС) удосконалені системи технічного регулювання, ринкового нагляду за безпечністю товарів та зразків продукції;
- здійснити інституціональні перетворення, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників, їх адаптації до умов СОТ і зростанню доходів.

Роком пізніше Кабінет Міністрів України затверджує “Державну цільову економічну програму розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 р.”¹⁰⁸, метою якої було підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку, збільшення частки конкурентоспроможності вітчизняної продукції, вдосконалення механізму регулювання внутрішнього ринку в умовах інтеграції до світового ринку, а також його наповнення високоякісними та безпечними товарами.

На жаль, як умови концепції, так і програми не були виконані. Фінансово-економічна криза, що різко вплинула на розвиток внутрішнього ринку та призвела до дестабілізаційних процесів на ньому, унеможливила виконання цих постанов.

У 2011 р. після посткризового стану економіки України Кабінетом Міністрів України була прийнята “Державна програма розвитку внутрішнього виробництва”¹⁰⁹, спрямована на вирішення поточних завдань щодо розвитку внутрішнього ринку з одночасним закладенням підґрунтя для масштабних прогресивних перетворень внутрішнього виробництва і всієї національної економіки у довгостроковій перспективі. Метою Програми є створення умов для підвищення економічної стійкості держави шляхом розвитку внутрішнього виробництва і як наслідок – піднесення добробуту населення.

Невідкладність вирішення проблем внутрішнього ринку обумовлюється низкою причин. Основними серед яких є: необхідність якнайшвидшого подолання найгостріших соціальних проблем, насамперед низького рівня споживання населення; досягнення межі залежності внутрішнього виробництва на основі використання повністю власних потужностей від зовнішнього середовища впливу; розвиток на світових ринках тенденцій сприятливих для внутрішнього виробника та зорієнтованість на експорт готової продукції.

У час кризового періоду ринкових перетворень внутрішній ринок України зазнав суттєвих деформацій збоку як попиту, так і пропозиції на певні види продукції, у тому числі й продукції лісової промисловості.

¹⁰⁸ Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року. Постанова КМУ від 05 серпня 2009 р. № 828.

¹⁰⁹ Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва. Постанова КМУ від 12 вересня 2011 р. № 1130.

Відбулась структурна розбалансованість (по товарних, галузевих і регіональних сегментах), незадовільний рівень пропозиції (низька якість продукції, цінові диспропорції і розбалансованість сировинного постачання), попитові обмеження (низькі доходи споживачів). Основною причиною розбалансованості є незавершеність економічних реформ щодо забезпеченості правил надходжень виготовленої продукції на внутрішній ринок.

Із збалансуванням економічної ситуації та досягненням певної макроекономічної стабільності стала очевидною неприпустимість процесів деформації, їх збереження у контексті переходу до інноваційної моделі розвитку національної економіки, її рівноправної інтеграції у світовий економічний простір та активізації соціального чинника у напрямках зростання. Таким чином, вирішення проблеми розвитку внутрішнього ринку має стратегічне значення у процесі соціально-економічного розвитку України. Мова йде про політику прийняття тактичних рішень щодо поліпшення ситуації на внутрішньому ринку з допомогою стратегії розвитку внутрішнього ринку, у межах якої можна було б реалізувати принципи системності та комплексності¹¹⁰.

Зосередившись на розбудові внутрішнього ринку України, головною позитивною характеристикою такого розвитку має стати процес формування збалансованих по відношенню до попиту галузевих ринків, що надасть національній економіці системності та соціально орієнтованого характеру, водночас визначить перспективи підвищення власної конкурентоспроможності та можливості ефективної інтеграції у світовий економічний простір.

Провівши дослідження еволюції розвитку внутрішнього ринку України, можемо зробити висновок, що основними чинниками впливу на формування політики та прийняття певних рішень є: грошова політика держави; процес входу продукції на внутрішній ринок; політика конкурентоспроможності вітчизняних товарних груп. Тому вдосконалення інституційної структури внутрішнього ринку, його динамічне зростання в довгостроковій перспективі має відбуватись не шляхом збільшення експортних поставок сировини та напівфабрикатів, а на основі створення товарів кінцевого споживання, що могли б конкурувати не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках, результатом чого стане збільшення доходів резидентів внутрішнього ринку.

1.3. Лісова промисловість у структурі внутрішнього ринку України

Сучасний ринковий потенціал і темпи зростання економіки створюють передумови для переходу на динамічний розвиток національної економіки України. Стратегічними пріоритетами такого розвитку є висока конкурентність та ефективність внутрішнього ринку, структурно-інноваційні зміни у реальному секторі економіки, системність і керованість соціально-

---

¹¹⁰ Збаразська Л.О. Внутрішній ринок України : проблеми і стратегія розвитку / Л.О. Збаразська // Наукові праці ДонНТУ. Серія : економіка. – Донецьк, 2003. – С. 18.

економічного розвитку, прискорений розвиток і посилення взаємодії галузей промисловості, що пов'язаний із забезпеченням потреб людини.

Основою функціонування економіки в ринкових умовах є розвинутий внутрішній ринок, що утворюється на базі ринків певних галузей промисловості.

У період командно-адміністративного регулювання економіки країни поєднання кількох галузей створювало форму комплексу.

На думку професора Шаблія О.І.: “Комплекс – це територіальні частини та економічна доцільність певних, властивих для того чи іншого етапу розвитку пропорцій між виробничими й територіальними частинами, а також наявність взаємопов'язаних виробничих елементів галузей”¹¹¹.

Промисловий комплекс є складовою частиною національної економіки. Від його розвитку залежить економічна могутність держави, рівень національного багатства, добробут народу, життєвий рівень населення. У промисловості створюється значна частина ВВП і національного доходу.

Промисловий комплекс України є структурною системою технологічно, економічно і організаційно взаємопов'язаних галузей, що виробляють засоби виробництва і предмети праці, та розвивається на основі комплексності, інтеграції, концентрації, спеціалізації, комбінування, комплексування і кооперування виробництва. Внаслідок поглиблення суспільного поділу праці відбувається галузева диференціація промислового виробництва, у результаті якої формуються галузеві і територіальні комплекси. Галузеві представляють собою сукупність підприємств, що характеризуються єдністю технологічних процесів, спільністю виробничо-технічної бази, професійним складом кадрів, однорідністю переробної сировини та випуску певних видів продукції. Натомість територіальні представляють територіальну концентрацію окремих галузей промисловості в рамках сировинної бази або споживання готової продукції¹¹².

До таких форм поєднання галузей у комплекси в період трансформаційної економіки України відносився лісопромисловий комплекс (ЛПК).

Для більшого розуміння значення ЛПК у національній економіці загалом та внутрішнього ринку зокрема, потрібно насамперед звернутися до аспектів розвитку самого ЛПК.

Термін ЛПК набув свого основного значення в кінці 50-их років ХХ століття, коли в багатолісних районах УРСР розпочалось будівництво підприємств з переробки деревини.

Аналізуючи вітчизняні наукові праці, можна відзначити велику кількість думок таких учених: І.С. Благун, А.Т. Ващенко, С.А. Генсірука, І.М. Лицура, В.І. Пили, І.М. Синякевича, Ю.Ю. Туниці, О.І. Фурдичка, О.І. Шаблія та ін. щодо значення суті поняття ЛПК України.

¹¹¹ Шаблій О.І. Лісопромислові комплекси Української РСР : питання теорії і моделювання / О.І. Шаблій. – Львів : Вища школа, 1973. – С. 5.

¹¹² Юрій С.І. Економічні та соціальні аспекти розвитку господарського комплексу України / С.І. Юрій, Р.А. Іванух, С.Л. Дасуновський. – Тернопіль : Збруч, 2003. – С. 93.

Виробництво, що пов'язане з використанням лісових ресурсів, одними вченими отримало назву ЛПК, іншими – лісовиробничий комплекс. Так, О.І. Шаблій пише: “ЛПК – це економічна доцільна виробничо-територіальна єдність лісових галузей (від вирощування та експлуатації лісу до переробки деревини), що розвивається в плановому порядку внаслідок територіального поділу праці, дії закономірності комплексності, сприятливої комбінації природних економічних та історичних передумов”¹¹³. Т.С. Лобовіков вважає, що ЛПК – “єдина, економічно-обґрунтована система підприємств, що формується з метою комплексного освоєння, використання і відтворення лісових ресурсів певного району на засадах комбінування виробництв, спеціалізації і кооперування в оптимальній структурі, пропорційності, об’ємах і розташуванні виробництв”¹¹⁴. Ю.Ю. Туниця та А.П. Петров¹¹⁵ розглядають ЛПК як групу лісозаготівельних і лісопереробних підприємств, що виготовляють певну продукцію і забезпечують комплексне використання деревини.

Усі наведені значення не містять екологічної компоненти ЛПК, тому А.В. Івануса¹¹⁶ у своїй роботі визначив, що ЛПК можна цілком об’єктивно інтерпретувати не просто як економічну (виробничу) систему, але насамперед як еколого-економічну систему, що на певній конкретній території під дією притаманних лише їй специфічних факторів та умов досягає того чи іншого рівня розвитку і має певний потенціал.

Пироженко К.Г.¹¹⁷ виключає слово “промисловий” і називає комплекс лісовиробничим, що означає територіально-організаційну форму функціонування лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості. Подальший розвиток поняття “лісовиробничий комплекс” простежується в працях В. Байтали та В. Дубініна¹¹⁸, де вони, крім лісопромислового і лісопродовольчого комплексу, виділяють ще й лісоекономічний, проте так і не дають визначення цього поняття.

Дещо по-іншому трактує значення ЛПК В.І. Пила. Він розуміє ЛПК як “виробничо-економічну єдність лісових і обслуговуючих галузей, що забезпечують вирощування, експлуатацію лісу і комплексну переробку деревини, а також він відносить сюди виробництво усіх видів обладнання для ЛПК, виробництво фарб, лаків, барвників, добрив тощо”¹¹⁹. Тобто включає групу галузей, що безпосередньо не пов’язані із заготовленням чи переробкою

¹¹³ Шаблій О.І. Лісопромислові комплекси Української РСР : питання теорії і моделювання / О.І. Шаблій. – Львів : Вища школа, 1973. – С. 8.

¹¹⁴ Шаблій О.І. Межотраслевые территориальные системы / И.О. Шаблій. – Львов, 1976. – С. 69-70.

¹¹⁵ Туниця Ю.Ю. Комплексное лесное хозяйство / Ю.Ю. Туниця, И.И. Грунянский, В.Ф. Верес и др. – М. : Агропромиздат, 1987. – С. 48.

¹¹⁶ Івануса А.В. Оптимізація виробничих зв’язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності (на прикладі Львівської області) : дис. ... кандидата екон. наук : 08.08.01 / Івануса Андрій Володимирович. – Львів, 2003. – С. 26.

¹¹⁷ Пироженко К.Г. Лісовиробничий комплекс України / К.Г. Пироженко. – К. : НАН України. Ін-т географії, 1994. – С. 3.

¹¹⁸ Байтала В. Географічні засади розвитку лісівництва / В. Байтала, В. Дубінін // Лісовий і мисливський журнал. – 2005. – № 5. – С. 17.

¹¹⁹ Пила В.І. Розвиток лісопереробної промисловості на основі комплексного використання деревини / В.І. Пила. – К. : Техніка, 1973. – С. 23, 30.

деревної сировини. На наш погляд, ця думка є обґрунтованою, оскільки ЛПК включає в себе лісове господарство, лісозаготівельну, деревообробну, целюлозно-паперову, лісохімічну промисловості та меблеве виробництво, що у виробничому процесі перетинаються з іншими секторами економіки.

Головним у функціонуванні ЛПК на внутрішньому ринку України є структура та зв'язки ЛПК, що були представлені такими науковцями: Іщук С.І., Паламарчук М.М., Пила В.І. та Шаблій О.І. (Додаток В).

Враховуючи наведені структурні зв'язки у ЛПК, ми пропонуємо більш узагальнений їхній варіант у виробничій системі ЛП в умовах ринкового середовища (рис. 1.2).

Наведений рисунок представляє процес переходу виготовлення продукції від однієї підсистеми виробництва до іншої, що створює загальну систему виробництва в ЛП.

Значення лісогосподарської галузі полягає у: веденні обліку та збереженні лісів; посиленні їх корисних природних властивостей; забезпеченні розширення, відтворення та поліпшення їхньої якості; підвищенні продуктивності; сприянні раціональному використанню земельного лісового фонду, а також безпосередньому і невиснажливому користуванні лісом для забезпечення потреб у деревині та іншій лісовій продукції.

У лісозаготівельній галузі проводяться лісосічні роботи (забезпечення заготівлі круглих лісоматеріалів), вивезення і сплавляння деревини та здійснення її первинної обробки. Її продукцією є: ділова деревина (використовують у лісопилянні, целюлозно-паперовому, фанерному і тарному виробництві, у будівництві та гірничодобувній промисловості), дрова (використовують як паливо), а також сировина для лісохімічної промисловості.

До целюлозно-паперової промисловості входять підприємства, що виробляють папір, целюлозу, картон, напівфабрикати (деревну масу), штучне волокно та фібру. Усі виробництва пов'язані між собою і задовольняють різноманітні потреби сфер економічно-виробничої діяльності та населення.

Підприємства, що здійснюють механічну та хіміко-механічну обробку, а також переробку деревини, належать до деревообробної промисловості. У складі деревообробної промисловості, за ступенем обробки деревини, виділяють три групи виробництва: перша – виробництва, що здійснюють первинну обробку деревини (лісопильне, шпалопильне); друга – вторинна обробка деревини (виробництво паркету, фанери, меблів, деревостружкових плит, сірників, стандартних будинків, деталей тощо); третя – хіміко-механічна переробка деревини (деревоволокнистих плит і деревних пластиків)¹²⁰.

Каніфольно-терпентинне, смоло-терпентинне, хвойно-ефірне, дьогте-курильне та пірогенетичне (суха перегонка деревини) виробництва належать до лісохімічної промисловості.

Меблеве виробництво варто виділити окремо, оскільки воно характеризується незначною часткою лісоресурсної складової у собівартості.

---

¹²⁰ Лицур І.М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України / І.М. Лицур ; за ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 317 с.

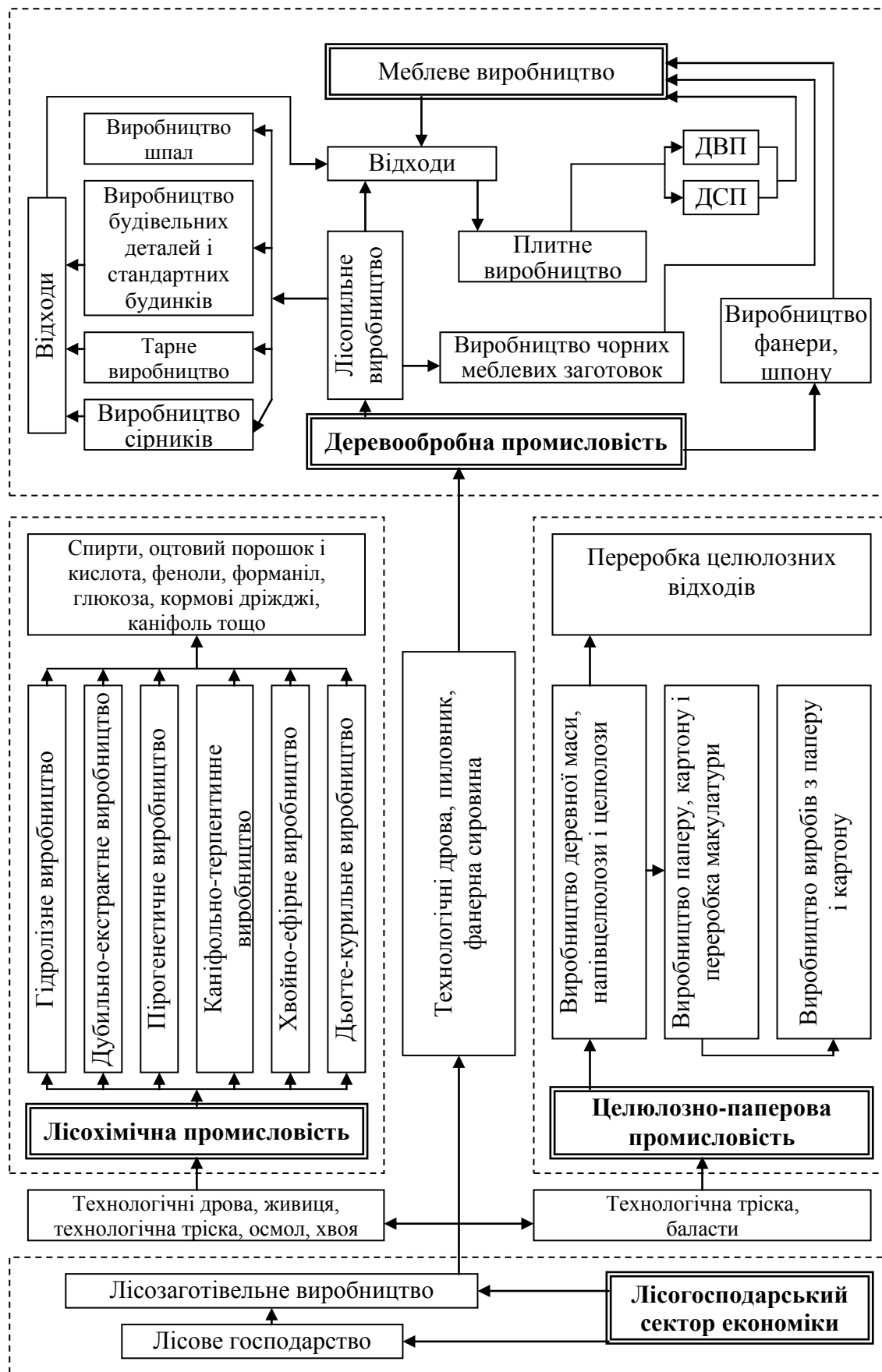

Рис. 1.2. Компонентний склад і зв'язки у системі виробництва ЛП

* Джерело: складено автором на основі джерела¹²¹.

¹²¹ Івануса А.В. Оптимізація виробничих зв'язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності (на прикладі Львівської області) : дис. ... кандидата екон. наук : 08.08.01 / Івануса Андрій Володимирович. – Львів, 2003. – 224 с.

Це впливає з того, що більшість комплектуючих для меблевої продукції є недеревного походження: лаки, металева фурнітура, фарби, продукція текстильного виробництва тощо.

ЛП є виробничо-економічною діяльністю, єдність якої створюється тим, що різні її підгалузі мають справу з однією основною сировиною – деревиною, і часто виробляють хоч і різну, проте взаємозамінну продукцію.

ЛП унікальна тим, що її виробничо-економічна система обумовлена функціонуванням технологічного ланцюга: лісовирощування – лісозаготівля – переробка – випуск кінцевої продукції, основним елементом якої є сировина деревного походження. У своїй роботі ЛП тісно пов'язана з іншими секторами економіки, співпраця яких відбувається завдяки купівлі-продажу на внутрішньому ринку сировини чи напівфабрикатів для виготовлення готової продукції (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Міжгалузеві зв'язки ЛП на внутрішньому ринку

* Джерело: власна розробка.

Міжгалузеві зв'язки ЛП на внутрішньому ринку показують, що ЛП як постачальник своєї продукції і споживач продукції інших галузей пов'язана практично з усіма секторами економіки. Для ЛП характерна дуже складна система внутрішньогалузевих зв'язків.

Темпи розвитку ЛП й надалі багато в чому будуть визначатись науково-технічним прогресом, удосконаленням структури видів економічної діяльності, а також розширенням застосування індустріальних методів у будівництві і зміною технології виробництва в промисловості. У результаті збільшуються можливості взаємозамінності продукції різноманітних галузей. Наприклад, меблі або будівельні конструкції того самого призначення можуть виготовляти лісопереробна, машинобудівна і хімічна промисловості; у машинобудуванні

продукція лісопереробної промисловості замінюється металом або пластмасою і т.д.¹²².

Та попри це, споживачами продукції ЛП є будівництво, включаючи ремонтно-експлуатаційні потреби, гірничорудна промисловість, де використовується велика кількість рудникового стояка на підготовчі та очисні роботи в шахтах, а також інших видів круглого лісу на поточний і капітальний ремонт підземних споруд. Значні витрати круглого лісу у вигляді стовпів є при спорудженні і ремонті повітряних ліній зв'язку та електропередач, мостів, дамб та інших гідроспоруд¹²³.

Отже, міжгалузеві економічні зв'язки ЛП створюють організаційно-економічні відносини, що в процесі своєї діяльності проявляються між функціонально залежними галузями. Організаційні зв'язки між ними виражаються у товарному обміні та взаємодії надання матеріальних і нематеріальних послуг. На міжгалузовому рівні економічні зв'язки мають безперервний характер і розвиваються в товарно-грошовій формі.

Такі міжгалузеві зв'язки мають деякі особливості. По-перше, вони відображають і удосконалюють відносини під час створення і руху продукції від стадії утворення до стадії виходу на внутрішній ринок і тим самим сприяють організації виконання робіт кожної галузі, що бере участь у такому процесі. По-друге, ці міжгалузеві зв'язки беруть участь не тільки в економічних взаємовідносинах, а й включають: відносини планування, організацію виробництва та процеси управління. За таких умов ця співпраця набуває форми виробничо-територіальних зв'язків, що є вагомим елементом міжгалузевих економічних зв'язків, що розвиваються як всередині регіонів (внутрішньо торговельні зв'язки), так і між окремими регіонами (міжрегіональні зв'язки).

Отже, сукупність організаційно-економічних відносин ЛП у торгівлі реалізується через міжгалузеві, міжрегіональні та виробничо-територіальні зв'язки (рис. 1.4).

Наведені в рис. 1.4 зв'язки спрямовані на:

- формування організаційних структур: створення організаційно правових форм суб'єктів ЛП і торгівлі (приватні, колективні тощо);
- функціональна складова: формування нових і вдосконалення наявних методів господарювання у спільній діяльності підприємств ЛП і торгівлі на внутрішньому ринку;
- взаємодія підприємств ЛП, торгівлі й інших елементів – розвиток і розширення взаємодії торгівлі та ЛП у процесі формування ЛП ресурсів, їх просування на товарні ринки, міжрегіональні поставки, товарно-грошовий обмін, матеріально-технічне забезпечення ЛП;
- управління та регулювання: управління організаційно-економічними, виробничими, міжгалузевими та міжрегіональними процесами;

¹²² Благун І.С. Управління лісопромисловим комплексом в ринкових умовах / І.С. Благун. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – С. 24.

¹²³ Лицур І.М. Територіальна організація лісового комплексу України в умовах трансформації продуктивних сил : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.06 / Лицур Ігор Миронович. – Київ, 2005. – С. 132-133.

– забезпечення економічних інтересів ЛП і торгівлі: підтримання взаємозалежних пропорцій у їх розвитку, збалансування інтересів та оптимізація відносин¹²⁴.

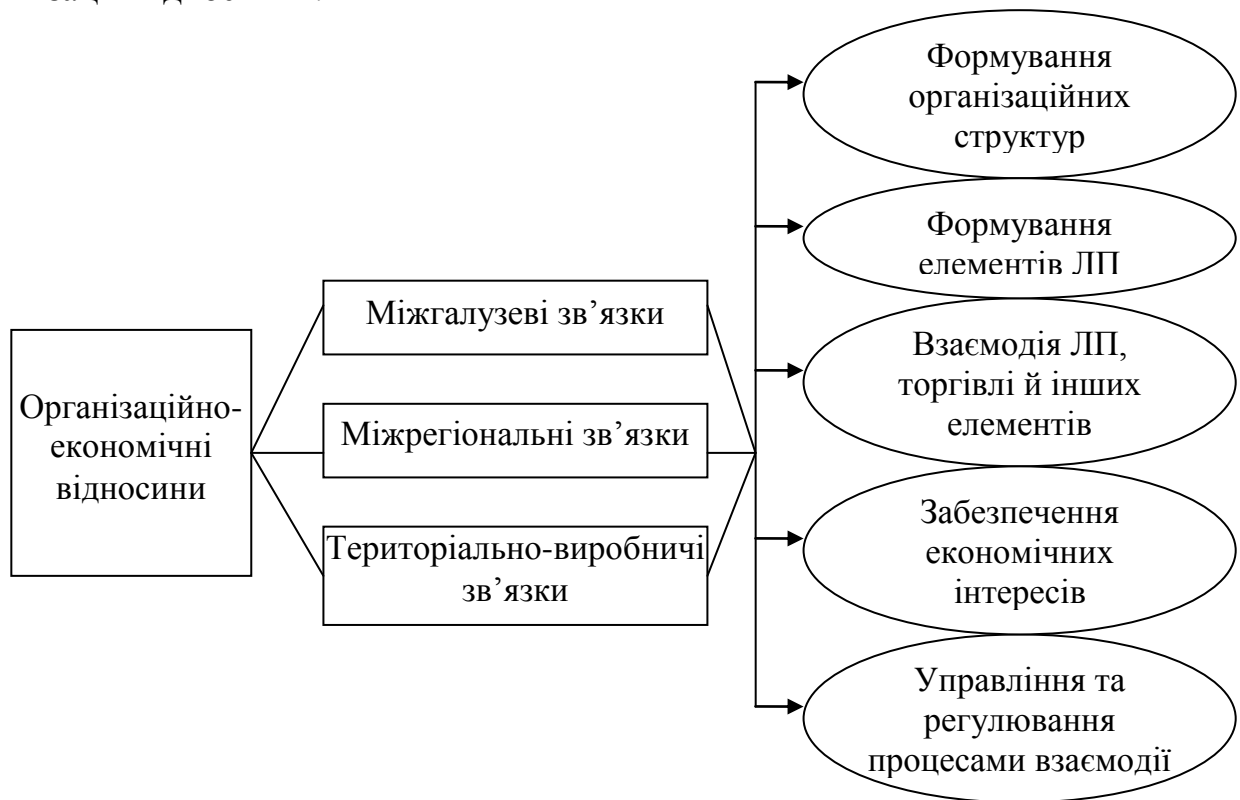

Рис. 1.4. Зв'язки, що реалізують організаційно-економічні відносини ЛП у торгівлі

* Джерело: складено автором на основі джерела¹²⁵.

Організаційно-економічні відносини та їх система зв'язків формуються від процесу створення продукції ЛП (рис. 1.5) до виходу її на внутрішній ринок¹²⁶.

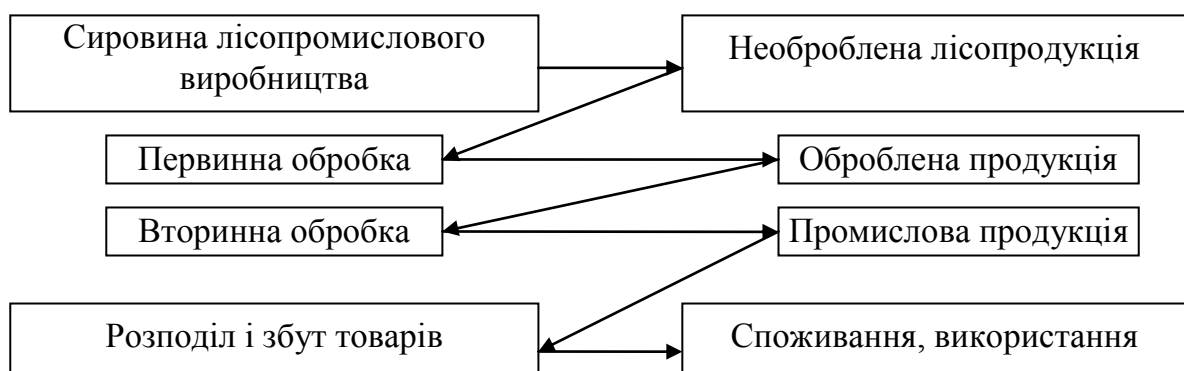

Рис. 1.5. Виробничий процес виготовлення продукції ЛП

* Джерело: складено автором на основі джерела¹²⁷.

¹²⁴ Там само. – С. 24.

¹²⁵ Апопій В.В. Внутрішня торгівля та АПК України : ефективність взаємодії : [монографія] / Апопій В.В. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 367 с.

¹²⁶ Дейнека А.М. Методологія управління лісовим господарством на еколого-економічних засадах : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.06 / Дейнека Анатолій Михайлович. – Київ, 2010. – С. 49.

¹²⁷ Там само. – С. 50.

Головний напрям тут – це організація торговельного процесу між лісопромисловим виробництвом і споживачами його продукції (рис. 1.6).

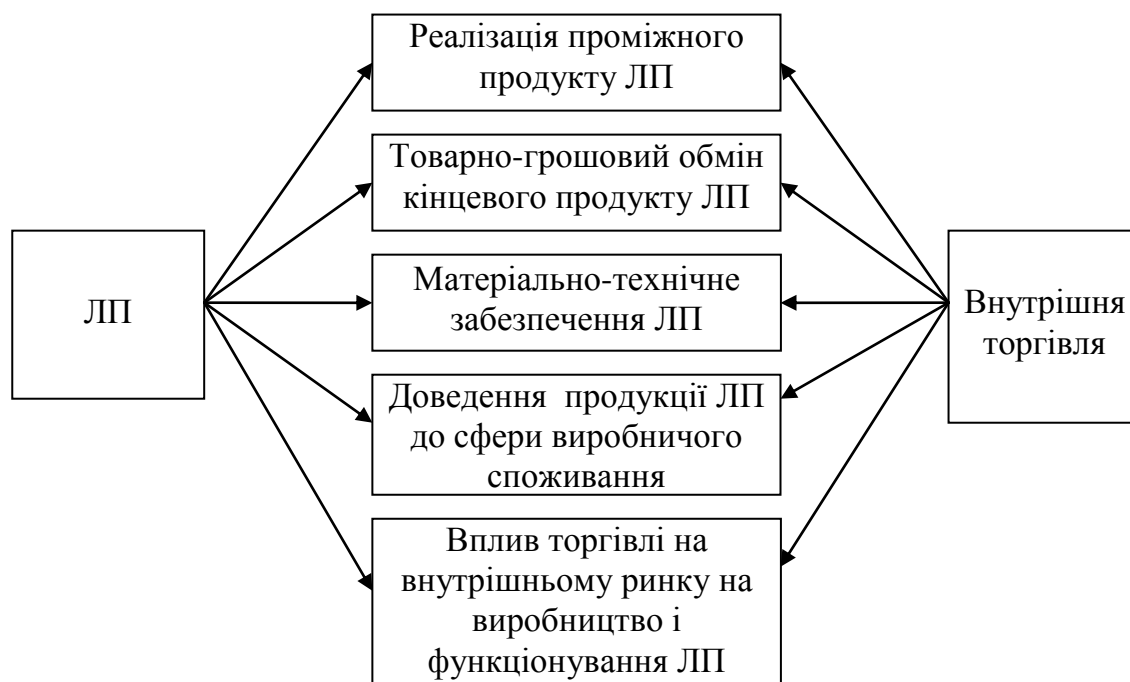

Рис. 1.6. Напрями взаємодії внутрішньої торгівлі та ЛП

* Джерело: власна розробка.

Як видно з рисунку 1.6, торговельні процеси є двозначними: ті, що визначають “ввезення” товарів, засобів виробництва у сферу ЛП та ті, що мають зворотне спрямування – “вивезення” продукції з ЛП. Ці процеси є динамічними, що під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників постійно вдосконалюються, деформуються, змінюють форму та структуру (рис. 1.7).

Внутрішні чинники формуються всередині галузевого виробництва, а їх складовими є: ринковий потенціал, можливості ресурсів (ресурсний потенціал), трудовий потенціал, виробничий потенціал, організаційно-управлінський потенціал і фінансовий потенціал ЛП.

Ринковий потенціал – збирання, накопичення, обробка й використання різноманітних форм інформації для оцінки можливості збуту товарів ЛП споживачам на певному ринку в певний період часу. Ресурсний потенціал – забезпечення сировиною виробничого процесу. Трудовий потенціал – кількість працівників, кваліфікаційний рівень та освітній рівень персоналу. Виробничий потенціал – основне виробниче обладнання та інвентар. Фінансовий потенціал складається з активів підприємств галузей лісової промисловості, їх ліквідності та наявності кредитів. Організаційно-управлінський потенціал – характер прийняття рішень і швидкість їх виконання, гнучкість керівної системи.

Зовнішні чинники – це ті чинники, що в тій чи іншій мірі впливають позитивно чи негативно на процес лісопромислового виробництва. Аналіз показав, що вплив на розвиток лісопромислового виробництва мають такі складові.

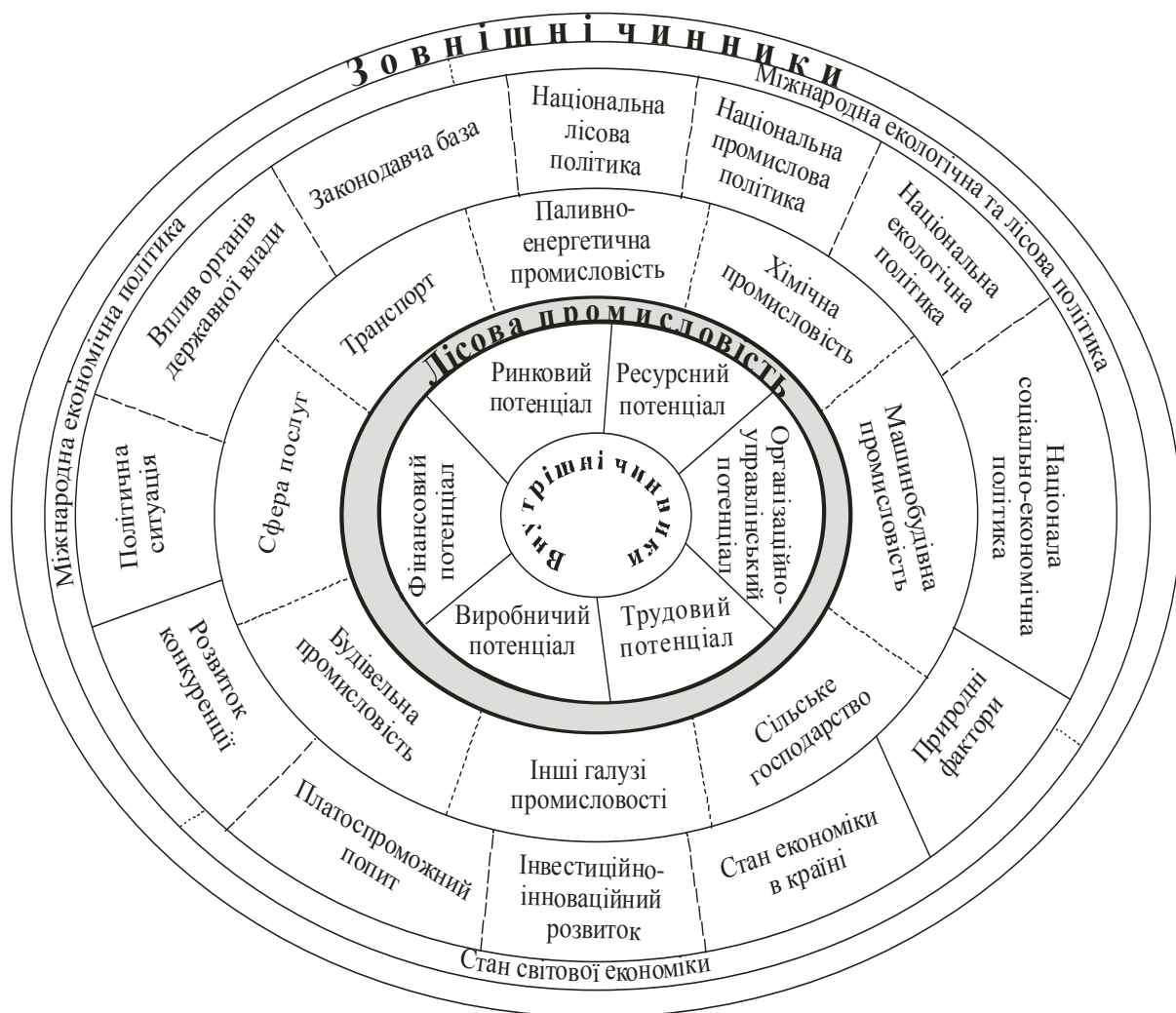

Рис. 1.7. Екзогенно-ендогенні чинники розвитку ЛП

* Джерело: власна розробка.

Перша складова. Міжнародно-економічна політика – вплив зі сторони іноземних конкурентів і країн-партнерів. Міжнародна екологічна та лісова політика – вплив на прийняття внутрішніх законодавчих актів та управлінських рішень щодо охорони, збереження, відновлення лісових насаджень та їх використання як сировини у виробництві, безвідходності використання сировини. Стан світової економіки – чинник впливу на розвиток національної економіки, від якого залежить формування державної політики в лісопромисловій сфері.

Друга складова. Політична ситуація – призводить до зміни складу органів влади, що тягне за собою впровадження нових програм розвитку галузей, що не завжди йде на користь виробництву. Вплив органів влади – характеризується прийняттям управлінських рішень як на державному, так і регіональному рівнях щодо програм розвитку ЛП. Законодавча база – прийняття нормативно-правових документів, що регулюють процеси виробництва та виходу товару на ринок. Національна лісова політика – на основі нормативно-правових актів забезпечує правове управління лісовими ресурсами та ефективне функціонування лісового сектора економіки. Національна екологічна політика – забезпечення екологічної безпеки, контроль за процесом виробництва в ЛП і

рівнем викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище. Національна промислова політика – розвиток ЛП з використанням ринкових механізмів і реалізацією цільових програм, для інтеграції ЛП у процес створення багатогалузевого, конкурентоспроможного, високотехнологічного та високоефективного національного промислового сектора. Соціально-економічна політика – рівень доходів населення та його платоспроможності, що впливають на формування цінової політики у лісопромисловому виробництві. Природні фактори – надзвичайні ситуації, виникнення яких ускладнює розвиток ЛП загалом та всіх її елементів зокрема. Стан економіки в країні – безпосередній вплив на розвиток ЛП і ринкові відносини в торговельному процесі. Розвиток конкуренції – змушує виробників до залучення у виробничі процеси інвестицій для впровадження інноваційних технологій, з допомогою яких збільшуються темпи виробництва та покращується якість продукції.

Третя складова. Безпосередньо міжгалузеві виробничо-торговельні зв'язки¹²⁸. Детальний аналіз зображений на рисунку 1.3.

Важливим у розвитку ЛП є досягнення оптимального поєднання заходів державного регулювання процесів міжгалузевих виробництв і ринкових механізмів, раціонального використання лісових ресурсів та ефективного їх відтворення.

Успішне вирішення проблеми розвитку галузей ЛП насамперед залежить від інституціонального забезпечення реалізації галузевої політики на внутрішньому ринку, чіткого розподілу функції та координації діяльності державних і галузевих органів управління різного рівня у сфері територіального розвитку¹²⁹. Тобто інституціональні органи влади і місцевого самоврядування виконують функції державного управління розвитком галузі.

Досягти цих цілей можна із застосуванням нових підходів до управління підприємствами галузей ЛП, базованих насамперед на визнанні пріоритету співпраці та партнерства у відносинах із зовнішнім середовищем, нової ролі інтегрованих утворень, що формується під впливом сучасних вимог економічного розвитку¹³⁰. До таких утворень у сучасних умовах можна віднести кластерні об'єднання. Характерною рисою кластерного утворення є те, що залежно від специфіки галузі та умов, у яких він створюється та функціонує, кластер може розвиватися тільки в ринковому середовищі, на основі одного чи декількох підприємств однієї галузі чи цілого сектора економіки, пов'язуючи між собою різні взаємодоповнюючі галузі, що певною мірою причетні до створення нового продукту.

Розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП зумовлює створення комплексної багаторівневої інфраструктури, метою функціонування якої є задоволення потреб споживачів та інтересів суб'єктів торговельної діяльності.

¹²⁸ Голячук Н.В. Інформаційне забезпечення управління підприємствами лісогосподарського комплексу : дис. ... кандидата екон. наук : 08.06.01 / Голячук Наталія Василівна. – Київ, 2004. – С. 165.

¹²⁹ Апопій В.В. Внутрішня торгівля та АПК України : ефективність взаємодії : [монографія] / Апопій В.В. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – С. 240.

¹³⁰ Крикавський Є.В. Концепція кластера у формуванні потенціалу конкурентоздатності деревообробних підприємств : [монографія] / Є.В. Крикавський, О.А. Похильченко. – Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2012. – С. 5.

Інфраструктура – це обов’язковий компонент будь-якої цілісної економічної системи¹³¹. Інфраструктура внутрішнього ринку – це сукупність елементів, засобів, інституцій, що регулюють, організаційно і матеріально забезпечують безперебійне функціонування ринкових процесів (взаємодію суб’єктів ринкової економіки, рух товарних грошових потоків, господарсько-економічну та фінансову діяльність ринкових структур).

Інфраструктура внутрішнього ринку продукції ЛП – це посередницькі підприємства, що мають обслуговувати товаровиробників, забезпечуючи таким чином процес ринкового товарообміну, шляхом купівлі-продажу продукції ЛП просувати товар до споживача, при цьому генеруючи ринкові ціни.

Інфраструктура реального сектора забезпечує процеси формування товарних ринків і контролює процеси ресурсозабезпечення. Ринок товарів є основою внутрішнього ринку, тому інфраструктурне забезпечення є важливим елементом у процесі його формування та розвитку. Об’єктами товарного ринку є товари та послуги, суб’єктами – виробники і споживачі, продавці й покупці.

Інфраструктура фінансового сектора забезпечує контроль над грошовими потоками, що є донором формування та розвитку інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП. До неї належать державні та комерційні банки, лізингові організації та небанківські кредитні організації. Інфраструктура фінансового сектора забезпечує розвиток ринку капіталів, основу якого складають фондові біржі, фінансові посередники та позабіржові торгово-інформаційні системи¹³².

Інфраструктура ринку праці забезпечує процеси розробки та реалізації трудової політики на внутрішньому ринку, оскільки саме високопрофесійні кадри здатні успішно вирішувати проблеми, що виникають. Нечітка політика підбору фахівців призводить до колапсу в системі формування інфраструктури ринку праці. До складу інфраструктури ринку праці входять державні та приватні служби працевлаштування, профспілки підприємств. Вони забезпечують підготовку та перепідготовку потрібних фахівців¹³³.

Отже, інфраструктура внутрішнього ринку продукції ЛП у широкому сенсі містить такі складові: фінансову, податкову, кредитну, митну, страхування торговельних операцій, системи комунікацій та інформації. До інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП у вузькому значенні належать усі об’єкти ринкового призначення, що забезпечують господарчий процес, а саме: будови, споруди, комунікації, зв’язок тощо.

Невідповідність інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП сучасним вимогам диктує необхідність її серйозної модернізації шляхом залучення інвестицій у розвиток виробничої інфраструктури.

Частину галузей інфраструктури, що надають послуги виробничого характеру, тобто забезпечують зв’язки у виробничій сфері економіки, називають виробничою інфраструктурою. Виробнича інфраструктура

¹³¹ Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів : теорія розвитку і регулювання : [монографія] / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 165.

¹³² Гесць В.М. Перехідна економіка : [підручник] / [В.М. Гесць, Є.Г. Панченко, Є.М. Лібанова та ін.] ; за ред. В.М. Гейця. – К. : Вища школа, 2003. – С. 260.

¹³³ Прокопенко О.В. Інфраструктура товарного ринку : [навчальний посібник] / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа, О.О. Дегтяренко, С.М. Махнуша. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – С. 27-28.

внутрішнього ринку продукції ЛП – це сукупність обслуговуючих допоміжних підрозділів і засобів, що забезпечують організаційно, законодавчо та матеріально основні ринкові процеси в комплексі видів економічної діяльності та є розгалуженою взаємозалежною мережею підприємств і установ, основне завдання яких – доведення товарів від виробника до споживача на внутрішньому ринку. Вона виконує функції зберігання, пакування, транспортування та постачання товарів, надання інформації про попит, пропозицію, ціни, умови продажу, місцезнаходження товарів тощо. Виробнича інфраструктура поєднує групу галузей, яким притаманна економічна єдність і спільне функціональне призначення на внутрішньому ринку, має міжгалузевий характер, скерований для обслуговування виробничих комплексів та економіки в цілому.

Наведений перелік не вичерпує розмаїття наявних структур. Він може коректуватись і змінюватись в умовах розвитку та модернізації економіки України.

Високе споживання деревини пояснюється порівняно легкою заготівлею та відносною дешевизною, а також тим, що вона є більш екологічною, ніж матеріали з хімічними властивостями. Значення ЛП на внутрішньому ринку зокрема та економіці України в цілому полягає у тому, що на сьогодні деревина і продукція її переробки відіграє вагомий роль у всіх сферах господарства. Підприємства ЛП виготовляють тисячі різноманітних видів високоліквідної продукції, тим самим підтримуючи тісні зв'язки з іншими галузями. Водночас ЛП отримує від інших галузей лаки, фарби, соду, натрій, відбілюючі хімікати (виготовлення паперу), автомашини, трактори та верстати (для заготівлі та обробки деревини)¹³⁴. Така співпраця між галузями дуже важлива для економіки країни, оскільки відбувається продаж на внутрішньому ринку товарів і напівфабрикатів з допомогою яких виготовляється інша продукція. Також значна частина продукції ЛП експортується, що свідчить про конкурентоспроможність її не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках.

Отже, структура державного та регіонального галузевого управління лісопромисловим виробництвом і державним управлінням лісами в ринкових умовах має формувати ефективну політику відтворення та раціонального використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних і соціальних факторів.

---

¹³⁴ Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С. та ін. – К. : РВПС України НАН України, 1999. – С. 292.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА

2.1. Методика оцінювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України

Розвиток економіки України в середньо- та довгостроковій перспективі можливий за умови ефективного функціонування національної економіки, а особливо її ядра – внутрішнього ринку. Зростання національної економіки відбувається завдяки взаємодії між внутрішнім і зовнішнім ринками, де суб'єкти економічної діяльності отримують доходи від експорту-імпорту продукції, проводяться торгово-економічні операції, формуються грошові доходи підприємств, організацій, органів державної влади, задовольняється їх платоспроможний попит на вітчизняні та імпортні товари та послуги.

Варто зазначити, що не існує єдиного методичного підходу як до визначення рівня розвитку внутрішнього ринку, так і до оцінки потенціалу галузевих і регіональних внутрішніх ринків. У цьому напрямі зробили значний внесок такі вчені: О.І. Амоша, В.В. Апопій, В.І. Геєць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, А.І. Ігнатюк, Т.О. Осташко, О.В. Пустовойт, М.І. Скрипниченко, В.О. Точилін та ін. Проте досі не сформовано алгоритму оцінювання стану та потенціалу розвитку внутрішнього ринку тієї чи іншої галузі, його достатності, а також раціонального використання основних факторів для підвищення її конкурентоспроможності.

Основою оцінки розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП є проведення розширеної діагностики ЛП, що дозволить виявити внутрішній потенціал ЛП та її можливостей як в національному, так і регіональному масштабі. У зв'язку з цим було розроблено методику оцінки розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, що передбачає чотири етапи проведення дослідження (рис. 2.1).

I етап. “Визначення та обґрунтування мети та завдань проведення оцінки та аналізу”. Метою визначено розробку методичних підходів до виявлення впливу екзогенних та ендогенних процесів на розвиток внутрішнього ринку. Визначення місця та ролі внутрішнього ринку продукції ЛП в економіці регіонів та України загалом. Для досягнення мети необхідно здійснити:

- аналіз стану ЛП України як в цілому, так і по регіонах щодо його відповідності тенденціям розвитку економіки;
- аналіз ендогенних та екзогенних факторів впливу на розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП.

II етап. “Визначення обсягів внутрішнього ринку та внутрішнього ринку продукції ЛП”.

У ринкових умовах абсолютний результат функціонування внутрішнього ринку характеризує показник його обсягу. Для визначення внутрішнього ринку ЛП спершу проведемо аналіз структури та потенціалу розвитку ЛП.

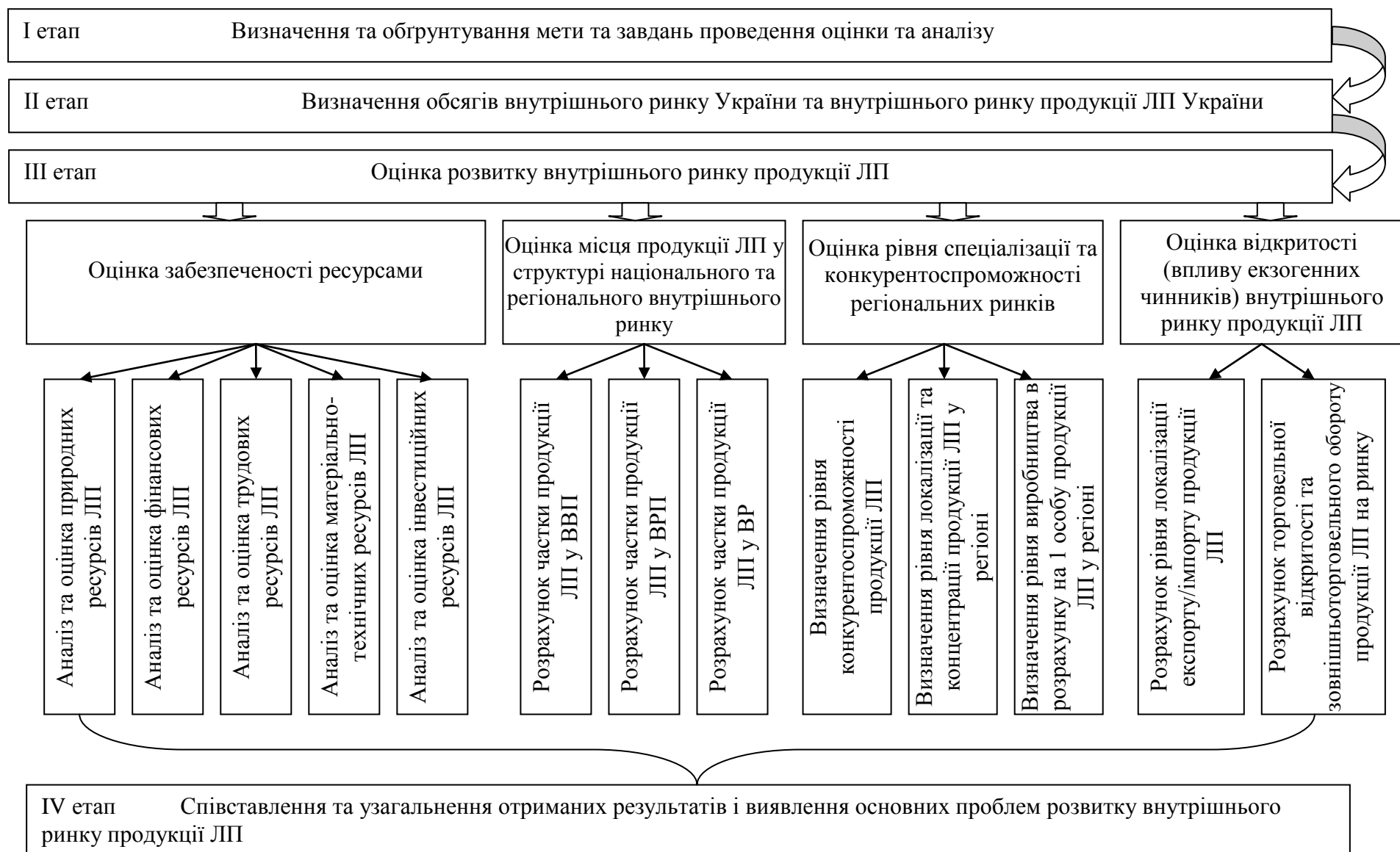

Рис. 2.1. Методичний підхід до оцінювання розвитку внутрішнього ринку (ВР) продукції ЛП

* Джерело: власна розробка.

Отже, існує кілька підходів до проведення оцінки обсягів внутрішнього ринку. Розробники Глобального індексу конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного форуму обсяг внутрішнього ринку оцінюють за формулою¹³⁵:

$$VR = I - E, \quad (2.1)$$

де: VR – внутрішній ринок;
 I – імпорт товарів і послуг;
 E – експорт товарів і послуг.

Ними було враховано, що обсяг внутрішнього ринку може зростати не лише завдяки власним доходам резидентів-учасників ринку, а й запозиченим коштам нерезидентів. Однак до цього вважалося, що внутрішній ринок можна розрахувати як суму товарів і послуг за певним рівнем цін, де величина їхнього сукупного попиту на товари і послуги дорівнює ВВП, що становить собою ринкову вартість кінцевого продукту, виробленого в галузях матеріального виробництва та сфері послуг території держави за певний період часу.

Однак у розглянуту формулу розрахунку обсягу внутрішнього ринку закладені припущення, що вносять похибки до розрахунків. Найбільш суттєве серед них – усе виробництво кінцевого сукупного продукту регулюється ринком. Проте детальний аналіз показує, що всю продукцію кінцевого споживання можна поділити на такі групи:

1. Ринкова продукція: товари і послуги, що перебувають в обігу на внутрішніх галузевих ринках.

2. Утворюється продукцією, що виробляється для власного кінцевого споживання.

3. Утворюється шляхом використання іншої неринкової продукції (блага, що надаються безоплатно або не є економічно обґрунтованими). Друга і третя групи в національній економіці регулюється не ринковим механізмом, а потребами резидентів та обсягами матеріальних ресурсів держави.

Щодо першої групи, то на її основі науковим колективом Інституту економіки та прогнозування НАН України було запропоновано таку формулу розрахунку обсягу внутрішнього ринку:

$$VR = GDP + K_{KCB} - B_{CPD} - \hat{E}_{\hat{E}NA} - \hat{A}_{NPD}, \quad (2.2)$$

де: GDP – валовий внутрішній продукт;

K_{KCB} – кінцеві колективні споживчі витрати;

B_{CPD} – вартість спожитої продукції домогосподарствами, що отримана з особистого підсобного господарства та від самозаготівель.

Ця методика більш точно відображає вартість товарів і послуг, виробництво та обіг яких у національній економіці регулюється інститутами внутрішнього ринку¹³⁶.

Для проведення дослідження скористаємось підходом, що запропонували розробники Глобального індексу конкурентоспроможності Всесвітнього

¹³⁵ Competitive Ukraine. Звіти про конкурентоспроможність України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://competitiveukraine.org/competitive_report/

¹³⁶ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 132-133.

Економічного форуму. На основі розглянутих методик нами запропоновано розрахувати обсяг продукції того чи іншого виду економічної діяльності у внутрішньому ринку України, у нашому випадку продукції галузей промисловості, що утворюють лісопромислове виробництво:

$$VR_{\text{ЛП}} = \hat{IRP} - \hat{A} + 2, \quad (2.3)$$

де: $VR_{\text{ЛП}}$ – внутрішній ринок продукції лісової промисловості;

ORP – обсяги реалізованої продукції.

III етап. “Оцінка розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП”. Оцінювання здійснюється за чотирма напрямками: оцінка забезпеченості ресурсами ЛП; оцінка місця продукції ЛП у структурі національного та регіонального внутрішнього ринку; оцінка рівня спеціалізації та конкурентоспроможності регіональних ринків; оцінка відкритості (впливу екзогенних чинників) внутрішнього ринку продукції ЛП.

Перший напрям. Оцінка забезпеченості ресурсами проводиться за такими показниками як:

- частка інвестиційних ресурсів у ЛП;
- частка трудових ресурсів у ЛП;
- частка основних засобів у ЛП.

З допомогою аналізу забезпеченості ресурсами визначається ресурсний потенціал ЛП України.

Другий напрям. Оцінка місця продукції ЛП у структурі національного та регіонального внутрішнього ринку визначає частку продукції ЛП на внутрішньому ринку України.

Третій напрям. Оцінка рівня спеціалізації регіональних ринків дає можливість визначити, наскільки той чи інший регіон спеціалізується на виготовленні та реалізації продукції ЛП, тобто показує внутрішню виробничо-торговельну орієнтованість. Для проведення аналізу та об’єктивної оцінки рівня спеціалізації регіональних ринків застосуємо кілька розрахункових методів.

Рівень монополізації регіону в тій чи іншій галузі є основною характеристикою конкурентоспроможності внутрішнього ринку, що дозволяє створювати і підтримувати баланс конкурентності та монополізації регіону на внутрішньому ринку.

Існує низка підходів до визначення монополізації регіону на внутрішньому ринку:

1. Метод розрахунку частки регіону на ринку. Для розрахунку частки регіону на ринку відносять обсяги даного товару (в нашому випадку товарів ЛП), що виготовлено в регіоні і було поставлено на внутрішній ринок, до загального обсягу ринку цими товарами з урахуванням імпорту¹³⁷:

$$\tau_i = \frac{Q_i}{\sum_{i=1}^n Q_i + i} \times 100\%, \quad (2.4)$$

¹³⁷ Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 218.

де τ_i – частка ринку i -го регіону.

Q_i – обсяги товару, виробленого i -тим регіоном і поставленого на ринок усього товару;

$\sum_{i=1}^n Q_i$ – сумарний обсяг цього товару, виробленого всіма регіонами, що поставляють цей товар на ринок.

i – обсяг цього товару, що надходить на ринок через імпорт.

Цей метод полягає у визначенні частки регіону на внутрішньому ринку і в порівнянні з наступним одержаним результатом дає можливість розглянути монопольність того чи іншого регіону по досліджуваній продукції. Обсяг товару вимірюється натуральними показниками.

2. Метод розрахунку частки фіксованої кількості регіонів. Метод розрахунку частки фіксованої кількості регіонів визначається індексом концентрації, що характеризує частку сукупних продажів продукції галузі, що припадає на n кількість регіонів-лідерів. Групування регіонів здійснюється за методом індексу концентрації кількох (3, 4, 5) регіонів, що являють собою частку найбільших постачальників, що діють на ринку, у загальному обсязі ринку¹³⁸:

$$CR_n = \sum_{i=1}^n K_i, \quad (2.5)$$

де n – кількість регіонів;

K_i – частка i -го регіону в галузі, %.

Згідно із законодавством України, монопольним є становище, якщо:

– коефіцієнт концентрації одного об'єкта перевищує 35% і не буде доведено, що він зазнає високої конкуренції на ринку;

– коефіцієнт концентрації трьох об'єктів перевищує 50% і не буде доведено, що вони зазнають високої конкуренції на ринку;

– коефіцієнт концентрації п'яти об'єктів перевищує 70% і не буде доведено, що вони зазнають високої конкуренції на ринку¹³⁹.

3. Метод визначення рівня монополізації за допомогою індексу Херфіндаля-Хіршмана.

Узагальнюючим альтернативним показником концентрації ринку, що враховує як кількість регіонів, що поставляють на ринок товари однієї галузі, так і різну частку кожного з підприємств на ринку є індекс Херфіндаля-Хіршмана:

$$HHI = \sum_{i=1}^n \tau_i^2, \quad (2.6)$$

де: HHI – індекс Херфіндаля-Хіршмана.

Значення цього показника коливається від 0, і якщо зростає концентрація ринку, зростає і величина індексу, що може досягти максимального значення 1.

Залежно від значення індексу виділяють такі групи ринків:

¹³⁸ Ігнатюк А.І. Галузеві ринки : теорія, практика, напрямки регулювання : [монографія] / А.І. Ігнатюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 95.

¹³⁹ Там само. – С. 96.

- 1) $HNI < 1$. Ринок оцінюється як неконцентрований;
- 2) $1 < HNI < 1,8$. Ринок розглядається як помірно концентрований;
- 3) $HNI > 1,8$. Ринок вважається високонцентрованим¹⁴⁰.

Чим ближчим є коефіцієнт концентрації до 0, тим більше збігається розподіл товарообороту із розподілом фактичної ознаки, й тим тісніше вони пов'язані. Коефіцієнт концентрації демонструє ступінь концентрації певних індикаторів стану регіонального споживчого ринку в межах усієї сукупності регіонів¹⁴¹.

Також метод розрахунку частки фіксованої кількості регіонів і метод визначення конкуренції ринку за допомогою індексу Херфіндала-Хіршмана дають змогу проводити аналіз монополізованого ринку, визначити основні тенденції у розвитку його структури, одержувати прогнозні оцінки і визначити пріоритетні напрями антимонопольної політики¹⁴².

4. Метод визначення рівня конкурентоспроможності ЛП розраховується на основі зіставлення рангів торгівлі регіону на внутрішньому ринку за допомогою коефіцієнта Розенблюта за формулою¹⁴³:

$$K_r = \frac{1}{2 \times \sum_{i=1}^n (R - \tau_i) - 1}, \quad (2.7)$$

K_r – коефіцієнт Розенблюта;

R – ранг i -того регіону на ринку товарів (найбільш насичений регіон має ранг 1).

Ранговий індекс K_r змінюється у межах від $1/n$ до 1, де n – кількість конкурентів у певному секторі ринку. Чим меншим у результаті розрахунків є значення індексу, тим менш монополізованим є досліджуваний сектор. Максимальне значення індексу K_r рівне 1; у цьому випадку є всі умови для того, щоб один із суб'єктів торговельного бізнесу в певному секторі ринку зайняв монопольну позицію. Мінімальне значення індексу K_r рівне $1/n$.

Не менш важливим в оцінці спеціалізації регіону є визначення показника локалізації. Він показує, наскільки не збігається частка регіону в загальному обсязі результативних ознак із часткою фактичної ознаки в країні¹⁴⁴. Коефіцієнт локалізації розраховується відношенням питомої частки досліджуваного виду економічної діяльності в структурі виробництва до питомої частки того ж виду економічної діяльності в країні:

¹⁴⁰ Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – С. 51.

¹⁴¹ Шубін О.О. Внутрішня торгівля : регіональні аспекти розвитку : [монографія] / За ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк-Львів : ДонНУЕТ, 2007. – С. 96.

¹⁴² Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – С. 220.

¹⁴³ Ігнатюк А.І. Галузеві ринки : теорія, практика, напрямки регулювання : [монографія] / А.І. Ігнатюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 100.

¹⁴⁴ Шубін О.О. Внутрішня торгівля : регіональні аспекти розвитку : [монографія] / За ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк-Львів : ДонНУЕТ, 2007. – С. 96.

$$K_l = \frac{F_{ir}}{F_{ik}}, \quad (2.8)$$

де K_l – коефіцієнт локалізації;

F_{ir} – частка i -го виду діяльності в структурі ВРП регіону;

F_{ik} – частка i -го виду діяльності в структурі ВВП країни.

Показники, що рівні 1, означають рівномірну концентрацію виду діяльності в регіоні. Якщо $K_l > 1$, то мова йде про вищу, ніж середнє значення, концентрацію виду діяльності на території, тобто ці види діяльності виступають як види спеціалізації. Тобто значення коефіцієнта засвідчує спеціалізацію регіону щодо виробництва того чи іншого виду продукції¹⁴⁵.

Ще одним способом оцінки спеціалізації регіону є розрахунок виробництва продукції ЛП на 1 особу за формулою:

$$K_d = \frac{O_r / O_k}{N_r / N_k}, \quad (2.9)$$

де K_d – коефіцієнт виробництва;

O_r – показники галузі регіону;

O_k – аналогічні показники галузі по країні загалом;

N_r – населення регіону;

N_k – населення країни.

У випадку, коли $K_d = 1$, спостерігається рівномірний, пропорційний населенню розподіл певної галузі по регіонах. $K_d > 1$, якщо галузь сконцентрована в регіоні більше, ніж у середньому по країні. Концентрація виробництва тим більша в регіоні, чим більший K_d .

Четвертий напрям. Оцінка відкритості (впливу екзогенних чинників) внутрішнього ринку продукції ЛП показує, наскільки залежний внутрішній ринок продукції ЛП регіонів від зовнішніх факторів.

За допомогою коефіцієнта локалізації можна визначити характер і значення галузі для регіональної економіки і в загальному підсумувати для України:

– експортоорієнтована – коефіцієнт локалізації понад 1,25;

– імпортозамінна – коефіцієнт локалізації в проміжку 0,75-1,25;

– регіонального значення – коефіцієнт локалізації знаходиться в проміжку 0,25-0,75¹⁴⁶.

Коефіцієнт локалізації можна розрахувати за такою формулою:

$$K_l = \frac{O_r / P_r}{O_k / P_k}, \quad (2.10)$$

де P_r – загальний показник усього виробництва по регіону;

P_k – аналогічний показник усього виробництва для країни загалом.

¹⁴⁵ Щеглюк С.Д. Формування нових видів економічної діяльності в умовах трансформаційної економіки : [монографія] / С.Д. Щеглюк. – Львів : ІРД НАН України, 2008. – С. 144.

¹⁴⁶ Там само. – С. 144.

При цьому чисельник формули характеризує частку конкретної галузі в регіоні, а знаменник – частку цієї ж галузі в країні. Коефіцієнт локалізації дорівнює одиниці в тому випадку, коли частка галузі в регіоні і країні однакова. Це є ознакою рівномірного розвитку галузі в регіоні.

Кількісним індикатором відкритості країни чи регіону є питома вага експорту та імпорту у ВВП, якщо визначати показник відкритості економіки країни, і до ВРП, якщо визначати регіональну відкритість економіки. Ця комбінація дозволяє оцінити масштаби зв'язків окремих ринків зі світовим ринком. Торговельна відкритість визначається за такими формулами¹⁴⁷:

$$TB_I = \frac{I}{GDP(GRP)} \times 100\%, \quad (2.11)$$

де TB_I – торговельна відкритість за імпортом товарів;

I – імпорт товарів ЛП;

GRP – валовий регіональний продукт.

$$TB_E = \frac{E}{GDP(GRP)} \times 100\%, \quad (2.12)$$

де TB_E – торговельна відкритість за експортом товарів;

E – експорт товарів ЛП.

Більш комплексним показником відкритості ринку є визначення зовнішньоторговельного обсягу товарів ЛП:

$$FTV = \frac{E + I}{GDP(GRP)} \times 100\%, \quad (2.13)$$

де FTV – зовнішньоторговельний обсяг товарів ЛП.

IV етап. Зіставлення та узагальнення отриманих результатів і виявлення основних проблем розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.

Запропонований методичний підхід може стати основою для аналізу розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП. На його основі дамо оцінку вдосконалення процесів впливу ендогенних та екзогенних чинників на розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП.

2.2. Структура та потенціал розвитку лісової промисловості України

Хоча перехід до ринку – складний процес, механізм якого повністю ще не відпрацьований навіть у масштабі економіки господарства, варто відзначити низку особливостей, що вагомо впливають на шляхи переходу підприємств ЛП на ринкові відносини. Сьогодні посилюється тенденція до інтенсивного використання лісових ресурсів, що обумовлено прагненнями підприємств ЛП до отримання високих прибутків, що диктуються ринком. З іншого боку, значний термін відтворення лісових ресурсів обмежує можливості їх використання. Це вимагає відповідних змін у веденні лісового господарства, у

¹⁴⁷ Даниленко О.Л. Взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків в умовах глобалізації : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.01 / Даниленко Олена Леонідівна. – Харків, 2008. – С. 22.

вдосконаленні системи управління лісами, створенні ринкової інфраструктури цільового фінансування лісового сектора і розвитку фінансово-економічної системи.

Академік НАН України М.І. Долішній справедливо стверджував, що рівень розвитку лісового господарства має безпосередній вплив на розвиток економіки регіону та стан суспільного здоров'я і розвиток рекреаційної індустрії¹⁴⁸. Добробут місцевих громад у багатолісних районах (насамперед це гірські райони) напряду залежить від сталого розвитку лісового господарства¹⁴⁹. Тому стабільність розвитку лісової промисловості пов'язується з тим, наскільки злагоджено працюють і взаємодіють ринкові інститути, що забезпечують функціонування цієї складної виробничо-господарської проблеми.

ЛП має особливе значення як для підвищення рівня забезпечення держави і населення його продукцією, так і для покращення економічної ситуації шляхом збільшення обсягу лісових насаджень. Крім того, підвищення рівня задоволення потреб у лісопродукції завдяки місцевим ресурсам потребує перегляду наявних технологій у лісозаготівлі¹⁵⁰.

Ключові напрями розвитку ЛП не дуже відрізняються від тенденцій реформування економіки країни. В економіці країни ЛП займає порівняно невелике місце: питома вага лісової промисловості в обсязі промислового виробництва України становить близько 4,5%. Попри це, лісопромисловий сектор є невід'ємною ланкою вітчизняної економіки. У сучасних умовах практично жодна галузь не може обійтись без використання продукції лісопромислового виробництва. Важливим у цьому контексті є досягнення балансу між ринковими механізмами та заходами державного регулювання процесами міжгалузевих виробництв задля раціонального використання лісових ресурсів та ефективного їх відтворення.

Ліси на території України розташовані дуже нерівномірно і сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах. Саме через це лісистість не досягає оптимального рівня (рис. 2.2).

Запас деревини в лісах оцінюється в межах 1,8 мільярда м³. Середня щорічна зміна запасу дорівнює 4,0 м³ на га і коливається від 5,0 м³ в Карпатах до 2,5 м³ у Степовій зоні¹⁵¹.

До природоохоронних належить 56% лісів від загальної площі лісового фонду України, до лісоексплуатаційного призначення – 44%. Україна за площею лісів, лісозабезпеченістю та запасами деревини відноситься до лісодефіцитних країн.

¹⁴⁸ Долішній М.І. Регіональні аспекти екологізації економіки / М.І. Долішній // Наук. вісник НЛТУУ. Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – Львів : НЛТУУ, 2005. – Вип. 15.6. – С. 107.

¹⁴⁹ Кравців В.С. Управління розвитком гірських територій : зарубіжний досвід / В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, В.В. Демченко, А.М. Дейнека, П.В. Самольотов. – Львів : ІРД НАН України, 2001. – С. 52.

¹⁵⁰ Лишиленко В.І. Регіональна економіка : [підручник] / В.І. Лишиленко. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – С. 184.

¹⁵¹ Лісове господарство України : Науково-публіцистичне видання. – К. : Видавничий дім "ЕКО-інформ", 2009. – С. 8.

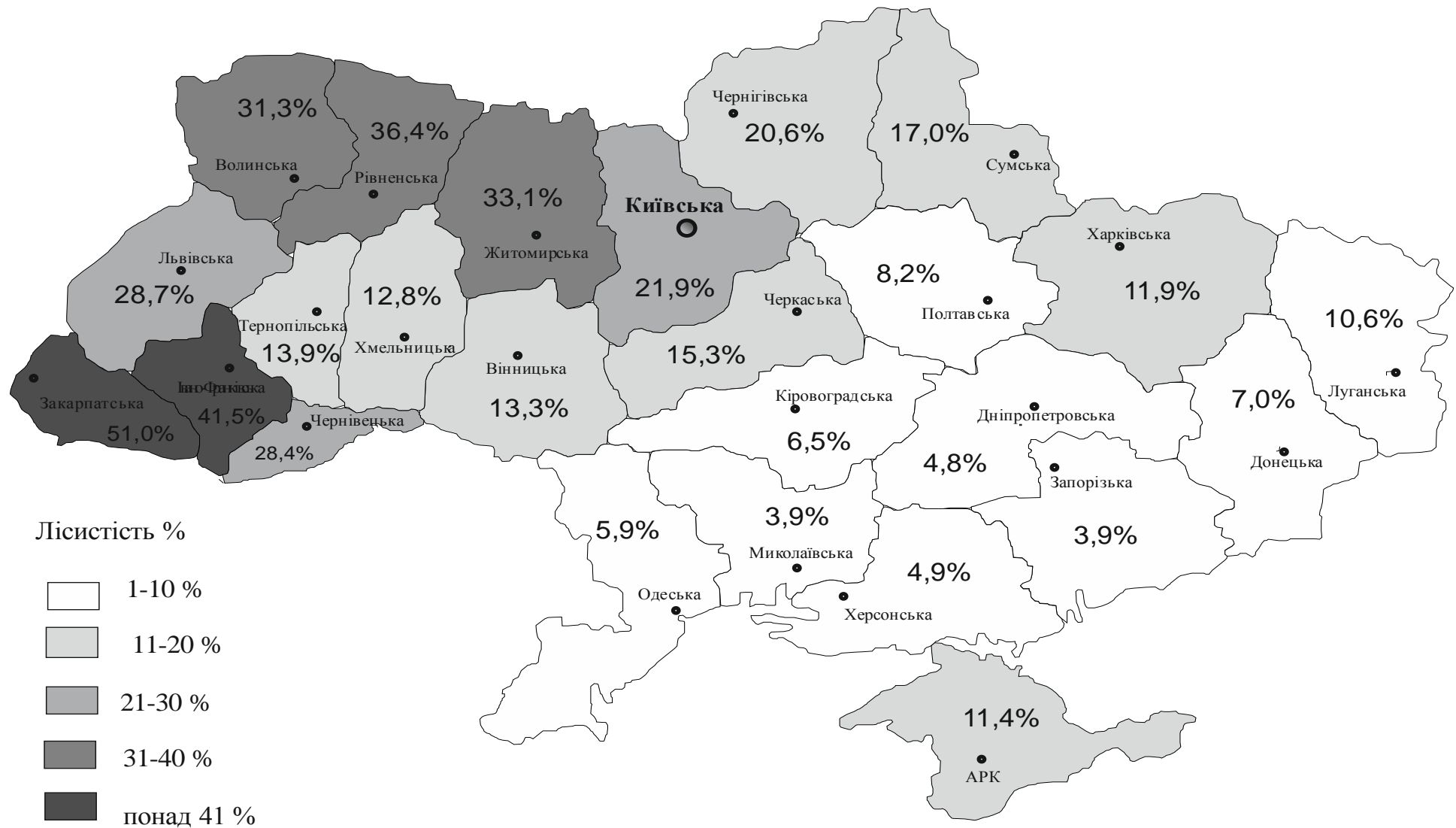

Рис. 2.2. Лісистість України за областями

* Джерело: складено автором на основі джерела¹⁵².

¹⁵² Лісове господарство України : Науково-публіцистичне видання. – К. : Видавничий дім “ЕКО-інформ”, 2009. – С. 9.

Лісистість території України є однією з найнижчих у Європі (8 місце серед країн Європи, не враховуючи Росії) і складає 16,1%, що на 4% менше від оптимального рівня (20-22%). Для порівняння: лісистість Польщі становить 29%, Німеччини – 30%, Італії – 33%, Швеції – 61%, Фінляндії – 65%¹⁵³.

За експертними оцінками, для того, щоб досягти оптимального рівня лісистості в Україні (що в середньому має становити 20% з регіональним коригуванням), потрібно засадити лісовою рослинністю близько 2,5-3 млн га території¹⁵⁴.

Відповідно до чинного законодавства, ліси України задекларовані винятково як державна власність і перебувають у віданні різних міністерств і відомств (рис. 2.3).

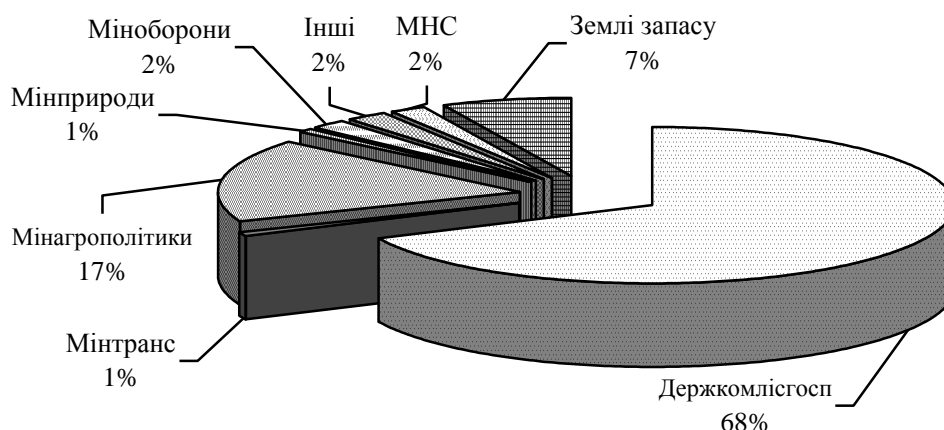

Рис. 2.3. Відомчий розподіл лісового фонду України, %

* Джерело: складено автором на основі джерела¹⁵⁵.

За основними показниками, що характеризують забезпеченість лісовими ресурсами, Україна займає досить низькі позиції. Так, на нашу країну припадає лише 0,2% загальносвітових запасів лісових ресурсів (Додаток Д). В Україні показник площі на одного жителя становить 0,2 га, що більше, ніж в Китаї (5 місце) та Індії (10 місце).

Для проведення аналізу роботи ЛП і підбиття результатів економічної діяльності ЛП побудуємо табл. 2.1., а у Додатку Е показано обсяги заготівлі товарів ЛП за 2005-2011 рр.

Попри невелику частку лісових ресурсів у порівнянні з іншими країнами, обсяги заготівлі деревини від усіх видів рубок є відносно стабільними і протягом останніх 10 років становили від 13 до 16 млн м³. При цьому 80% деревини заготовлюється підприємствами Державного агентства лісових ресурсів України (Держлісагентства), решта лісозаготівельних організацій – це підприємства різних відомств, у користування яким надано лісовий фонд, а також підрядні колективи, що проводять заготівлю лісу за договорами, або так звані посередницькі структури.

¹⁵³ Коваленко О.О. Україна у світовому лісопромисловому комплексі : оцінка стану та основні конкуренти / О.О. Коваленко // Вісник ЖДТУ. – Житомир, 2010. – №3 (53). – С. 252.

¹⁵⁴ Степаненко М.А. Напрямки структурної побудови розвитку лісоресурсного комплексу України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.06 / Степаненко Микола Андрійович. – Київ, 2008. – С. 172.

¹⁵⁵ Там само. – С. 8.

Таблиця 2.1

Економічна діяльність галузей лісової промисловості

Найменування Рік	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Абсолютні відхилення 2011 р. до 1990 р.
Обсяги заготівлі деревини (тис. м ³)	12642	9741	11261, 7	15244, 3	15848, 6	16884, 3	15723, 7	14221, 4	16145, 6	17510,3	4868,3
Обсяги виробництва паперу та картону (тис. т)	912	304	409,6	767,6	804,3	934,8	924,3	812,2	932,7	968,1	56,1
Спожито паперу та картону (тис. т)	1666	437	612,4	1305	1382	1577	1593	1296	1497,2	1513,5	152,5
Обсяги виробництва: Деревопалубних плит (тис. куб. м)	1131, 0	377,4	264,0	1150,0	1329,0	1643,0	1622,0	1295,0	1471,0	1629,1	498,1
Деревоволоконних плит (млн кв. м)	36,0	14,4	17,44	24,1	22,2	25,0	28,7	23,5	25,2	26,4	-9,6
Фанера клеєна (тис. куб. м)	169,0	37,9	56,2	171,0	163,0	174,2	163,0	108,0	145,0	167	-2
Обсяги виробництва меблів (млн грн)	1205, 6	482,5	704,1	2063,4	2348,9	2892,2	4307,8	3080	3702,2	3717,4	2511,8
Середня середньомісячна зарплата (грн)											
Деревообробна промисловість	*	*	191	707	879	1078	1347	1313	1511	1983	
Целюлозно- паперова промисловість	*	*	394	998	1275	1545	1938	1981	2197	2366	
Інвестиції (млн грн):											
Деревообробна промисловість	*	*	108	610	754	965	965	1416	1936	1945,4	
Целюлозно- паперова промисловість	*	*	352	843	1292	1876	2558	1377	813	925,3	
Кількість працівників (тис. осіб):											
Деревообробна промисловість	*	*	41	37	38	40	40	33	33	35	
Целюлозно- паперова промисловість	*	*	60	66	68	71	72	65	73	74	

* Інформація відсутня

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Статистичний збірник "Регіони України 2007" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – Частина II. – 745 с.; Статистичний збірник "Регіони України 2009" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2009. – Частина II. – 758 с.; Статистичний збірник "Регіони України 2011" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.; Статистичний збірник "Промисловість України у 2001-2006 роках" / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.; Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2007. – 552 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2009. – 566 с.; Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2011. – 560 с.

На ринках лісосічного фонду та лісоматеріалів монопольне становище займають підприємства Держлісагентства. Вони ж формують політику ціноутворення на внутрішньому ринку лісоматеріалів. Положення монополіста ще більше посиляться після передачі Держлісагентству земель лісового фонду, що перебували у постійному користуванні колективних сільськогосподарських підприємств, у зв'язку з їх реформуванням.

У той же час щорічний приріст запасу деревини на пні становить 35 млн м³, тобто заготовлюється тільки 40% приросту, тоді як у сусідніх Угорщині та Польщі, що мають подібні умови лісо вирощування, заготівля середньорічного приросту складає 74% і 89%. Це свідчить про неефективність використання лісосировинних ресурсів України в умовах їх дефіциту.

Лісозаготівля належить до найтрудомісткіших галузей ЛП. Хоча за останні роки зріс рівень механізації основних і підготовчо-допоміжних робіт на лісозаготівлях, багато операцій до цього часу проводяться вручну. Пояснюється це здебільшого тим, що не всі лісозаготівельні підприємства можуть забезпечити себе механічним обладнанням, або неможливістю використовувати важку техніку. Особливо це стосується гірських регіонів Карпат і заболочених територій Полісся, що і є основним джерелом лісозаготівлі.

Наступний етап переробки лісосировини проводиться в: деревообробній, целюлозно-паперовій, меблевій і лісохімічній промисловостях, де на внутрішньому ринку України функціонує більше 8 тисяч підприємств, з яких понад 500 є великими та середніми. Із загальної їх кількості до виробництв з деревини та виробів з неї належить – 60%, у тому числі до лісопильного і стругального виробництва – майже 25%, і виробництва теслярських і столярських виробів – 30,7%. Більшість їх функціонує у виробництві меблів – 29,7%, решта 10,3% – у целюлозно-паперовому виробництві. До лісохімічного відноситься 0,9%. З урахуванням малих підприємств та приватних виробників загальна чисельність працівників у цих галузях – понад 120 тис. осіб¹⁵⁷.

Целюлозно-паперова промисловість України об'єднує близько 100 підприємств із виробництва паперу і картону та виробів з них, а разом з переробниками, трейдерами, посередниками, науковими, монтажними та спеціалізованими торговельними організаціями їх налічується понад 300. На кінець 2011 р. у галузі працювало близько 74 тисяч осіб, що в порівнянні із 2000 р. на 13 тисяч більше. Частка працівників целюлозно-паперової промисловості у загальній кількості працівників у промисловості становила 2,6%. Середньомісячна заробітна плата працівника целюлозно-паперової промисловості становила 2366 грн, та була однією з найвищих у промисловості. Обсяг реалізованої промислової продукції досягнув 28360,0 млн грн, 2,1% загального обсягу в промисловості та рівно вдвічі більше, ніж у 2006 р. Частка продукції целюлозно-паперової промисловості у ВВП України становить 2,6%¹⁵⁸.

---

¹⁵⁷ Там само.

¹⁵⁸ Там само; Експрес-випуск "Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2011 році" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – № 03/5-27/204 – 14 с.; Експрес-випуск "Зовнішня

На підприємствах целюлозно-паперової промисловості встановлено 72 паперо- та картоноробних машини, понад 80 гофроагрегатів, майже 50 підприємств мають обладнання з виготовлення зошитів та 10 – з виготовлення шпалер. Загальна встановлена потужність паперо- та картоноробних машин в Україні складає близько 1 млн т паперу і картону на рік¹⁵⁹.

Найбільш потужними виробниками гофрокартону та транспортної тари є:

- ПАТ “Київський картонно-паперовий комбінат” (КПК) (м.Обухів), що є найбільшим виробником паперу санітарно-гігієнічного призначення;
- ПАТ “Рубіжанський картонно-тарний комбінат” (Луганська обл.);
- ВАТ “Жидачівський целюлозно-паперовий комбінат” (Львівська обл.);
- ПАТ “Ізмаїльський целюлозно-картонний комбінат” (Одеська обл.).

Іншими великими підприємствами целюлозно-паперової промисловості є:

- Жидачівський ЦПК виробляє майже 90% вітчизняного газетного паперу;
- ТОВ “Дніпропетровська паперова фабрика” – єдиний в країні виробник паперу для друку (офсетного) та один з лідерів із виробництва зошитів;
- ВАТ “Корюківська фабрика технічного паперу” (Чернігівська обл.) на сьогодні – європейський лідер з виробництва шпалер;
- На ПАТ “Малинська паперова фабрика” (Житомирська обл.) виробляються унікальні види електротехнічного та фільтрувального паперу та картону¹⁶⁰.

Головною причиною стримування темпів росту обсягів виробництва паперу, картону та виробів з них, крім фізичної та моральної застарілості основних фондів багатьох картонно-паперових підприємств, є відсутність сировинної бази, що створює залежність вітчизняного виробника від імпортера целюлози і деревної маси. Виробничі потужності з випуску целюлози високого виходу (напівцелюлози) та деревної маси мають лише ВАТ “Жидачівський ЦПК” та ВАТ “Луцький картонно-рубероїдний комбінат”, що виробляють ці напівфабрикати виключно для забезпечення власних потреб. Інші підприємства промисловості імпортують целюлозу, переважно із Росії.

Ще одним недоліком є те, що целюлозно-паперова промисловість є доволі енергомісткою. Підприємства споживають понад 400 млн м³ природного газу в рік для виробництва теплоносія – пари.

На більшості підприємствах обладнання вже застаріле, робочий стан якого підтримується переважно за допомогою відновлювального ремонту та модернізації і рідше – шляхом заміни зношеного обладнання (Додаток Ж). Для оновлення виробничого потенціалу промисловості необхідним є залучення у виробництво інвестицій. Так, у 2011 р. в основний капітал було залучено

торгівля України за 2012 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 08.2-27/2 – 25 с.

¹⁵⁹ Попадинець Н.М. Ринок целюлозно-паперової промисловості : тенденції, проблеми та напрямки розвитку / Н.М. Попадинець // Науковий вісник НЛТУ України : Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Вип. 21.08. – С. 280.

¹⁶⁰ Там само. – С. 279.

інвестицій на суму 925 млн грн, що у відсотковому значенні до загального обсягу інвестицій у промисловості становило 1,4%, загальна сума іноземних інвестицій в галузь склала 246,2 млн дол. США. А у 2006 р. сума інвестицій становила 292 млн грн¹⁶¹.

Також стан розвитку целюлозно-паперової промисловості характеризується загальноприйнятим у різних країнах показником споживання картонно-паперової продукції на особу. В Україні на одного жителя сьогодні припадає 28,2 кг паперу та картону на рік, що майже удвічі нижче рівня середньосвітового споживання, який дорівнює 65 кг на рік¹⁶².

Для прикладу: у країнах Західної Європи, США, Канаді, Японії цей показник складає понад 200 кг/рік. У Європі найвищі показники мають: Бельгія – 333,7 кг/рік, Фінляндія – 333,4 кг/рік, Швеція – 268,0 кг/рік, Данія – 233,8 кг/рік, Великобританія – 208,8 кг/рік¹⁶³.

Загальний об'єм вітчизняного ринку картонно-паперової продукції оцінюється на рівні 1,5 млн т у рік. Обсяг продукції целюлозно-паперової промисловості у 2011 р. в діючих цінах зріс відповідно до 2006 р. на 14,1% і становить 9,7 млрд грн, а паперу і картону в Україні за 2011 р. виготовлено 968,1 тис.т, що склало 103,8% від рівня попереднього року¹⁶⁴.

Однак цей показник є набагато нижчим, ніж у розвинутих країнах світу, що підтверджує неможливість внутрішніми підприємствами забезпечити потреби власного споживача. Так, у США виробляють 83 млн т паперу і картону, у Китаї – 55 млн т; Японії – 31 млн т; Німеччині – 21 млн т; Канаді – 19 млн т; Фінляндії – 12 млн т; Франції та Італії – по 10 млн т; Росії – 7 млн т, що свідчить про високе забезпечення відповідною продукцією власного ринку¹⁶⁵.

Частка целюлозно-паперових підприємств, що одержали збиток від звичайної діяльності до оподаткування, у 2011 р. становила 37,5%; упродовж останніх 10 років цей показник коливається від 2 до 4%. Чистий прибуток у порівнянні з 2006 р. (488, 1 млн грн) у 2011 р. зріс удвічі – 914,4 млн грн, а рентабельність операційної діяльності становила 5,8%¹⁶⁶.

У деревообробній промисловості задіяно понад 5 тис. виробників, з яких 370 відносяться до великих і середніх. Практично всі підприємства

¹⁶¹ Експрес-випуск “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2011 році” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – № 03/5-27/204 – 14 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.

¹⁶² Попадинець Н.М. Ринок целюлозно-паперової промисловості : тенденції, проблеми та напрямки розвитку / Н.М. Попадинець // Науковий вісник НЛТУ України : Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Вип. 21.08. – С. 280.

¹⁶³ Там само. – С. 280.

¹⁶⁴ Там само. – С. 279.

¹⁶⁵ Там само. – С. 280.

¹⁶⁶ Експрес-випуск “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2011 році” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – № 03/5-27/204 – 14 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.

приватизовані. Загальна чисельність виробничо-промислового персоналу деревообробної промисловості – понад 35 тис. осіб, що становить 1,2% від усієї кількості зайнятих у промисловості. У 2011 р. середньомісячна заробітна плата становила 1983 грн, що є однією з найнижчих у промисловості. Інвестицій в основний капітал було залучено на суму 1945,4 млн грн (3,3% до загального обсягу в промисловості та на 1191,4 млн грн більше, ніж у 2006 р). Протягом 2011 р. іноземних інвестицій у деревообробну промисловість надійшло на суму 22,2 млн дол. США, що склали 301,4 млн дол. США. Обсяг реалізованої продукції становив 9512,1 млн грн, 0,7% від загального обсягу у промисловості, або 165,8% від обсягу реалізованої продукції у 2006 р. Частка продукції деревообробної промисловості у ВВП України становить 1,2%¹⁶⁷.

Значимість деревообробної промисловості визначається також її соціальною орієнтованістю, адже в кожній оселі є вироби з деревини: столярні вироби, покриття для підлоги тощо.

Серед суміжних видів економічної діяльності, що впливають на розвиток деревообробної промисловості, є будівельний сектор. Зростання темпів будівництва, у першу чергу житлового, створює передумови для збільшення попиту та розвитку виробництва віконних і дверних блоків, а також меблів. Упродовж останніх 20 років деревообробна промисловість стабільно розвивалась, забезпечуючи щорічний приріст обсягів виробництва (табл. 2.1).

В Україні на сьогодні працює вісім заводів з виготовлення деревностружкових плит (ДСП), два заводи деревноволокнистих плит (ДВП) і 7 фанерних заводів. Найбільшими з них є:

- ТОВ “Кроно-Україна” – до складу товариства входять три заводи з виробництва ДСП, у т.ч. ламінованої, що знаходяться у смт. Брошнів-Осада Івано-Франківської обл., м. Кам’янка-Бузька Львівської обл. і м. Солоницівка Харківської обл. Загальна потужність становить 650 тис. м³ у рік;

- ТОВ “Свиспан Лімітед”, м. Костопіль Рівненської обл. – виробляє ДСП, у т.ч. ламіновані. Потужності з виробництва ДСП становлять 430 тис. м³ у рік;

- ТОВ “ЛК Інтерплит Надвірна”, м. Надвірна Івано-Франківської обл. – спеціалізується на виробництві ДСП, у т.ч. ламінованих. Загальна потужність 275 тис. м³ у рік;

- ТОВ “Кроноспан УА”, м. Нововолинськ Волинської обл. – нове підприємство, введене в експлуатацію в другому півріччі 2009 р. Потужність – 250 тис. м³ ДСП у рік;

- ТОВ “ОДЕК” Україна, смт. Оржів Рівненської обл. – найбільше в Україні підприємство з виробництва фанери клеєної і єдине підприємство, що виготовляє великоформатну фанеру. Його потужність становить 80 тис. м³ у рік;

- ТОВ “Костопільський фанерний завод”, м. Костопіль Рівненської обл. – виробляє фанеру клеєну. Потужності становлять 52 тис. м³ у рік;

---

¹⁶⁷ Там само; Експрес-випуск “Зовнішня торгівля України за 2012 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 08.2-27/2 – 25 с.

- ЗАТ “Фанплит”, м. Київ – виготовляє ДВП сухого способу виготовлення (МДФ). Потужність підприємства 13 млн умовн. м²;
- ТОВ “Уніплит”, смт. Вигода Івано-Франківської обл. – виготовляє ДВП мокрого способу виробництва. Загальна потужність 14 млн умовн. м², у тому числі 6,5 млн умовн. м² – ДВП фарбована¹⁶⁸.

Частка деревообробних підприємств, що одержали збиток від звичайної діяльності до оподаткування, склала – 40,5%, що на 7% більше ніж у 2006 р. У 2011 р. підприємства отримали збиток у сумі 192,4 млн грн, а рентабельність операційної діяльності становила – -0,5%. А в 2006 р. збитки становили 92,8 млн грн, а рентабельність – 2,5%¹⁶⁹. Така робота було зумовлена недостатнім фінансування модернізації та заміни основного обладнання на виробництві в деревообробній промисловості (Додаток Ж).

Виробництвом меблів в Україні займається понад дві тисячі підприємств, з них майже 260 – великі і середні підприємства. Чисельність виробничого персоналу меблевого виробництва становила – понад 30 тис. осіб, що становить 1,1% від всієї кількості зайнятих у промисловості. У 2011 р. середньомісячна заробітна плата становила 1518 грн, що є однією з найнижчих у промисловості. У 2011 р. інвестицій в основний капітал було залучено на суму 878 млн грн, 0,9% до загального обсягу інвестицій у промисловості. Обсяг реалізованої промислової продукції у 2011 р. склав 4931,8 млн грн, 0,5% від загального обсягу реалізованої промислової продукції. Частка продукції меблевого виробництва у ВВП України становить 0,8%¹⁷⁰.

Найбільшими виробниками меблевої продукції в Україні є: ЗАТ “Новий Стиль”, м. Харків (12,4% вітчизняного виробництва), ТОВ “Гербор-Холдинг”, Волинська обл. (6%), ТОВ “Санпласт”, м. Дніпропетровськ (5,5%), спільне українсько-польське підприємство ТОВ “Модерн-Експо”, м. Луцьк (3,8%), а також ТОВ “БРВ-Україна”, ТЗОВ “ЕНО Меблі Лтд”, “Велам”, “Класум”, “Компанія Киянка”, “Меблевий комбінат “Стрий” та низка інших. Більшість з них спеціалізується на виробництві меблів для сидіння, офісних, кухонних та інших видів меблевої продукції. Майже 50% меблевої продукції сьогодні виробляється 15-ма провідними підприємствами¹⁷¹.

У розрізі регіонів найбільше меблів виготовляється на Харківщині – 17,2%. До головних виробників належать також Волинська і Київська області,

¹⁶⁸ Попадинець Н.М. Оцінка сучасного стану розвитку деревообробної промисловості України / Н.М. Попадинець // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону : фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць, укладач. : Павлов В.І. – Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2011. – Вип. XVII, – №4. – С. 130.

¹⁶⁹ Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.

¹⁷⁰ Там само; Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2007. – 552 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2009. – 566 с.; Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2011. – 560 с.

¹⁷¹ Попадинець Н.М. Меблеве виробництво : аналіз сучасного стану та перспективи розвитку / Н.М. Попадинець // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент” : Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 8 (30). Редкол. : відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2011. – С. 259.

частки яких у загальному обсязі становлять майже по 13%, Дніпропетровська та Львівська області – майже по 10%¹⁷².

У той же час у меблевій промисловості є проблеми. Між меблевою промисловістю і сектором будівництва є тісний зв'язок, внаслідок чого розвиток меблевого виробництва значною мірою залежить від стану будівельного сектора, особливо житлового будівництва¹⁷³. В умовах кризи і заморожування багатьох будівельних об'єктів вітчизняний ринок меблів зменшився у понад два рази. У результаті виробництво в 2009 р. скоротилось на 35%, а імпорт зменшився у двічі.

Крім цього, промисловий потенціал більшості підприємств, створений у минулі роки, досягнув критичного рівня по зношеності активної частини основних виробничих фондів (Додаток Ж) і через важкий фінансовий стан підприємств меблевого виробництва довгий час не компенсувався належними капіталовкладеннями, що призвело до технічного відставання. Недостатній розвиток вітчизняного машинобудування негативно впливає на технічний рівень меблевого виробництва. Значна частка обладнання для деревообробної і меблевої промисловості має іноземне походження.

Технічні й технологічні рішення, на відміну від продукції деревообробки, мають велике значення у виробництві меблів. Людина у своєму побуті використовує меблі, тому вони мають бути комфортними і відповідати її смакам, а також мати доступну ціну, таким чином створюючи конкурентні переваги на ринку. В Україні проблемним питанням у цьому плані є відсутність школи меблевих дизайнерів.

Деревоволокнисті і деревностружкові плити є основою вітчизняного меблевого виробництва, хоча у світовому рейтингу через високий вміст отруйних формальдегідів вони належать до меблевої сировини “нижче середнього рівня”. Зрозуміло, що таку продукцію і вироби з неї не просто просувати на зовнішні ринки.

Від розвитку конструкційних матеріалів, зокрема деревноволокнистих плит середньої щільності (MDF), залежить розвиток меблевої промисловості. Застосування цих матеріалів дозволить зменшити матеріаломісткість і собівартість меблів і підвищити ефективність їх виробництва та конкурентоспроможність продукції.

До лісохімічної промисловості належать такі виробництва: хвойно-ефірне, дубильно-екстрактне, каніфольно-терпентинне, пірогенетичне та дьогте-курильне. З дров листяних дерев, що є сировиною для лісохімічної промисловості, методом гідролізу одержують: флотаційні масла, оцтові порошок та кислоту, деревне вугілля, карбамідні смоли, метиловий спирт, формалін і розчинники. Для виготовлення каніфолі, скипидару та ефірної олії використовують соснову живицю і пневий сосновий осмол; дубову кору використовують для дубильно-екстрактного виробництва. Продукцію лісохімічної промисловості застосовують у хімічній, металургійній і харчовій

---

¹⁷² Там само. – С. 262.

¹⁷³ Там само. – С. 263.

промисловості. Основні центри лісохімії: м. Київ, м. Коростень (Житомирська обл.), смт. Великий Бичків і м. Свалява. У гірських, поліських і лісостепових районах розвивається переробка хвої на хвойно-вітамінне борошно, ефірну олію, хлорофіло-аротинову пасту тощо, а також переробка соснових пнів на каніфоль і терпентину. На сьогодні час частка лісохімічної промисловості становить 0,1%.

Попри поступове зростання темпів розвитку лісопромислового виробництва на внутрішньому ринку, можна виділити кілька факторів, що впливають на розвиток лісопромисловості та спричиняють зміну попиту на продукцію ЛП на внутрішньому ринку:

- використання лісосировинних ресурсів України є неефективним (заготовляється лише 40% річного приросту деревини);

- потребує опрацювання питання щодо можливості збільшення обсягів поставки лісосировини на внутрішній ринок шляхом оптимізації використання середньорічного приросту деревини та інших заходів для створення умов подальшого стабільного розвитку лісопромисловості;

- використовуючи монопольне становище на ринку деревини, державні лісогосподарські підприємства диктують умови сировинного забезпечення деревообробних підприємств, у тому цінову політику;

- в Україні відсутній механізм забезпечення лісопромислових підприємств лісосировиною на довготерміновій основі, що стримує інвестування у розвиток галузі на основі прогресивних технологій;

- лісове законодавство, насамперед Лісовий кодекс України, обмежує доступ до природних ресурсів суб'єктів господарювання лісової промисловості. Надання права на здійснення заготівлі деревини виключно постійним лісокористувачам, тобто лісогосподарським підприємствам, не дозволяє лісопромисловим підприємствам створити власну лісосировинну базу або здійснювати лісозаготівельні роботи як тимчасові лісокористувачі, тобто з правом власності на заготовлену деревину. Це створює ситуацію невизначеності у сировинному забезпеченні і не стимулює лісопромислові підприємства вкладати кошти у розвиток виробництва;

- рівень зношеності обладнання становить 50-60%. Основні виробничі потужності підтримуються здебільшого завдяки відновлювальному ремонту та незначних модернізацій і рідше – заміни зношеного устаткування. Потребує законодавчого врегулювання питання стимулювання вітчизняного товаровиробника для проведення модернізації та оновлення основних фондів шляхом надання пільг з оподаткування лісопромислового обладнання, що ввозиться на митну територію України, за умови, що воно в Україні не виробляється.

Крім цього, при дефіциті необробленої деревини на внутрішньому ринку продовжується практика збільшення її експортних поставок, а також поставок на експорт лісоматеріалів низького ступеня обробки (пиломатеріалів, заготовок і фризів), що є величезною помилкою лісопромислової політики.

Частка продукції ЛП на внутрішньому ринку та у ВВП у порівнянні з іншими видами економічної діяльності є досить незначною (табл. 2.2), (табл. 2.3).

Таблиця 2.2

Частка лісової промисловості у внутрішньому ринку, 2004-2011 рр.

Галузі промисловості / Рік	%								Абсолютні відхилення 2011 р. до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Лісова промисловість в.ч.	3,96	3,40	3,11	2,90	2,56	2,97	2,87	2,93	-1,03
<i>Деревообробна промисловість</i>	0,92	0,82	0,77	0,75	0,64	0,66	0,63	0,64	-0,28
<i>Целюлозно-паперова промисловість</i>	3,04	2,57	2,33	2,16	1,93	2,31	2,23	2,28	-0,76
Легка промисловість	1,43	1,11	1,06	0,90	0,77	0,78	0,74	0,79	-0,64
Хімічна промисловість	7,66	6,68	6,10	5,64	5,21	5,06	5,37	5,41	-2,25
Металургійна промисловість	28,68	22,89	20,88	20,24	18,94	14,77	17,31	17,39	-11,29
Машинобудування	16,45	13,22	11,89	12,64	11,42	8,96	10,04	10,11	-6,34

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁷⁴.

Таблиця 2.3

Частка лісової промисловості у ВВП, 2004-2011 рр.

Галузі промисловості / Рік	%								Абсолютні відхилення 2011 р. до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Лісова промисловість в.ч.	3,73	3,47	3,30	3,13	2,88	3,12	3,07	3,10	-0,63
<i>Деревообробна промисловість</i>	0,87	0,84	0,82	0,80	0,72	0,70	0,68	0,71	-0,16
<i>Целюлозно-паперова промисловість</i>	2,87	2,63	2,48	2,33	2,17	2,42	2,39	2,41	-0,46
Легка промисловість	1,35	1,14	1,13	0,98	0,87	0,82	0,79	0,82	-0,53
Хімічна промисловість	7,23	6,83	6,48	6,09	5,86	5,31	5,74	5,79	-1,44
Металургійна промисловість	27,07	23,41	22,17	21,85	21,31	15,49	18,49	18,56	-8,51
Машинобудування	15,52	13,52	12,63	13,64	12,85	9,40	10,73	10,87	-4,65

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁷⁵.

¹⁷⁴ Статистичний збірник "Регіони України 2007" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – Частина II. – 745 с.; Статистичний збірник "Регіони України 2009" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2009. – Частина II. – 758 с.; Статистичний збірник "Регіони України 2011" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.; Статистичний збірник "Промисловість України у 2001-2006 роках" / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник "Промисловість України у 2007-2010 роках" / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.; Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2007. – 552 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2009. – 566 с.; Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ "Август Трейд", 2011. – 560 с.

¹⁷⁵ Там само.

Як бачимо, частка продукції ЛП і її галузей, що наведені для порівняння, скоротилась як у внутрішньому ринку, так і у ВВП. Проте падіння у ЛП є значно меншим від інших наведених видів економічної діяльності. Такі дисбаланси спричинені спрямуванням інвестицій на виготовлення продукції галузей третього та четвертого технологічних укладів і надання послуг. Тому забезпечення конкурентоспроможності лісопромислової продукції та продукції інших виробничих секторів і збільшення їхньої частки у внутрішньому ринку та ВВП неможливе без включення у процеси виробництва інноваційної складової, наукоємних видів економічної діяльності та інформаційних технологій.

Потенціал розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП обґрунтовується, з одного боку, наявністю можливостей збільшення пропорцій лісопромислової продукції (наявність достатнього обсягу лісоресурсів, підвищення ефективності їх використання на основі модернізації наявних виробництв і залучення вільних виробничих потужностей), а з іншого – існуванням передумов зростання попиту на неї (недостатнє забезпечення населення вітчизняними якісними товарами лісової промисловості, поступове зростання доходів і зайнятості населення у післякризовий період).

Для ширшого дослідження розвитку потенціалу внутрішнього ринку продукції ЛП за формулою (2.1) визначимо обсяги внутрішнього ринку продукції деревообробної, целюлозно-паперової промисловості та ЛП загалом (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

*Обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП та її складових в розрізі
макрорегіонів України*

млн грн

Регіон Рік	Лісова промисловість							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Україна	16640,7	28387,6	34600,1	32126,5	30242,3	35717	38084,0	
Центральний	8456,5	9840,9	12292,7	16983,4	16510,1	19240,9	19829,7	
Східний	1087,9	1356,5	2030,6	2195,2	2061,9	2776,2	3329,7	
Західний	1421,6	1782,4	2182,3	2920,2	2776,1	3145,4	6475,0	
Придніпровський	1954	2066,8	13206,4	3443,8	2879,8	3527,2	3856,8	
Причорноморський	611,4	708	1055,3	1603,2	1378,5	1585	2102,1	
Північно-Східний	1770,8	11236,7	2447,3	2922,6	2820,7	3455,6	3624,8	
Деревообробна промисловість								
Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Частка у ЛП 2011р.,%
Україна	2162,1	2886,2	3687,3	5492,5	3802,7	4060,8	3950,9	10,4
Центральний	514,9	787,2	1119,3	1762,6	964,2	1102	1357,8	6,8
Східний	144,5	195,7	298,7	285,6	189,6	185,5	227,1	6,8
Західний	758,5	985,9	1168,9	1607,8	1533,4	1534,2	1868,4	28,9
Придніпровський	122,5	121,4	162,5	269,7	120,9	178,3	249,8	6,5
Причорноморський	114,2	198,3	406,9	737,9	556,4	532	795,0	37,8
Північно-Східний	140,9	276,8	302,2	426,1	300,3	378,1	365,6	10,1

Целюлозно-паперова промисловість								
Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Частка у ЛП 2011р.,%
Україна	14478,6	25501,4	30912,8	26634,1	26439,7	31656,2	34133,1	89,6
Центральний	7941,6	9053,7	11173,4	15220,8	15545,9	18138,8	18471,9	93,2
Східний	943,4	1160,8	1731,9	1909,6	1872,2	2590,7	3102,6	93,2
Західний	663,1	796,5	1013,4	1312,3	1242,8	1611,1	4128,6	63,8
Придніпровський	1831,5	1945,4	13043,9	3174,1	2758,8	3348,9	3607,0	93,5
Причорноморський	497,3	509,7	648,3	865,3	822	1053	1307,2	62,2
Північно-Східний	1629,9	10959,9	2145,2	2496,5	2520,5	3077,4	3259,2	89,9

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁷⁶.

Узагальнення результатів аналізу засвідчило, що зростання внутрішнього ринку продукції ЛП у макрорегіонах відбувалось у всі роки досліджуваного періоду, окрім кризових 2008-2009 рр. Однак у 2011 р. відновлюється тенденція зростання показника внутрішнього ринку продукції ЛП (рис. 2.4).

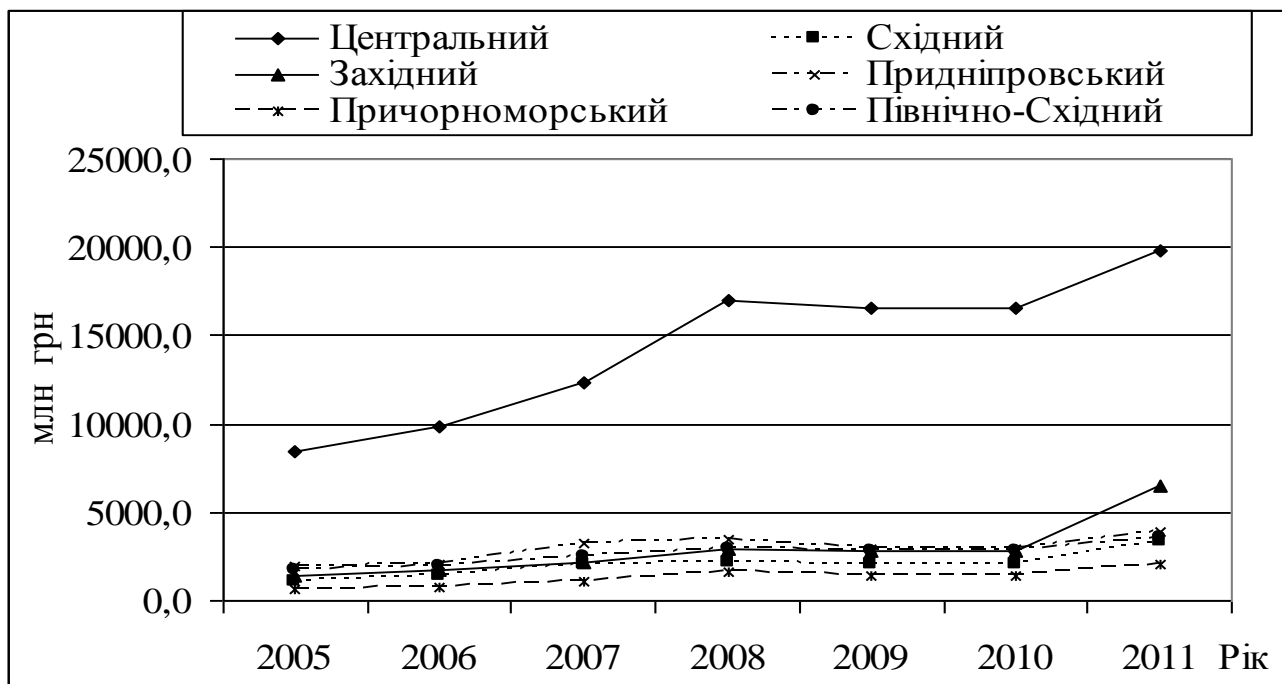

Рис. 2.4. Динаміка розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП у розрізі макрорегіонів, 2005-2011 рр.

* Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4.

Розвиток ЛП у перспективі варто спрямовувати в русло підвищення ефективності виробництва на основі удосконалення структури та організації виробництва задля підвищення конкурентоспроможності продукції, інтенсифікації і зростання виробничого потенціалу, переходу на

¹⁷⁶ Там само.

ресурсозберігаючі та маловідходні технології, комплексного використання і економії лісосировинних ресурсів¹⁷⁷.

Випереджуюче зростання виробництв із конкурентоспроможною продукцією, що користується попитом і задовольняє потреби внутрішнього ринку України, має бути пріоритетним напрямом розвитку ЛП. Для цього потрібно:

- розвивати інфраструктуру внутрішнього ринку продукції ЛП;
- підвищити якісні характеристики конкурентоспроможності продукції ЛП з допомогою вітчизняного науково-технологічного потенціалу;
- сформувати взаємозв'язки лісопромислового кластера;
- прийняти стратегію розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП;
- збільшити випуск екологічно чистої продукції на внутрішній ринок.

2.3. Тенденції розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України

Розвиток внутрішнього ринку в багатьох країнах з перехідною економікою є одним з головних чинників національного прогресу, тому забезпечення його розвитку є необхідною передумовою економічного зростання та важливим пріоритетом розвитку соціально-економічної стратегії держави.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму у рейтингу Глобальної конкурентоспроможності за показником “Індекс розміру внутрішнього ринку” Україна у 2007-2008 рр. займала 27 місце (зі 131), у 2008-2009 рр. – 29 місце (зі 134), у 2009-2010 рр. – 29 місце (зі 133), у 2010-2011 рр. – 28 місце (зі 139) серед досліджуваних країн світу¹⁷⁸.

Україна має великий економічний потенціал завдяки своєму стратегічному географічному розташуванню між ЄС та Росією, кількості населення та розміру ринку. Але попри такі сприятливі передумови, нинішній рівень добробуту залишається досить низьким, і Україна все ще займає низькі місця у міжнародних рейтингах за показниками якості бізнесового середовища та інвестиційного клімату, рівня розвитку інфраструктури, перехідних процесів і корупції. Така негативна картина стримує інвесторів від розгортання

¹⁷⁷ Степаненко М.А. Напрямки структурної побудови розвитку лісоресурсного комплексу України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.06 / Степаненко Микола Андрійович. – Київ, 2008. – С. 168.

¹⁷⁸ Звіт про конкурентоспроможність України 2008. На зустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/final_ua.pdf; Звіт про конкурентоспроможність України 2009. На зустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ssr.org.ua/content/eng/libr/final_ukr_2009.pdf; Звіт про конкурентоспроможність України 2010. На зустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf; Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011. На зустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Report_on_the_Competitivenessof_Regions_of_Ukraine_2011.pdf.

діяльності в Україні, а рівень прямих іноземних інвестицій в Україну у розрахунку на одну особу залишається одним із найнижчих у Європі.

Крім того, за даними Всесвітнього економічного форуму, у рейтингу Глобальної конкурентоспроможності за показником “Прямі іноземні інвестиції та трансфер технологій” Україна у 2009-2010 рр. займала 116 місце (зі 133), у 2010-2011 рр. – 124 місце (зі 139), у 2011-2012 рр. – 124 місце (зі 142), а за показником “Загальної конкурентоспроможності” Україна у 2007-2008 рр. – 73 місце (зі 131), у 2008-2009 рр. – 72 місце (зі 134), у 2009-2010 рр. – 82 місце (зі 133), у 2010-2011 рр. – 89 місце (зі 139)¹⁷⁹.

Відповідно до Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 02. 06. 2010 р.¹⁸⁰, сформовано принципи та етапи довгострокового економічного зростання на основі реформування та модернізації економічної політики у державі та розвитку її системи. Одним з основних організаційно-економічних заходів проведення цих реформ є розвиток внутрішнього ринку шляхом модернізації промислового комплексу України (до якого входить і лісова промисловість), що дасть можливість забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, призведе до подолання наслідків фінансово-економічної кризи, сприятиме структурно-технологічній перебудові економіки, а також забезпеченню її розвитку в процесі економічних реформ сьогодення.

Розвиток внутрішнього ринку надасть можливість розширити внутрішній ринок продукції ЛП за допомогою формування інститутів ринку, забезпечить конкурентоспроможність виробленої продукції ЛП (за умови підвищення якісних показників), ліквідує диспропорції між галузями ЛП експортоорієнтованими та галузями ЛП, орієнтованими на внутрішній ринок¹⁸¹.

Оцінка розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП вказує на зростання його обсягів (за винятком кризових 2008-2009 рр.). За допомогою формули (2.1) розрахуємо динаміку росту обсягів внутрішнього ринку продукції ЛП України (рис. 2.5) та регіонів (рис. 2.6).

У 2008-2009 рр. простежується зниження активності розвитку внутрішнього ринку ЛП і зменшення частки продукції ЛП на внутрішньому ринку України. У 2011 р. обсяги продукції ЛП на внутрішньому ринку зросли в порівнянні з 2009 р. на 7841,7 млн грн і становили 38084,0 млн грн, проте її частка на внутрішньому ринку України залишилась на тому ж рівні.

Щодо регіонів України, то найбільші обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП зосереджені в чотирьох областях України: Дніпропетровській, Київській, Львівській і Харківській, обсяг яких понад 2000 млн грн, що зумовлено розташуванням на цих територіях великих лісопромислових

¹⁷⁹ Там само.

¹⁸⁰ Комітет з економічних реформ при Президентові України. Програма економічних реформ 2010-2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 02.06.2010 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://document.ua/programma-ekonomichnih-reform-na-2010-2014-roki-zamozhne-suspdoc.html>.

¹⁸¹ Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів : теорія розвитку і регулювання : [монографія] / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 69.

підприємств (Додаток 3). Найменші обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП у Миколаївській, Сумській і Чернівецькій областях, при цьому Чернівецька область є однією з найбільш заліснених в Україні. Це зумовлено використанням ресурсів Чернівецької області як сировинного додатку та незабезпеченістю власного виробництва. Така ж ситуація і в Закарпатській області.

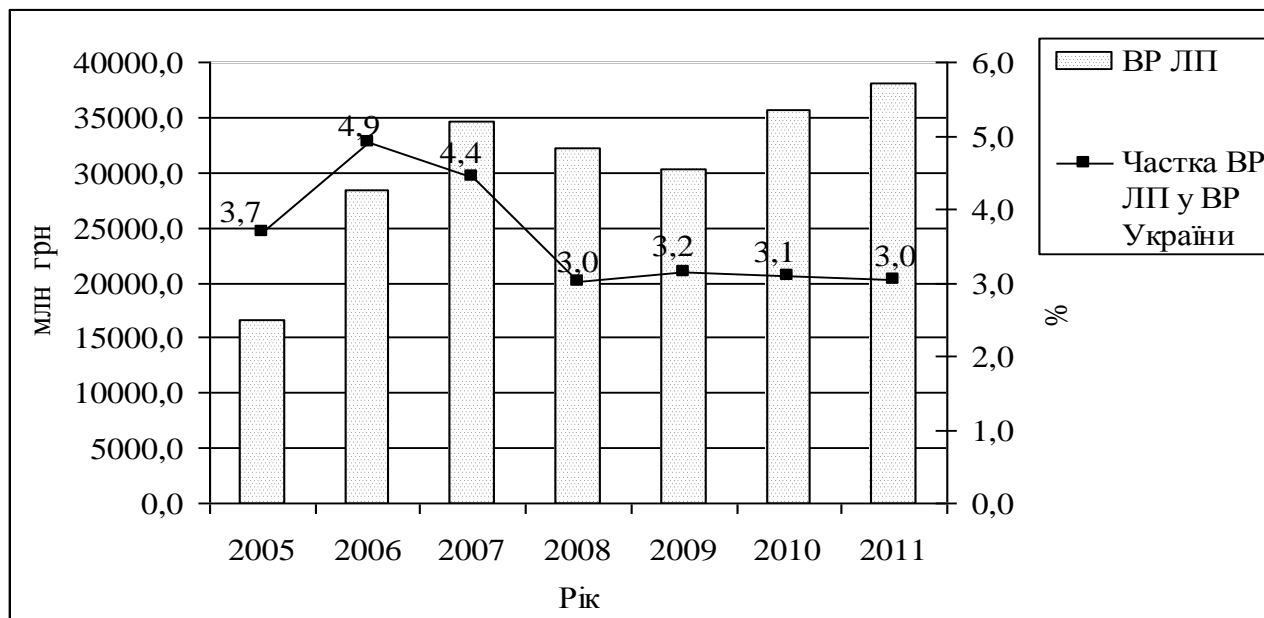

Рис. 2.5. Динаміка росту внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України за 2005-2011 рр.

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁸².

Основою розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП є насиченість нею внутрішнього ринку України. Про насиченість ринку продукцією може свідчити рівень спеціалізації регіону країни у виробництві певної продукції. Здійснимо оцінювання розвитку продукції ЛП на внутрішньому ринку відповідно до методів, розглянутих у підрозділі 2.1. Рівень монопольності регіону можна визначити за допомогою кількох методів.

1. Оцінювання частки лісопромислової продукції регіону на внутрішньому ринку визначимо за формулою (2.4).

Високе значення цього показника свідчить про монопольне становище регіону у постачанні певного виду продукції на внутрішній ринок. Відповідно до українського законодавства, монопольним визнається становище регіону, частка якого на ринку перевищує 35%.

¹⁸² Статистичний збірник “Регіони України 2007” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – Частина II. – 745 с.; Статистичний збірник “Регіони України 2009” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2009. – Частина II. – 758 с.; Статистичний збірник “Регіони України 2011” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.; Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2007. – 552 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2009. – 566 с.; Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2011. – 560 с.

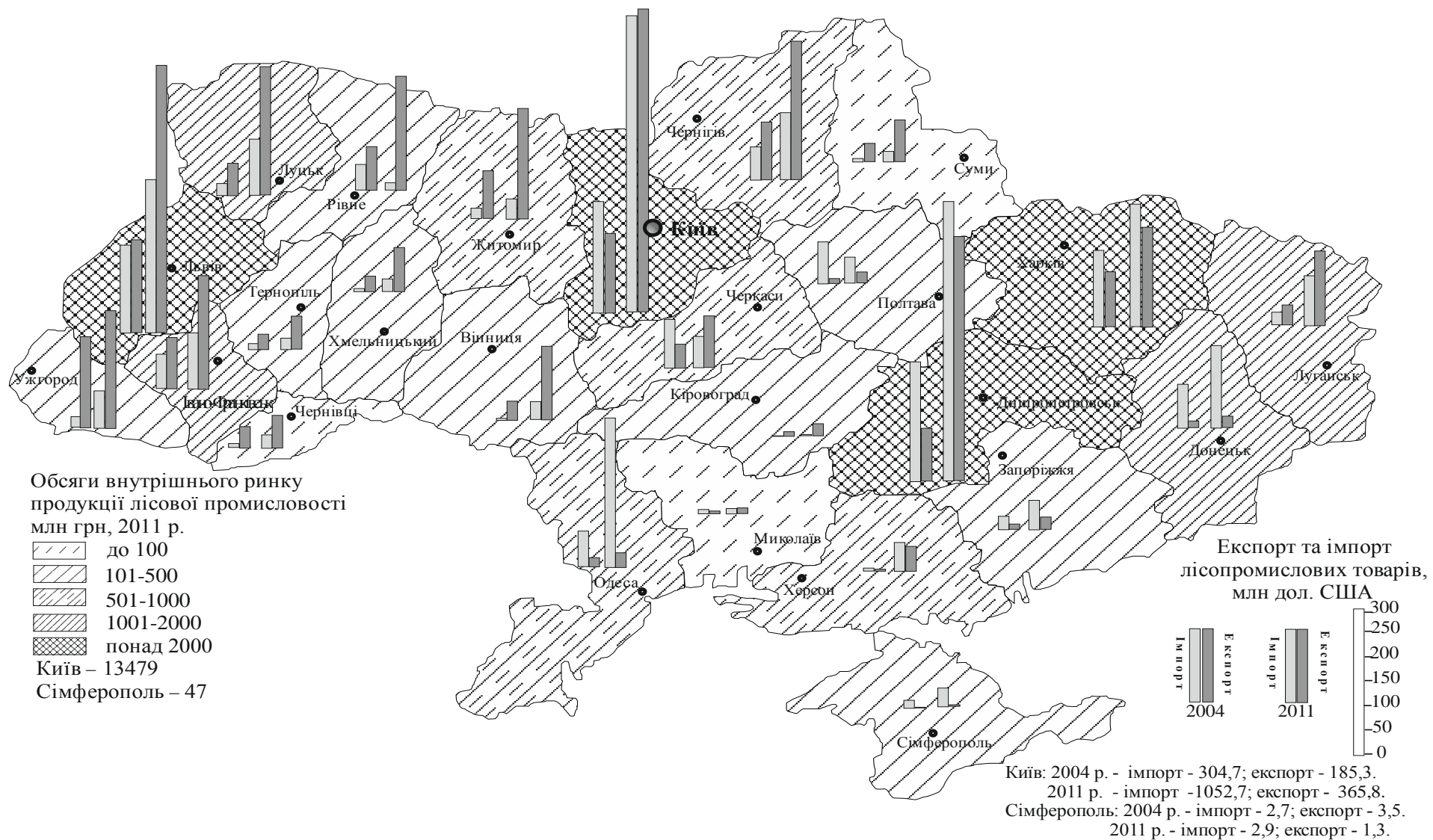

Рис. 2.6. Обсяги внутрішнього ринку 2011 р., експорт та імпорт продукції ЛП 2004 р., 2011 р.

* Джерело: складено автором на основі джерел¹⁸³.

¹⁸³ Там само.

Аналіз частки лісопромислової продукції на внутрішньому ринку (рис. 2.7) показав, що найбільшу частку реалізованої продукції ЛП на внутрішньому ринку має (не враховуючи м. Київ та Київську область) Дніпропетровська область (7,07% – у 2005 р., 7,3% – у 2009 р. і 7,58% – у 2011 р.), Івано-Франківська область (4,32% – у 2005 р., 5,03% – у 2009 р. і 5,95% – у 2011 р.), Харківська область (6,79% – у 2005 р., 6,82% – у 2009 р. і 7,25% – у 2011 р.).

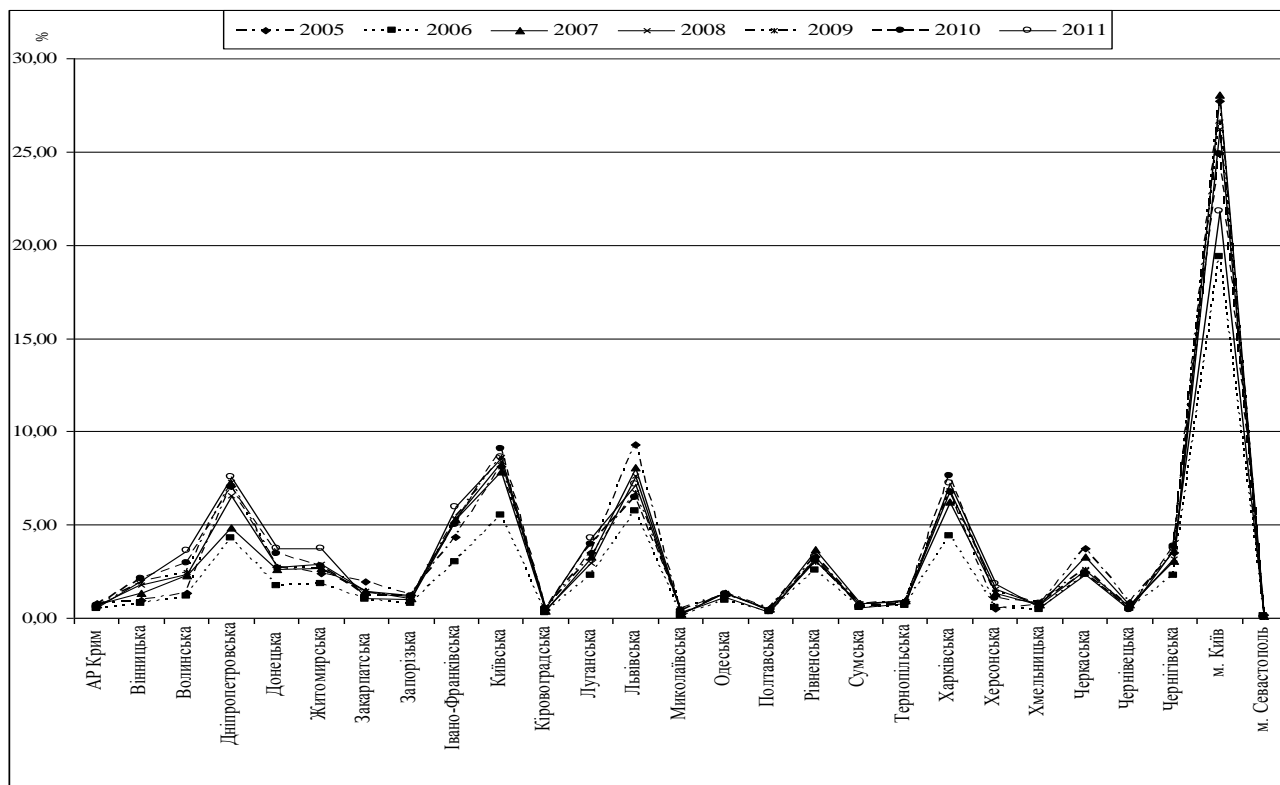

Рис. 2.7. Частка лісопромислової продукції регіону на внутрішньому ринку України, 2005-2011 рр.

* Джерело: складено автором на основі Додатку К.

У Львівській області спостерігалось зниження реалізації продукції ЛП на внутрішньому ринку (9,29% – у 2005 р., 6,75% – у 2009 р. і 7,19% – у 2011 р.). До областей, у яких зростає реалізація продукції ЛП на внутрішньому ринку, належать: Волинська (1,32% – у 2005 р., 3,63% – у 2011 р.) і Донецька (2,78% – у 2005 р., 3,72% – у 2011 р.). Найменшу частку реалізації продукції ЛП на внутрішньому ринку (не враховуючи м. Севастополь) мають: Миколаївська (0,24% – у 2005 р., 0,27% – у 2011 р.), Полтавська (0,5% – у 2005 р., 0,35% – у 2011 р.), Чернівецька (0,84% – у 2005 р., 0,45% – у 2011 р.) і Кіровоградська (0,43% – у 2005 р., 0,52% – у 2011 р.) області.

Таким чином, за період, що аналізується, лідером частки реалізованої продукції ЛП на внутрішньому ринку є Дніпропетровська область (7%), яка не створює монопольної ситуації.

2. Оцінювання частки фіксованої кількості регіонів здійснимо за формулою (2.5).

Для того, щоб визначити частку фіксованої кількості регіонів України в ЛП України, ми згрупували регіони України за ознакою найбільшої частки регіону в загальному показнику, спочатку три регіони, потім чотири і п'ять (табл. 2.5). Групування регіонів за такими ознаками дасть можливість визначити вплив (визначити монопольність) цих регіонів на внутрішньому ринку України.

Таблиця 2.5

Групування регіонів України за рівнем частки фіксованої кількості регіонів України в ЛП України у 2005-2011 рр. %

Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CR3 = Дніпропетровська + Київська + Харківська	29,9	18,9	16,7	24,9	24,8	27,1	26,7
CR4 = Дніпропетровська + Київська + Харківська + Львівська	37,9	23,8	20,7	31,3	30,8	32,7	33,3
CR5 = Дніпропетровська + Київська + Харківська + Львівська + Івано-Франківська	41,9	26,7	24,0	35,7	35,2	36,9	38,1

* Джерело: складено автором на основі Додатку Л.

Отже, за результатами аналізу по трьох регіонах у досліджуваному періоді не спостерігається загроза монопольності на внутрішньому ринку. Найбільше значення показника було у 2005 р. – 29,9% та у 2011 р. – 26,7%. Згідно з методом розрахунку фіксованої кількості регіонів, регіони вважаються монополістами тоді, коли значення показника по трьох регіонах перевищує 50%. За результатами дослідження чотирьох регіонів монопольної ситуації також не виявлено, оскільки найбільше значення було у 2005 р. – 37,9%. У наступні роки цей показник лише знизився, а у 2011 р. він знову зріс і склав 33,3%. Провівши групування п'яти регіонів-лідерів (регіони вважаються монополістами тоді, коли значення показника по п'яти регіонах перевищує 70%), ситуація не змінюється, значення показника коливалися від 41,9% у 2005 р. до 38,1% у 2011 р., і вони не становили монопольної загрози на внутрішньому ринку продукції ЛП.

3. Оцінювання конкурентоспроможності (рівня монопольності) продукції ЛП на внутрішньому ринку України здійснимо за допомогою індексу Херфіндаля-Хіршмана за формулою (2.6).

За результатами розрахунку індексу Херфіндаля-Хіршмана у 2005 р. (0,152), 2008 р. (0,179) та 2011 р. (0,163) ринок оцінюється як помірно концентрований, оскільки його показники більші 0,1, але менші встановленого значення 0,18 (рис. 2.8). У 2006 р. значення показника є найменшим (0,071), тому ринок оцінюється як неконцентрований. У 2007 та 2009 рр. значення індексу є найбільшими, відповідно 0,211 та 0,180, що підтверджує висококонцентрованість продукції ЛП на внутрішньому ринку.

Метод розрахунку частки фіксованої кількості регіонів і метод визначення концентрації ринку за допомогою індексу Херфіндаля-Хіршмана дають змогу визначити монополістичність реалізації продукції ЛП на внутрішньому ринку України.

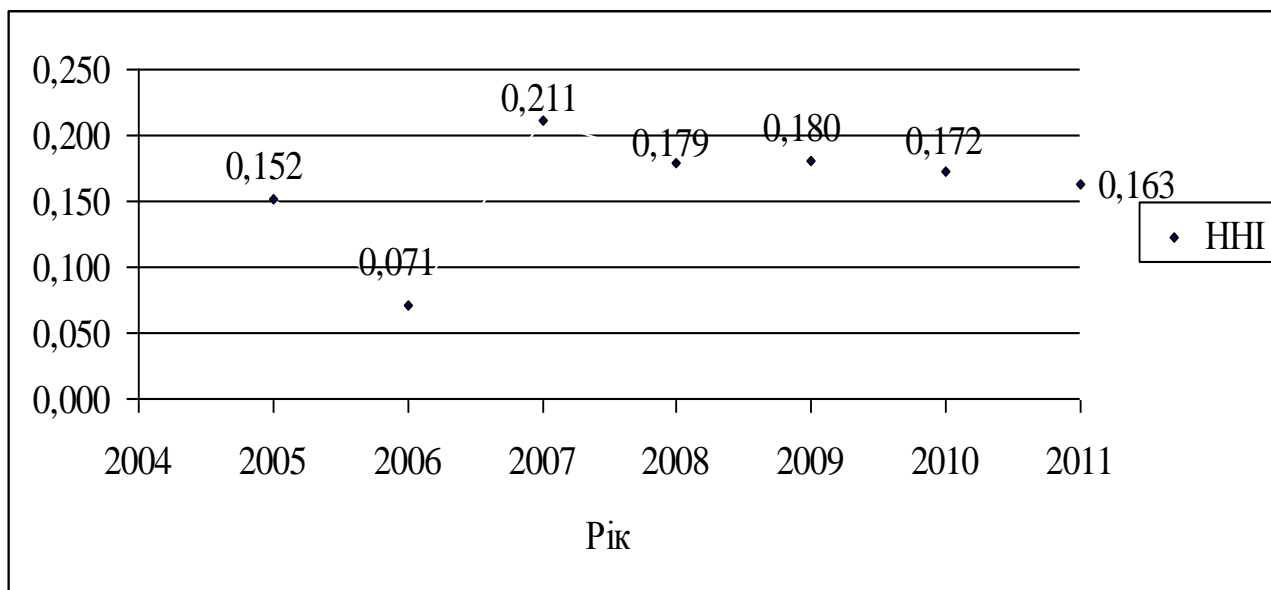

Рис. 2.8. Динаміка рівня конкурентоспроможності (монополізму) продукції ЛП на внутрішньому ринку України за 2005-2011 рр.

* Джерело: складено автором на основі Додатку М.

4. Оцінювання конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України здійснюється на основі розрахунку коефіцієнту Розенблюта (Холла-Тайдмана) за формулою (2.7).

На основі розрахунку індексу конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку мінімальне значення конкурентоспроможності визначено в розмірі 0,037. Максимальне значення за умовою розрахунку мало б дорівнювати 1. Чим менше значення, тим менш монополізованим є досліджуваний сектор. Проведений аналіз показав, що індекс конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку становив: 2005 р. – 0,116; 2006 р. – 0,114; 2007 р. – 0,114; 2008 р. – 0,145; 2009 р. – 0,177; 2010 р. – 0,116; 2011 р. – 0,105 (рис. 2.9).

Отже, отримані результати дають можливість зробити висновок, що впродовж 2005-2011 рр. внутрішній ринок продукції ЛП можна характеризувати як конкурентоспроможний.

Зважаючи на те, що внутрішній ринок продукції ЛП є фактором впливу на розвиток національної економіки, показник рівня концентрації регіонів відіграє важливу роль у формуванні ринкового середовища.

Оцінювання спеціалізації (по продукції ЛП) регіону здійснимо за формулою (2.8).

Відповідно до проведеного аналізу, визначено, що до регіонів, які можна зарахувати до спеціалізованих (прийнято вважати показник > 1), належали у 2005 р.: Дніпропетровська (1,09), Івано-Франківська (1,83), Київська (2,92), Львівська (2,07), Рівненська (1,34), Харківська (1,63), Черкаська (2,17),

Чернігівська (1,14) області та м. Київ (1,88) (Додаток П). За умов дестабілізаційних процесів, спричинених фінансово-економічною кризою, у 2011 р. зменшується концентрація продукції ЛП на внутрішньому ринку в Рівненській області (0,76), а, за умовами формули, регіони, показник у яких менший одиниці, не належать до спеціалізованих. Натомість, значення показника у 2011 р. збільшилось у Волинській (2,34), Донецькій (1,21), Житомирській (1,10), Луганській (1,79) і Херсонській (1,42) областях.

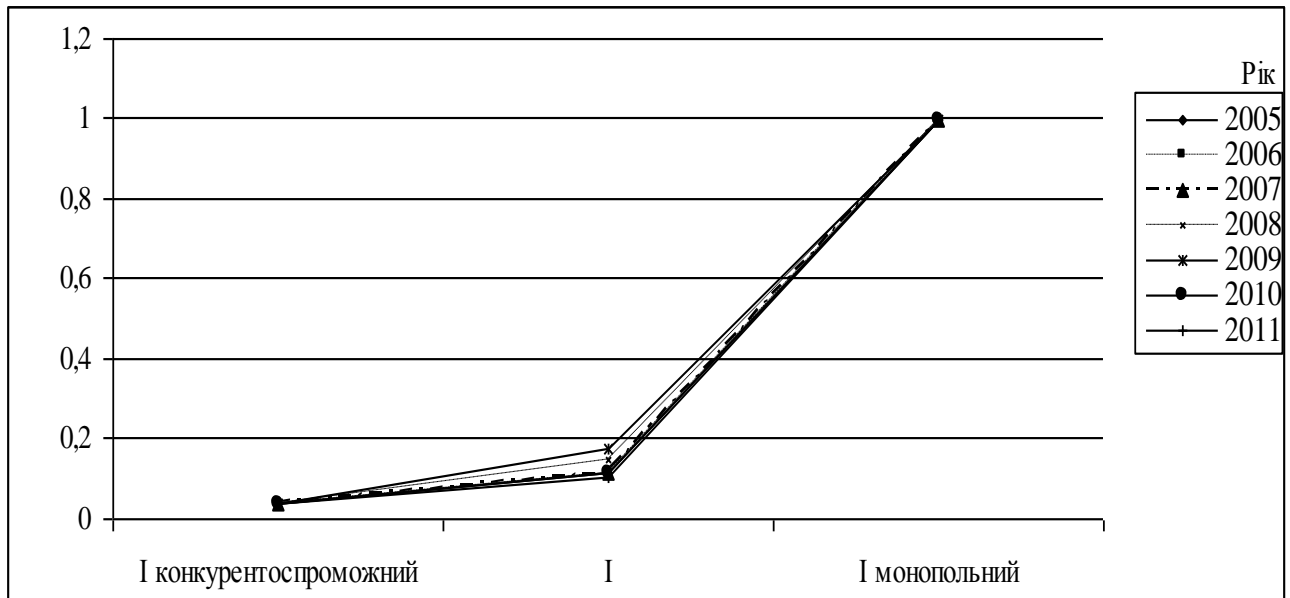

Рис. 2.9. Динаміка рівня конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України за 2005-2011 рр.

* Джерело: складено автором на основі Додатку Н.

На процеси розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП впливає рівень споживання продукції ЛП на одну особу, що може розглядатися як один із проявів регіональної варіації рівня життя населення¹⁸⁴. Стан та особливості нинішньої соціально-економічної ситуації в Україні (невисокий рівень доходів населення, недостатність якісних товарів на ринку тощо) обумовлюють специфіку відношення покупців до вибору товарів, спонукають покупців до скорочення попиту на якісні товари і призводять до зростання попиту на товари нижчої якості.

Визначимо рівень споживання на одну особу за допомогою розрахунку коефіцієнта виробництва продукції ЛП в розрахунку на одну особу за формулою (2.9).

Проведений аналіз показує, що найбільше значення показника є в м. Києві (4,2), Київській (2,4) та Івано-Франківській (2,0) областях (табл. 2.6).

Якщо становище м. Києва та Київської області обумовлено їх столичним статусом, то Івано-Франківської області – тим, що вона є однією з лідерів за сировинним забезпеченням, обсягами виготовлення та реалізації лісопромислової продукції.

¹⁸⁴ Мочерный С.В. Основы экономической теории / [С.В. Мочерный, В.К. Симоненко, В.В. Секретарюк, А.А. Устенко] ; под общ. ред. С.В. Мочерного. – К. : О-во "Знання", КОО, 2000. – С. 96.

Таблиця 2.6

*Динаміка коефіцієнта виробництва продукції ЛП на одну особу за
2005-2011 рр.*

Регіони Рік	Коефіцієнт виробництва в розрахунку на одну особу						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
АР Крим	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1
Вінницька	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6
Волинська	0,6	0,5	1,0	1,1	1,1	1,3	1,6
Дніпропетровська	1,0	0,6	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1
Донецька	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Житомирська	0,8	0,6	1,0	1,0	0,9	1,0	1,3
Закарпатська	0,7	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Запорізька	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Івано-Франківська	1,5	1,0	1,8	1,8	1,8	1,7	2,0
Київська	2,3	1,5	2,2	2,4	2,4	2,6	2,4
Кіровоградська	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Луганська	0,7	0,4	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9
Львівська	1,7	1,1	1,5	1,4	1,3	1,2	1,3
Миколаївська	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Одеська	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2
Полтавська	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Рівненська	1,4	1,0	1,5	1,2	1,2	1,2	1,3
Сумська	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
Тернопільська	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Харківська	1,2	0,7	1,1	1,2	1,2	1,3	1,2
Херсонська	0,2	0,2	0,6	0,6	0,6	0,4	0,8
Хмельницька	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2
Черкаська	1,3	0,8	1,2	0,9	0,9	0,8	0,8
Чернівецька	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2
Чернігівська	1,4	0,9	1,2	1,3	1,5	1,6	1,6
м. Київ	5,5	3,6	5,4	5,3	5,2	4,8	4,2
м. Севастополь	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних¹⁸⁵.

Ще одним напрямом оцінювання розвитку внутрішнього ринку є аналіз відкритості (впливу екзогенних чинників) внутрішнього ринку продукції ЛП.

¹⁸⁵ Статистичний збірник “Регіони України 2007” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – Частина II. – 745 с.; Статистичний збірник “Регіони України 2009” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2009. – Частина II. – 758 с.; Статистичний збірник “Регіони України 2011” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.; Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.; Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г.Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2007. – 552 с.; Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2009. – 566 с.; Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2011. – 560 с.

Упродовж останніх десятиліть на фоні інтенсифікації глобальних процесів спостерігаються тенденції до посилення їхнього впливу на розвиток національних економік. Такий вплив характерний і для внутрішнього ринку продукції ЛП. У зв'язку з цим важливим завданням є встановлення зовнішніх особливостей впливу цих процесів на функціонування і розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП, що дасть змогу визначити основні підходи до побудови системи взаємодії зовнішнього і внутрішнього ринків.

Успішність економічного розвитку країни значною мірою залежить від здатності до гармонізації інтеграції у світовий економічний простір, а це відбувається здебільшого через взаємодію внутрішнього ринку країни із зовнішнім світовим ринком.

Взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків набуває ознак складної структури і характеризується сукупністю взаємопов'язаних і багатовекторних зв'язків. Так, здебільшого приплив іноземних інвестицій у країну супроводжується експортом товарів і послуг з країни-інвестора, а також потоками технологій і капіталу¹⁸⁶. Крім того, зростання експорту може супроводжуватися припливом іноземних інвестицій і технологій, а також збільшенням імпорتنих потоків тощо.

Важливою передумовою посилення взаємодії внутрішнього та зовнішнього ринків є мобільність товарів і послуг. Розвиток співпраці сприяє підвищенню мобільності товарів і послуг шляхом зниження торговельних витрат у двох напрямках. У першому випадку – це ринковий фактор, пов'язаний із технологічним прогресом і зменшенням витрат внаслідок використання сучасних технологій у виробництві. Другий напрям, що відображає політичний фактор, пов'язаний із зменшенням торговельних обмежень руху товарів, послуг і капіталу¹⁸⁷. Внаслідок цього внутрішній ринок країни виявляється все більш відкритим для імпорту-експорту товарів, послуг і капіталів

Поняття “відкритість національної економіки” пов'язується з відносинами, що визначають умови розширення та межі можливостей економічної системи у розвитку міжнародного співробітництва¹⁸⁸. Кількісним індикатором відкритості країни є питома вага експорту та імпорту у ВВП.

Для визначення рівня торговельної відкритості внутрішнього ринку продукції ЛП основними показниками є питома вага експорту та імпорту у ВВП (ВРП) економіки України та її регіонів. Розрахуємо частку експортно-імпортних операцій у ВВП (ВРП) та зовнішньоторговельний обсяг продукції ЛП за формулами (2.11), (2.12), (2.13) (рис. 2.10).

Результати дослідження показали великий стрибок (майже удвічі) імпорту продукції ЛП на внутрішньому ринку у 2007 р., вплинуло і на показник зовнішньоторговельного обороту в тому ж році. Під впливом економічної кризи у 2008-2009 рр. показники імпортного товарообороту та

¹⁸⁶ Даниленко О.Л. Взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків в умовах глобалізації : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.01 / Даниленко Олена Леонідівна. – Харків, 2008. – С. 35.

¹⁸⁷ Гесць В.М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : [монографія] : у 2 ч. – Ч. 2 / За ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 10.

¹⁸⁸ Там само. – С. 10.

зовнішньоторговельного обсягу впали, у 2011 р. – трохи зросли. Натомість, експортний товарообіг з 2006 р. характеризувався зростанням, що засвідчує конкурентоспроможність продукції ЛП українського виробництва.

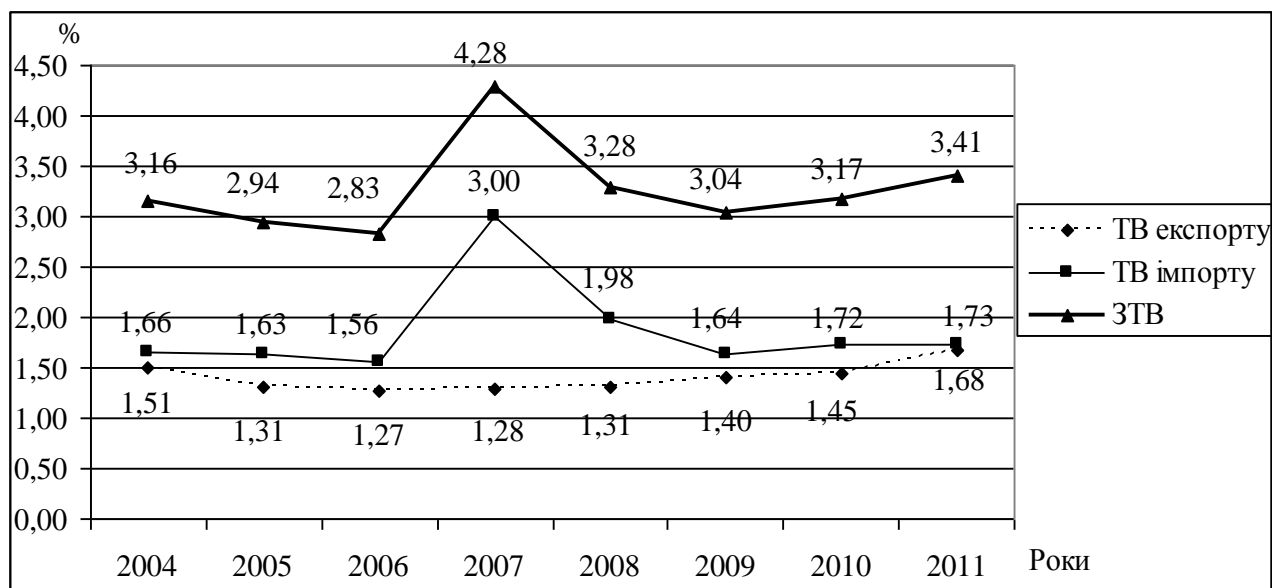

Рис. 2.10. Експортно-імпортна та зовнішньоторговельна відкритість внутрішнього ринку продукції ЛП, 2005-2011 рр.

* Джерело: складено автором на основі Додатку Р.

Аналіз статистичних даних показує, що ситуація на внутрішньому ринку продукції ЛП після кризових років у 2012 р. дещо нормалізувалась. Відбулось зростання експорту, хоча й збереглися тенденції зростання імпорту продукції ЛП (табл. 2.7).

Таблиця 2.7
Обсяги експорту-імпорту продукції ЛП в Україні за 2012 р.

Продукція	Експорт	Темпи росту	Країни	Імпорт	Темпи росту	Країни
Картоно-паперова	473,8 тис. т 935,0 млн \$.	165,2 158,5	Росія – 63,5%	956,8 тис. т 1447,2 млн \$	165,3 141,0	Фінляндія, Росія – 50%
ДСП, ДВП, фанера	202,3 млн \$	117,9	Молдова	218,0 млн \$	104,0	Китай
Меблі	413,3 млн \$	122,2	Росія, Казахстан, Польща, Німеччина – 68%	348,8 млн \$	136,0	Китай – 30,8%, Польща, Росія, Туреччина, Італія, Німеччина – 45,4%

* Джерело: складено автором на основі статистичних даних¹⁸⁹.

Найбільше продукції вітчизняних виробників поставляється до Росії – 63,5%. В основному це папір для гофрування, шпалери, тара транспортна картонна, папір санітарно-гігієнічного призначення та вироби з нього.

¹⁸⁹ Експрес-випуск “Зовнішня торгівля України за 2012 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 08.2-27/2 – 25 с.

Структура імпорту складається в основному з білих видів паперу, паперу та картону крейдованого, паперу газетного, деяких видів паперу-основи для технічних видів паперу, у т.ч. для шпалер, виробництво яких в Україні відсутнє або має не значні потужності. Найбільшими постачальниками картонно-паперової продукції на митну територію України є Російська Федерація та Фінляндія, загальна частка яких в структурі імпорту становить майже 50%. Ця частка є стабільною упродовж останніх років.

У деревообробній галузі зростання обсягів експорту (в кількісному виразі) відбулось по всіх видах плит: ДСП – на 17,2%, ДВП – на 23,3%, фанера – на 35,4%. Збільшення обсягів імпорту відбулось здебільшого через ввезення на митну територію України фанери клеєної (темп 168,9%) та ДВП (149,5%). Зауважимо, що імпорт фанери з Китаю у 2012 р. зріс утричі проти відповідного періоду минулого року. При цьому ціни на китайську фанеру на 70% нижчі, ніж середні по імпорту¹⁹⁰.

Підприємства меблевої галузі зберігають експортний потенціал на досить високому рівні. Українські меблі користуються попитом у 60 країнах світу. За кордоном надають перевагу українським корпусним меблям і меблям для сидіння. Обсяг імпорту меблів за 2012 р. становить 348,8 млн дол. США. З понад 50 країн-імпортерів найбільше меблів завозиться з Китаю, на суму 113,4 млн дол. США. Частка імпортованих меблів з Польщі, Італії, Росії, Німеччини та Туреччини становить 45,4% від загального обсягу імпорту меблевої продукції¹⁹¹.

Відміна ввізного мита на меблеву продукцію у результаті вступу України в СОТ призводить до ввезення на митну територію України значної кількості меблів без належного оформлення, що створює неконкурентне середовище на ринку меблів та робить внутрішній ринок незахищеним.

Оцінка відкритості (впливу екзогенних чинників) внутрішнього ринку продукції ЛП показує, наскільки залежний внутрішній ринок продукції ЛП регіонів від зовнішніх факторів.

За допомогою коефіцієнта локалізації, використовуючи формулу (2.10), визначимо характер і значення галузі для регіональної економіки та згрупуємо регіони за рівнем відкритості (табл. 2.8).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що до областей регіонального значення належать ті, що не спеціалізуються на виготовленні продукції ЛП, але мають власні підприємства, що частково можуть себе забезпечити певним видом продукції ЛП. До імпортозамінних належать області з більш досконалою інфраструктурою виробництва продукції ЛП, що в змозі конкурувати на ринку з товарами-аналогами з-закордону. Експортоорієнтовані області мають розвинену інфраструктуру виробництва та постачання товарів високої якості, більшість яких експортується (рис. 2.6; Додаток С).

¹⁹⁰ Експрес-випуск “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2011 році” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – № 03/5-27/204 – 14 с.; Статистичний збірник “Регіони України 2011” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.

¹⁹¹ Там само.

Таблиця 2.8

Групування регіонів України за рівнем відкритості внутрішнього ринку продукції ЛП (за даними 2005-2011 рр.)

Значення коефіцієнта	Напрямок Рік	Регіони						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
0,25 – 0,75	Регіонального значення	АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Закарпатська, Запорізька, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь	АР Крим, Вінницька, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області м. Севастополь
0,76 – 1,25	Імпортозамінні	Чернігівська область м. Київ	Дніпропетровська, Луганська, Львівська, Рівненська, Харківська, Чернігівська області м. Київ	Житомирська, Київська, Луганська, Львівська, Рівненська, Харківська, Чернігівська області м. Київ	Донецька, Житомирська, Рівненська, Херсонська, Чернігівська області м. Київ	Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Луганська, Рівненська, Херсонська області м. Київ	Дніпропетровська, Донецька, Рівненська області м. Київ	Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Рівненська області м. Київ
понад 1,26	Експортоорієнтовані	Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Рівненська, Харківська, Черкаська області	Івано-Франківська, Київська, Черкаська області	Дніпропетровська, Івано-Франківська, Черкаська області	Волинська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Харківська, Черкаська області	Волинська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Харківська, Черкаська області	Волинська, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Харківська, Черкаська області	Волинська, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Харківська, Херсонська, Чернігівська Черкаська області

* Джерело: складено автором на основі Додатку Т.

Упродовж досліджуваного періоду деякі області (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Донецька, Луганська, Львівська, Харківська та Рівненська) переходили з однієї групи в іншу, що було зумовлено попитом споживачів внутрішнього та зовнішнього ринків на попит тієї чи іншої продукції ЛП. Отже, той регіон, що спеціалізувався на продукції з найбільшим попитом, переходив в ту групу, межах якої він відповідав.

За результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що внутрішній ринок продукції ЛП України на сьогодні перебуває на стадії піднесення і має всі перспективи для подальшого успішного розвитку. Основне завдання полягає в тому, щоб внутрішній ринок формувався завдяки якісній і доступній за ціною продукції вітчизняного виробництва.

Розвиток внутрішнього ринку вимагає чіткої організації та ефективної взаємодії складових елементів ринку, що можливе лише на основі сучасної системи управління. Без суттєвого поліпшення державного регулювання внутрішнього ринку подальший його розвиток буде неефективним і незбалансованим.

РОЗДІЛ 3

РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

3.1. Напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України

Зі вступом України в СОТ та поглибленням інтеграційних трансформацій для України актуалізуються проблеми формування стратегічного бачення галузевого розвитку національної економіки, розроблення та реалізації середньо- і довгострокових заходів розвитку їхніх конкурентних переваг на внутрішньому ринку та в експортній діяльності. Відповідно до взятих Україною зобов'язань у зв'язку з приєднанням до СОТ¹⁹², значно обмежуються можливості держави впливати на стан внутрішнього ринку. Тому в процесі формування та реалізації заходів, спрямованих на регулювання розвитку внутрішнього ринку України, потрібно враховувати низку чинників¹⁹³, серед яких зокрема:

- обмеження використання тарифних механізмів стимулювання експорту та сувора прив'язка митних тарифів на імпорту;
- ускладнення захисту внутрішнього ринку, зокрема в частині протидії імпортній експансії;
- суттєві обмеження щодо субсидування вітчизняних виробників (ідеться про адресні субсидії та надання субсидій на заміщення імпорту);
- обмеження можливостей цінового регулювання на внутрішньому ринку, зокрема встановлення мінімальних імпортних цін або максимальних цін вітчизняних виробників;
- зниження можливостей нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, передусім через ліцензування імпортної діяльності;
- виключення практики податкової диференціації національних виробників стосовно імпортерів.

Необхідність державного регулювання внутрішнього ринку України зумовлена тим, що на початку трансформаційного періоду були переоцінені ринкові механізми саморегулювання і недооцінена роль держави в його регулюванні, що призвело до загострення проблем розвитку внутрішнього ринку¹⁹⁴, а саме: першочергова необхідність у забезпеченні якісного розвитку внутрішньої торгівлі; невідповідність параметрів внутрішнього ринку інвестиційних і споживчих товарів вимогам економічного розвитку; неефективність ринкових важелів та обмеженість важливих соціально-економічних умов задля ефективного розвитку внутрішнього ринку; необхідність подолання розбалансованості в економіці країни; вагомість

¹⁹² World Trade Organization [Електронний ресурс] / Ключові документи щодо вступу України до СОТ. – Режим доступу : http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm

¹⁹³ Венцовський Д.Ю. Сучасний стан і пріоритети розвитку внутрішнього товарного ринку України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2011_2/Ventc_yi.htm

¹⁹⁴ Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусев та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – С. 61.

формування цивілізованого ринку для становлення європейських стандартів життя.

До основних завдань впливу держави на внутрішній ринок належать: впровадження правил здійснення підприємницької діяльності; забезпечення захисту прав власності та виконання формальних правил поведінки; стимулювання заходів розвитку ринку, що не можуть бути реалізовані недержавними інституціями. Для цього держава має виробити виважену політику щодо розвитку внутрішнього ринку, що враховувала б пріоритети розвитку окремих секторів економіки, до яких належить і лісова промисловість.

Зростання внутрішнього ринку лісопродукції визначають такі чинники: необхідність переозброєння основних фондів галузей; реалізація нових проектів у лісопромисловості; необхідність імпортозаміщення окремих видів устаткування. Активізація розвитку галузей, що споживають продукцію ЛП, потребує насамперед забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в промисловості, особливо машинобудуванні, транспорті та будівництві, а також прийняття прямих державних рішень щодо розвитку найважливіших з них.

ЛП є унікальною системою господарювання, оскільки основною сировиною виробництва товарів є найважливіші природні ресурси – ліс, а також те, що продукція ЛП використовується практично у всіх сферах економічної діяльності. Отже, розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП має важливе значення у розвитку національної економіки та відіграє важливу роль у контексті економічної та екологічної безпеки країни.

Найголовнішим напрямом державної політики щодо розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП є здійснення спеціальних заходів, спрямованих на стимулювання прогресивних структурних змін у ЛП. У цих цілях варто впроваджувати заходи для збільшення попиту на продукцію ЛП на внутрішньому ринку, активізувати інноваційну діяльність, реформувати підприємства, розвивати інфраструктуру та вирішувати соціально-економічні проблеми.

Методика визначення попиту на продукцію ЛП має включати дві послідовні стадії робіт: аналітичну і прогностичну.

Аналітичну стадію роботи потрібно починати з оцінки стану ЛП і визначення забезпеченості регіонами продукцією ЛП, що було зроблено в другому розділі монографії. Далі доцільно визначити основних споживачів продукції ЛП на внутрішньому ринку та поза його межами. Це передбачає виявлення та аналіз тенденцій розвитку виробництва і споживання продукції ЛП у провідних країнах-експортерах та імпортерах цього продукту.

Для прогнозування розвитку внутрішнього ринку продукції можна застосувати кореляційно-регресійний метод. Провівши аналіз, було визначено, що за загальними показниками внутрішній ринок продукції ЛП на сьогодні перебуває на стадії піднесення і має всі можливості для подальшого успішного розвитку (рис. 3.1).

На основі дослідження кореляційних залежностей встановлено, що основними чинниками розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП протягом 2005-2012 рр. були: обсяги інвестування в ЛП, обсяги оптової торгівлі

лісопромисловою продукцією та вартість основних засобів лісопромислових підприємств. За результатами кореляційно-регресійного аналізу побудовано модель виду:

$$Y_{\text{норм.}} = 13,305 \cdot X_1 - 5,559 \cdot X_2 + 0,512 \cdot X_3 + 29581,137,$$

де Y – внутрішній ринок продукції ЛП, X_1 – інвестиції в ЛП, X_2 – оптова торгівля продукцією ЛП, X_3 – основні засоби підприємств ЛП.

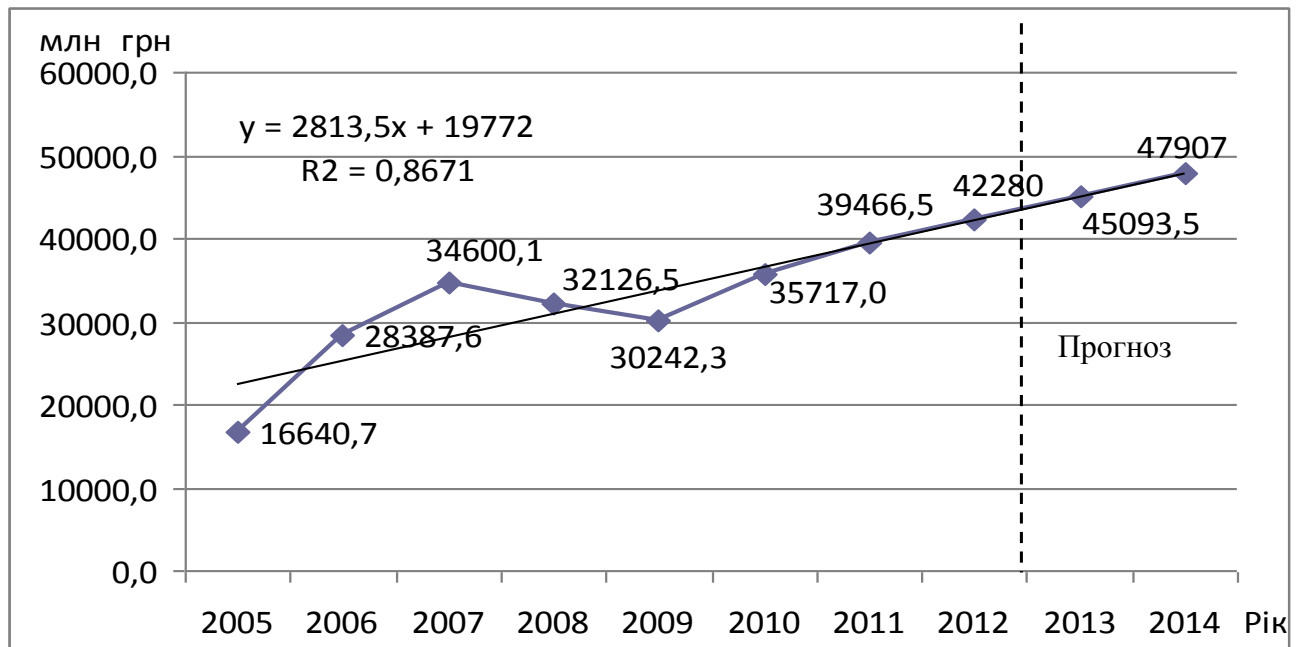

Рис. 3.1. Тенденції (2005-2012 рр.) та прогнозування (2013-2014 рр.) розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП України

* Джерело: складено автором на основі Додатку У.

Представлена модель характеризується високим рівнем достовірності ($R^2=0,898$), а тому може бути використана для прогнозування основних тенденцій розвитку внутрішнього ринку лісопромислової продукції. Так, при зростанні обсягів інвестицій у розвиток ЛП на 1% можна очікувати збільшення обсягу внутрішнього ринку на 13,3%; зростання оптової торгівлі лісопромисловою продукцією на 1% обумовить зниження внутрішнього ринку на 5,5%; збільшення капіталовкладень в основні засоби підприємств лісової промисловості на 1% обумовить зростання внутрішнього ринку на 0,5%.

Кореляційно-регресійний аналіз показує, що розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП вимагає чіткої організації та ефективної взаємодії складових елементів ринку, що можливе лише на основі сучасної системи управління. Без суттєвого вдосконалення державного регулювання внутрішнім ринком подальший його розвиток буде неефективним і незбалансованим.

Основною проблемою розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП залишається визначення попиту на найважливіші товари, що виготовляються на основі лісосировини. До них відносять: деревну сировину, пиломатеріали, фанеру, ДСП, ДВП, целюлозу, деревну масу, папір, картон тощо.

При прогнозуванні попиту на продукцію ЛП необхідно оцінювати кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього ринків. Кон'юнктура внутрішнього

ринку – це форма прояву сукупності обставин, що характеризують попит і пропозицію, стан цін і конкуренції на внутрішньому ринку. Тому наше завдання полягає у визначенні шляхів ефективності розвитку внутрішнього ринку, однією з умов якої є збільшення обсягів товарної пропозиції та їх регулювання в сучасних умовах економіки. Для цього потрібно насамперед дослідити і врахувати: перспективи сталого підвищення платоспроможного попиту; структурні зміни у структурі попиту; тенденції до змін споживчої поведінки суб'єктів господарювання і населення. Товарна пропозиція за обсягом і структурою має гнучко реагувати на зміни в платоспроможному попиті. Також для виявлення напрямів поставок продукції ЛП на зовнішні і регіональні ринки потрібно розрахувати ефективність цих поставок з урахуванням переваги експорту одних товарів порівняно з іншими.

Для успішного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП державне регулювання має здійснюватись з урахуванням вимог об'єктивних економічних законів, соціальних, демографічних, політичних, економічних реалій, а також тенденцій розвитку сфери товарно-грошового обігу. Державне регулювання має охоплювати всі рівні та елементи внутрішнього ринку продукції ЛП і спиратись на системні засади у вирішенні проблем. Такий підхід передбачає постійний моніторинг результатів застосування регулюючих заходів, оперативне оцінювання і коригування впливу держави на внутрішній ринок продукції ЛП.

Важливе значення в державному регулюванні відіграють мотивації. Мотивація – процес спонукання суб'єктів ринку до діяльності в напрям державних пріоритетів, що не передбачає примушення до дій, а лише створює сприятливі умови для їх здійснення¹⁹⁵. Таким чином, мотивація є інструментом непрямого державного регулювання. До мотиваційних заходів розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП можна віднести:

- зменшення монопольності на ринку шляхом розвитку конкурентного середовища;
- розвиток інвестиційних проектів, спрямованих на виготовлення аналогів продукції, що імпортується;
- стимулювання інноваційно-технічних змін у галузях ЛП;
- забезпечення умов для сприятливого інвестиційного клімату;
- розвиток допоміжних галузей виробництва у виготовленні продукції.

Перераховані заходи не змушують, а заохочують суб'єктів господарювання діяти на ринку в необхідних для економіки напрямках, тобто вони є мотивацією для розвитку своєї діяльності саме в таких напрямках.

Непряме регулювання внутрішнього ринку продукції ЛП ще здійснюється за допомогою інструментів грошово-кредитної, інвестиційної, фіскальної, амортизаційної, інноваційної та бюджетної політики, що спрямовують поведінку суб'єктів господарювання на ринку в необхідному для суспільства руслі.

---

¹⁹⁵ Шалімов В.Д. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Шалімов Володимир Дмитрович. – Одеса, 2010. – С. 169.

Основними прямими інструментами державного регулювання можна вважати: нормативно-правові акти, державні цільові програми та замовлення, централізовано встановлені ціни, квоти, ліцензії тощо.

Важливе завдання держави полягає у сприянні інвестиційним процесам, що відбуваються у ЛП, створенні додаткових можливостей для учасників, а також вирішенні завдань, які бізнес не може вирішити самостійно (наприклад, інфраструктурних) у межах державно-приватного партнерства.

Усе викладене свідчить про необхідність удосконалення механізмів державного регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП. Можливості формування стратегії розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП і досягнення результативної політики, що бере до уваги інтереси споживачів, товаровиробників і держави, залежать від ступеня досконалості механізмів регулювання ринку. На сьогодні ключові напрями реалізації державного управління розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП можна структурувати за механізмами розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, наведеними на рисунку 3.2.

Заходи щодо регулювання внутрішнього ринку запропоновано згрупувати за такими напрямками: економічно-організаційні, виробничо-економічні, фінансово-кредитні, соціальні та інституційні. Ці напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП в умовах ринкової економіки є складовою частиною єдиного механізму державного регулювання національної економіки та є складною системою ринкової економіки, яка і створює умови для ефективного розвитку ЛП. Цей перелік напрямів удосконалення розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП та їх завдань не є вичерпним. Саме комплексне та послідовне поєднання прогресивних механізмів захисту і стимулювання розвитку внутрішнього ринку спроможне забезпечити реалізацію національних інтересів у регулюванні внутрішнього ринку ЛП. Для цього потрібно використовувати набір певних інструментів: розроблення і реалізація комплексних і цільових програм розвитку внутрішнього ринку; цінове регулювання; ліцензування торговельної діяльності; здійснення системи сертифікації товарів; контроль за якістю товарів; контроль за дотриманням законодавства; контроль за веденням виробничої діяльності; контроль за веденням заготівельних робіт; застосування штрафних санкцій та інших видів відповідальності; фінансування інвестиційних проектів на конкурсній основі тощо.

Завдання регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП полягає у формуванні конкурентного середовища з добросовісною конкуренцією. Для реалізації цього завдання потрібно залучити механізми: розвитку малого і середнього бізнесу, регулювання захисту вітчизняних товаровиробників, антидемпінгової політики, антимонопольного регулювання, а також ціноутворення тощо.

Рис. 3.2. Напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості

* Джерело: власна розробка.

Механізм ціноутворення доцільно використовувати як важливу складову економіко-організаційного напрямку регулювання внутрішнього ринку продукції ЛП, що забезпечуватиме постійність зв'язків між різними видами економічної діяльності, попитом і пропозицією продукції ЛП, встановленням пропорцій і безперервності процесу відтворення. Через конкурентне середовище ринкові відносини впливатимуть на задоволення платоспроможного попиту населення, витратність виробництва та науково-технічний прогрес.

Удосконалення цінової політики на товари ЛП можливе за умов впливу на пропонований товар на внутрішньому ринку таких факторів:

- купівельноспроможний попит покупця певного товару;
- обсяг попиту (скільки покупець здатний купити товару);
- корисність товару, його споживчі властивості.

На боці пропозиції такі основні ціноутворюючі фактори:

- витрати виробництва й обігу під час реалізації товарів на внутрішньому ринку;
- кількість товарів, що пропонуються продавцем на ринку;
- ціни на ресурси і засоби виробництва, що використовувались під час виробництва.

Стабільність цінової рівноваги має забезпечуватись через органи державної виконавчої влади шляхом розробки та приймання нормативно-правових актів, у яких встановлюються правила ціноутворення, вживаються заходи щодо цінового регулювання та стабілізації процесів ціноутворення на внутрішньому ринку.

Механізм антимонопольного регулювання внутрішнього ринку продукції ЛП полягає в удосконаленні процесу обмеження монопольної діяльності підприємств ЛП, що передбачає безпосереднє державне регулювання на внутрішньому ринку, або діяльності монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.

Завдання антидемпінгової політики полягає у захисті вітчизняних товаровиробників на основі залучення інструментарію введення або підвищення ввізних мит, імпорتنих квот і різних видів нетарифних бар'єрів. Застосування цих заходів відновлює оптимальність конкуренції на внутрішньому ринку та обмежує імпорт продукції ЛП.

Амортизаційна політика є одним з основних чинників відновлення економічного зростання виробництва підприємствами ЛП продукції на внутрішній ринок в умовах інвестиційної кризи, спаду виробництва та інфляції. Вона є частиною політики регулювання виробничими витратами в ЛП, що визначає інтенсивність модернізації фондів з послідовною експлуатацією їх у виробництві. На сьогодні на багатьох підприємствах ЛП (де знос основних засобів перевищує 47%) використовується зношений виробничий потенціал, що функціонує тільки завдяки величезним витратам на ремонт. Такі підприємства мають негативний фінансовий результат, виробництво є збитковим. Проте, зазначимо, що амортизаційна політика не є єдиною причиною такого положення, але вона відіграє значну роль. Чинний механізм амортизації в

Україні не сприяє чіткому налагодженню процесу відтворення основних фондів. Тому у сферу державного регулювання амортизаційної політики потрібно повернути контроль за цільовим використанням амортизаційних відрахувань, оскільки відсутність такого контролю веде до зростання нецільового використання амортизації. До застарілості виробничих потужностей підприємств ЛП призводить дефіцит вільних власних коштів і нерішучість у прийнятті відповідальних рішень щодо оновлення основних фондів. Такі дії призводять до виготовлення неякісної і неконкурентоспроможної продукції, що не здатна задовольнити постійно змінний попит. Це призводить до порушення формування ефективного підприємницького середовища.

Удосконалення механізму розвитку малих підприємств сприятиме швидкому насиченню внутрішнього ринку продукцією ЛП, подоланню галузевого та регіонального монополізму, розширенню конкуренції, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу та підвищенню експортного потенціалу. Це можливе за умов подолання бар'єрів виходу на внутрішній ринок. До них відносяться бар'єри, пов'язані з ліцензуванням, реєстрацією, системою дозволів, підтвердженням відповідності, системою перевірок і санкцій за порушення тощо. Велика проблема з контролюванням виробничого процесу є з так званими малими деревообробними підприємствами (пилорамами), що не знаходяться на балансі, тобто працюють нелегально. Тому удосконалений механізм розвитку малих підприємств за умови усунення зазначених бар'єрів дасть змогу вийти малим підприємствам з тіні, розширити сферу застосування праці, створити нові можливості для працевлаштування незайнятого населення і працівників, які звільняються з неефективно діючих підприємств у регіонах з розвиненим ЛП, дозволить вихід на внутрішній ринок продукції ручної роботи високої якості (оскільки виготовлення продукції ЛП на малих підприємствах, особливо кустарних, відбувається вручну). Вихід з тіні малих підприємств, що здебільшого розташовані на найбільш заліснених територіях Карпатського регіону і Полісся (пилорами та підсобні домові господарства), збільшить наповнення місцевих бюджетів, що позитивно вплине на розвиток сіл, невеликих міст, відродження кустарних промислів і розв'язання екологічних проблем.

Розвиток механізму захисту вітчизняних товаровиробників можна реалізувати шляхом: збільшення митного податку на імпорт продукції ЛП; скасування попередньої оплати та податку на експорт продуктів ЛП; введення граничної торговельної надбавки на деякі види продукції; створення сприятливих умов для ввезення ресурсів, необхідних для впровадження прогресивних технологій вирощування й переробки продукції, звільнивши підприємства від сплати митного податку; реалізації комплексу заходів щодо розширення внутрішнього та зовнішнього ринку лісопродукції і продуктів її переробки.

Не менш важливим при формуванні конкурентного середовища на внутрішньому ринку продукції ЛП є залучення фінансових ресурсів в інвестиційні проекти, що сприятимуть розвитку виробництва продукції ЛП.

Основні цілі інвестиційного проекту полягають у збільшенні обсягу виробництва продукції ЛП при мінімізації витрат, що можливе завдяки оновленню технічного стану підприємств ЛП та розвитку маркетингових програм. Чим більші вливання інвестицій у розвиток внутрішнього ринку загалом та внутрішнього ринку продукції ЛП, тим частіше відбуваються інноваційні процеси розвитку галузей ЛП. Інновації, як основний засіб розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП на основі технічних нововведень, створених на використанні досягнень науки і передового досвіду, дають можливість розвивати торговельну інфраструктуру та отримати конкурентоспроможну екологічно чисту продукцію, оскільки здебільшого інновації у виробництві спрямовуються на усунення екологічних проблем.

Впровадження інновацій у виробництво з умовою підвищення екологічних параметрів продукції ЛП (екологічні інновації) пов'язано з науково-технічним прогресом, що веде до якісних поліпшень в організації виробництва і забезпечує збільшення економічного, соціального й екологічного ефекту. Ознакою вирішення екологічних проблем у рамках інноваційного підходу є комплексність, що полягає у цілеспрямованому відновленні не лише техніко-технологічної основи виробництва продукції ЛП, але і його маркетингових прийомів і організаційних принципів. Це дозволить розраховувати на тривалий ефект зростання конкурентних переваг на внутрішньому ринку.

Варто зазначити, що існують труднощі, що виникають на етапі розроблення екологічних інновацій. Вони полягають у тому, що складно визначити навантаження, що чинить лісопромислове виробництво на довкілля; важко передбачити рамкові умови майбутньої утилізації відходів; тривалість терміну використання, ресурсозбереження і екологічно прийнятної утилізації відходів. Залучення екологічних інновацій сприятиме посиленню конкурентоспроможності продукції ЛП, оскільки відбуватиметься сильна кореляція між ринковою діяльністю і новими екологічними продуктами. Тому держава має створити сприятливі умови для інноваційної діяльності, формуючи єдині цивілізовані правила і механізми, що зумовлюють розвиток усіх суб'єктів ЛП.

Сьогодні інноваційна діяльність у ЛП спрямована насамперед на введення нових технологічних процесів у торговельну діяльність і забезпечення екологічних потреб: виробництво та застосування засобів захисту довкілля від забруднення; заміна екологічно несприятливих виробів і послуг екологічно більш досконалыми чи такими, що сприяють зниженню матеріало- та енергоємності систем. Інноваційно-інвестиційний розвиток економіки потребує системно-екологічного обґрунтування, тобто врахування вимог внутрішнього ринку та екологічного менеджменту розвитку галузей ЛП. Інноваційна діяльність безпосередньо пов'язана з темпами розвитку науково-технічного прогресу та економіки, а також рівнем життя населення.

Із впровадженням екологічних інновацій підприємства ЛП розвиватимуться здебільшого за такими напрямками: виготовлення, установка та експлуатація природоохоронних (очисних) засобів; розробка та впровадження

екологічно чистих технологій; виробництво екологічно чистих продуктів; переробка, транспортування та ліквідація відходів; енергозбереження, збереження земельних ресурсів; водний і повітряний контроль, екоаудит і екоекспертиза; екотуризм, екологічна медицина та професійна безпека; інформаційні технології; торгівля екологічними технологіями, продуктами й відходами на внутрішньому та зовнішньому ринках. Робота на внутрішньому ринку, звичайно, ускладнюється і водночас стимулюється конкурентною боротьбою, особливо це стосується внутрішнього ринку екологічних товарів ЛП.

Регулювання у сфері фінансово-кредитної політики характеризується затвердженням переліку пріоритетних для розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП інвестиційних проєктів, термін реалізації яких понад один рік, для фінансування на паритетних підставах у рамках державно-приватного партнерства; субсидування відсоткових ставок по кредитах, отриманих на цілі технічного переозброєння; стимулювання інвестиційної діяльності банків та інших фінансових установ.

Розвиток інфраструктури є основним елементом організаційно-економічного механізму регулювання внутрішнього ринку продукції ЛП, оскільки її завдання полягають в обслуговуванні та забезпеченні всіх виробничих і невиробничих процесів. Формування інститутів інфраструктури має здійснюватись на державному, регіональному і місцевому рівнях. Проте часто державні органи всіх рівнів самоусуваються від активної участі у створенні комплексу об'єктів інфраструктури на місцях. Це приводить до негативних наслідків: відбувається розпорошення обмежених коштів, зокрема бюджетних; діяльність новостворених об'єктів не завжди відповідає заявленим функціям через нестачу ресурсів; послуги об'єктів інфраструктури мають низьку якість або недоступні ціни¹⁹⁶. Тому широке формування інфраструктури має вагомий вплив на розвиток внутрішнього ринку та ЛП зокрема, оскільки на основі ринкових інститутів відбувається взаємодія ЛП з допоміжними видами економічної діяльності, що в підсумку призводить до виготовлення якісного продукту та його виходу на внутрішній ринок. Для цього треба розвивати інститути антимонопольної та конкурентної спрямованості, завдання яких полягає у розвитку податкового законодавства (воно обмежує підприємництво або сприяє його розвитку), законодавства про іноземне підприємництво (воно здійснює певний вплив на конкурентні відносини на внутрішньому ринку), законодавства про ціноутворення, законодавства про нові структури, малий і середній бізнес, захист прав споживачів, охорону прав інтелектуальної власності, зовнішньоторговельну політику, політику у галузі іноземних інвестицій та інші законодавства підприємницької спрямованості, що певним чином впливають на стан конкурентоспроможних галузей ЛП і лісопромислових регіонів України.

---

¹⁹⁶ Мірко Н.М. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції легкої промисловості : дис. ... кандидата екон. наук : 25.00.02 / Мірко Наталія Михайлівна. – Київ, 2004. – С. 138-139.

Соціальний напрям регулювання розвитку внутрішнього ринку та ЛП України має базуватись на умовах формування державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій для населення; формування рівня заробітних плат; збільшення витрат на навчання та підвищення кваліфікації; координації розробки проектів прогнозів і державних програм з питань соціальної політики; формування та реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці та залучення працівників у торговельні процеси на внутрішньому ринку та виробничі процеси ЛП і визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття.

Виробничо-економічний та екологічний напрями регулювання розвитку ЛП у своїй діяльності є взаємопов'язані й однаково впливають на розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП, тобто їх основним завданням є виготовлення екологічно чистого продукту, що можна запропонувати споживачам на внутрішньому ринку. Цими напрямками регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП є гармонізація екологічного та економічного розвитку у процесі забезпечення економії використання лісових ресурсів у виробництві продукції ЛП; розв'язання проблем утилізації відходів виробництва ЛП через удосконалення структури розміщення виробництва; формування виробничих комплексів замкнутого циклу; збереження і відтворення лісових екосистем.

Більшість виробництв із механічної і особливо хіміко-механічної та хімічної переробки деревини супроводжується споживанням чистої води і утворенням забруднених стічних вод. Значний негативний вплив підприємств ЛП на навколишнє природне середовище та погіршення екологічної ситуації у регіонах зосереджений там, де високий рівень концентрації зазначених виробництв, особливо целюлозно-паперового виробництва. Висока частка скидання забруднень з основного виробництва, недостатня ефективність роботи очисних споруд, а в низці випадків їх відсутність визначають незадовільну екологічну ситуацію в місцях розташування більшості целюлозних заводів.

У лісозаготівельній галузі України негативними чинниками є: велика питома вага суцільних рубок у загальному обсязі вирубаній площі лісонасаджень; застосування важкої, здебільшого гусеничної, лісозаготівельної техніки, що знищує природний підріст дерев; наявність на лісосіках значних обсягів невикористаної деревини (до 10-25% від кореневого запасу стиглого лісу), здебільшого листяної і низькоякісної; висока токсичність вихлопних газів лісозаготівельної та транспортної техніки; порушення прийнятої технології лісозаготівель і транспортування лісу, у тому числі лісосплаву. Зазначені чинники ускладнюють процеси лісовідновлення, створюють умови поширення шкідників і хвороб, знижують біологічну стійкість насаджень, збільшують пожежонебезпеку, а лісосплав часто перетворює річки в безжиттєві водойми. Усе це, у поєднанні із суцільними рубками на великих площах, руйнує природну структуру.

Такі причини мають регулюватись на державному рівні на основі постійного здійснення ціленаправлених заходів за допомогою економічних

санкцій і законодавчих актів, стимулюючи підприємства до переходу на екологічно безпечні технології та дотримання міжнародних нормативів, а також проведення оптимізації лісозаготівельних робіт і контролю за лісокористуванням. Найважливішим тут є створення екологічної політики підприємствами ЛП.

Формуючи екологічну політику виробництва продукції ЛП, підприємства заявляють про свої наміри і принципи, пов'язані з її загальною екологічною ефективністю, що є підставою для дії і встановлення цільових і планових показників. Цільовий екологічний показник – це загальний цільовий показник стану навколишнього середовища (що має кількісне вираження), що впливає з екологічної політики і якого прагне досягти організація. Під плановим екологічним показником розуміють деталізовані вимоги щодо ефективності, що пред'являються підприємству або його підрозділах, що виходять з цільових екологічних показників і які мають бути встановлені і виконані для їх досягнення.

Екологічна ефективність – це вимірюючі результати системи управління навколишнім середовищем, пов'язані з контролюванням підприємством своїх екологічних аспектів, заснованих на екологічній політиці, а також на цільових і планових екологічних показниках¹⁹⁷.

Для формування такої політики державні органи мають визначити принципи екологічної політики підприємств, що б:

- відповідали характеру, масштабу та впливам на навколишнє середовище діяльності підприємства, його продукції чи послуг;
- включали зобов'язання щодо постійного поліпшення навколишнього середовища та запобігання його забруднення;
- містили зобов'язання щодо відповідності належному, природоохоронному законодавству та регламентам, а також іншим вимогам, з якими підприємство погодилося;
- передбачали основу для встановлення цільових і планових екологічних показників і їх аналізу;
- документально оформлювались, впроваджувались, підтримувались, а також доводились до відома всіх відповідальних працівників.

Ще одним важливим кроком у формуванні екологічних принципів виготовлення продукції ЛП є моніторинг і вимірювання екологічних характеристик. Підприємства ЛП мають встановлювати і підтримувати в робочому стані документальні процедури регулярного моніторингу та вимірювання основних характеристик своїх операцій і видів діяльності, що можуть істотно впливати на навколишнє середовище та екологічний стан товару.

Вигоди від впровадження системи екологічного моніторингу полягають у такому:

---

¹⁹⁷ Мохонько Г.А. Стратегічна стійкість підприємства та її забезпечення в умовах нестабільного ринкового середовища : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.04 / Мохонько Ганна Анатоліївна. – Київ, 2010. – С. 140.

- знижуються витрати виробництва та експлуатації, зменшуються витрати, пов'язані з впливом підприємства на навколишнє середовище, утворюється менше відходів, менше втрачається енергії та ресурсів;
- підприємство може краще дотримуватись вимог природоохоронного законодавства;
- підвищується конкурентоспроможність продукції підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- створюється позитивна репутація підприємства серед населення;
- запобігає розвитку надзвичайних екологічних ситуацій і аварій на підприємстві, що можуть призвести до істотного забруднення навколишнього середовища, фінансових втрат і банкрутства;
- мінімізується ризик залучення підприємства до судової відповідальності;
- досягається реальне поліпшення екологічних показників;
- з'являються переваги та пільги, одержувані підприємствами при інвестиціях;
- отримання додаткового прибутку, пов'язаного з екологічними аспектами діяльності підприємства;
- можливості виходу на фондові ринки і збільшення вартості акціонерного капіталу;
- збільшення переваг у розвитку двосторонніх відносин з вітчизняними і зарубіжними партнерами;
- зниження ставок страхових платежів і спрощення процедур екологічного страхування тощо.

Повне забезпечення дотримання екологічних нормативів виробництва продукції ЛП можна здійснити за допомогою впровадження міжнародного екологічного стандарту (ISO 14000). Введення нових нормативів системи екологічного розвитку передусь детальному вивченню екологічної ситуації на підприємствах ЛП та оцінка фінансових витрат на модернізацію технології. Система ISO 14000 орієнтована не на кількісні параметри (обсяг викидів і концентрація шкідливих речовин) і не на технології (вимога використовувати ту чи іншу техніку), а на впровадження екологічного менеджменту¹⁹⁸.

Наявність у підприємствах ЛП системи управління якістю, сертифікованої за загальновизнаним міжнародним стандартом, є не лише гарантом якості кінцевої продукції, але й суттєво знижує ризики страховика при укладанні угод. Така ситуація безпосередньо впливає і на внутрішній ринок. Оскільки число вітчизняних підприємств, що отримали сертифікат відповідності міжнародним стандартам ISO 14000 (або перебувають у процесі сертифікації), неухильно зростає, такий документ стає життєво важливим і дає високу можливість продукції таких підприємств конкурувати з вітчизняними і зарубіжними аналогами на внутрішньому ринку¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Осташко Т.О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / [Т.О. Осташко, Л.Ю. Волощенко, Г.В. Ленінова] ; відпов. ред. д-р екон. наук, проф. В.О. Точилін. – К., 2010. – С. 187.

¹⁹⁹ Попадинець Н.М. Екологічні аспекти конкурентоспроможності лісопромислового комплексу на внутрішньому ринку України / Н.М. Попадинець // Молодь у вирішенні екологічних та соціально-економічних проблем сьогодення.

Отже, запровадження та реалізація запропонованих механізмів у розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП має забезпечити: збалансований високоефективний розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП, оптимізацію обсягів виробництва і споживання основних видів продукції на внутрішньому ринку; задоволення попиту на внутрішньому ринку та скорочення імпорту продукції ЛП шляхом власного конкурентоспроможного виробництва; зниження шкідливої дії підприємств ЛП на навколишнє середовище; стимулювання інвестиційної, інноваційної та кредитно-фінансової діяльності, спрямованої на раціональне використання лісових ресурсів і виготовлення екологічно чистої продукції; розбудову інфраструктури, насамперед торговельну – оптова ланка торгівлі; впровадження та модернізація прогресивних виробничих технологій.

Дотримання та реалізація цих заходів забезпечить досягнення координації державного регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, що дозволить виробникам вийти не тільки на внутрішній ринок, а й на зовнішні ринки з конкурентоспроможною продукцією.

3.2. Інфраструктурне забезпечення розвитку внутрішнього ринку продукції лісової промисловості України

Важливою умовою успішного розвитку внутрішнього ринку є формування його інфраструктури, що забезпечує процес просування товарів від виробників до споживачів. Для цього потрібно змінювати інфраструктуру внутрішнього ринку продукції ЛП з допомогою сприяння розвитку логістичних, енергетичних, телекомунікаційних систем на новій технічній основі, будувати нові й модернізувати діючі об'єкти інфраструктури та на основі побудованої моделі приймати управлінські рішення щодо розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.

Інфраструктура внутрішнього ринку продукції ЛП формує організаційне, інформаційне, кредитно-розрахункове та кадрове забезпечення його розвитку та створює відносини суб'єктів ринкового господарства в процесі реалізації товарів ЛП. Вона є сукупністю таких складових: оптова торгівля, транспортування, зберігання, комунікаційний зв'язок, стандартизація, сертифікація, ціновий моніторинг, інформаційна служба. Вони опосередковують просування товарів від виробника до споживача, забезпечують взаємодію всіх підприємств галузей ЛП та інших секторів економіки на внутрішньому ринку України.

На сьогодні перед виробником лісопромислової продукції постає низка проблем, що стосуються не лише виробництва продукції, але і її збуту. Виробник прагне якомога швидше виготовити й реалізувати власну продукцію,

отримавши при цьому максимальну вигоду. Саме тут важливу роль має відігравати держава, адже сприяння розвитку інфраструктури внутрішнього ринку надає можливість усім учасникам ринкового процесу задовольнити свої потреби: виробникам – з найменшими зусиллями реалізувати продукцію, споживачам – швидко отримати продукцію.

Розвиток інфраструктури внутрішнього ринку ЛП має важливе значення як для самої галузі, так і для споживачів. Проблемою є те, що здебільшого ресурси для виготовлення продукції ЛП знаходяться в Карпатському і Поліському регіоні, а великі промислові підприємства розташовані переважно у східних і центральних областях України. Тому виникає проблема у поєднанні виробничих процесів із виготовлення продукції і подальших торговельних операцій щодо просування товару від виробника до споживача.

Виділимо основні завдання розвитку інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП: по-перше, забезпечення фінансово-господарських зв'язків між суб'єктами ринку і, по-друге, регулювання руху товарно-грошових потоків. Основні функції інфраструктури внутрішнього ринку пов'язані з підтримкою суб'єктів торговельної діяльності і захистом їхніх інтересів, фінансовим забезпеченням, кредитуванням, страхуванням, сприянням матеріально-технічному забезпеченню, створенням необхідних умов для ділових контактів суб'єктів торговельної діяльності, здійсненям маркетингового, інформаційного та рекламного обслуговування.

Елементами інфраструктури, що обслуговуватимуть торговельні процеси на внутрішньому ринку, є: посередники (товарні біржі, ярмарки, спеціалізовані магазини та галузеві ринки); кредитно-фінансова система (банки та інвестиції); система страхування (страхові компанії); управлінська система (податкова служба, антимонопольні органи, відповідальні служби за сертифікацію та якість продукції, митні органи тощо); маркетингово-інформаційні центри; освітньо-наукова система.

Важливу роль з-поміж елементів інфраструктури внутрішнього ринку ЛП, що впливають на потік товарів ЛП між виробником і споживачем, є оптова торгівля.

Ефективний розвиток торгівлі впливає на зростання і вдосконалення внутрішнього ринку. Торгівля є економічним двигуном, що налагоджує безперервні відтворювальні процеси, збалансовує попит і пропозицію, а також сприяє розвитку міжрегіональних зв'язків (рис. 3.3).

Як видно із запропонованої схеми, можливі кілька варіантів, що відрізняються кількістю посередників:

- найдовший: виробник – склади (гуртівні) – оптова торгівля – роздрібна торгівля – споживач;
- найкоротший: виробник – споживач.

Оптові ринки мають особливий характер організації, оскільки за допомогою них формується механізм ціноутворення. Це своєрідний орієнтир, базова модель, за допомогою якої встановлюються подальші ціни на лісопромислову продукцію. У цьому контексті оптові ринки є важливим елементом формування торгової політики, маркетингових комунікацій,

формування цін, а також сприяють розв'язанню проблеми відповідності стандартів і якості продукції згідно з міжнародними нормами.

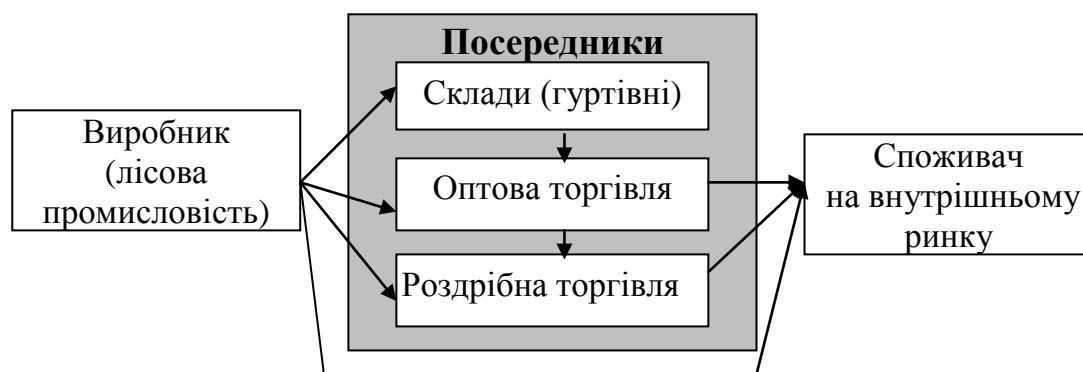

Рис. 3.3. Схема просування товарів на внутрішній ринок

* Джерело: власна розробка.

Реалізація продукції ЛП здебільшого відбувається через оптову торгівлю. Продукція, що виготовляється галузями ЛП, переважно є напівфабрикатами або сировиною для інших галузей, тому постачається великими партіями для подальшої переробки. Проте вагома частка товарів потрапляє і в роздрібну торгівлю. Це здебільшого мебелі, паперові та деревні товари, що використовуються в будівництві чи в інших сферах господарювання. Отже, у процесі руху товару від виробників до споживачів кінцевою ланкою, що замикає ланцюг господарських зв'язків, є роздрібна торгівля.

Роздрібна торгівля є початком нового циклу виробництва та обігу товару, що перетворюється на гроші. Через неї товари зі сфери обігу переходять у сферу споживання (особистого або колективного). Саме через роздрібну торгівлю більшість покупців можуть задовольнити свої потреби, а вона, беручи до уваги їхні побажання, може продати більше товарів, таким чином забезпечивши собі фінансовий успіх.

Наявність дієвого ринкового механізму рівноваги між виробництвом і споживанням дає змогу: оптимізувати процеси зміни попиту, цін, обсягів продажу, потреб, формувати напрями взаємодії виробництва і споживання та сприяти розвитку сфери виробництва з урахуванням потреб і фінансових можливостей покупців.

Важливо усвідомити, що формування ефективного внутрішнього ринку продукції ЛП та конкурентоспроможної продукції ЛП можливе шляхом розвитку інфраструктури, а саме маркетингової та інформаційної її складової.

Маркетингова складова інфраструктури дієво працює в поєднанні з інформаційними технологіями. У наш час розвиток внутрішнього ринку неможливий без відповідного інформаційного забезпечення. Для інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП інформаційна складова має виступити у ролі провідника, що допоможе забезпечити споживачу усвідомлений і компетентний вибір товару. Для цього інформація має бути доступною, достовірною і своєчасною.

Інформаційна складова інфраструктури внутрішнього ринку ЛП в Україні має бути приведена у відповідність до сучасних вимог і стандартів, що

застосовуються у розвинених країнах світу. Створювані інформаційні системи мають орієнтуватись на інтереси чотирьох основних типів споживачів інформації: держаних органів управління та регулювання процесами, що відбуваються на внутрішньому ринку; маленьких і великих виробничих підприємств; посередників на ринку; споживачів.

Для виробника (постачальника) залучення інформаційних систем допоможе дослідити ринок збуту, визначити кількісну потребу в продукції ЛП для насичення певної території чи ринку і дозволить приймати відповідні управлінських рішень по кількості виготовлення відповідного товару. За допомогою рекламного маркетингу виробник зможе доносити інформацію про товар до широкого кола споживачів.

Серед чинників розвитку інфраструктури внутрішнього ринку ЛП є обслуговуюча складова, однак її роль значно більша на етапі виробництва продукції, а не просування товару на внутрішньому ринку. За своєю сутністю обслуговуюча складова має формувати роботу підприємств виробничо-технологічного й обслуговуючого характерів сфери послуг. У ЛП такими можна вважати спеціалізовані підприємства з лісозахисту, лісозаготівель, лісовпорядкування та лісовідновлення, де її функції полягають у заготовленні, збереженні та постачанні сировини для виробництва, транспортування товарів ЛП, а також організації операцій з підготовки виробництва.

Екологічна складова загальної інфраструктури розвитку внутрішнього ринку ЛП має більше важелів впливу на саме виробництво продукції. Вона супроводжує виробничу діяльність від початку і до кінця, від сертифікації якості лісів, які заготовлюються, – до виходу продукції на ринок, яка має обов'язково маркуватися. Сертифікація продукції ЛП є важливим чинником впливу на подальшу її реалізацію, через те, що значна частина лісів України знаходиться в незадовільному стані і має малий коефіцієнт прибутковості. Така процедура надасть можливість підрахувати кількість якісної деревини. Заготівля такої деревини надає початковий знак якості та екологічної чистоти товарам, що будуть з неї виготовлені. Наступним процесом екологічної складової інфраструктури є дотримання умов самого виробництва. Виробництво лісопромислових товарів належить до виробництва з викидами забруднюючих речовин у повітря. Екологічними службами має проводитись контроль за забрудненням виробничого процесу, а також якості виробленого товару.

Розвиток інфраструктури внутрішнього ринку вимагає значного кадрового забезпечення як для обслуговування виробничих процесів на підприємствах ЛП, так і для подальшої реалізації її на внутрішньому ринку. Це

можливе з допомогою ефективного використання трудових ресурсів (підготовки та перепідготовки працівників).

Для підвищення ефективності розвитку інфраструктури внутрішнього ринку варто використовувати потенціал вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, що мають змогу забезпечити, підготувати та розробити нові проекти, що можна використати у виробництві для поліпшення якості та конкурентоспроможності товару, а у торгівлі на внутрішньому ринку – для визначення шляхів просування товару.

Важливе значення має істотне поліпшення транспортної інфраструктури та якісне вдосконалення всіх транспортно-комунікаційних систем для потреб внутрішнього ринку продукції ЛП. У сфері транспортної інфраструктури великі перспективи має використання логістики для підвищення ефективності послуг транспортування, обробки та перевезення продукції при її спрямуванні у торгівлю. Нагальною проблемою для вирішення на внутрішньому ринку продукції ЛП є раціоналізація транспортних систем, оптимізація вартості та структури транспортних тарифів, що виникають від початку заготівлі сировини до виходу готової продукції і її реалізації на ринку.

З метою реалізації функцій розвитку інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП має бути підтримка з боку держави у формуванні механізму державно-приватного партнерства, який на сьогодні в Україні є одним з новітніх механізмів розвитку інфраструктури. Цей механізм дозволить суттєво покращити умови для залучення інвестицій як у лісопромислове виробництво, так і в інфраструктуру внутрішнього ринку.

Відповідно до Закону України “Про державно-приватне партнерство”, цей механізм застосовується для регулювання відносин, що виникають при реалізації проектів з будівництва та експлуатації об’єктів інфраструктури торгівлі та інших проектів, спрямованих на забезпечення модернізації соціальної інфраструктури, підвищення якості товарів, робіт, послуг, а також конкурентоспроможності державного сектора економіки, ефективне використання державного майна, залучення інвестицій в регіони країни.

Необхідно розвивати спеціалізовану статистичну звітність у сфері торгівлі на внутрішньому ринку, де відсутня повна інформація про торгівлю лісопромисловою продукцією і яка сьогодні представлена лише звітністю про обсяги товарообороту та товарних запасів. Це не дає можливості забезпечити належну аналітичну роботу для проведення прогнозу розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, унеможливорює підготовку обґрунтування пропозицій щодо стратегії і тактики розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.

У розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП важливу роль відіграє управлінська інфраструктура (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Управлінська інфраструктура внутрішнього ринку продукції лісової промисловості

* Джерело: власна розробка.

Мета управлінської інфраструктури полягає в тому, щоб на її основі за допомогою інструментів управління можна було керувати та регулювати економічні, соціальні, технологічні, торговельні, виробничі та екологічні процеси на внутрішньому ринку продукції ЛП. Охарактеризуємо основні завдання всіх ланок управлінської інфраструктури (табл. 3.1; Додаток Ф).

Таблиця 3.1

*Основні завдання управлінської інфраструктури в розвитку
внутрішнього ринку продукції ЛП*

Відомства	Завдання
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	<p>1. Проведення аналізу стану та тенденцій розвитку економічного, соціального та екологічного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП і розроблення відповідних програмних і прогнозних документів.</p> <p>2. Формування та забезпечення реалізації центральними органами виконавчої влади державної політики щодо регіонального розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.</p> <p>3. Здійснення аналізу ефективності експорту та імпорту товарів ЛП і підготовка пропозицій щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів, розроблення рекомендацій для галузей ЛП з урахуванням кон'юктурних змін на внутрішньому та зовнішньому ринках.</p> <p>4. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, управління якістю та реєстрації державної системи сертифікації у ЛП.</p> <p>5. Забезпечення формування державної політики у сфері торгівлі шляхом: підготовки пропозицій щодо пріоритетних напрямів розвитку та реформування сфери внутрішньої торгівлі, заходів, спрямованих на покращення торговельного обслуговування населення та внутрішнього ринку. Забезпечення реалізації державної політики у сфері торгівлі продукцією ЛП і проведення аналізу та прогнозування розвитку внутрішньої торгівлі шляхом: розроблення прогнозних показників розвитку сфери внутрішньої торгівлі, формування і координації виконання програм розвитку внутрішньої торгівлі та інших окремих заходів щодо стимулювання розвитку торгівлі; здійснення моніторингу та аналізу стану внутрішньої торгівлі і тенденцій розвитку внутрішнього ринку.</p>
Міністерство доходів і зборів України	<p>Здійснення контролю за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків та зборів (обов'язкових платежів), контролю за валютними операціями, за додержанням порядку проведення готівкових розрахунків за товари у встановленому законом порядку, а також контролю за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності та ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.</p>

Продовження таблиці 3.1	
Міністерство промислової політики України	1. Формування та реалізація державної політики у сфері економічної конкуренції та обмеження монополізму на внутрішньому ринку продукції ЛП, сприяння розвитку конкурентних відносин. 2. Формування пропозицій щодо реалізації державної промислової політики, визначення пріоритетних напрямів розвитку промисловості, науково-технічного потенціалу промислового сектора економіки та підготовка пропозицій щодо вдосконалення механізму державного регулювання функціонування ЛП.
Міністерство екології та природних ресурсів	Формування механізмів і забезпечення реалізації державної природоохоронної політики у галузях ЛП, регулювання екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки України.
Міністерство аграрної політики та продовольства	Здійснює державне управління в галузі ведення лісового господарства, а також державного контролю за дотриманням законодавства з ведення лісового господарства.
Міністерство інфраструктури	Підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері дорожнього господарства та забезпечення її реалізації; розроблення і реалізація стратегії розвитку дорожнього господарства.
Міністерство соціальної політики	Формування і реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці в галузях ЛП та внутрішній торгівлі, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття.
Міністерство освіти і науки України	Підготовка навчальними закладами фахівців у сфері ЛП та торгівлі. Формування науково-дослідними інститутами проектів, що використовуються у виробництві для поліпшення якості та конкурентоспроможності товару.
Антимонопольний комітет	Здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання ЛП перед законом і пріоритету права споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін на товари ЛП, що виробляються і реалізуються підприємствами ЛП; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

* Джерело: складено автором.

Отже, основними напрямками розвитку інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП є:

– розвиток фінансового сектора з метою залучення громадян, як приватних інвесторів, та підвищення рівня їх зацікавленості у продукцією ЛП вітчизняного виробництва;

- створення і розвиток транспортних потужностей і засобів, за допомогою яких забезпечується виконання вантажно-розвантажувальних операцій і безперервність торговельно-складських і збутових процесів;
- розвиток об'єктів загального користування – автомобільних доріг, залізничних колій, мостів, об'єктів соціальної сфери та інформаційних систем;
- забезпечення функціонування екологічної складової інфраструктури виробництва в ЛП;
- формування сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату на внутрішньому ринку ЛП;
- створення загальнодоступної системи забезпечення виробників, торговельних посередників і покупців продукції ЛП оперативною інформацією;
- удосконалення системи технічного регулювання, системи національних стандартів, формування механізмів добровільної сертифікації і підтвердження відповідності (якості) продукції ЛП, що надходить на внутрішній ринок;
- удосконалення законодавчої бази, що регулює розвиток і функціонування інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП;
- розвиток страхування фінансових ризиків під час торговельних операцій, діяльності інвесторів і кредиторів суб'єктів інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП;
- організація підготовки висококваліфікованих кадрів та об'єднання на добровільних засадах суб'єктів інфраструктуру внутрішнього ринку для підготовки й перепідготовки персоналу, проведення наукових досліджень економічного та соціального спрямування, обміну інформацією, вироблення загальної стратегії розвитку на перспективу;
- формування кластера у системі ЛП як елемента інфраструктури розвитку внутрішнього ринку та підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП.

Реалізація цих напрямів, удосконалення інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП сприятиме створенню організаційно-технічних, економічних, виробничих, соціальних, нормативно-правових та екологічних умов функціонування сучасного внутрішнього ринку. І це становитиме підґрунтя для розбудови у вітчизняній економіці ефективної ринкової системи господарювання та формування моделі управління внутрішнього ринку продукції ЛП.

Таким чином, метою інфраструктури внутрішнього ринку продукції ЛП є створення умов для підтримки необхідної збалансованості попиту та пропозиції, прискорення обороту капіталу, зниження витрат обігу, скорочення часу реалізації товарів на внутрішній ринок, формування ефективного конкурентного середовища тощо.

3.3. Стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції лісової промисловості на внутрішньому ринку України

Визначальними підвалинами розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП України є забезпечення конкуренції на ринку, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів ЛП та внутрішнього ринку, розвиток конкуренції як основного чинника підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку. Розвиток внутрішнього ринку об'єктивно вимагає створення чи модернізації конкурентних механізмів, розробки науково обґрунтованих та ефективних (з точки зору реалізації на практиці) інституціональних засад захисту і розвитку конкурентних відносин на ринку, підвищення конкурентоспроможності продукції галузей ЛП на внутрішньому ринку.

Провідною ідеєю та конструктивним принципом розгляду питання конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України є виділення і дослідження механізму взаємозв'язку між результативністю внутрішнього ринку, ефективною конкуренцією і високою конкурентоспроможністю внутрішнього ринку в національній економіці, де ефективна конкуренція внутрішнього ринку продукції ЛП має формуватись за такими ринковими умовами, за яких підприємства ЛП перебувають під допустимим рівнем конкурентного тиску з боку наявних та потенційних конкурентів та споживачів, а роль держави полягає у тому, щоб забезпечити наявність такого тиску на ринку.

Мотивування змісту ефективної конкуренції продукції ЛП зумовлює необхідність дослідження характеру зв'язків між структурою внутрішнього ринку, поведінкою його учасників і параметрами його результативності. Результативність ринку показує ступінь розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності товаровиробників лісопромислової продукції і ринкові результати повинні кількісно і якісно відповідати потребам споживачів²⁰⁰.

З одного боку незадовільна конкурентоспроможність вітчизняної лісопродукції призводить до зростання імпортозалежності внутрішнього ринку України, з іншого – український експортер, здійснюючи експорт лісопродукції, стикається з проблемою низькоякісних її характеристик, згідно з якими ця продукція може бути або сировиною, або лише напівфабрикатом. Тому в результаті експортної операції кошти не повертаються в економіку країни, а відбувається товарна інтервенція більш якісної та високотехнологічної продукції, а це спонукає перетіканню національних багатств до інших суб'єктів міжнародних економічних відносин і погіршення грошово-кредитного становища країни.

Так, у 2012 р. імпорт плитних матеріалів з деревини (ДСП, ДВП і фанера) склав 218,5 млн дол. США або на 56% більше, ніж у 2010 р. Збільшення обсягів

---

²⁰⁰ Шалімов В.Д. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Шалімов Володимир Дмитрович. – Одеса, 2010. – С. 5.

імпорту відбулося здебільшого шляхом проходження митною територією України фанери клеєної (темп 168,9%) та ДВП (149,5%). Основні поставки плитних матеріалів на митну територію України здійснюються: по ДСП – з Польщі та Словаччини, по ДВП – з Польщі, по фанері – з Китаю. Зазначимо, що імпорт фанери з Китаю зріс утричі проти відповідного періоду минулого року. При цьому ціни на китайську фанеру на 70% нижчі, ніж середні по імпорту. Виробничий потенціал деревообробної галузі достатній для забезпечення потреб внутрішнього ринку. До переліку товарних груп у контексті потенціалу їх імпортозаміщення можна віднести деревностружкові плити, деревноволокнисті плити, фанеру клеєну та меблі²⁰¹.

Імпорт картонно-паперової продукції у 2012 р. в натуральному виразі знизився і склав 956,1 тис. т тоді, як у вартісному виразі відбулось зростання обсягів на 11% до відповідного періоду минулого року, які склали 1447,2 млн дол. США. Найбільшими постачальниками картонно-паперової продукції на митну територію України є Російська Федерація та Фінляндія, загальна частка яких в структурі імпорту становить майже 50%. Вона є стабільною упродовж останніх років. Структура імпорту складається здебільшого з білих видів паперу, паперу та картону крейдованого, паперу газетного, деяких видів паперу-основи для технічних видів паперу, у т.ч. для шпалер, виробництво яких в Україні відсутнє або має незначні потужності.

Обсяг імпорту меблів у 2012 р. становив 348,8 млн дол. США. Темп росту до минулого року склав 125,9%. Значну частину імпорту меблів становлять корпусні меблі та меблі для сидіння. На сьогодні питома вага корпусних меблів, що імпортуються в Україну, складає 56% від загального обсягу імпорту, а меблів для сидіння 35%²⁰².

З-понад 50 країн-імпортерів найбільше меблів завозиться з Китаю. З цієї країни у 2012 р. було ввезено меблів на суму 93,4 млн дол. США., що становить 30,8% від загального обсягу імпорту меблевої продукції в Україну. Імпорт меблів з Польщі, Італії, Російської Федерації, Німеччини та Туреччини займає 45,4% від загального обсягу імпорту меблевої продукції. Що стосується наведених у переліку даних щодо зростання обсягів імпорту по окремих підкатегоріях товарів групи меблі, то приріст у 2012 р. по відношенню до 2010 р. є незначним і обумовлений загально світовими тенденціями до скорочення обсягів товарообігу на тлі негативних наслідків світової фінансової кризи²⁰³.

Стримуючими факторами розвитку вітчизняного меблевого виробництва є: незахищеність внутрішнього ринку (відміна ввізного мита на меблеву продукцію у результаті вступу України в СОТ); завезення на митну територію України значної кількості меблів без належного оформлення та з заниженням митної вартості, що створює неконкурентне середовище на ринку меблів; наслідки світової фінансової кризи та загроза її чергової хвилі.

²⁰¹ Експрес-випуск “Зовнішня торгівля України за 2012 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 08.2-27/2 – 25 с.

²⁰² Там само.

²⁰³ Там само.

Тому мова має йти передусім про таке: необхідно працювати над питанням імпортозаміщення з розширенням задоволення внутрішнього попиту насамперед товарами національних товаровиробників. Потрібно визначити оптимальний шлях захисту внутрішнього ринку продукції ЛП шляхом підвищення конкурентоспроможності і підтримки національних товаровиробників.

На наш погляд, для стимулювання стабільного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП України необхідно:

- звернути увагу на проблему неконтрольованого імпорту продукції ЛП, вжити заходів щодо посилення контролю, обліку і запобіганню зловживань при ввезенні меблів на митну територію України;
- забезпечити стаке лісосировинне забезпечення вітчизняних деревопереробних потужностей шляхом встановлення експортного мита на лісосировину (за межі України вивозиться п'ята частина від обсягу заготівель в державі лісоматеріалів круглих);
- забезпечити рівні умови доступу до лісосировинних ресурсів шляхом внесення змін до Лісового кодексу України, що дасть можливість покращити інвестиційну привабливість вітчизняної лісопромисловості та забезпечить виготовлення конкурентоспроможної готової продукції.

Необхідною вимогою для розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП є наявність ефективної конкуренції на ринку. Ефективним можна назвати таке конкурентне середовище, яке шляхом розвитку внутрішньому ринку здійснює вплив на підвищення ефективності національного виробництва й розподілу ресурсів, оптимізацію рівня розподілу праці на виробництві, ефективність залучення інвестицій та інновацій, що забезпечують розвиток виробництва.

Ефективність конкуренції продукції ЛП на внутрішньому ринку тісно пов'язана із конкурентними перевагами, що характеризуються рівнем ефективного використання наявних у розпорядженні всіх видів ресурсів. Вони проявляються як переваги над конкурентами в організаційній, економічній і технічній діяльності, що можна виміряти економічними показниками: додатковим прибутком, високою рентабельністю, ринковою часткою та обсягами продаж. Вони призводять до зосередження переваг на факторах виробництва, інвестиціях та інноваціях, характеризують послідовність економічного зростання, в основі якого процес підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України. На основі конкурентних переваг визначимо компоненти конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України (рис. 3.5).

Конкурентоспроможність продукції ЛП на внутрішньому ринку України обумовлена економічними, соціальними, політичними чинниками. Конкурентоспроможність регіону формується цими ж чинниками. Вони показують його спроможність формувати кращі умови для розвитку виробництва продукції ЛП у регіоні.

Конкурентоспроможність ЛП визначається наявністю в ній технологічних, економічних та організаційних умов для створення,

виробництва та збуту продукції високої якості, що задовольняє вимоги споживачів внутрішнього ринку.

Конкурентоспроможність підприємства ЛП – це можливість підприємства виробляти і продавати товари ЛП, цінові й нецінові якості яких привабливіші, ніж в аналогічній іноземній продукції чи продукції конкурентів. Основними критеріями такої конкурентоспроможності підприємств ЛП є високий рівень продажів і стабільне місце на ринку.

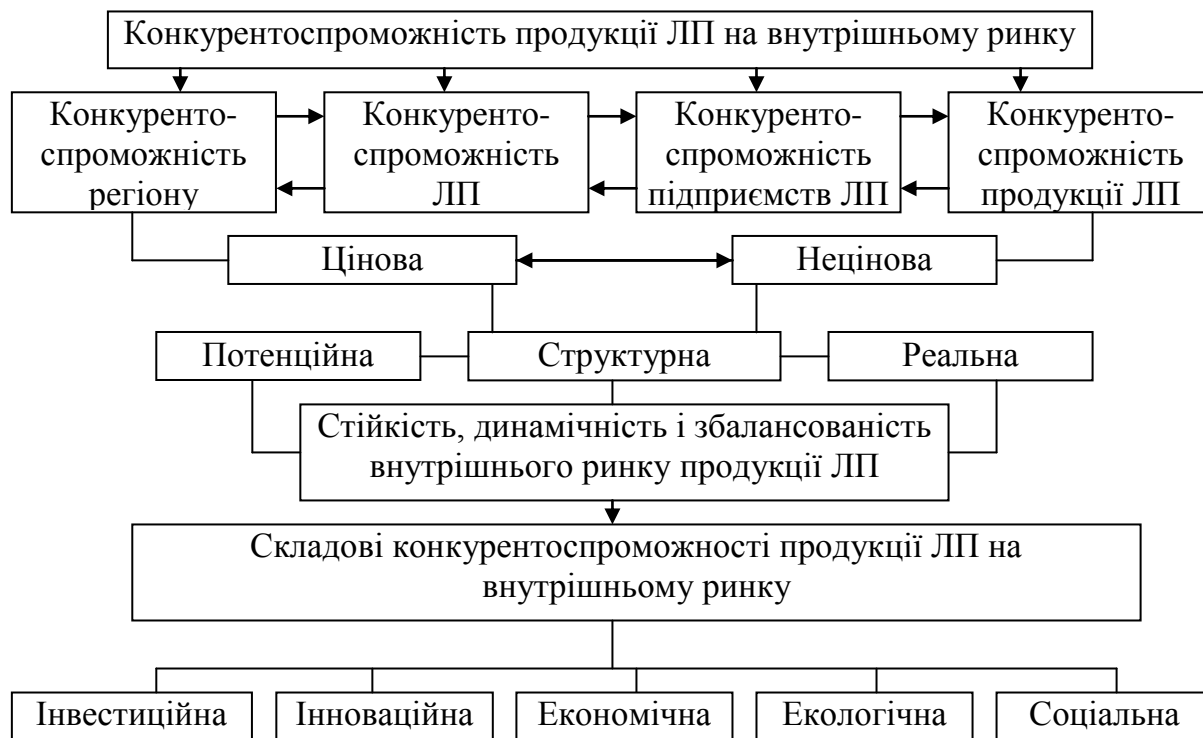

Рис. 3.5. Компоненти конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України

* Джерело: власна розробка.

Здатність продукції ЛП відповідати вимогам покупців на внутрішньому ринку і таким чином конкурувати з аналогічними іноземними товарами впливає з її конкурентоспроможності. Вона визначається конкурентними перевагами, а саме: якістю товару, його технічним рівнем, а також цінами, установленими продавцями товарів. Конкурентоспроможність продукції ЛП визначає конкурентоспроможність підприємств ЛП, що у свою чергу визначають конкурентоспроможність ЛП на внутрішньому ринку.

На наш погляд, важливим чинником конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України є застосування цінових і нецінових методів конкуренції. В умовах сучасної конкуренції спостерігається переважання нецінових методів конкуренції над ціновими, в основу яких покладена боротьба за диференційований попит. Як правило, наявність могутньої нецінової конкуренції пов'язують з високим рівнем розвитку ринкових відносин. За допомогою запропонованих прийомів цінової та нецінової конкуренції внутрішнього ринку продукції ЛП України їх механізми можуть поєднуватись і приносити додаткові вигоди виробникам.

Не менш важливим у визначенні конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України є алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності продукції, що полягає в системі обліку економічних, технічних і нормативних параметрів, запропонована Лагутіним В.Д. та дещо нами модифікований (рис. 3.6).

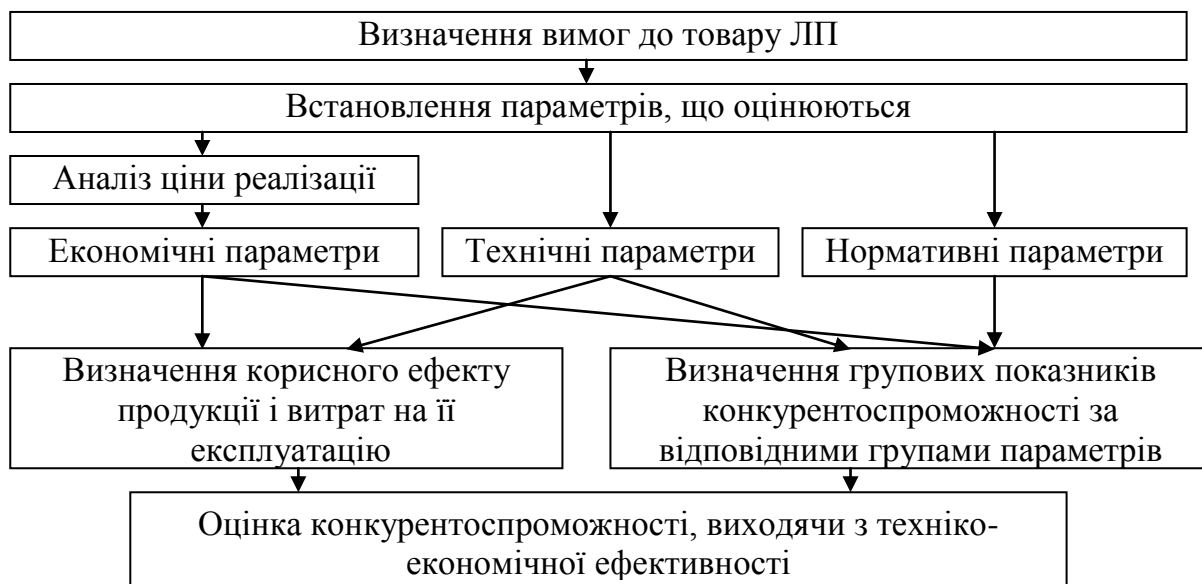

Рис. 3.6. Алгоритм оцінки рівня конкурентоспроможності продукції ЛП

* Джерело: складено автором на основі джерела²⁰⁴.

Запропонований алгоритм підтверджує те, що під конкурентоспроможністю продукції ЛП потрібно розуміти такий рівень її економічних, технічних та експлуатаційних параметрів, при якому вона здатна конкурувати з товарами-аналогами іноземного та вітчизняного походження. На внутрішньому ринку продукція є конкурентнішою тоді, коли її ознаки відповідають усім вимогам і стандартам, а саме технічним та якісним характеристикам європейської якості.

Конкурентоспроможна продукція ЛП, реалізація і споживання якої залежить від поведінки продавців і покупців, легко проникає на внутрішній ринок. Від торговельної стратегії, практики встановлення цін, від того, наскільки споживачі можуть впливати на торговельні процеси, залежить поведінка виробників, які відповідно до ситуації мають приймати управлінські рішення щодо збільшення або зменшення інвестицій, впровадження або зміни рекламної стратегії, введення інноваційної діяльності у розрахунку на досягнення кінцевого результату.

На думку автора, поведінка продавців і покупців залежить від сформованої структури внутрішнього ринку, а саме від кількості продавців і покупців, наявності різного рівня бар'єрів входу і виходу виробників на ринок, ступеня диференціації товарів, а також розвиненості мережі інститутів ринкової інфраструктури.

²⁰⁴ Лагутін В.Д. Конкурентоспроможність національної економіки : [навчальний посібник]. / [В.Д. Лагутін, В.А. Романенко, Ю.М. Уманців] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 42.

Важливим етапом розробки стратегії конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку є визначення напрямів підвищення конкурентоспроможності соціального, інвестиційного та товарного сектора (рис. 3.7).

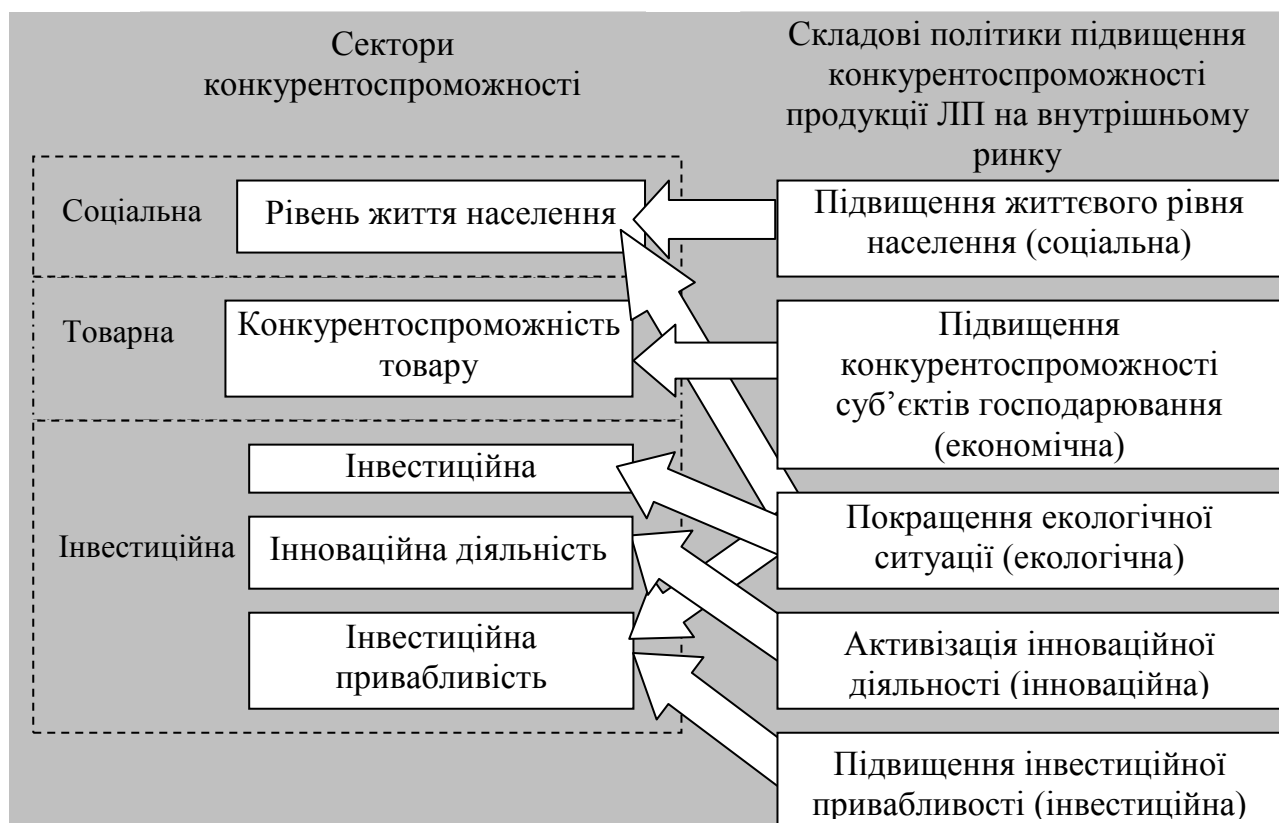

Рис. 3.7. Напрями підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку

* Джерело: власна розробка.

Найбільш дієвими складовими політики підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку є інвестиційна та інноваційна, що формують основу «піраміди конкурентоспроможності». Економічна складова покликана підвищувати конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, їх товарів і послуг. Екологічна складова впливає на соціальну конкурентоспроможність і є складовою сталого розвитку регіону. Соціальна складова впливає на результат конкурентоспроможності та на життєвий рівень населення²⁰⁵.

Варто зазначити, що для підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку потребують вирішення як проблеми фундаментального характеру (ефективності державного управління, покращення якості і складу трудових ресурсів на виробництві, розвиток інфраструктури (модернізація та оновлення основних фондів, оновлення та будівництво шляхів, а також поширення інформаційно-комунікаційних технологій), забезпеченні економічної стабільності), так і посилення факторів,

²⁰⁵ Гавура В.О. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Гавура Віктор Олександрович. – Луцьк, 2012. – С. 145.

що б забезпечили пряме підвищення ефективності виробництва і перехід до інновативного та сталого розвитку (розвиток підприємств, підвищення технологічного рівня виробництва, підвищення інформаційного та маркетингового забезпечення, поліпшення і стабілізація екологічного стану виробництва, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування)²⁰⁶.

Окремо зупинимось на вдосконаленні інформаційного та маркетингового забезпечення. Інформаційно-аналітична робота є сполучним елементом дослідження конкурентоспроможності і розробки конкурентних стратегій виробників. Починаючи свою діяльність, потрібно вивчити сегмент ринку і регіон, на якому розгортається діяльність. Також необхідна інформація про співвідношення попиту та пропозиції, про вимоги до якості товару і законодавчу базу. У такій ситуації потрібно сприяти розвитку інформаційної інфраструктури. Підтримка держави має полягати як у доступі до загальної інформації (законодавство і нормативні акти), так і у доступі до аналітичних досліджень внутрішнього ринку. Це вимагає організаційної і фінансової підтримки інформаційних центрів з дослідження ринку.

Щодо маркетингового забезпечення, потрібно зазначити, що в сучасному соціально-економічному розвитку суспільства Інтернет-ресурси відіграють важливу роль у повсякденному житті. Отже, Інтернет сприяє більшій поінформованості споживачів, зменшує витрати, пов'язані з пошуком і отриманням інформації, тому виробники опиняються в рівних умовах ефективної конкуренції і вимушені зменшувати ціни до рівня граничних витрат. Така торгівля вигідна також тим, що в он-лайн режимі, враховуючи відсутність витрат на оренду офісних і складських приміщень, а також взаємодія із споживачем в інтерактивному режимі без посередників, забезпечує економію на витратах обігу. Позитивним явищем є також те, що за допомогою Інтернет-ресурсів на ринок виходь маленькі представники виробництва продукції ЛП (кустарні виробники меблів), що можуть на рівні конкурувати з великими підприємствами.

Однак швидкий розвиток Інтернет-продаж може супроводжуватись негативними тенденціями, зокрема зростанням рівня концентрації, підвищенням, а не зниженням цін, ціновою дискримінацією. Також тут, як додатковий фактор, відіграє важливу роль довіра до виробника (торговельної марки). Оскільки розрахунок проводиться не за наявні гроші, а кредитними картками, то споживачі готові платити більше, але перевірено виробникам.

Як уже було зазначено, у розвитку внутрішнього ринку та підвищенні конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку важливу роль відіграють конкурентні стратегії (табл. 3.2), що складаються з низки підходів і напрямів, які розробляються з метою досягнення найкращих показників діяльності лісової промисловості. У своєму дослідженні ми виділили кілька з них.

---

²⁰⁶ Лагутін В.Д. Конкурентоспроможність національної економіки : [навчальний посібник] / [В.Д. Лагутін, В.А. Романенко, Ю.М. Уманців] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 80.

*Функціональні галузеві стратегії конкурентоспроможності
внутрішнього ринку продукції ЛП*

Стратегія	Характеристика
Інноваційна стратегія	Розробка та впровадження нових прогресивних технологій, нових видів продукції та нових форм організації і управління з метою досягнення конкурентних переваг галузей ЛП на внутрішньому ринку України.
Стратегія конкуренції на різних етапах життєвого циклу	Вибір конкурентної стратегії відповідно до стадії існування галузі (зародження, ріст, сповільнення росту, зрілість і спад).
Стратегія зміни курсу, реструктуризації	Передумовами реструктуризації є: приватизація підприємств, що зможуть адаптуватись до функціонування в ринковому середовищі, формування ринкової інфраструктури, створення раціональної і збалансованої структури підприємницької діяльності.
Стратегія диверсифікації	Ускладнення галузевої структури регіону за рахунок розвитку галузей виробництва.
Кластерна стратегія	Функціонування диверсифікованих організацій, що здійснюють свою діяльність шляхом об'єднання різних галузей та сфер діяльності.

* Джерело: складено автором на основі джерела²⁰⁷.

Зазначені стратегії дають можливість визначити такі основні орієнтири розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП²⁰⁸:

1. Зростання – підвищення життєвого рівня населення та екологічна ситуація на основі досягнутого високого рівня економічного розвитку.

2. Активізація – активізація економічного зростання з акцентом на підвищення життєвого рівня населення.

3. Стабілізація – утримання високого рівня конкурентоспроможності шляхом розвитку підприємств ЛП та інноваційної діяльності.

4. Поштовх – забезпечення зростання конкурентоспроможності внаслідок активізації інноваційного розвитку галузей ЛП.

5. Реструктуризація – залучення інвестицій у ЛП.

6. Вживання – максимальне залучення інвестицій у ЛП.

7. Модернізація – підвищення конкурентоспроможності підприємств ЛП шляхом інноваційного розвитку.

Також для вибору стратегії конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку потрібно визначити напрями та заходи реалізації політики підвищення конкурентоспроможності продукції. Цими заходами можуть бути (рис. 3.8).

²⁰⁷ Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону : [монографія] / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк : ЛДТУ, 2002. – С. 34-36.

²⁰⁸ Гавура В.О. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Гавура Віктор Олександрович. – Луцьк, 2012. – С. 149-150.

Рис. 3.8. *Заходи реалізації стратегій підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП*

* Джерело: власна розробка.

Одним з етапів розробки стратегії конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку є формування механізму реалізації цієї стратегії. Механізм реалізації – це низка заходів, методів, ресурсів та інструментів, що спрямовані на досягнення стратегічної мети (збільшення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку) та включає в себе²⁰⁹:

1. Нормативно-правове забезпечення:
  - внесення змін до нормативно-правових актів;
  - розробка нових нормативно-правових актів;
  - розробка програм і планів розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.
2. Організаційно-кадрове забезпечення:
  - визначення суб'єктів реалізації стратегії;
  - розподіл функцій і повноважень між суб'єктами реалізації стратегії.
3. Фінансово-економічне забезпечення:
  - визначення масштабу фінансування заходів стратегії;
  - вибір джерел і методів фінансування;
  - забезпечення необхідними матеріальними ресурсами.

²⁰⁹ Гавура В.О. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Гавура Віктор Олександрович. – Луцьк, 2012. – С. 142-153.

4. Інформаційно-проектне забезпечення:

- проведення необхідних проектних робіт;
- визначення механізму отримання необхідної інформації у процесі реалізації стратегії;
- визначення персонального складу учасників реалізації стратегії.

На наш погляд, однією з найважливіших стратегій у перспективі розвитку внутрішнього ринку України та забезпечення на ньому конкурентоспроможної продукції ЛП можна вважати формування кластерної стратегії. Створення кластера дає можливість підвищити ефективну діяльність підприємств ЛП шляхом залучення інвестицій, впровадження інновацій, налагодження постачання та збуту, а також обміну інформацією.

В Україні досвід створення кластерів вже існує, хоча назвати його вдалим, мабуть, поки що не варто. Систему кластерного об'єднання застосували спочатку на Хмельниччині (будівельний та швейний кластер у Хмельницькому; туристичний і харчовий кластери у Кам'янці-Подільському); в Івано-Франківську (кластер туристичний і декоративного текстилю); у Черкасах (кластер транспортних перевезень); у Житомирі (кластер добування та переробки каменю); в Одесі (кластер виробництва вина); у Харкові (кластер машинобудування)²¹⁰. Є в Україні і кластери, що пов'язані з лісосировиною. Так, у Львові кластер “Деревообробного і меблевого виробництва”, до якого входять компанії “Світанок”, “Бук-Холдінг”, “Уніплит” та асоційовані члени, які не платять членських внесків – НЛТУ України та ГО “Форза”²¹¹. Інше утворення – кластер “Лісового сектору Карпатського регіону”, що включає: НЛТУ України, ГО “Форза”, представників чотирьох обласних державних адміністрацій м. Івано-Франківська, Львова, Ужгорода і Чернівців, Державне агентство лісових ресурсів та його представництва у Карпатському регіоні, галузеві державні і приватні підприємства²¹².

Кластер “Деревообробного і меблевого виробництва” був організований для популяризації деревини, як матеріалу, виготовлення нової якісної продукції та залучення нових суб'єктів господарювання в систему.

Завданнями кластера “Лісового сектору Карпатського регіону” є: оцінка розвитку лісового сектора Карпатського регіону України та порівняння наявних у ньому можливостей інших регіонів України; основна оцінка та професійний аналіз загальних кластерних структур і процесів лісового господарства, що існують в Карпатському регіоні України; розробка рекомендацій, що допоможуть владним структурам формувати політику, а управлінцям, інвесторам й іншим зацікавленим особам приймати зважені рішення.

²¹⁰ Базиліук В.Б. Формування регіонального видавничо-пліграфічного кластера : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Базиліук Володимир Богданович. – Львів, 2011. – 245 с.; Гавура В.О. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Гавура Віктор Олександрович. – Луцьк, 2012. – 198 с.; Забедюк М.С. Формування та реалізація стратегії ендегенно орієнтованого розвитку регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Забедюк Мирослава Сергіївна. – Луцьк, 2011. – 247 с.

²¹¹ Кластер деревообробки та меблевого виробництва. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.domv.lviv.ua/events/cluster-management-seminar>

²¹² Кластерний аналіз лісового сектору Карпатського регіону та рекомендації для кластерного менеджменту : скорочений звіт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.forza.org.ua/index.php?mid=67&lch=ukr>

Кластер продукції ЛП ще не створено.

Кластеризація є ефективним способом підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП. Потреба у створенні кластера ЛП зумовлена тим, що види економічної діяльності, що включені до складу ЛП, а саме підприємства лісозаготівельної, деревообробної, целюлозно-паперової, лісохімічної промисловості формують свою роботу на основі використання унікальних і важливих природних ресурсів як в екологічному, так і соціально-економічному розумінні – лісових. Лісові ресурси використовуються у багатьох галузях національної економіки, тому їх об'єднання в кластер зумовлене потребами споживачів якісної та високонкурентної продукції ЛП на внутрішньому ринку України.

Основною рисою кластера ЛП є ефективна структура, що відображає головні етапи виробничого циклу, висока конкуренція та активна взаємодія між учасниками, що створюють стійкі конкурентні переваги.

Проведений аналіз показує, що внутрішній ринок продукції ЛП України на сьогодні перебуває на стадії піднесення і має всі перспективи для подальшого успішного розвитку. Для цього варто більшу увагу приділити підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку. Одним з таких методів є кластерна стратегія розвитку лісової промисловості у найбільш пристосованих до цього регіонах України. За допомогою даних обсягу лісозаготівель по регіонах та обсягу реалізованої продукції ЛП регіонами нами було визначено регіони, що мають потенціал кластеризації як у сфері лісозаготівлі, так і її переробки (рис. 3.9).

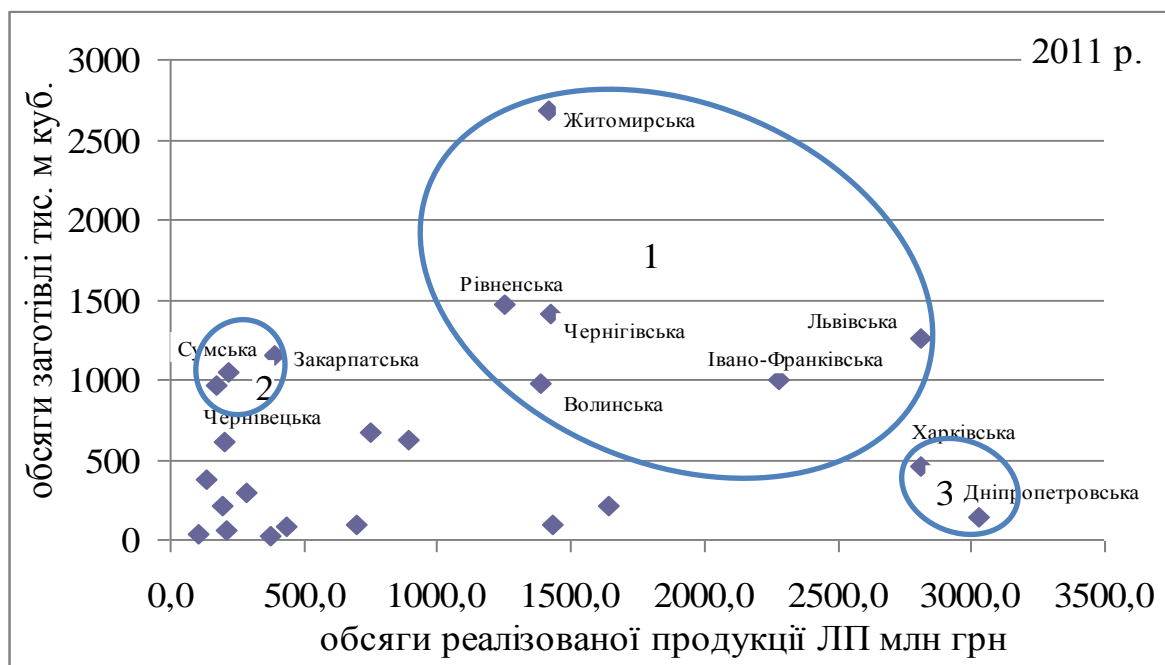

Рис. 3.9. Кластерний аналіз регіонів за обсягами лісозаготівлі та обсягами реалізації продукції ЛП

* Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних²¹³.

²¹³ Статистичний збірник "Регіони України 2011" / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – Частина II. – 783 с.

Регіони другої групи (Закарпатська, Сумська і Чернівецька області) відзначаються наявністю значних обсягів ресурсів лісової сировини та незначними виробничими потужностями з їх переробки. Для регіонів третьої групи (Дніпропетровська і Харківська області) характерні зворотні тенденції. Регіони ж першої групи (Житомирська, Рівненська, Чернігівська, Львівська, Івано-Франківська та Волинська області) володіють значним потенціалом як у сфері заготівлі сировини (частка цих регіонів у лісозаготівлі країни складає 51%), так і у сфері її переробки (20%). Таким чином, у межах цих регіонів існують усі необхідні передумови для створення кластера ЛП України.

Такі передумови включають наявність:

- зацікавлених потенційних учасників кластера, включаючи органи державної і регіональної влади, приватні підприємства різних галузей;
- необхідну ресурсну базу, що дозволяє значно збільшити об'єми використання лісових ресурсів;
- інструменти державного впливу як на рівні регіону, так і на рівні держави.

При цьому особливого значення набуває об'єднання зусиль держави та приватного сектора. Їх діяльність має бути спрямована на активізацію створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища для розвитку утворень кластерного типу.

Розробка кластерної стратегії розвитку ЛП у визначених регіонах першої групи дозволяє ефективно використати наявні переваги та можливості, нейтралізувавши загрози, долаючи слабкі сторони, що було визначено на основі проведеного SWOT-аналізу (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

SWOT-аналіз формування кластера ЛП Житомирської, Рівненської, Чернігівської, Івано-Франківської, Львівської та Волинської областей

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Багаті лісові ресурси • Наявність потужних підприємств ЛП здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію • Наявність кваліфікованих кадрів • Широкий асортимент продукції • Диверсифікованість ринків збуту (Україна, ЄС, СНГ) • Сертифіковано більшість лісів • Виробничі традиції, технологічний досвід • Наявність значної частки недержавних підприємств. • Інтенсивне зростання суб'єктів малого підприємництва • Наявність галузевих науково-дослідних і проектних організацій 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Застарілі методи та технології, зношеність основних фондів • Низький рівень використання ресурсів і переробки сировини • Відсутність високотехнологічного обладнання при лісозаготівлях • Невелика кількість підприємств сертифікована за міжнародними сертифікатами • Недостатньо розвинена мережа лісових доріг • Незадовільний санітарний стан лісового господарства. • Низький рівень захисту вітчизняного товаровиробника • Нерозвинена ринкова інфраструктура внутрішнього ринку (біржі, ярмарки)
--	--

Продовження таблиці 3.3	
<ul style="list-style-type: none"> Низький рівень монополізації ринку продукції ЛП 	<ul style="list-style-type: none"> Відсутність інформації про ресурси всіх постійних лісокористувачів Значні масштаби тіньового сектора Недостатні обсяги інвестування в ЛП
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> Посилення позицій на внутрішньому та зовнішніх ринках Налагодження транскордонного і міжрегіонального співробітництва Близькість до кордонів ЄС Виготовлення нової продукції і розширення асортименту Нарощування виробництва продукції побічного лісокористування, зокрема екологічно чистої продукції Поглиблення переробки деревини шляхом впровадження інноваційних технологій Вдосконалення структури лісових насаджень Джерело працевлаштування місцевого населення, створення робочих місць у ЛП 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> Посилення конкуренції з боку товаровиробників інших регіонів та країн Порушення екологічної рівноваги та можливі природні катастрофи (повені, зсуви, буревії тощо) при надмірному використанні ресурсів Державні зміни в регулюванні ЛП (зменшення вирубки, розподіл прав на вирубку, зменшення фінансування) Зменшення експорту внаслідок вступу в СОТ Висока залежність від коливань попиту Переорієнтація споживачів на імпорتنу продукцію внаслідок зростання вимог до її якості

* Джерело: складено автором.

Аналіз оцінки розвитку ЛП показав, що однією з основних проблем якісного і швидкого випуску продукції підприємствами ЛП зношеність основних засобів, тобто низька матеріально-технічна забезпеченість виробництва. Нестача інвестиційних ресурсів призводить до старіння основних засобів і виготовлення неконкурентоспроможної продукції.

Тому, зважаючи на неповну забезпеченість інвестиційними ресурсами, а також часткову відсутність вітчизняного устаткування та значного спрацювання виробничих фондів, потрібно затвердити програму розвитку ЛП, одним з пунктів якої було б спрощення системи ввезення обладнання для підприємств ЛП, що дало б змогу підвищити якість виготовленої продукції.

На наш погляд, лісопромисловий кластер на території України (у розрізі областей, визначених у першій групі) має включати такі види економічної діяльності: лісовий сектор, лісозаготівлю, целюлозно-паперову, деревообробну та лісохімічну промисловості, меблеве виробництво, а також виробництво машин, обладнання, системи автоматизації та хімікатів, необхідних для забезпечення зазначених виробництв. Додатково в кластер мають бути залучені консультативні та наукові установи, логістичні організації, вищі навчальні заклади, а також види економічної діяльності, тісно пов'язані з будівництвом і сферою послуг (рис. 3.10).

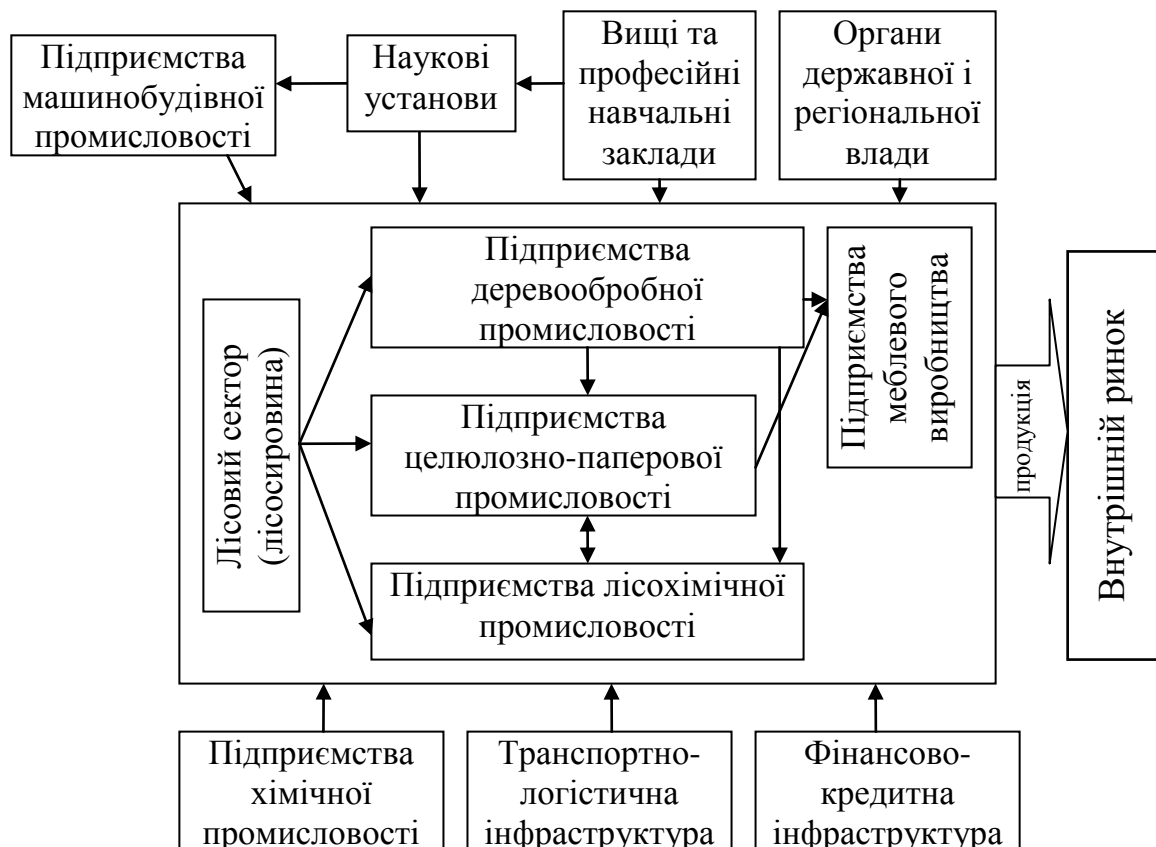

Рис. 3.10. Система технологічних та економічних взаємозв'язків кластера лісової промисловості

* Джерело: власна розробка.

Формування і розвиток лісопромислового кластера сприятиме зростанню ефективного використання наявних ресурсів і виробничих потужностей регіонів, підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції ЛП, забезпеченню потреб внутрішнього ринку, що дозволить реалізувати імпортозаміщуючу модель насичення внутрішнього ринку.

На основі ключових галузей ЛП необхідно сформувати ядро кластера, що дасть можливість створити конкурентоспроможну структуру та надасть поштовх до розвитку інших допоміжних галузей об'єднання. Визначена структура учасників кластера ЛП по всіх визначених групах регіонів неможлива на території одного регіону, оскільки багато виробничих підприємств, що є головними складовими виробництва продукції ЛП, знаходяться у різних областях.

Тому до створення кластера в регіонах, де є визначені основні потенційні учасники кластера (підприємства ЛП), обов'язково будуть залучатися і підприємства допоміжних секторів економіки (машинобудування, хімічної промисловості, ПЕК і транспортної інфраструктури).

Для цього треба створити програму формування та розвитку кластера, що має передбачати всі можливі переваги та загрози для потенційних учасників кластера, а також визначити механізми його створення, взаємодії та перспективного функціонування. Ця програма має стати основним рушієм, що впливатиме на рішення тих чи інших підприємств щодо входження в кластер.

Програма розвитку кластера на основі ЛП має містити такі етапи:

1. Формування заходів щодо стимулювання створення кластера ЛП. Завданням цього етапу є забезпечення ефективного розвитку кластера, на який покладаються надії у виготовленні високоякісної продукції ЛП. Для цього потрібно: врахувати специфіку ЛП, що дасть можливість визначити пріоритетні напрями діяльності кластера; упровадження системи заходів щодо стимулювання розвитку кластера, в основу яких входить пільговий режим оподаткування, створення програм державного та регіонального замовлення на продукцію кластера ЛП.

2. Підтримка розвитку кластера ЛП. Його завдання полягає у створенні необхідних умов для підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП. За таких умов необхідно: створювати програми кредитування; створювати програми підвищення кваліфікації працівників; створювати та налагоджувати зв'язки між освітніми установами та підприємствами кластера; створювати умови для підвищення інвестиційного клімату; проводити міжнародні семінари, виставки і конференції з метою обміну досвідом, накопичення потрібної інформації та залучення кластера у міжнародні програми; створювати ради, що б контролювали виробництво, спрямоване на виготовлення якісної та конкурентоспроможної продукції.

3. Конкурентна діяльність, моніторинг кластера ЛП. Своєчасне звернення уваги на помилки при формуванні кластера та їх усунення для підвищення конкурентоздатності продукції. Для цього потрібно: сформувати систему стратегічного управління кластером, що включала б аналіз стратегічних змін; постійно моніторити фінансовий стан кластера для розробки заходів із забезпечення їх розвитку і стійкості в перспективі²¹⁴.

Після вдалого закінчення трьох етапів можна переходити до безпосереднього формування структури кластера та забезпечення його подальшого розвитку.

На сьогодні не розроблено єдиної методики формування кластера. Тому при його створенні значну роль має відігравати держава, в особі органів державної влади, які є куруючими чи зацікавленими у такому утворенні і які мають підтримувати та ініціювати процеси активізації кластерів за допомогою прийняття управлінських рішень. Головними інструментами підтримки кластерних утворень з боку державних, регіональних і місцевих органів влади є надання податкових канікул об'єднаним підприємствам, залучення державних банків для надання пільг (зниження кредитних ставок), залучення державних і приватних інвестицій і прийняття цільових державних і регіональних програм, митне та технічне регулювання.

Важливою складовою при створенні кластера є побудова внутрішніх взаємозв'язків та механізмів керування, оскільки переваги, що виникають у кластері, залежать від міжгалузевої взаємодії.

---

²¹⁴ Базиліук В.Б. Формування регіонального видавничо-пліграфічного кластера : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Базиліук Володимир Богданович. – Львів, 2011. – С. 160.

На наш погляд, при використанні внутрішніх взаємозв'язків основними аргументами на користь використання кластерного підходу при організації ЛП є такі чинники (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Основні чинники впливу організації кластера ЛП

Особливості ЛП	Переваги кластерного підходу
Територіальна концентрація	Склад учасників ЛП у більшості регіонів диференційований – від лісозаготівельних підприємств і підприємств, що виготовляють кінцеву продукцію та експортують її за межі кластера, до постачальників комплектуючих і спеціалізованих послуг; професійні навчальні заклади та інші організації.
Наявність тісних господарських зв'язків між учасниками кластера ЛП	Якщо галузеві зв'язки здебільшого під час реформ виявились зруйнованими, то основні регіональні ланцюжки (лісозаготівля – лісопереробка) між підприємствами, як правило, збереглися.
Наявність збігу ключових груп інтересів	Органи державної влади зацікавлені в припливі іноземних інвестицій, бюджетних поступок. Забезпечення зайнятості, що може бути зроблено при локалізації основних бізнес-процесів ЛП на території регіону. Виникає можливість взаємовигідної співпраці державних органів і приватних власників. Переваги, що дасть кластер своїм учасникам: Для органів регіональної влади – збільшення надходжень у бюджет регіону, забезпечення зайнятості населення шляхом збільшення промислового виробництва, диференціація і стійкість промислового розвитку території, зниження залежності від окремих бізнес-груп. Для промислового підприємства регіону – підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом зниження витрат, упровадження інновацій, підтримка на різних рівнях влади, забезпечення кадрами та інноваційними розробками. Для навчальних установ – наполегливий попит на наукові послуги учасниками кластера. Для наукових організацій – попит на інноваційні продукти промисловими підприємствами. Для організації промислової інфраструктури – підвищення попиту на маркетингові й інформаційні послуги. Для фінансово-кредитних організацій – підвищення попиту на фінансові послуги та диверсифікація пропонованих фінансових послуг. Для малих підприємств – розширення попиту на послуги з аутсорсингом і реструктуризацією.
Регіональна конкуренція	Розуміння того факту, що всі регіони зацікавлені у більшому вливанні інвестицій. У такій ситуації наявність кластерних утворень дозволяє значно збільшити стійкість виробництва, а також підвищити конкурентоспроможність продукції ЛП і забезпечити нею внутрішній ринок.

	Продовження таблиці 3.4
Комплексність	Створення кластера дасть можливість більш повно використовувати всі компоненти заготовленої лісової сировини.
Наявність різноманітних інструментів стимулювання створення кластерів	Використання інструментів стимулювання (пільги, субсидії тощо), що можуть бути використані задля підвищення привабливості для бізнесу в рамках кластера.
Адаптивність	Створення кластера дасть можливість створити систему переробних виробництв, що відповідає наявній у регіоні сировині.

* Джерело: складено автором.

Отже, перевагами формування кластерної стратегії розвитку ЛПІ України є:

- співпраця з іншими галузями економіки та залучення їхнього потенціалу в розвиток ЛПІ;
- розробка програми розвитку малих і середніх підприємств у ЛПІ, що дозволить поглибити співпрацю з великими компаніями ЛПІ задля поглиблення їх спеціалізації, розвитку основного виробництва та отримання доступу до фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток;
- розвиток інноваційних напрямів у лісопромисловому виробництві завдяки активізації співробітництва підприємств з науково-дослідними організаціями;
- забезпечення державних гарантій інвесторам у випадку їх участі у кластерному об'єднанні;
- підвищення інвестиційної привабливості лісопромислових регіонів та країни загалом для завоювання довіри іноземних інвесторів;
- створення та удосконалення нормативної бази для та створення кластерів;
- створення замкнених виробничих (регіональних) кластерів, направлених на забезпечення внутрішнього ринку якісною продукцією.

Таким чином, участь органів влади у створенні кластера ЛПІ України має сприяти побудові надійної платформи для розвитку кластерів. Об'єднання зусиль держави і приватного сектора є важливим для успіху процесу кластеризації. Їх діяльність має бути спрямована на активізацію створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища для розвитку утворень кластерного типу.

Формування кластера ЛПІ передбачає розвиток не тільки підприємств ЛПІ та тих, які працюють у межах структури кластера, але й значно впливає на економічний, соціальний і екологічний розвиток території, на якій сформований кластер, тобто формується ефект впливу від впровадження лісопромислового кластера:

1. Економічний ефект – економічне зростання регіону; підвищення конкурентоспроможності продукції; інноваційний розвиток регіонів і

підприємств; створення нових підприємств; використання інфраструктурного потенціалу; залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій; перерозподіл ресурсів; підвищення економічної активності депресивних регіонів.

2. Соціальний ефект – створення нових робочих місць; зростання частки наукомісткого сектора виробництва та зайнятості; спеціалізація та поглиблення поділу праці; зайнятість сільського населення; підвищення рівня життя населення; розвиток малого підприємництва; підготовка спеціалістів високої кваліфікації; розвиток трудового потенціалу (освіта).

3. Екологічний ефект – сталий розвиток лісового господарства; раціональне використання лісових ресурсів; збереження біологічного різноманіття; упровадження безвідходних технологій; максимальна переробка вторинної сировини; ефективна організація побічного користування лісом; охорона навколишнього природного середовища.

Отже, кожна складова кластера є складною соціально-економічною та екологічною системою, що діє із врахуванням особливостей галузей ЛП, технологій, ресурсів і потенційних можливостей учасників кластера.

Таким чином, кластер ЛП має усі передумови для впровадження на території України, де його основною метою є випуск конкурентоспроможної продукції для забезпечення внутрішнього ринку, а також імпортозаміщення та збільшення експорту продукції на зовнішні ринки.

При побудові кластерної стратегії варто звернути увагу на пошук потенційних чинників впливу на конкурентоспроможність продукції ЛП та організації процесу раціонального використання коштів на поетапне перетворення ЛП у сферу з конкурентними перевагами.

На наш погляд, підсумковим етапом реалізації кластерної стратегії конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку є створення системи моніторингу і проведення контролю та оцінки виконання стратегії. Основними напрямками моніторингу є: контроль за використанням ресурсів; організація збору інформації щодо виконання стратегії; групування та аналіз отриманої інформації (аналіз цільового використання коштів на виконання стратегії).

При появі негативних чинників, що безпосередньо впливають на процес реалізації кластерної стратегії, варто уточнювати хід виконання стратегії, використовувати нові інструменти та враховувати інші (альтернативні) варіанти стратегії.

Зауважимо, що для підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку необхідно здійснити насамперед такі основні заходи: підвищити реальні доходи і життєвий рівень населення, що сприятиме збільшенню попиту на ринку; забезпечити стабільність цін на продукцію; розвивати економічну конкуренцію і створити дієве конкурентне середовище на ринку; обмежити тіньові економічні відносини у сфері обігу товарів; сформулювати кластерну систему виробничих зв'язків та розвивати кластерні стратегії для підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку України.

ВИСНОВКИ

У монографії обґрунтовано теоретико-методологічні засади та розроблено практичні рекомендації з удосконалення розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Дослідження етапів формування та напрямів розвитку теорії внутрішнього ринку дає змогу говорити про внутрішній ринок як сукупність усіх процесів, пов'язаних із виробництвом, розподілом, обміном і споживанням всередині країни. Внутрішній ринок є важливою складовою відтворення суспільного продукту, на основі якого створюються необхідні умови для відновлення та розширення відтворювальних процесів в економіці. Підтверджено, що з допомогою системних вимог, ринкових критеріїв і показників визначається той стан внутрішнього ринку, який у перспективі має бути досягнутий, а його результат має стати основою розвитку національної економіки.

Запропоновано напрями вдосконалення інституційної структури внутрішнього ринку. Визначено, що його динамічне зростання у довгостроковій перспективі має відбуватись не шляхом збільшення експортних поставок сировини та напівфабрикатів, а на основі створення товарів кінцевого споживання, що могли б конкурувати не тільки на внутрішньому ринку, а й на зовнішньому, що збільшить доходи суб'єктів внутрішнього ринку. Результати дослідження підтвердили, що лісозаготівельна та лісопереробна промисловості як постачальник своєї продукції і споживач продукції інших галузей пов'язані практично з усіма сферами виробничо-економічної діяльності, що обумовлює торговельні операції між ними на основі системи внутрішньоринкових зв'язків і формує попит і пропозицію продукції на внутрішньому ринку України.

Розроблено методичний підхід для визначення обсягу внутрішнього ринку продукції ЛП та ефективності його функціонування на національному та регіональному рівнях. Це дає змогу провести аналіз стану ЛП загалом в Україні та по регіонах зокрема щодо її відповідності тенденціям розвитку економіки та здійснити аналіз ендогенних і екзогенних факторів впливу на розвиток внутрішнього ринку продукції ЛП.

Виявлено, що до регіонів з великою часткою лісопромислової продукції на внутрішньому ринку належать Харківська, Дніпропетровська, Львівська та Івано-Франківська області, а з низькою часткою продукції ЛП на внутрішньому ринку – Миколаївська, Полтавська, Чернівецька та Кіровоградська області. За результатами аналізу, у 2005-2011 рр. не спостерігається загроза монопольності на внутрішньому ринку продукції ЛП, проте виявлено її висококонцентрованість. Результати дослідження зовнішньоекономічної відкритості внутрішнього ринку продукції ЛП засвідчили поступове зростання конкурентоспроможності продукції ЛП внутрішнього виробництва.

Запропоновано напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП на основі використання механізмів, що становлять собою комплекс заходів із регулювання внутрішнього ринку (економічно-

організаційні, соціальні, фінансово-кредитні та інвестиційні) та регулювання розвитку ЛП (виробничо-економічні, екологічні та соціальні), виконання завдань яких забезпечує: розширення ринків збуту; зменшення монопольності на ринку шляхом розвитку конкурентного середовища; вживання заходів щодо усунення імпортозаміщення шляхом підвищення якості вітчизняної продукції, виготовлення та реалізації екологічно чистої продукції, упровадження сертифікації продукції та підтримки національних товаровиробників; сприяння зайнятості населення у лісопромислових регіонах; розвиток інвестиційних проектів, спрямованих на виготовлення аналогів продукції, що імпортується; стимулювання інноваційно-технічних змін у галузях ЛП; умови для сприятливого інвестиційного клімату; розвиток допоміжних галузей виробництва для виготовлення продукції ЛП.

Виявлено проблеми розвитку інфраструктури, що негативно впливають на стан внутрішнього ринку продукції ЛП. Досліджено основні завдання управлінської інфраструктури, реалізація яких сприятиме створенню організаційно-технічних, економічних, виробничих, соціальних, нормативно-правових і екологічних умов функціонування та регулювання внутрішнього ринку продукції ЛП. До першочергових завдань належать: проведення аналізу стану та тенденцій розвитку економічного, соціального та екологічного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП і розроблення відповідних програмних і прогнозних документів; формування та забезпечення реалізації центральними органами виконавчої влади державної політики щодо регіонального розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП; здійснення аналізу ефективності експорту та імпорту товарів ЛП і підготовка пропозицій щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів, розроблення рекомендацій для галузей ЛП з урахуванням кон'юнктурних змін на внутрішньому та зовнішньому ринках; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, управління якістю та реєстрації державної системи сертифікації у ЛП.

Доведено, що базовою стратегією розвитку внутрішнього ринку та забезпечення на ньому конкурентоспроможної продукції ЛП є формування кластерної стратегії, що дає можливість підвищити ефективну діяльність підприємств ЛП шляхом залучення інвестицій, упровадження інновацій, налагодження постачання та збуту, обміну інформацією тощо. Запропоновано систему взаємозв'язків ЛП і проведено кластерний аналіз на основі коефіцієнту локалізації, за яким було визначено регіони України, найбільш сприятливі для групування та формування зв'язків запропонованої системи, що дозволить оптимізувати економічні, організаційно виробничі та управлінські функції.

Отримані наукові результати сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності продукції лісової промисловості на внутрішньому ринку, а також розвитку внутрішнього ринку України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарян О.М. Організаційно-економічний механізм функціонування і регулювання споживчого ринку : Автореф. дис. ... доктора екон. наук : 08.02.03 / Азарян Олена Михайлівна. – Донецьк, 2003. – 31 с.
2. Амоша О.І. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу в промисловості : [монографія] / О.І. Амоша, М.І. Іванов, Л.Т. Хижняк та ін. // НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2004. – 396 с.
3. Апопій В.В. Внутрішня торгівля та АПК України : ефективність взаємодії : [монографія] / Апопій В.В. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 367 с.
4. Апопій В.В. Ринки в системі внутрішньої торгівлі України : [монографія] / [В.В. Апопій, І.П. Міщук, С.І. Рудницький та ін.] ; за ред. В.В. Апопія ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2012. – 416 с.
5. Апопій В.В. Внутрішня торгівля України : нові вектори розвитку / В.В. Апопій // Вісті ЦССТУ. Діловий випуск. – 2012. – № 47. – 142 с.
6. Базиліук В.Б. Формування регіонального видавничо-пліграфічного кластера : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Базиліук Володимир Богданович. – Львів, 2011. – 245 с.
7. Байтала В. Географічні засади розвитку лісівництва / В. Байтала, В. Дубінін // Лісовий і мисливський журнал. – 2005. – № 5. – С. 16-17.
8. Бальцерович Л. Свобода і розвиток. Економія вільного ринку / Л. Бальцерович / Пер. з польської. – Львів, 2000. – 332 с.
9. Балюк Г.І. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / [Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук та ін.] ; за ред. Г.І. Балюка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 368 с.
10. Башнянин Г.І. Політична економія. [Частина 1. Загальна економічна теорія, Частина 2. Спеціальна економічна теорія] : [підручник] / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. – К. : Ніка-Центр Ельга, 2000. – 527 с.
11. Бернар И. Толковый экономический и финансовый словарь. Французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология / И. Бернар, Ж.К. Колли. В 2-х т. – Т. 2 : Пер. с французского. – М. : Международные отношения, 1994. – 720 с.
12. Беленький П.Ю. Інфраструктура забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / ІРД НАН України. Ред. кол. : науковий редактор д.е.н., проф. П.Ю. Беленький. – Львів, 2002. – 308 с.
13. Белавцев М.І. Інфраструктура товарного ринку / М.І. Беявцев, Л.В. Шестопалова. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 416 с.
14. Білоусенко М.В. Структура та ефективність функціонування ринку / М.В. Білоусенко // Економічна теорія. – 2006. – № 3. – С. 55-65.
15. Благун І.С. Управління лісопромисловим комплексом в ринкових умовах / І.С. Благун. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 262 с.

16. Бодров В.Г. Внутрішній ринок України : теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / [В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусєв та ін.] ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2011. – 80 с.
17. Болотин Б.А. Обучение рынка / [Б.А. Болотин, А.В. Бузгалин, С.Ю. Глазьев и др.] ; под. ред. С.Ю. Глазьева. – М. : Экономика, 2004. – 639 с.
18. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Фонд “Правовая культура”, 1994. – 528 с.
19. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 1999. – 895 с.
20. Буркинський Б.В. Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону : [монографія] / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко. – Херсон : Олді-плюс, 2008. – 408 с.
21. Внутрішня торгівля в Україні : економічні умови ефективного розвитку : [монографія] / А.А. Мазаракі, І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко та ін. ; за заг. наук. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 195 с.
22. Венцовський Д.Ю. Сучасний стан і пріоритети розвитку внутрішнього товарного ринку України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2011_2/Ventc_yi.htm.
23. Гавура В.О. Організаційно-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Гавура Віктор Олександрович. – Луцьк, 2012. – 198 с.
24. Гаряча Ю.П. Правові засади внутрішнього ринку Європейського Союзу / Ю.П. Гаряча // Журнал НІСД “Стратегічні пріоритети”. – К., 2009. – Випуск №1 (10). – С. 275-279.
25. Геєць В.М. Від екзогенно залежної до ендегенно орієнтованої стратегії розвитку економіки / В.М. Геєць, М.І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. – К., 2003. – №1. – С. 34-46.
26. Геєць В.М. Концепція розвитку внутрішнього ринку України / В.М. Геєць, В.О. Точилін // Вісник Інституту економічного прогнозування. – 2002. – №2. – С. 19-31.
27. Геєць В.М. Перехідна економіка : [підручник] / [В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Є.М. Лібанова та ін.] ; за ред. В.М. Геєця. – К. : Вища школа, 2003. – 591 с.
28. Геєць В.М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : [монографія] : у 2 ч. – Ч. 2 / За ред. В.М. Геєця, А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 273 с.
29. Генсірук С.А. Історія лісівництва в Україні : [навчальний посібник] / [С.А. Генсірук, О.І. Фурдичко, В.С. Бодров] ; за ред. С.А. Генсірука. – Львів : Світ, 1995. – 421 с.
30. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону : [монографія] / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк : ЛДТУ, 2002. – 248 с.

31. Голячук Н.В. Інформаційне забезпечення управління підприємствами лісогосподарського комплексу : дис. ... кандидата екон. наук : 08.06.01 / Голячук Наталія Василівна. – Київ, 2004. – 193 с.
32. Гончар Т.В. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку металопродукції / Т.В. Гончар // Вісник економічної науки України. ІЕП НАН України. – Донецьк, 2012. – №1. – С. 48-52.
33. Даниленко О.Л. Взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків в умовах глобалізації : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.01 / Даниленко Олена Леонідівна. – Харків, 2008. – 190 с.
34. Дейнека А.М. Методологія управління лісовим господарством на еколого-економічних засадах : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.06 / Дейнека Анатолій Михайлович. – Київ, 2010. – 365 с.
35. Державна програма “Ліси України” на 2002-2015 роки / Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 581. – К., 2002. – 31 с.
36. Долан Э.Д. Рынок : микроэкономическая модель / Э.Д. Долан, Д.Э. Линдсей / Пер. с англ. – СПб. : Автокомп, 1992. – 421 с.
37. Долішній М.І. Регіональні аспекти екологізації економіки / М.І. Долішній // Наук. вісник НЛТУУ. Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – Львів : НЛТУУ, 2005. – Вип. 15.6. – С. 103-111.
38. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Відпов. ред. С.В. Мочерний. – Т. 1. – К. : Академія, 2002. – 864 с.
39. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Відпов. ред. С.В. Мочерний. – Т. 3. – К. : Академія, 2002. – 952 с.
40. Економічний словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
41. Економіка України на шляху від депресії до зростання : джерела, важелі, інструменти : [аналітична доповідь] / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.]. – К. : НІСД, 2010. – 96 с.
42. Економіка України після кризи : орієнтири стратегічних реформ : [аналітична доповідь] / [Я.А.Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.]. – К. : НІСД, 2010. – 104 с.
43. Експрес-випуск “Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2011 році” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – № 03/5-27/204. – 14 с.
44. Експрес-випуск “Зовнішня торгівля України за 2012 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 08.2-27/2. – 25 с.
45. Експрес-випуск “Стан виплати заробітної плати на 1 грудня 2011 року” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – № 316 – 18 с.
46. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська та ін.] ; за ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.

47. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
48. Живко З.В. Словник сучасних економічних термінів / З.В. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко. – Львів : Край, 2007. – 384 с.
49. Збаразская Л.А. Актуальные проблемы трансформации и развития промышленности Украины : [монография] / Л.А. Збаразская, В.М. Дегтярева, Л.С. Винарик и др. / ИЭП НАН Украины. – Донецк, 2004. – 364 с.
50. Збаразська Л.О. Внутрішній ринок України : проблеми і стратегія розвитку / Л.О. Збаразська // Наукові праці ДонНТУ. Серія : економіка. – Донецьк, 2003. – С. 18-25.
51. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
52. Звіт про конкурентоспроможність України 2008. На зустріч економічному зростанню та процвітання / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/final_ua.pdf.
53. Звіт про конкурентоспроможність України 2009. На зустріч економічному зростанню та процвітання / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ssr.org.ua/content/eng/libr/final_ukr_2009.pdf.
54. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. На зустріч економічному зростанню та процвітання / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf.
55. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011. На зустріч економічному зростанню та процвітання / Фонд “Ефективне управління”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Report_on_the_Competitiveness_of_Regions_of_Ukraine_2011.pdf.
56. Забедюк М.С. Формування та реалізація стратегії ендогенно орієнтованого розвитку регіону : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Забедюк Мирослава Сергіївна. – Луцьк, 2011. – 247 с.
57. Зінов'єв І.Ф. Види ринків та їх функціонування / І.Ф. Зінов'єв, О.М. Стратан. – Сімферополь : Таврія, 2005. – 176 с.
58. Іванова А.М. Інфраструктура ринку споживчих товарів : проблеми і напрямки розвитку / А.М. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – К., 2010. – №9 (111). – С. 55-65.
59. Івануса А.В. Оптимізація виробничих зв'язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності (на прикладі Львівської області) : дис. ... кандидата екон. наук : 08.08.01 / Івануса Андрій Володимирович. – Львів, 2003. – 224 с.
60. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки : теорія, практика, напрямки регулювання : [монографія] / А.І. Ігнатюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 465 с.

61. Ігнатюк А.І. Розвиток галузевих ринків в умовах глобалізації : Автореф. дис. ... доктора екон. наук : 08.00.01 / Ігнатюк Анжела Іванівна. – Київ, 2010. – 41 с.
62. Інфраструктура товарного ринку : [навчальний посібник]. – 2-ге вид. За ред. О.О. Шубіна. – К. : НМЦВО МОіН України ; Студцентр, 2004. – 816 с.
63. Іщук С.І. Структура і виробничі зв'язки лісопромислового комплексу Південно-західного економічного району / С.І. Іщук, Д.М. Стеченко // Економічна географія. – 1972. – № 12. – С. 76-85.
64. Іщук С.О. Інфраструктурний комплекс Західного регіону України : оцінка стану і напрями розвитку : [монографія] / [С.О. Іщук, Т.В. Кулініч, В.Є. Крупін, С.М. Ткач] ; ІРД НАН України ; [наук. ред. С.О. Іщук]. – Львів, 2010. – 242 с.
65. Караль М.Б. Организация отраслевых рынков : вводной курс. Пер. с англ. – Минск : Новое знание, 2003. – 356 с.
66. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : [монографія у 8 томах] / ІРД НАН України ; [С.Л. Шульц, С.Й. Вовканич, С.М. Писаренко, М.В. Максимчук, Н.М. Попадинець та ін.] ; наук. ред. д.е.н., проф. Кравців В.С. – Том 3. Промисловий потенціал / відп. ред. д.е.н. Шульц С.Л. – Львів, 2013. – 280 с.
67. Кластерний аналіз лісового сектору Карпатського регіону та рекомендації для кластерного менеджменту : скорочений звіт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.forza.org.ua/index.php?mid=67&lch=ukr>.
68. Кластер деревообробки та меблевого виробництва. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.domv.lviv.ua/events/cluster-management-seminar>.
69. Коваленко О.О. Україна у світовому лісопромисловому комплексі : оцінка стану та основні конкуренти / О.О. Коваленко // Вісник ЖДТУ. – Житомир, 2010. – №3 (53). – С. 252-253.
70. Коломойцев В.Є. Універсальний словник економічних термінів : [навчальний посібник] / В.Є. Коломойцев. – К. : Видавництво “Молодь”, 2000. – 384 с.
71. Комітет з економічних реформ при Президентіві України. Програма економічних реформ 2010-2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 02.06.2010 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://document.ua/programma-ekonomichnih-reform-na-2010-2014-roki-zamozhne-suspdoc.html>.
72. Комплексна програма розвитку внутрішнього ринку : Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2001р. №1635.
73. Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В.А. Коноплицький, Г.І. Філіна. – К. : КНТ, 2007. – 580 с.
74. Концепція комплексної програми розвитку внутрішнього ринку : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2001р. № 31-р.
75. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер / Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – 736 с.

76. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. – М. : Дело ЛТД при участии изд-ва “Catallaxy”, 1993. – 192 с.
77. Кравців В.С. Управління розвитком гірських територій : зарубіжний досвід / В.С. Кравців, Ю.І. Стадницький, В.В. Демченко, А.М. Дейнека, П.В. Самольотов. – Львів : ІРД НАН України, 2001. – 69 с.
78. Крикавський Є.В. Концепція кластера у формуванні потенціалу конкурентоздатності деревообробних підприємств: [монографія] / Є.В. Крикавський, О.А. Похильченко. – Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2012. – 352 с.
79. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів : теорія розвитку і регулювання : [монографія] / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 327 с.
80. Лагутін В.Д. Конкурентоспроможність національної економіки : [навч. посіб.] / [В.Д. Лагутін, В.А. Романенко, Ю.М. Уманців] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 296 с.
81. Лысюк В.М. Воспроизводственная функция товарных рынков / В.М. Лысюк. ИПРЕИ НАН Украины, 2011. – 225 с.
82. Лицур І.М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України / І.М. Лицур ; за ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 317 с.
83. Лицур І.М. Територіальна організація лісового комплексу України в умовах трансформації продуктивних сил : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.06 / Лицур Ігор Миронович. – Київ, 2005. – 374 с.
84. Лишиленко В.І. Регіональна економіка : [підручник] / В.І. Лишиленко. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 383 с.
85. Лісова політика : теорія і практика : [монографія] / [І.М. Синякевич, І.П. Соловій, О.В. Врублевська, А.М. Дейнека та ін]; під наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Синякевича І.М. – Львів : ЛА “Піраміда”, 2008. – 612 с.
86. Лісове господарство України : Науково-публіцистичне видання. – К. : Видавничий дім “ЕКО-інформ”, 2009. – 72 с.
87. Макконелл К.Р. Экономикс : Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. В 2-х т. : Пер. с англ. 11-го изд. – Т.1. – М. : Республика, 1992. – 399 с.
88. Маршалл А. Принципы экономической науки / А.Маршалл. В 3-х т. Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993.– Т. 2. – 310 с.
89. Махмудов Х.З. Економіко-організаційний механізм формування попиту і стимулювання збуту на ринку продовольства : дис. ... доктора екон. наук : 08.08.04 / Махмудов Ханлар Зейнал Огли. – Київ, 2010. – 407 с.
90. Мохонько Г.А. Стратегічна стійкість підприємства та її забезпечення в умовах нестабільного ринкового середовища : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.04 / Мохонько Ганна Анатоліївна. – Київ, 2010. – 217 с.
91. Медведєв Ю. Проблеми розвитку лісопромислового комплексу : пріоритети, структура, ефективність / Ю. Медведєв, Я. Дяченко // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 13-19.

92. Метанцев А.Н. Анализ рынка : Настольная книга маркетолога / А.Н. Метанцев. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – 552 с.
93. Михайленко О. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України / О. Михайленко // Економіка України. – 2002. – № 10. – С. 37-42.
94. Мікула Н.А. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва / За ред. д-ра екон. наук, проф. Мікули Н.А. / ІРД НАН України. – Львів, 2010. – 150 с.
95. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво в умовах інтеграційних процесів України : дис. ... доктора екон. наук : 08.08.01 / Мікула Надія Анатоліївна. – Львів, 2005. – 426 с.
96. Мірко Н.М. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції легкої промисловості : дис. ... кандидата екон. наук : 25.00.02 / Мірко Наталія Михайлівна. – Київ, 2004. – 237 с.
97. Моделі ендогенного зростання економіки України / [В.М. Гєєць, М.І. Скрипниченко, Т.І. Приходько, В.Р. Сіденко та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2007. – 576 с.
98. Мочерный С.В. Основы экономической теории / [С.В. Мочерный, В.К. Симоненко, В.В. Секретарюк, А.А. Устенко] ; под общ. ред. С.В. Мочерного. – К. : О-во “Знання”, КОО, 2000. – 607 с.
99. Основні показники економічного та соціального стану // Бюлетень Національного банку України. – 2009 – №11. – С 50.
100. Осташко Т.О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / [Т.О. Осташко, Л.Ю. Волощенко, Г.В. Ленінова] ; відпов. ред. д-р екон. наук, проф. В.О. Точилін. – К., 2010. – 208 с.
101. Павлов В.І. Ефективність функціонування лісопереробних підприємств регіону (на прикладі ДЛГО “Волиньліс”) : [монографія] / В.І. Павлов, Б.І. Колісник, В.І. Ткачик, О.М. Шубалий. – Луцьк : Надстир’я. – 192 с.
102. Паламарчук М.М. Проблемы развития и размещения производительных сил Юго-Западного района / М.М. Паламарчук, В.И. Пила, Д.Н. Стеченко. – М. : Мысль, 1976. – 261 с.
103. Пахомов Ю. Вступление Украины в ВТО как предпосылка и фактор устойчивого экономического роста / Ю. Пахомов // Перспективи та проблеми участі України в Світовій організації торгівлі у контексті економічної безпеки : Матер. наук.-практ. конф., Київ, 15 лютого 2002 р.). – К. : Укр. акад. зовнішньої торгівлі, 2002. – 205 с.
104. Петюх В.Н. Рыночная экономика. Настольная книга делового человека / В.Н. Петюх. – К. : Урожай, 1995. – 430 с.
105. Пила В.І. Розвиток лісопереробної промисловості на основі комплексного використання деревини / В.І. Пила. – К. : Техніка, 1973. – 151 с.
106. Пироженко К.Г. Лісовиробничий комплекс України / К.Г. Пироженко. – К. : Інститут географії НАН України, 1994. – 240 с.

107. Післякризовий розвиток економіки України : засади, тенденції, модернізації : [аналітична доповідь] / [Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін]. – К. : НІСД, 2011. – 66 с.
108. Пірс П. Основи економіки лісового господарства / переклад В.М. Логацький. – К. : “Видавничий дім “ЕКО-інформ”, 2006. – 224 с.
109. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок : концептуалізація поняття / Н.М. Попадинець, І.З. Сторонянська // Вісник ІЕПД НАН України ; редкол. : В.К. Мамутов (відп. ред.). – Донецьк, 2011. – Вип. 1 (2). – С. 46-51.
110. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України : підходи до оцінювання та напрями розвитку / Н.М. Попадинець // Регіональна економіка. Науково-практичний журнал. ІРД НАН України. – Львів, 2013. – №1 (67). – С. 201-210.
111. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок України : розвиток в умовах фінансово-економічної кризи / Н.М. Попадинець // Фінанси України : Зб. матеріалів XIV Міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Дніпропетровськ, 19-20 травня 2010 р.) : В 7 т. – Т. 2. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 22-24.
112. Попадинець Н.М. Вплив транскордонної торгівлі на розвиток внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та транскордонні ринки : [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2011. – Вип. 5 (91). – С. 207-214.
113. Попадинець Н.М. Галузеві структурні зрушення як чинник економічного зростання внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Розвиток економічної науки в умовах сьогодення : матеріали Всеукраїнських наукових економічних читань з міжнародною участю (м. Миколаїв, 30-31 травня 2013 р.). – Миколаїв : НУК, 2013. – С. 93-97.
114. Попадинець Н.М. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісопромислового комплексу України / Н.М. Попадинець // Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів і підприємств : Том 1. Концептуальні основи і нормативно-правова база стратегічного розвитку національної економіки ; матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 15-17 листопада 2012 року). – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 131-134.
115. Попадинець Н.М. Еволюційний підхід до формування внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України : питання, методологія і практика. [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : Є.І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 5 (85). – С. 303-311.
116. Попадинець Н.М. Екологічні аспекти конкурентоспроможності лісопромислового комплексу на внутрішньому ринку України / Н.М. Попадинець // Молодь у вирішенні екологічних та соціально-економічних проблем сьогодення. Матеріали міжнародної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 15-20 жовтня 2012 р.) – м. Кам'янець-Подільський : Ін-т агроекології і природокористування НААН, Подільський державний аграрно-технічний університет, 2012. – С. 186-188.

117. Попадинець Н.М. Інвестиційне забезпечення розвитку лісової промисловості в Україні / Н.М. Попадинець // Сучасний стан економічної науки : проблеми, досягнення та перспективи розвитку : Зб. тез економічної наукової Інтернет-конференції, (м. Тернопіль, 24 лютого 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 150-152.
118. Попадинець Н.М. Інфраструктурне забезпечення виходу продукції лісопромислового комплексу на внутрішній ринок України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні та правові дослідження в суспільстві знань : Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16-17 травня 2012 р.). – Львів : Львівський інститут МАУП, 2012. – С. 249-261.
119. Попадинець Н.М. Історичні особливості формування лісогосподарського комплексу регіонів України (XIX – середина XX ст.) / Н.М. Попадинець // Проблеми та шляхи вдосконалення економічного механізму підприємницької діяльності : Зб. матеріалів II Міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Жовті Води, 18-19 березня 2010 р.) : В 4 т. – Т. 1. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 124-124.
120. Попадинець Н.М. Лісопромисловий комплекс як складова внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Механізм регулювання економіки. – Суми : СумДУ, 2011. – №4 (54). – С. 242-246.
121. Попадинець Н.М. Меблеве виробництво : аналіз сучасного стану та перспективи розвитку / Н.М. Попадинець // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент” : Збірник наукових праць. ЛНТУ. Випуск 8 (30). Редкол. : відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2011. – С. 257-266.
122. Попадинець Н.М. Методичні підходи до аналізу забезпеченості деревинними відходами виробництва твердого біопалива / Н.М. Попадинець, Ю.В. Максимів // Регіональна економіка. Науково-практичний журнал. ІРД НАН України. – Львів, 2013. – №3 (69). – 224 с. – С. 178-184.
123. Попадинець Н.М. Модернізація промисловості як передумова перспективного розвитку внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Економіка промисловості. Науково-практичний журнал. ІЕП НАН України. – Донецьк, 2012. – №1-2 (57). – С. 46-53.
124. Попадинець Н.М. Напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісопромислового комплексу України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Модернізація економічного розвитку регіону : [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2012. – Вип. 4 (96). – С. 84-92.
125. Попадинець Н.М. Оцінка сучасного стану розвитку деревообробної промисловості України / Н.М. Попадинець // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону : фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць ; укладач. : Павлов В.І. – Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2011. – Вип. XVII, №4. – С. 123-134.
126. Попадинець Н.М. Передумови розвитку внутрішнього ринку лісогосподарської продукції в умовах глобалізації / Н.М. Попадинець // Україна європейська : сучасні тенденції та перспективи : Зб. матеріалів III

- Міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Чернігів, 21 травня 2010 р.) : упорядник Ю.В. Ткач. – Чернігів, 2010. – С 150-151.
127. Попадинець Н.М. Підходи до регулювання розвитку лісопромислового комплексу в умовах зниження економічної активності / Н.М. Попадинець // Регіональні виборчі процеси : теорія і практика : Зб. матеріалів VII Міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Львів, 29 вересня – 01 жовтня 2010 р.) : за ред. д.е.н., проф. Л.А. Янковської. – Львів : Львівський університет бізнесу та права, 2010. – С 145-146.
128. Попадинець Н.М. Регіональні особливості розвитку лісопромислового комплексу України / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Економічний простір України : регіоналізація та інтеграція в умовах суспільних трансформацій : [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : Є.І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2011. – Вип. 1 (87). – С. 340-348.
129. Попадинець Н.М. Ресурсний потенціал лісопромислового комплексу України / Н.М. Попадинець // Економічні погляди : теорія і практика. Збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 3-4 лютого 2012 р.) – Одеса : у 2-х частинах. – О. : “Центр економічних досліджень та розвитку”, 2012. – Ч.1. – С. 58-60.
130. Попадинець Н.М. Ринок целюлозно-паперової промисловості : тенденції, проблеми та напрямки розвитку / Н.М. Попадинець // Науковий вісник НЛТУУ : Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУУ, 2011. – Вип. 21.08. – С. 278-284.
131. Попадинець Н.М. Розвиток лісопромислового комплексу України в умовах сучасної фінансово-економічної кризи / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональні проблеми управління природокористуванням : [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : Є.І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 2 (82). – С. 90-98.
132. Попадинець Н.М. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України / Н.М. Попадинець // Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів : Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів (м. Черкаси, 19-20 квітня 2012 р.). – Черкаси : ЧІБС УБС НБУ, 2012. – С. 367-368.
133. Попадинець Н.М. Роль промислового сектора економіки в розвитку внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Наукова спадщина професора Злупка С.М. у світлі формування сучасної парадигми економічної науки в Україні. Матеріали Всеукраїнської Меморіальної наукової конференції (м. Львів, 29-30 вересня 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 161-162.
134. Попадинець Н.М. Сильний внутрішній ринок України – крок до інтеграції у внутрішній ринок Європейського Союзу / Н.М. Попадинець // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : Зб. матер. VII Науково-технологічної конференції науково-педагогічних працівників та студентів, (м. Львів, 21-25 березня 2011 р.) : ІІІТ Національний університет “Львівська

- політехніка”. – Львів : Видавничий відділ Навчально-наукового інституту підприємництва та перспективних технологій Національного університету “Львівська політехніка”, Т. 1. – 2011. – С.114-115.
135. Попадинець Н.М. Система взаємозв’язків внутрішнього ринку України / Н.М. Попадинець // Ключевые проблемы современной науки – 2011 : 3б. матер. VII Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Софія, 17-25 квітня 2011 р.), Болгарія : “Бял ГРАД-БГ” ООД, 2011. – Т. 19. – С. 73-76.
  136. Попадинець Н.М. Тенденції розвитку лісопромислового комплексу Львівської області / Н.М. Попадинець // Формування та розвиток макроекономічних систем в аспекті економічного розвитку України у XXI столітті : Міжнародна науково-практична конференція, (м. Київ, 16-17 вересня 2011 р.). – К. : Аналітичний центр “Нова економіка”, 2011. – С. 64-67.
  137. Попадинець Н.М. Фінансово-економічний потенціал лісопромислового комплексу Карпатського регіону / Н.М. Попадинець // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Управління фінансовими ресурсами регіону : [зб. наук. пр.] / ІРД НАН України ; редкол. : В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2011. – Вип. 3 (89). – С. 212-219.
  138. Попадинец Н.Н. Направления повышения конкурентоспособности продукции лесопромышленного комплекса на внутреннем рынке Украины / Н.Н. Попадинец // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. Научный журнал. – Краснодар, ООО “Наука и образование”, 2013. – №1. – С. 357-360.
  139. Попадинец Н.Н. Инновационные факторы развития лесопромышленного комплекса Украины / Н.Н. Попадинец // Социальная сфера общества : инновационные тенденции развития : сборник материалов III Международной научно-практической конференции “Социальная сфера общества : инновационные тенденции развития” (г. Краснодар, 22 ноября 2012 г.); Институт экономики и управления в медицине и социальной сфере. – Краснодар : ИЭиУ МиСС, 2012. – С. 68-72.
  140. Попадинец Н.Н. Основы структурной политики государства и направление ее реализации / Н.Н. Попадинец // Перспективы развития экономического и финансового образования в России : материалы Международной научно-методической конференции (г. Астрахань, 30 сентября – 4 октября 2013 г.) / сост. : Е.О. Вострикова, Т.М. Деева, Э.И. Скоблева. – Астрахань : Астраханский государственный университет, Издательский дом “Астраханский университет”, 2013. – С. 204-209.
  141. Портер М. Международная конкуренция : Пер. с англ. / Под ред. В.Д. Щетинина. – М. : Международ. отношения, 1993. – 896 с.
  142. Портер М. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1998. – 390 с.
  143. Постсоветский институционализм. / Под ред. Р.М. Нуреева, В.В. Дементьева. – Донецк : Каштан, 2005. – 480 с.

144. Потенціал ендogenous зростання економіки України / [М.І. Скрипниченко, Т.І. Приходько, В.Р. Сіденко та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук М.І. Скрипниченко ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2010. – 436 с.
145. Пріоритети розвитку внутрішнього ринку України : [наукова доповідь] / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця ; чл.-кор. НАНУ А.І. Даниленка ; д-ра екон. наук Л.В. Дейнеко ; д-ра екон. наук В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2013. – 70 с.
146. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С. та ін. – К. : РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.
147. Проблеми та напрями захисту внутрішнього ринку : [наукова доповідь] / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця ; д-ра екон. наук В.О. Точиліна ; д-ра екон. наук Т.О. Осташко ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2008. – 102 с.
148. Проблеми, напрями та чинники сприяння розвитку внутрішнього ринку України (реальний сектор економіки) : [колективна монографія] / [Дайнеко Л.О., Осташко Т.О., Точилін В.О. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАНУ А.І. Даниленка ; д-ра екон. наук, проф. Л.В. Дейнеко ; д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України ; – К., 2013. – 292 с.
149. Прогнозування розвитку промислового виробництва регіону : методологічні аспекти : [монографія] / ІРД НАН України ; наук. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2009. – 236 с.
150. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва. Постанова КМУ від 12.09.2011 р. № 1130.
151. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року. Постанова КМУ від 05.08.2009 р. № 828.
152. Про схвалення Концепції цільової економічної програми розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1249-р.
153. Прокопенко О.В. Інфраструктура товарного ринку : [навчальний посібник] / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа, О.О. Дегтяренко, С.М. Махнуша. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 296 с.
154. Пустовіт Р.Ф. Інституціональне середовище підприємництва в трансформаційній економіці / Р.Ф. Пустовіт. – Черкаси : Брама Україна, 2006. – 372 с.
155. Пустовойт О.В. Внутрішній ринок України : потенціальні та реальні можливості впливу на економічне зростання / О.В. Пустовойт // Економіка України. – К., 2007. – №3. – С. 52-59.
156. Пустовойт О.В. Ефективність моделі розвитку внутрішнього ринку України / О.В. Пустовойт // Економіка України. – К., 2008. – №5. – С. 25-31.

157. Пустовойт О.В. Результативність внутрішнього ринку національної економіки : методологія та аналіз / О.В. Пустовойт // Економіка і прогнозування. – К., 2007. – № 4. – С. 75-92.
158. Пустовойт О.В. Ринок споживчих товарів України : тенденції розвитку і вплив на структуру економіки / О.В. Пустовойт // Економіка України. – К., 2011. – №1. – С. 59-69.
159. Пустовойт О.В. Цикли ділової активності на внутрішньому ринку України / О.В. Пустовойт // Економіка і прогнозування. – К., 2009. – №3. – С. 33-53.
160. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Э.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
161. Ринки реального сектора економіки України в індустріальному середовищі СОТ : кон'юнктура та інтеграція / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України ; – К., 2012. – 552 с.
162. Ринки реального сектора економіки України : структурно інституціональний аналіз / [Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України ; – К., 2009. – 640 с.
163. Розвиток внутрішніх ринків в Україні : добробут завдяки конкуренції / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Німецька консультативна група з питань економічних реформ при уряді України. – К. : Видавництво “Альфа-Принт”, 2003. – 91 с.
164. Словник сучасної економіки Макміллана : Пер. з англ. – К. : АртЕк, 2000. – 640 с.
165. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. В 2-х т. – Т. 1. – М., Ленинград : Гос. социально-эконом. изд-во, 1935. – 371 с.
166. Степаненко М.А. Напрямки структурної побудови розвитку лісоресурсного комплексу України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.06 / Степаненко Микола Андрійович. – Київ, 2008. – 190 с.
167. Статистичний збірник “Регіони України 2007” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – Частина II. – 745 с.
168. Статистичний збірник “Регіони України 2009” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2009. – Частина II. – 758 с.
169. Статистичний збірник “Регіони України 2011” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – Частина II. – 783 с.
170. Статистичний збірник “Про соціально-економічне становище України за 2011 рік” / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2012. – 77 с.
171. Статистичний збірник “Промисловість України у 2001-2006 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2007. – 302 с.
172. Статистичний збірник “Промисловість України у 2007-2010 роках” / За ред. Л.М. Овденка. – [Держкомстат України]. – Київ, 2011. – 308 с.
173. Статистичний щорічник України за 2006 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2007. – 552 с.

174. Статистичний щорічник України за 2008 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2009. – 566 с.
175. Статистичний щорічник України за 2010 рік. / За ред. О.Г. Осауленка. – [Держкомстат України]. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2011. – 560 с.
176. Структурні зміни та економічний розвиток України : [монографія] / [В.М. Гесць, Л.В. Шинкарук, Т.І. Артьомова та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарука ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України – К., 2011. – 698 с.
177. Сторонянська І.З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні : тенденції та перспективи розвитку : [монографія] / І.З. Сторонянська. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 392 с.
178. Темпи зростання ВВП. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_kd_zg&idim=country:UKR.
179. Технологічна модернізація промисловості України / За ред. д-ра екон. наук Л.І. Федулової ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України – К., 2008. – 472 с.
180. Ткач А.А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури : [монографія] / Ткач А.А. – Об’єднаний інститут економіки НАН України. – К., 2005. – 295 с.
181. Ткач К.І. Теоретичні засади регіональної промислової політики : [монографія] / К.І. Ткач ; наук. ред. Б.В. Буркинський. – Одеса : Астропринт, 2008. – 280 с.
182. Толчанова З.О. Кластерна політика як механізм удосконалення функціонування лісопромислового кластеру / З.О. Толчанова // Вісник ТНЕУ. – Тернопіль, 2010. – №4. – С. 49-55.
183. Точилін В.О. Галузеві ринки України : оцінка стану та перспективи розвитку : [наукова доповідь] / За ред. В.О. Точиліна. – К. : Ін-т екон. прогноз. НАН України, 2004. – 78 с.
184. Точилін В.О. Формування галузевих ринків України : перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К. : Фенікс, 2004. – 332 с.
185. Туныця Ю.Ю. Комплексное лесное хозяйство / Ю.Ю. Туныця, И.И. Грунянский, В.Ф. Верес и др. – М. : Агропромиздат, 1987. – 215 с.
186. Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма : Фирмы, рынки, “отношенческая контрактация” / О.И. Уильямсон / Пер. с англ. – СПб. : Лениздат ; CEV Press, 1996. – 702 с.
187. Україна : поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004рр. : Послання Президента України до Верховної Ради України від 23 лютого 2000 р. № 276а/2000.
188. Украинская советская энциклопедия : Т. 9. – К. : Главная редакция украинской советской энциклопедии, 1983. – 566 с.
189. Уряд має чітку антикризову програму, яка спрямована на вирішення конкретних завдань соціально-економічного розвитку країни та подолання кризових явищ. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=130202&cat_id=11601.

190. Фурдичко О.І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку : теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти : [монографія] / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. – К. : Основа, 2009. – 424 с.
191. Ходжсон Д. Экономическая теория и институты : Манифест современной институциональной экономической теории / Д. Ходжсон / Пер. с англ. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
192. Черкасов Г.И. Рынок : регулирование рынка : Учеб. пособие для вузов Г.И. Черкасов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 222 с.
193. Чернявський М.П. Проблеми доступу місцевого населення до лісових ресурсів та незаконні рубки в лісах Карпат і Західного Полісся : [монографія] / За ред. М.В. Чернявського, І.П. Соловія, Я.В. Геника. – Львів : Зелений Хрест, Ліга-Преса, 2011. – 256 с.
194. Чех М.М. Внутрішній ринок України в умовах глобалізації світового господарства : Автореф. дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.02 / Чех Мирослава Михайлівна. – Львів, 2012. – 21 с.
195. Шаблій О.И. Межотраслевые территориальные системы / И.О. Шаблій. – Львов, 1976. – 202 с.
196. Шаблій О.І. Лісопромислові комплекси Української РСР : питання теорії і моделювання / О.І. Шаблій. – Львів : Вища школа, 1973. – 187 с.
197. Шалімов В.Д. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Шалімов Володимир Дмитрович. – Одеса, 2010. – 210 с.
198. Шерер Ф.Д. Структура отраслевых рынков / Ф.Д. Шерер, Д. Росс / Пер. с англ. – М. : Инфра-М, 1997. – 698 с.
199. Шубін О.О. Внутрішня торгівля : регіональні аспекти розвитку : [монографія] / За ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк-Львів : ДонНУЕТ, 2007. – 404 с.
200. Шульц С.Л. Економічний простір України : формування, структурування та управління : [монографія] / С.Л. Шульц. – Львів : ІРД НАН України, 2010. – 408 с.
201. Щеглюк С.Д. Формування нових видів економічної діяльності в умовах трансформаційної економіки : [монографія] / С.Д. Щеглюк. – Львів : ІРД НАН України, 2008. – 195 с.
202. Эггертсон Т. Экономическое поведение и институты / Т. Эггертсон / Пер. с англ. – М. : Дело, 2001. – 407 с.
203. Экономика : Учебник / Под ред. А.С. Булатова. – М. : Изд-во БЕК, 1995. – 604 с.
204. Экономикс : Англо-русский словарь-справочник / Под ред. Э.Дж. Долана, Б.И. Домненко. – М. : Лазурь, 1994. – 544 с.
205. Экономическая энциклопедия. Гл. ред. Л.И. Абалкин. – М. : Экономика, 1999. – 1055 с.
206. Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины : Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти ; отв. ред. Землянкин А.И. и др. – Донецк, 2007. – 450 с.

207. Юрій С.І. Економічні та соціальні аспекти розвитку господарського комплексу України / С.І. Юрій, Р.А. Іванух, С.Л. Дасуновський. – Тернопіль : Збруч, 2003. – 468 с.
208. Domestic market is growing. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://www.organic-world.net/news-organic-world.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=184&cHash=05d898009ce65eddae932a4627a07bc6](http://www.organic-world.net/news-organic-world.html?&tx_ttnews[tt_news]=184&cHash=05d898009ce65eddae932a4627a07bc6).
209. Domestic market taking over world experience of agricultural insurance. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.blackseagrains.net/ukraine.-domestic-market-taking-over-world-experience-of-agricultural-insurance>.
210. Competitive Ukraine. Звіти про конкурентоспроможність України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://competitiveukraine.org/competitive_report/.
211. Forestry sector of Ukraine in transition to market economy. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.unesco.org/.../Buksha-Forestry%20sect.
212. Forest sector of Ukraine with emphasis to opportunities in bioenergy markets. [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.metla.fi/hanke/.../Ukraina-Lopatin.pdf.
213. Global and Domestic Marketing. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://business.lovetoknow.com/wiki/Global_and_Domestic_Marketing.
214. Popadynets N.M. Domestic Market Infrastructure Development in Ukraine : Influence on Cross-Border Trade / N.M. Popadynets // TRANS-BORDER ECONOMIES-NEW CHALLENGEN OF REGIONAL DEVELOPMENT IN DEMOKRATIK WORLD – Jaroslaw 2013. – P. 75-81.
215. Roland G., Castanheira // The Optimal Speed of transition. A General Equilibrium Analysis // International Economic Review. – 2000. – Vol. 41. – №1. – P. 219-240.
216. World Trade Organization [Електронний ресурс] / Ключові документи щодо вступу України до СОТ. – Режим доступу : http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Етапи розвитку теорії внутрішнього ринку

Етапи	Характеристика	Представники	Особливості
Кінець XVIII – початок XIX ст.	Зародження теорії ринку на основі аналізу ринкових відносин: конкуренції, попиту, пропозиції, олігополії. Формування теоретичних основ дослідження поведінки фірми.	П. Буагільбер, А. Сміт, Л. Вальрас, А. Маршал, А. Пігу, А. Курно, Ж. Бертран	<p>П. Буагільбер висунув ідею, що основою ефективності ринкового механізму є вільна конкуренція на внутрішньому ринку.</p> <p>А. Сміт розкрив роль ринку в організації економічного життя, здійснив аналіз механізму ринкового саморегулювання економіки, уперше виклав теорію економічного розвитку внутрішнього ринку на основі дії ринкового механізму.</p> <p>Л. Вальрас, ґрунтуючись на припущенні про досконалість ринків для всіх суб'єктів, повну інформованість і регулювання економіки внаслідок коливання структури рівноважних цін, запропонував модель економічної рівноваги внутрішнього ринку.</p> <p>В. Паретто, розвиваючи головні положення теорії Л. Вальраса, сформулював поняття суспільної максимальної корисності (оптимум Паретто), стверджуючи, що оптимальний стан економіки можливий лише за умови довгострокової рівноваги досконало конкурентного середовища на внутрішньому ринку. На відміну від Л. Вальраса він звертав увагу на існування монополізованих ринків.</p> <p>А. Маршалл на основі широкого використання кількісних методів дослідження, математичного та графічного аналізу сформулював закон попиту і закон пропозиції, що стали хрестоматійними. Внутрішній ринок розглядав як високоорганізовану інституцію, де взаємодіють попит і пропозиція і встановлюються ціни. На внутрішньому ринку в процесі й під час обміну товарами пропозиція і попит перебувають у часовій рівновазі. В основу дослідження найважливіших економічних категорій була покладена модель досконало конкурентного ринку. Ситуацію монополії він розглядав як окремий випадок у межах вільної конкуренції та</p>

			Продовження таблиці А.1
			<p>відповідного їй ціноутворення. Проте він розглядав і позитивні чинники монополії: їх великий розмір є свідченням економії на масштабі, а можливість застосування нововведень приводить до збільшення обсягів виробництва, а також зменшення витрат і цін.</p> <p>А. Пігу вважав, що вільна конкуренція не забезпечує врівноваження приватного й суспільного продуктів і автоматичного узгодження інтересів суспільства та приватних осіб. Це пов'язано з виникненням монополій, що порушують умови рівноваги та протидіють вільному переміщенню ресурсів на внутрішньому ринку, а також з існуванням зовнішніх, позаринкових ефектів. Він вперше ввів у науковий обіг терміни “недосконала конкуренція” та “монополістична конкуренція”, а також обґрунтував необхідність доповнення економічної політики державним регулюванням економіки, оскільки за умов вільної конкуренції існують фактори, що перешкоджають автоматичному досягненню оптимуму.</p>
XIX ст. – початок XX ст.	Формування двох напрямів розвитку теорії внутрішнього ринку: теоретико-дедуктивного та емпіричного.	Теоретико-дедуктивний напрям: В.С. Джевонс, Ф.І. Еджуорт, Д.Ж.. Кларк, Ф. Найт, М.І. Туган-Барановський. Емпіричний напрям: А. Бейлі, Г. Мінз, П. Серджент Флоренс, Дж. Аллен.	<p>Економісти теоретично-дедуктивного напрямку звертали увагу на цінам, обсяг випуску продукції, впливу на ефективність і розміщення ресурсів та економічний добробут. Дослідження були недостатньо пов'язані з емпіричними даними і практично нехтували історичний та інституційний аспекти. В їх основу було покладено, по-перше, модель досконалої конкуренції, у межах якої діяльність фірм далека від реальності; по-друге, модель монополії, що була більш реалістичною, але через припущення про відсутність прямої конкуренції не відповідала наявним галузям приватного сектора.</p> <p>В.С. Джевонс для вирішення проблеми обміну на внутрішньому ринку, тобто знаходження рівноважної кількості благ, побудував модель, що ґрунтувалась на припущеннях, що належать до ознак досконалої конкуренції: досконала інформованість, відсутність змови та однорідність продукції. Він вважав цінність товару пропорцією обміну одного блага на інше, яка складається на ринку вільної конкуренції.</p>

Продовження таблиці А.1			
			<p>Ф.І. Еджоурт доповнив модель обміну В.С. Джевонса. У праці “Математична психологія” він припустив, що на внутрішньому ринку існує нескінченна кількість продавців і покупців, чим ще більше наблизив її до моделі досконалої конкуренції.</p> <p>Дж.Б. Кларк, спираючись на методологічні принципи австрійської школи, вважав, що основними факторами розвитку економіки є технологічний і моральний, а її основою – є окреме ізольоване господарство. Монополія існує тоді, стверджував він, коли є одноосібний контроль над внутрішнім ринком. Такий випадок розглядається як виняток, а тому монополія трактувалась як тимчасове явище. Монополію він вважав гальмом прогресу.</p> <p>М.І. Туган-Барановський основною проблемою розвитку внутрішнього ринку вважав експорт. Сьогодні український експорт перевищує половину валового внутрішнього продукту. Така пропорція є однією з найбільших у світі. Чому ж такий стан не дає процвітання країні? Туган-Барановський дає відповідь, яку потім також розвинув Дж. Кейнс. Справа полягає у невеликому ефективному попиті в країні, зумовленому низьким попитом на інвестиційні товари. Недостатність останнього призводить до кризи надвиробництва, причому це не обов’язково означає наявність достатку товарів. “Цей стан внутрішнього ринку, – пише Туган-Барановський, – коли попит на товари є недостатній для покриття витрат їхнього виробництва, і зветься загальним надвиробництвом товарів”. Розширення основного капіталу країни, що створює додатковий тривалий попит, і є рецептом від Туган-Барановського для сучасного внутрішнього ринку. Стимули до національних заощаджень та інноваційного інвестування – ось на що треба і сьогодні звертати головну увагу. Унаслідок невідповідності теоретичних моделей реальній ринковій поведінці фірм сформувався другий напрям дослідження внутрішнього ринку, що відображав аналіз практичних та емпіричних аспектів.</p>

Продовження таблиці А.1			
			Емпірична школа на описовому рівні вивчала історію та розвиток окремих сегментів ринку. Було охоплено різні аспекти промислової організації: життя впливових осіб, організаційні структури бізнесу, активність фірм у процесах злиття і поглинання, інвестиційна політика, політика зайнятості тощо. У працях П. Сарджента Флоренса та Дж. Аллена цей підхід був систематизований з метою отримання більшого уявлення про розвиток і поведінку основних секторів промисловості.
20-40-ві рр. XX ст.	Поєднання двох напрямів дослідження в теорії фірми, виникнення теорії монополістичної та недосконалої конкуренції.	П. Сраффа, Е. Чемберлен, Дж. Робінсон, А. Лернен	<p>П. Сраффа довів неприйнятність моделі “досконалої конкуренції” на внутрішньому ринку та дійшов висновку, що внаслідок диференціації продукції конкуруючі фірми мають справу з кривими попиту із від’ємним нахилом.</p> <p>Е. Чемберлен і Дж. Робінсон створили модель внутрішнього ринку монополістичної конкуренції, що мала велике значення для розвитку теорії внутрішнього ринку: вони розробили чітку класифікацію головних і додаткових форм ринкової структури, дослідили теоретичні залежності між різними галузевими структурами та їх результативності з точки зору цін, прибутку, реклами й ефективності, яку визначає кожна структура; проаналізували бар’єри для входження на ринок потенційних конкурентів.</p> <p>А. Лернен висунув нову проблему: як аналізувати типові випадки, коли фірми конкурують між собою, але внаслідок диференціації продукції зберігають деякий рівень монопольної влади на внутрішньому ринку. Результатом став розвиток теорії ринку у двох напрямках: перший – дослідження олігополістичної поведінки, другий – вивчення поведінки окремих фірм.</p>
40-70-ті рр. XX ст.	Виокремлення теорії ринку в межах гарвардської та чиказької шкіл.	Дж. Бейн, Е. Мейсон, Г. Демзен, Дж. Стіглер, Р. Коуз, О. Вільямсон,	Е. Мейсон та Дж. Бейн визначили основні підходи до аналізу внутрішнього ринку. Вони вважали, що ринковий механізм відносин між виробниками і споживачами містить взаємопов’язані складові: структуру ринку, поведінку фірм залежно від ринкової структури та результативність функціонування ринку.

Продовження таблиці А.1			
		А. Харбергер, Й. Шумпетер, В. Ойкен, Дж. Мак-Гі	<p>залежно від ринкової структури та результативність функціонування ринку.</p> <p>Методологічні засади економістів гарвардської школи в аналізі внутрішнього ринку отримали назву системного підходу, що був панівним до 70-х рр. XX ст., у межах якого пропонувалися різні співвідношення між екзогенними та ендогенними параметрами парадигми. Наприклад, параметри базових умов або структури ринку розглядалися як екзогенно або ендогенно задані, аналізувались лише прямі зв'язки між структурою ринку, поведінкою фірми й результативністю діяльності або бралось до уваги значення зворотних причинно-наслідкових зв'язків. Різні підходи не виключали один одного, кожний був корисним при проведенні певних досліджень внутрішнього ринку.</p>
70-ті рр. XX ст. – XXI ст.	Сучасний розвиток теорії внутрішнього ринку в рамках теорії фірми, державного регулювання, дослідження проблем вертикальних відносин, диференціації продукції, інноваційних чинників розвитку економіки та глобалізації світової економічної системи.	М. Спенс, А. Діксіт, У.Дж. Баумол, А. Волінський, Дж. Робертс, Р. Шмалензі, П. Мілгром, А. Алчян, Г.П. Марвел, М. Уотерсон, І. Портер, Г. Левіт, В.М. Геєць, М.І. Скрипни- ченко, В.О. Точилін, А.І. Ігнатюк, В.Д. Лагутін	<p>На розвиток теорії внутрішнього ринку в кінці XX – на початку XXI ст. істотно вплинули тенденції до глобалізації світової економічної системи. Глобалізація трактується як суто ринковий феномен. Так, Г. Левіт вказував, що конкурентоспроможними можуть бути ТНК, ринкові стратегії яких не спрямовані лише на диференційовані, специфічні ринки певних країн.</p> <p>Сучасні дослідники процесів глобалізації визначають, що зміни глобальної ринкової структури відбуваються з боку як попиту, так і пропозиції. Здійснюється співпраця фірм на світових ринках з метою протистояння іншим глобальним конкурентам.</p> <p>Технологічний прогрес є настільки швидким, що нові товари мають пропонуватись на ринках багатьох країн, у іншому випадку конкурент зі схожим товаром може посісти домінуюче становище. З розвитком транспорту, комунікацій, Інтернету, туризму ринки країн стають все більш однорідними. Дедалі більша схожість потреб і бажань споживачів сприяє створенню потенційного ринку “світових” товарів, що є привабливим для фірм, забезпечуючи ефект від масштабу виробництва, дистрибуції та реклами.</p>

Продовження таблиці А.1			
			<p>Посилюється інноваційна складова як каталізатор конкурентних процесів на національних ринках. Вони як за попитом, так і за пропозицією стають все більш інтернаціональними, зростають обсяги продукції іноземного виробництва. Внутрішній ринок при цьому звільняється від деяких видів продукції вітчизняного виробництва та водночас асортимент традиційних для відповідної країни товарів розширюється відповідно до нових продуктів і послуг інноваційного характеру.</p> <p>В.М. Геєць і М.І. Скрипниченко виділяють ендогенно орієнтовану модель розвитку внутрішнього ринку. Серед її основних складових виділяють: розширення місткості внутрішнього ринку, підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг, становлення потужного середнього класу, формування інститутів ринку, ліквідація диспропорцій між експортоорієнтованими галузями та галузями, що працюють на внутрішній ринок.</p> <p>В.О. Точилін сформував структуру дослідження найважливіших проблеми розвитку внутрішнього ринку і ринку базових галузей реального сектора економіки.</p> <p>А.І. Ігнатенко сформувала модель, на основі якої проводяться дослідження стратегічної поведінки фірм на галузевих ринках, також вона розкриває сутність і напрями стратегічної конкуренції, мотиви й наслідки процесів злиття та поглинання, змови та вертикальних обмежень у внутрішньому ринку.</p> <p>В.Д. Лагутін запропонував концептуально-теоретичні засади розвитку та регулювання внутрішнього ринку споживчих товарів.</p>

Додаток Б

Таблиця Б.1

Аналіз показників ефективності розвитку регіонів України

Регіон	Ефективність ринку товарів		Інтенсивність конкуренції на внутрішньому ринку		Ступінь монополізації ринку		Розмір ринку		Індекс розміру внутрішнього ринку		Індекс розміру зовнішнього ринку		Ефективність ринку праці		Рівень розвитку фінансового ринку	
	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал
АР Крим	26	3,54	18	4,24	24	3,54	11	1,92	11	1,77	14	2,36	26	4,63	26	3,64
Вінницька	3	3,98	10	4,44	1	4,5	13,1	1,75	12	1,59	16	2,24	5	4,85	19	3,77
Волинська	5	3,93	16	4,35	20	3,87	21	1,51	20	1,35	21	1,98	14	4,79	1	4,08
Дніпропетровська	2	3,99	4	4,71	23	3,73	2	2,88	2	2,6	3	3,7	3	4,87	3	3,98
Донецька	12	3,8	5	4,64	26	3,26	3	2,66	6	2,2	1	4,04	15	4,79	2	4,06
Житомирська	21	3,7	26	3,75	12	4,04	18	1,6	16	1,46	18	2,04	13	4,79	21	3,74
Закарпатська	1	4,02	17	4,25	16	3,89	16	1,65	22	1,32	11	2,63	21	4,72	26	3,66
Запорізька	7	3,88	6	4,56	21	3,85	9	2,17	10	1,79	4	3,3	16	4,77	6	3,97
Івано-Франківська	20	3,71	9	4,46	15	3,95	17	1,64	14	1,51	20	2,01	7	4,83	14	3,84
Київська	4	3,95	11	4,43	5	4,17	6	2,36	5	2,2	9	2,82	11	4,79	9	3,89
Кіровоградська	22	3,67	22	4,05	16	3,89	24	1,45	23	1,32	23	1,84	17	4,76	22	3,74
Луганська	16	3,74	24	3,98	13	4,02	8	2,2	8	1,92	6	3,05	19	4,74	16	3,81
Львівська	13	3,8	7	4,52	10	4,08	7	2,26	7	2,15	12	2,57	22	4,7	12	3,84
Миколаївська																
Одеська	14	3,77	3	4,75	11	4,05	5	2,51	4	2,26	5	3,25	25	4,64	24	3,7
Полтавська	8	3,87	14	4,38	14	3,96	10	2,12	9	1,9	10	2,8	9	4,81	4	3,98
Рівненська	11	3,84	19	4,19	7	4,13	22	1,51	21	1,33	19	2,02	1	4,95	18	3,78
Сумська	24	3,66	20	4,1	22	3,79	15	1,66	18	1,39	13	2,46	12	4,79	10	3,88
Тернопільська	23	3,67	15	4,37	4	4,21	25	1,3	24	1,26	26	1,41	23	4,67	11	3,84
Харківська	15	3,76	15	3,76	19	3,87	4	2,53	3	2,41	8	2,9	18	4,75	8	3,92
Херсонська	27	3,51	25	3,77	27	3,24	23	1,46	25	1,24	17	2,1	27	4,63	27	3,43
Хмельницька	19	3,73	21	4,07	2	4,35	19	1,57	15	1,49	24	1,82	10	4,81	13	3,84
Черкаська	18	3,74	13	4,39	18	3,88	14	1,72	13	1,54	15	2,28	6	4,84	20	3,76
Чернівецька	17	3,74	23	4,05	8	4,1	27	1,12	26	1,04	27	1,37	4	4,85	7	3,94
Чернігівська	25	3,61	27	3,7	25	3,5	20	1,56	17	1,44	22	1,91	8	4,83	23	3,73
м. Київ	10	3,85	1	4,96	9	4,08	1	3,58	1	3,44	2	4,01	2	4,89	17	3,8
м. Севастополь	9	3,86	2	4,83	6	4,15	26	1,16	27	1	25	1,63	24	4,67	5	3,97
Середнє по Україні		3,79		4,33		3,94		1,91		1,71		2,5		4,77		3,83

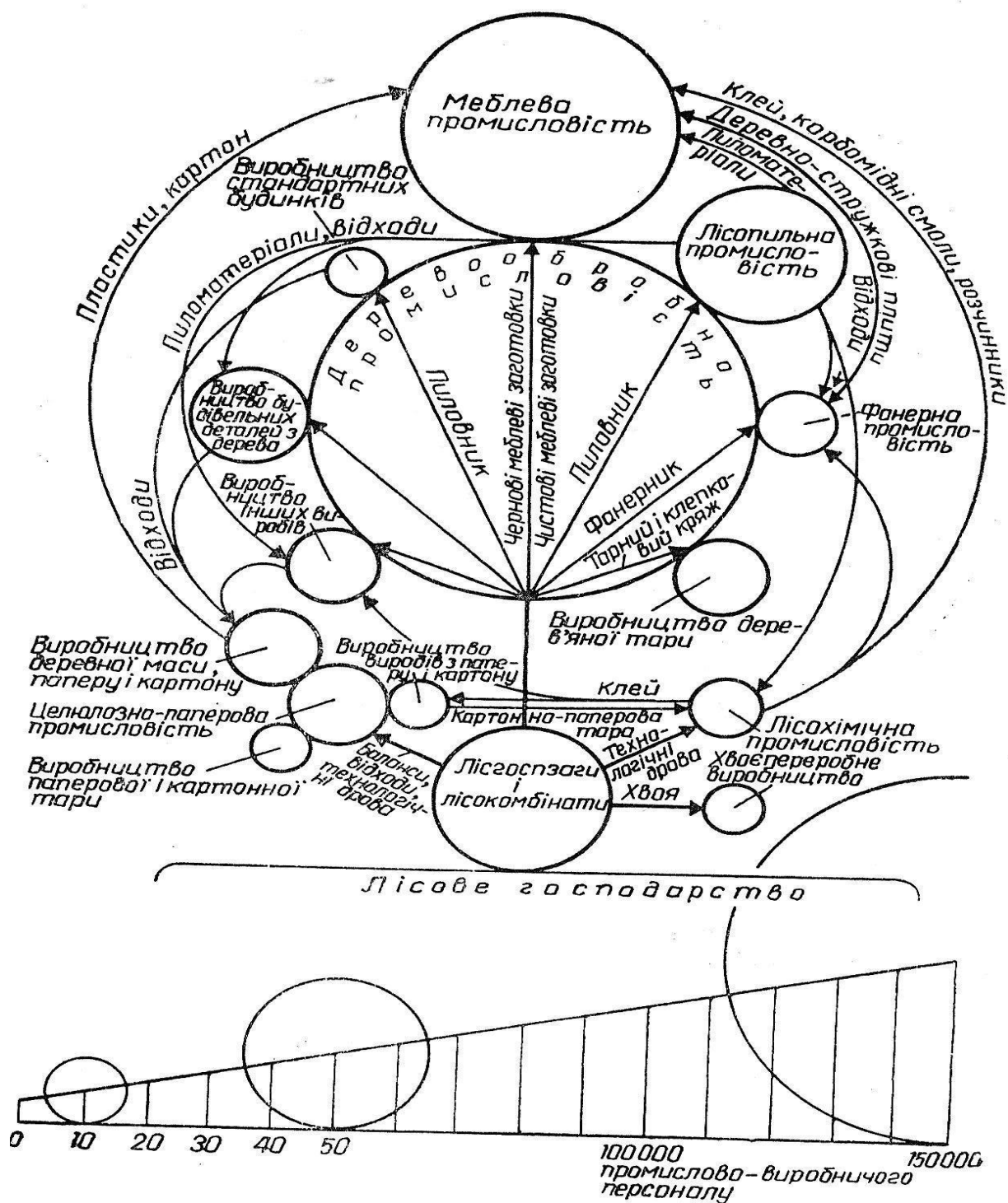
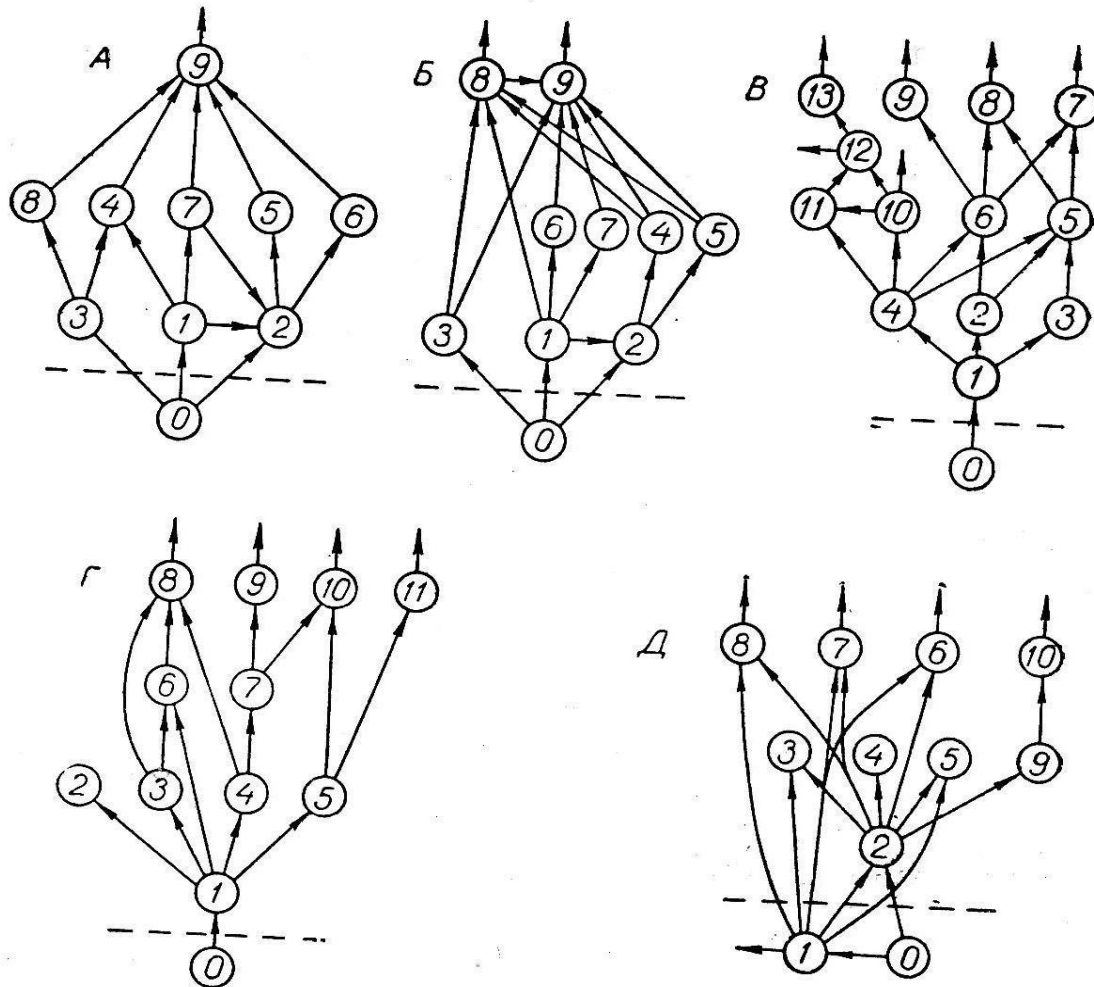

Рис. В.1. Структура і взаємозв'язок циклу виробництва лісопромислового комплексу²¹⁵.

²¹⁵ Івануса А.В. Оптимізація виробничих зв'язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності (на прикладі Львівської області) : дис. ... кандидата екон. наук : 08.08.01 / Івануса Андрій Володимирович. – Львів, 2003. – С. 83.

а – меблевий цикл: 0 – лісове господарство, 1 – лісопиляння, 2 – виробництво технологічної тріски, 3 – фанери, 4 – столярних плит, 5 – деревостружкових плит, 6 – деревоволокнистих плит, 7 – чорнових меблевих заготовок, 8 – гнукотесених деталей, 9 – меблів; **б** – домобудівний цикл: 0 – лісове господарство, 1 – лісопиляння, 2 – виробництво технологічної тріски, 3 – фанери, 4 – ДСП, 5 – ДВП, 6 – паркету, 7 – ізоляційних плит, 8 – віконних і дверних блоків, 9 – комплектів стандартних будинків; **в** – целюлозно-паперовий цикл: 0 – лісове господарство, 1 – виробництво технологічної тріски, 2 – деревної маси, 3 – напівцелюлози, 4 – целюлози, 5 – картону, 6 – паперу, 7 – картонно-паперової тари, 8 – шаруватих пластиків, 9 – армованого паперу, 10 – етилового спирту, 11 – кормових дріжджів, 12 – лігносульфонатів, 13 – ваніліну (10-13 – переробка целюлозних відходів); **г** – пірогенетичний цикл: 0 – лісове господарство, 1 – виробництво технологічних дров, 2 – виробництво деревного вугілля, 3 – оцтового порошку, 4 – спиртів, 5 – фенольних спиртів, 6 – оцтової кислоти, 7 – формаліну, 8 – розчинників, 9 – карбамідних смол, 10 – фенол-формальдегідних смол, 11 – антиполімеризаторів, антиокислювачів, флотаційного масла тощо; **д** – гідролізний цикл: 0 – лісове господарство, 1 – лісопиляння, 2 – виробництво технологічної тріски, 3 – спиртів, 4 – кормових дріжджів, 5 – фурфуролу, 6 – глюкози, 7 – гліцерину, 8 – кислот, 9 – лігніну, 10 – активованого вугілля.

Рис. В.3. Виробництва та зв'язки в "ідеальних" виробничо-технологічних циклах²¹⁷.

²¹⁷ Шаблій О.І. Лісопромислові комплекси Української РСР : питання теорії і моделювання / О.І. Шаблій. – Львів : Вища школа, 1973. – С. 40.

Додаток Д

Таблиця Д.1

Країни-лідери по забезпеченню лісовими ресурсами у світі

Місце країни у світі	Країна	Площа лісів тис. га	Частка в загальній площі країни, %	Площа лісів на одного жителя, га	Частка у світі, %
1	Росія	808790	47,9	5,7	20,5
2	Бразилія	477698	57,2	2,7	12,1
3	Канада	310134	33,6	9,7	7,8
4	США	303089	33,1	1,0	7,7
5	Китай	197290	21,2	0,1	5,0
6	Австралія	163687	21,3	8,1	4,1
7	ДР Конго	133610	58,8	2,4	3,4
8	Індонезія	88495	48,8	0,4	2,2
9	Перу	68742	53,7	2,5	1,7
10	Індія	67701	22,8	0,1	1,7
–	Разом 10 країн	2619227	–	–	66,3
–	Україна	9575	16,1	0,2	0,2
–	СВІТ	3952025	30,3	0,6	100

Додаток Е

Таблиця Е.1

Обсяги виробництва продукції галузей лісової промисловості

Деревина хвойна та листяна, тропічна уздовж розпиляна чи розколота завтовшки понад 6 мм.; шпалери дерев'яні; бруски. Планки та фризи для паркетного або дерев'яного покриття підлоги; колоди для стовпців; шпали дерев'яні; тощо (тис. м³)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	6427,5	6625,6	103,1	6708,2	101,2	7701,1	114,8	7592,1	98,6	5450,0	71,8	5664,4	103,9	88,1
АР Крим	7,7	37,8	489,6	36,0	95,2	21,8	60,5	9,9	45,3	4,9	49,7	5,1	104,3	66,2
Вінницька	27,8	48,0	172,7	91,9	191,4	146,9	159,8	275,0	187,2	200,9	73,1	134,5	66,9	483,8
Волинська	249,8	243,7	97,6	283,6	116,3	498,0	175,6	333,6	67,0	265,7	79,6	228,2	85,9	91,3
Дніпропетровська	119,3	98,4	82,5	115,5	117,4	150,8	130,5	172,4	114,4	138,3	80,2	91,0	65,8	76,2
Донецька	183,6	213,8	116,5	220,5	103,2	185,0	83,9	185,4	100,2	122,9	66,3	134,1	109,1	73,0
Житомирська	538,8	516,2	95,8	530,3	102,7	546,6	103,1	505,1	92,4	416,1	82,4	450,2	108,2	83,6
Закарпатська	869,4	736,0	84,7	428,8	58,3	393,7	91,8	433,1	110,0	335,9	77,6	300,7	89,5	34,6
Запорізька	80,9	87,6	108,3	84,8	96,8	76,0	89,6	73,2	96,3	51,3	70,1	51,8	101,1	64,1
Івано-Франківська	425,2	367,8	86,5	333,2	90,6	369,3	110,8	368,2	99,7	340,9	92,6	319,1	93,6	75,0
Київська	308,0	278,4	90,4	291,0	104,5	245,9	84,5	187,3	76,2	138,4	73,9	159,9	115,5	51,9
Кіровоградська	25,6	61,1	238,8	25,4	41,5	32,3	127,2	29,6	91,9	28,8	97,3	25,2	87,2	98,3
Луганська	106,1	49,9	47,0	43,4	87,0	34,2	78,9	46,5	135,8	35,5	76,3	45,0	126,8	42,4
Львівська	374,3	368,4	98,4	358,6	97,3	338,4	94,4	310,8	91,8	243,9	78,5	234,4	96,1	62,6
Миколаївська	15,6	13,9	89,2	16,9	121,4	15,8	93,6	*	*	3,8	*	5,0	131,3	31,7
Одеська	61,9	65,8	106,3	227,4	345,4	259,9	114,3	169,4	65,2	21,5	12,7	24,6	114,5	39,7
Полтавська	81,6	79,7	97,7	67,0	84,1	65,3	97,5	62,8	96,2	54,9	87,4	57,5	104,7	70,5
Рівненська	190,7	216,2	113,4	221,7	102,6	216,7	97,7	194,2	89,6	186,0	95,8	182,5	98,1	95,7
Сумська	180,0	206,7	114,9	192,4	93,1	188,0	97,7	202,2	107,6	177,0	87,5	165,0	93,2	91,7
Тернопільська	31,3	28,8	91,9	26,0	90,4	57,1	219,9	42,1	73,7	35,7	84,8	32,4	90,8	103,6
Харківська	72,8	77,8	106,8	84,1	108,1	84,9	100,9	72,8	85,7	47,8	65,7	51,0	106,7	70,0
Херсонська	2,4	5,8	239,5	1,7	29,6	3,5	202,3	15,1	433,9	6,6	43,4	3,3	49,7	134,2
Хмельницька	79,5	68,1	85,7	98,1	144,0	112,4	114,6	78,3	69,7	82,5	105,3	74,8	90,7	94,1
Черкаська	132,1	124,7	94,4	82,2	65,9	148,9	181,2	121,7	81,7	72,5	59,5	76,7	105,9	58,1
Чернівецька	228,4	248,2	108,7	210,7	84,9	221,3	105,0	226,1	102,2	142,1	62,9	147,1	103,5	64,4
Чернігівська	402,9	457,2	113,5	437,4	95,7	435,2	99,5	361,7	83,1	303,4	83,9	325,2	107,2	80,7
м. Київ	123,9	49,2	39,7	32,4	65,9	19,6	60,5	14,1	71,8	7,6	53,8	12,5	165,1	10,1
м. Севастополь	*	117,6	*	*	*	*	*	*	*	10,5	*	4,7	44,7	*

* – інформація відсутня

Бруски, планки та фризи для дерев'яного покриття підлоги; плити деревноволокнисті; шпон струганий; паркет дерев'яний щитовий; тощо (тис. м ²)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	820549,1	977450,3	119,1	1072435,0	109,7	1235092,8	115,2	1193375,6	96,6	819469,1	68,7	1318092,1	160,8	160,6
АР Крим	3342,8	3541,5	105,9	5445,5	153,8	1582,9	29,1	2708,5	171,1	3091,3	114,1	7221,2	233,6	216,0
Вінницька	6298,1	6904,8	109,6	3803,2	55,1	5216,5	137,2	12357,0	236,9	12703,0	102,8	15468,1	121,8	245,6
Волинська	2388,4	1856,3	77,7	6272,5	337,9	5985,6	95,4	9336,8	156,0	9841,7	105,4	15944,2	162,0	667,6
Дніпропетровська	94707,0	192876,3	203,7	202339,4	104,9	223887,9	110,6	227710,9	101,7	109780,2	48,2	172546,7	157,2	182,2
Донецька	81416,3	87841,9	107,9	90948,6	103,5	120291,7	132,3	135075,2	112,3	109252,8	80,9	141204,0	129,2	173,4
Житомирська	417,0	581,6	139,5	814,8	140,1	4906,8	602,2	5815,2	118,5	3306,8	56,9	6008,5	181,7	1441,0
Закарпатська	102962,6	86361,6	83,9	48487,9	56,1	40326,6	83,2	33528,5	83,1	29383,9	87,6	29222,9	99,5	28,4
Запорізька	11370,9	14796,9	130,1	15234,9	103,0	14139,0	92,8	11359,8	80,3	11210,7	98,7	25463,4	227,1	223,9
Івано-Франківська	406,4	341,3	84,0	4539,3	1329,9	8508,2	187,4	1141,6	13,4	417,4	36,6	452,1	108,3	111,2
Київська	78626,0	149208,8	189,8	182687,7	122,4	215811,8	118,1	231864,0	107,4	224891,7	97,0	384685,8	171,1	489,3
Кіровоградська	28,2	190,6	675,9	112,9	59,2	175,7	155,7	110,7	63,0	82,6	74,6	73,3	88,7	259,9
Луганська	*	201979,3	*	218558,1	108,2	251170,4	114,9	210533,2	83,8	207715,1	98,7	208138,5	100,2	*
Львівська	115348,4	131307,5	113,8	129985,6	99,0	138604,9	106,6	143028,4	103,2	104818,2	73,3	78479,5	74,9	68,0
Миколаївська	489,6	961,3	196,3	1278,3	133,0	2186,8	171,1	2400,6	109,8	2339,2	97,4	1648,0	70,5	336,6
Одеська	33602,5	33288,2	99,1	36881,2	110,8	45306,2	122,8	48762,1	107,6	46192,0	94,7	50077,3	108,4	149,0
Полтавська	2082,2	1955,2	93,9	2139,0	109,4	2568,2	120,1	2759,0	107,4	1891,9	68,6	1114,2	58,9	53,5
Рівненська	1949,1	299,9	15,4	4248,9	1416,9	3518,8	82,8	2084,5	59,2	268,0	12,9	271,3	101,2	13,9
Сумська	5662,0	7974,4	140,8	10977,9	137,7	13687,5	124,7	16496,9	120,5	10300,3	62,4	11205,8	108,8	197,9
Тернопільська	1931,0	126,3	6,5	4445,7	3521,3	4124,1	92,8	3539,3	85,8	4332,2	122,4	4983,6	115,0	258,1
Харківська	46647,8	62557,1	134,1	67481,5	107,9	78584,5	116,5	77550,1	98,7	71731,0	92,5	81016,0	112,9	173,7
Херсонська	8967,4	10341,9	115,3	11324,3	109,5	183,1	1,6	142,3	77,7	3627,5	2549,2	87,2	2,4	1,0
Хмельницька	4249,7	5394,9	126,9	9043,1	167,6	7683,7	85,0	10023,4	130,4	7187,2	71,7	4313,9	60,0	101,5
Черкаська	10370,1	11743,0	113,2	11733,0	99,9	12550,1	107,0	14574,6	116,1	13715,4	94,1	8636,2	63,0	83,3
Чернівецька	235,1	439,7	187,0	379,7	86,4	195,0	51,3	312,9	160,5	213,0	68,1	124,6	58,5	53,0
Чернігівська	85,5	394,3	461,3	13767,2	3491,7	26598,1	193,2	21463,7	80,7	248,7	1,2	235,4	94,7	275,4
м. Київ	24901,6	29828,1	119,8	33989,4	114,0	34780,7	102,3	35391,4	101,8	27292,2	77,1	26935,5	98,7	108,2
м. Севастополь	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* – інформація відсутня

Деревина хвойних та листяних порід профільтована; тріска та стружка; опалубка дерев'яна; гонта та дранка; будівельні та столярні вироби; тара дерев'яна, її частини; комплекти бочкові та бочки, чани, ковші, вироби бондарні; тощо (т)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	331465,8	288315,1	87,0	238910,2	82,9	270471,5	113,2	410997,2	152,0	444643,7	108,2	785443,3	176,6	237,0
АР Крим	1480,1	370,7	25,0	1451,0	391,4	1527,2	105,2	1696,8	111,1	1725,3	101,7	614,1	35,6	41,5
Вінницька	6248,0	2454,0	39,3	3319,2	135,3	4985,7	150,2	3566,5	71,5	3450,7	96,8	4181,7	121,2	66,9
Волинська	58582,0	35791,0	61,1	10386,6	29,0	11423,2	110,0	6686,9	58,5	5446,3	81,4	6523,2	119,8	11,1
Дніпропетровська	1330,0	3573,2	268,7	4875,2	136,4	5132,9	105,3	8209,2	159,9	7611,0	92,7	4546,7	59,7	341,9
Донецька	18486,9	6417,3	34,7	22789,5	355,1	27357,6	120,0	17969,0	65,7	5408,6	30,1	7548,8	139,6	40,8
Житомирська	3658,0	5962,0	163,0	17864,0	299,6	17857,0	100,0	13953,0	78,1	5210,0	37,3	6666,0	127,9	182,2
Закарпатська	2608,5	7898,0	302,8	6647,0	84,2	7513,0	113,0	4556,2	60,6	2369,1	52,0	2753,5	116,2	105,6
Запорізька	10406,9	7443,8	71,5	6060,1	81,4	8396,2	138,6	9576,6	114,1	5997,9	62,6	8552,5	142,6	82,2
Івано-Франківська	7855,6	10846,9	138,1	10671,0	98,4	13857,0	129,9	33820,0	244,1	29501,0	87,2	7675,3	26,0	97,7
Київська	6631,9	7587,7	114,4	1142,4	15,1	3451,8	302,2	6675,2	193,4	4278,0	64,1	4066,4	95,1	61,3
Кіровоградська	396,7	67,3	17,0	105,5	156,7	27,4	26,0	33,8	123,2	282,8	836,5	63,0	22,3	15,9
Луганська	39186,4	16226,5	41,4	26421,9	162,8	43113,9	163,2	38366,4	89,0	30755,6	80,2	28773,3	93,6	73,4
Львівська	17820,8	30221,7	169,6	22015,4	72,8	20750,9	94,3	17888,8	86,2	16066,7	89,8	16185,0	100,7	90,8
Миколаївська	495,4	921,3	186,0	222,0	24,1	113,1	50,9	24,1	21,3	36,1	150,1	21,0	58,2	4,2
Одеська	995,6	977,9	98,2	446,8	45,7	2941,3	658,3	537,7	18,3	564,0	104,9	316,0	56,0	31,7
Полтавська	1644,7	527,5	32,1	897,0	170,1	505,5	56,3	457,4	90,5	487,4	106,6	506,8	104,0	30,8
Рівненська	11681,2	9964,6	85,3	8776,6	88,1	17726,8	202,0	143054,7	807,0	97242,1	68,0	92421,1	95,0	791,2
Сумська	877,6	5742,3	654,3	1495,9	26,1	1824,7	122,0	1355,5	74,3	558,0	41,2	168,0	30,1	19,1
Тернопільська	1502,2	884,1	58,9	*	*	178,5	*	216,8	121,5	402,9	185,8	709,1	176,0	47,2
Харківська	17946,1	15844,2	88,3	10698,1	67,5	7083,5	66,2	8732,9	123,3	6015,9	68,9	5397,8	89,7	30,1
Херсонська	1373,3	3757,2	273,6	2802,9	74,6	2345,1	83,7	3307,3	141,0	717,3	21,7	3712,0	517,5	270,3
Хмельницька	3584,3	6855,9	191,3	8206,7	119,7	4200,1	51,2	5056,4	120,4	3134,0	62,0	3652,4	116,5	101,9
Черкаська	*	453,1	*	989,2	218,3	972,3	98,3	1470,0	151,2	652,1	44,4	745,9	114,4	*
Чернівецька	15310,1	14293,6	93,4	8809,9	61,6	9771,9	110,9	10229,0	104,7	9152,8	89,5	8100,0	88,5	52,9
Чернігівська	11145,6	12093,0	108,5	15649,9	129,4	6493,1	41,5	8928,2	137,5	6424,3	72,0	2642,8	41,1	23,7
м. Київ	3137,1	3007,9	95,9	6505,7	216,3	160,0	2,5	428,3	267,6	60,6	14,1	106,8	176,2	3,4
м. Севастополь	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* – інформація відсутня

Папір та картон крейдований та некрейдевонай, папір: для графічних робіт, обкладинок, обгортковий і пакувальний, писальний і зошити, побутового та санітарно-гігієнічного призначення; папір і картон гофрований; мішки та пакети пакувальні паперові; коробки, ящики та сумки; папір туалетний; носові хустинки та рушнички; серветки та скатертини для столу; посуд столовий; папір копіювальний; конверти та листівки; шпалери та аналогічні покриття з паперу; етикетки та ярлики; папір сигаретний; папір і картон фільтрувальний; товари шкільні та канцелярські з паперу; журнали реєстраційні, книги банків, бухгалтерські, щоденники, зошити, альбоми, формуляри, ділові бланки; вироби з паперової маси; інші вироби з паперу та картону (т)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	1773516,3	2009532,2	113,3	2154575,9	107,2	2502894,5	116,2	2474657,3	98,9	1918857,7	77,5	2578990,3	134,4	145,4
АР Крим	25737,3	25553,6	99,3	21919,0	85,8	25828,1	117,8	40398,6	156,4	26541,8	65,7	22328,1	84,1	86,8
Вінницька	4461,2	4023,8	90,2	3756,4	93,4	4125,4	109,8	8086,6	196,0	7814,2	96,6	8947,1	114,5	200,6
Волинська	1035,0	1670,0	161,4	3757,8	225,0	852,3	22,7	4276,8	501,8	6667,2	155,9	10839,4	162,6	1047,3
Дніпропетровська	159819,9	347722,4	217,6	385194,9	110,8	570581,8	148,1	512749,6	89,9	435163,3	84,9	389014,6	89,4	243,4
Донецька	120799,3	133201,4	110,3	131419,2	98,7	138864,4	105,7	134965,4	97,2	95033,8	70,4	113347,3	119,3	93,8
Житомирська	8868,6	8890,6	100,2	9867,7	111,0	14617,6	148,1	17584,6	120,3	19827,1	112,8	24055,7	121,3	271,2
Закарпатська	106,7	159,0	149,0	820,0	515,7	1095,0	133,5	491,0	44,8	162,0	33,0	429,0	264,8	402,1
Запорізька	30576,7	24775,8	81,0	31085,1	125,5	22216,3	71,5	34501,6	155,3	33088,1	95,9	37222,8	112,5	121,7
Івано-Франківська	42577,1	49754,8	116,9	52447,1	105,4	55946,5	106,7	55897,6	99,9	12164,2	21,8	9733,8	80,0	22,9
Київська	941,5	23854,8	2533,7	21203,8	88,9	41269,0	194,6	38217,6	92,6	42395,3	110,9	54609,5	128,8	5800,3
Кіровоградська	1654,7	2238,6	135,3	1823,2	81,4	2237,9	122,7	1857,4	83,0	2259,4	121,6	2689,7	119,0	162,5
Луганська	3945,3	120065,8	3043,3	129939,6	108,2	154013,3	118,5	123443,4	80,2	120041,4	97,2	116558,0	97,1	2954,4
Львівська	100704,8	119450,9	118,6	139212,7	116,5	164597,8	118,2	171037,3	103,9	117084,1	68,5	102585,3	87,6	101,9
Миколаївська	1613,7	1712,4	106,1	1688,1	98,6	3427,5	203,0	1844,3	53,8	1911,0	103,6	1708,3	89,4	105,9
Одеська	23563,4	21860,7	92,8	24906,3	113,9	34502,6	138,5	38269,4	110,9	32869,7	85,9	33949,3	103,3	144,1
Полтавська	2941,6	3053,0	103,8	3218,0	105,4	3685,0	114,5	3814,5	103,5	2890,3	75,8	2739,6	94,8	93,1
Рівненська	2954,1	2622,4	88,8	4059,9	154,8	3274,9	80,7	3654,7	111,6	2625,3	71,8	3231,9	123,1	109,4
Сумська	3895,3	4374,7	112,3	6613,4	151,2	7638,5	115,5	8950,3	117,2	6895,4	77,0	6209,8	90,1	159,4
Тернопільська	4726,1	3779,0	80,0	8051,2	213,1	13588,3	168,8	7010,2	51,6	4842,3	69,1	4965,3	102,5	105,1
Харківська	65801,3	92775,3	141,0	87479,9	94,3	93521,8	106,9	101780,7	108,8	102730,2	100,9	114540,6	111,5	174,1
Херсонська	5608,6	7315,7	130,4	8476,6	115,9	2038,5	24,0	2037,6	100,0	3628,7	178,1	1628,1	44,9	29,0
Хмельницька	6000,9	5334,6	88,9	7196,1	134,9	8477,9	117,8	7947,6	93,7	10836,7	136,4	6273,5	57,9	104,5
Черкаська	62714,3	70739,6	112,8	66197,6	93,6	74943,3	113,2	61346,7	81,9	51685,6	84,3	45155,1	87,4	72,0
Чернівецька	4706,8	1463,1	31,1	2594,6	177,3	2566,7	98,9	2773,1	108,0	2208,4	79,6	1473,6	66,7	31,3
Чернігівська	1083,9	1495,8	138,0	9589,2	641,1	15863,2	165,4	13017,4	82,1	1594,4	12,2	1764,6	110,7	162,8
м. Київ	53483,1	61335,2	114,7	107884,7	175,9	111637,6	103,5	62422,5	55,9	41180,9	66,0	48093,8	116,8	89,9
м. Севастополь	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* – інформація відсутня

Фанера клесна; панелі дерев'яні фанеровані; плити деревостружкові необроблені та оброблені декоративні; шпон лущений, листи для фанери клесної, шпон струганий; деревина пресована у вигляді блоків; вироби дерев'яні будівельні та столярні; тара дерев'яна тощо (м ³)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	3141594,0	3490930,0	111,1	4061942,0	116,4	4899178,0	120,6	4929425,0	100,6	3774906,0	76,6	4288980,0	113,6	136,5
АР Крим	5970,0	2750,0	46,1	3323,0	120,8	2697,0	81,2	1785,0	66,2	1765,0	98,9	878,0	49,7	14,7
Вінницька	*	*	*	4015,0	*	2705,0	67,4	165,0	6,1	2915,0	1766,7	3345,0	114,8	*
Волинська	45469,0	7580,0	16,7	7681,0	101,3	21429,0	279,0	17666,0	82,4	12960,0	73,4	16263,0	125,5	35,8
Дніпропетровська	6710,0	4906,0	73,1	6265,0	127,7	5249,0	83,8	4419,0	84,2	3208,0	72,6	3878,0	120,9	57,8
Донецька	37250,0	8964,0	24,1	17962,0	200,4	21526,0	119,8	15238,0	70,8	5699,0	37,4	7771,0	136,4	20,9
Житомирська	4080,0	6500,0	159,3	13480,0	207,4	13246,0	98,3	10641,0	80,3	4205,0	39,5	5267,0	125,3	129,1
Закарпатська	17574,0	23702,0	134,9	43049,0	181,6	43231,0	100,4	34547,0	79,9	14558,0	42,1	22620,0	155,4	128,7
Запорізька	6790,0	10604,0	156,2	10074,0	95,0	14975,0	148,6	24017,0	160,4	11627,0	48,4	24659,0	212,1	363,2
Івано-Франківська	4537,0	1092324,0	24075,9	15744,0	1,4	22663,0	143,9	20458,0	90,3	14503,0	70,9	15217,0	104,9	335,4
Київська	4830,0	11760,0	243,5	9836,0	83,6	17556,0	178,5	14324,0	81,6	8908,0	62,2	7699,0	86,4	159,4
Кіровоградська	2400,0	239,0	10,0	300,0	125,5	39,0	13,0	40,0	102,6	*	*	*	*	*
Луганська	32650,0	33330,0	102,1	22268,0	66,8	21044,0	94,5	24436,0	116,1	11755,0	48,1	14327,0	121,9	43,9
Львівська	63299,0	46354,0	73,2	15435,0	33,3	19451,0	126,0	14930,0	76,8	9170,0	61,4	9162,0	99,9	14,5
Миколаївська	570,0	1027,0	180,2	462,0	45,0	346,0	74,9	*	*	24,0	*	37,0	154,2	6,5
Одеська	120580,0	20310,0	16,8	4345,0	21,4	4996,0	115,0	651,0	13,0	806,0	123,8	486,0	60,3	0,4
Полтавська	4170,0	1027,0	24,6	1069,0	104,1	637,0	59,6	300,0	47,1	145,0	48,3	204,0	140,7	4,9
Рівненська	342083,0	479950,0	140,3	825406,0	172,0	935195,0	113,3	885402,0	94,7	591057,0	66,8	600209,0	101,5	175,5
Сумська	12950,0	19557,0	151,0	3119,0	15,9	7678,0	246,2	5428,0	70,7	611,0	11,3	27,0	4,4	0,2
Тернопільська	800,0	530,0	66,3	*	*	416,0	*	454,0	109,1	722,0	159,0	1429,0	197,9	178,6
Харківська	16970,0	20609,0	121,4	33285,0	161,5	17448,0	52,4	8996,0	51,6	5844,0	65,0	6593,0	112,8	38,9
Херсонська	1770,0	3703,0	209,2	1977,0	53,4	1925,0	97,4	2277,0	118,3	497,0	21,8	2364,0	475,7	133,6
Хмельницька	13670,0	2275,0	16,6	1636,0	71,9	1564,0	95,6	1371,0	87,7	781,0	57,0	1026,0	131,4	7,5
Черкаська	150,0	19314,0	12876,0	34932,0	180,9	1478,0	4,2	1574,0	106,5	939,0	59,7	111,0	11,8	74,0
Чернівецька	27715,0	21288,0	76,8	6016,0	28,3	13606,0	226,2	13519,0	99,4	16005,0	118,4	33586,0	209,8	121,2
Чернігівська	11760,0	8540,0	72,6	15127,0	177,1	4690,0	31,0	4869,0	103,8	4169,0	85,6	270,0	6,5	2,3
м. Київ	33310,0	78277,0	235,0	80897,0	103,3	7071,0	8,7	5957,0	84,2	192,0	3,2	439,0	228,6	1,3
м. Севастополь	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* – інформація відсутня

Вікна, двері, пороги, рами віконні, двері балконні; споруди зібрані дерев'яні; труни з деревини; тощо (шт)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	1647345,0	2812313,0	170,7	3942223,0	140,2	4755757,0	120,6	5178110,0	108,9	3095701,0	59,8	3571732,0	115,4	216,8
АР Крим	35411,0	25790,0	72,8	18376,0	71,3	12832,0	69,8	10566,0	82,3	7312,0	69,2	4448,0	60,8	12,6
Вінницька	13508,0	213249,0	1578,7	355319,0	166,6	303789,0	85,5	272891,0	89,8	77492,0	28,4	81803,0	105,6	605,6
Волинська	17470,0	20804,0	119,1	31475,0	151,3	14152,0	45,0	10061,0	71,1	7694,0	76,5	40142,0	521,7	229,8
Дніпропетровська	71618,0	101658,0	141,9	153450,0	150,9	112796,0	73,5	115702,0	102,6	28118,0	24,3	47180,0	167,8	65,9
Донецька	37074,0	85378,0	230,3	45581,0	53,4	40300,0	88,4	41623,0	103,3	36503,0	87,7	34485,0	94,5	93,0
Житомирська	20930,0	41767,0	199,6	47456,0	113,6	87990,0	185,4	135830,0	154,4	58780,0	43,3	75631,0	128,7	361,4
Закарпатська	13605,0	12625,0	92,8	25106,0	198,9	31940,0	127,2	18159,0	56,9	35497,0	195,5	12393,0	34,9	91,1
Запорізька	11297,0	14105,0	124,9	8947,0	63,4	6226,0	69,6	5984,0	96,1	2231,0	37,3	1887,0	84,6	16,7
Івано-Франківська	29313,0	32825,0	112,0	27260,0	83,0	21501,0	78,9	15913,0	74,0	7807,0	49,1	8124,0	104,1	27,7
Київська	106794,0	133569,0	125,1	170101,0	127,4	92964,0	54,7	172218,0	185,3	135253,0	78,5	228700,0	169,1	214,2
Кіровоградська	12341,0	264,0	2,1	263,0	99,6	*	*	3900,0	*	4854,0	124,5	3130,0	64,5	25,4
Луганська	18222,0	18132,0	99,5	13428,0	74,1	18905,0	140,8	16382,0	86,7	9466,0	57,8	6844,0	72,3	37,6
Львівська	235284,0	245902,0	104,5	327170,0	133,0	377486,0	115,4	467116,0	123,7	390762,0	83,7	426071,0	109,0	181,1
Миколаївська	9250,0	3267,0	35,3	4986,0	152,6	4176,0	83,8	4132,0	98,9	1656,0	40,1	1726,0	104,2	18,7
Одеська	32277,0	29074,0	90,1	42832,0	147,3	150114,0	350,5	193326,0	128,8	131066,0	67,8	310844,0	237,2	963,1
Полтавська	133155,0	235302,0	176,7	314107,0	133,5	75103,0	23,9	21464,0	28,6	19023,0	88,6	22959,0	120,7	17,2
Рівненська	29075,0	27741,0	95,4	22023,0	79,4	17470,0	79,3	18566,0	106,3	10545,0	56,8	5968,0	56,6	20,5
Сумська	25105,0	22501,0	89,6	26325,0	117,0	20988,0	79,7	13599,0	64,8	7985,0	58,7	8486,0	106,3	33,8
Тернопільська	47158,0	46678,0	99,0	37632,0	80,6	36870,0	98,0	39104,0	106,1	21576,0	55,2	12434,0	57,6	26,4
Харківська	54458,0	43439,0	79,8	32492,0	74,8	42438,0	130,6	63035,0	148,5	30633,0	48,6	38421,0	125,4	70,6
Херсонська	380474,0	1166285,0	306,5	2002025,0	171,7	3111163,0	155,4	3392482,0	109,0	1924742,0	56,7	2076614,0	107,9	545,8
Хмельницька	25439,0	28658,0	112,7	21148,0	73,8	17238,0	81,5	12491,0	72,5	9242,0	74,0	9444,0	102,2	37,1
Черкаська	38365,0	33212,0	86,6	26411,0	79,5	15554,0	58,9	7819,0	50,3	5314,0	68,0	4033,0	75,9	10,5
Чернівецька	26458,0	22271,0	84,2	21985,0	98,7	12687,0	57,7	9749,0	76,8	36047,0	369,8	11651,0	32,3	44,0
Чернігівська	38139,0	33615,0	88,1	25611,0	76,2	21480,0	83,9	15976,0	74,4	16751,0	104,9	14241,0	85,0	37,3
м. Київ	178253,0	161062,0	90,4	134574,0	83,6	101344,0	75,3	83920,0	82,8	46818,0	55,8	68322,0	145,9	38,3
м. Севастополь	5144,0	*	*	*	*	*	*	1198,0	*	721,0	60,2	530,0	73,5	10,3

* – інформація відсутня

Вікна, двері балконні та їх рами; двері суцільні чи засклені, їх рами та пороги; тощо (м ²)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	3005280,0	4706328,0	156,6	6227571,0	132,3	7389456,0	118,7	7591923,0	102,7	4471437,0	58,9	5009954,0	112,0	166,7
АР Крим	62300,0	39518,0	63,4	29427,0	74,5	24922,0	84,7	21016,0	84,3	14238,0	67,7	7040,0	49,4	11,3
Вінницька	27160,0	317866,0	1170,3	524912,0	165,1	461614,0	87,9	401812,0	87,0	117710,0	29,3	135960,0	115,5	500,6
Волинська	49560,0	43636,0	88,0	64256,0	147,3	18242,0	28,4	13440,0	73,7	8790,0	65,4	58014,0	660,0	117,1
Дніпропетровська	97580,0	236105,0	242,0	225344,0	95,4	142570,0	63,3	216976,0	152,2	50056,0	23,1	90843,0	181,5	93,1
Донецька	70400,0	103316,0	146,8	73558,0	71,2	76776,0	104,4	77266,0	100,6	62608,0	81,0	55646,0	88,9	79,0
Житомирська	37220,0	52410,0	140,8	44086,0	84,1	64040,0	145,3	82072,0	128,2	43870,0	53,5	69042,0	157,4	185,5
Закарпатська	69780,0	38104,0	54,6	35606,0	93,4	36898,0	103,6	32684,0	88,6	29235,0	89,4	14286,0	48,9	20,5
Запорізька	22380,0	29796,0	133,1	22220,0	74,6	10950,0	49,3	10278,0	93,9	2950,0	28,7	1928,0	65,4	8,6
Івано-Франківська	54980,0	84182,0	153,1	62730,0	74,5	51288,0	81,8	35896,0	70,0	17128,0	47,7	19048,0	111,2	34,6
Київська	170560,0	214340,0	125,7	259362,0	121,0	164752,0	63,5	306426,0	186,0	205216,0	67,0	157566,0	76,8	92,4
Кіровоградська	26000,0	*	*	*	*	*	*	6606,0	*	7484,0	113,3	7413,0	99,1	28,5
Луганська	44500,0	49924,0	112,2	22678,0	45,4	32542,0	143,5	27620,0	84,9	16328,0	59,1	10158,0	62,2	22,8
Львівська	391000,0	362410,0	92,7	466482,0	128,7	543274,0	116,5	650858,0	119,8	566594,0	87,1	601098,0	106,1	153,7
Миколаївська	16980,0	7271,0	42,8	13056,0	179,6	8288,0	63,5	6602,0	79,7	3090,0	46,8	2982,0	96,5	17,6
Одеська	74180,0	57582,0	77,6	71158,0	123,6	228742,0	321,5	355484,0	155,4	235272,0	66,2	566902,0	241,0	764,2
Полтавська	230900,0	367788,0	159,3	486546,0	132,3	122728,0	25,2	41572,0	33,9	21074,0	50,7	17552,0	83,3	7,6
Рівненська	59680,0	52892,0	88,6	41969,0	79,3	30941,0	73,7	30240,0	97,7	11413,0	37,7	14247,0	124,8	23,9
Сумська	43360,0	110026,0	253,8	58982,0	53,6	35851,0	60,8	23440,0	65,4	12254,0	52,3	10426,0	85,1	24,0
Тернопільська	86740,0	89560,0	103,3	77392,0	86,4	69536,0	89,8	77708,0	111,8	42814,0	55,1	24210,0	56,5	27,9
Харківська	96820,0	82932,0	85,7	61252,0	73,9	82264,0	134,3	90160,0	109,6	50052,0	55,5	53782,0	107,5	55,5
Херсонська	606860,0	1837672,0	302,8	3178700,0	173,0	4899969,0	154,2	4870316,0	99,4	2742588,0	56,3	2944482,0	107,4	485,2
Хмельницька	49700,0	58728,0	118,2	36941,0	62,9	25567,0	69,2	19244,0	75,3	14404,0	74,8	10502,0	72,9	21,1
Черкаська	134960,0	60742,0	45,0	52846,0	87,0	24864,0	47,0	13908,0	55,9	8348,0	60,0	4632,0	55,5	3,4
Чернівецька	86380,0	49458,0	57,3	37252,0	75,3	20806,0	55,9	18474,0	88,8	49072,0	265,6	14010,0	28,5	16,2
Чернігівська	59240,0	39540,0	66,7	26800,0	67,8	22342,0	83,4	14681,0	65,7	9962,0	67,9	9118,0	91,5	15,4
м. Київ	328660,0	294440,0	89,6	243650,0	82,8	183938,0	75,5	135971,0	73,9	76388,0	56,2	108014,0	141,4	32,9
м. Севастополь	7400,0	*	*	*	*	*	*	2284,0	*	1221,0	53,5	1052,0	86,2	14,2

* – інформація відсутня

Продовження таблиці Е.1

Вироби з деревини: інструменти, ручки та корпуси інструментів з деревини, частини мітел і щіток, колодки та розтяжки для взуття; прибори столові та кухонні з деревини; інші вироби з деревини (кг)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	13455426,0	19546597,0	145,3	18097985,0	92,6	18121892,0	100,1	16191111,0	89,3	11965237,0	73,9	14719766,0	123,0	109,4
АР Крим	5688,0	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Вінницька	506698,0	512560,0	101,2	335207,0	65,4	158569,0	47,3	149014,0	94,0	151115,0	101,4	100457,0	66,5	19,8
Волинська	313402,0	*	*	43455,0	*	55265,0	127,2	8183,0	14,8	30133,0	368,2	130068,0	431,6	41,5
Дніпропетровська	141511,0	181299,0	128,1	252861,0	139,5	181286,0	71,7	225903,0	124,6	349342,0	154,6	217915,0	62,4	154,0
Донецька	39330,0	66498,0	169,1	94185,0	141,6	44203,0	46,9	23909,0	54,1	22180,0	92,8	26464,0	119,3	67,3
Житомирська	791608,0	5859732,0	740,2	1883610,0	32,1	709536,0	37,7	984729,0	138,8	928606,0	94,3	902223,0	97,2	114,0
Закарпатська	616015,0	586557,0	95,2	2343705,0	399,6	2339955,0	99,8	2472213,0	105,7	2328322,0	94,2	2940119,0	126,3	477,3
Запорізька	532332,0	444513,0	83,5	374603,0	84,3	168635,0	45,0	134383,0	79,7	88407,0	65,8	140717,0	159,2	26,4
Івано-Франківська	786,0	2552,0	324,7	26182,0	1025,9	25113,0	95,9	18987,0	75,6	17987,0	94,7	23453,0	130,4	2983,8
Київська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Кіровоградська	133365,0	145656,0	109,2	151375,0	103,9	49199,0	32,5	0,0	0,0	74370,0		100664,0	135,4	75,5
Луганська	1882,0	19767,0	1050,3	2979,0	15,1	29780,0	999,7	23354,0	78,4	11253,0	48,2	5112,0	45,4	271,6
Львівська	2262,0	17904,0	791,5	31577,0	176,4	401771,0	1272,4	893324,0	222,3	824125,0	92,3	898186,0	109,0	39707,6
Миколаївська	6204,0	23679,0	381,7	10607,0	44,8	64015,0	603,5	51224,0	80,0	34791,0	67,9	20066,0	57,7	323,4
Одеська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Полтавська	6507,0	28881,0	443,8	56858,0	196,9	241355,0	424,5	53917,0	22,3	40241,0	74,6	14207,0	35,3	218,3
Рівненська	272464,0	1278070,0	469,1	2144313,0	167,8	1218554,0	56,8	1360732,0	111,7	1114697,0	81,9	1178907,0	105,8	432,7
Сумська	38288,0	16556,0	43,2	59087,0	356,9	340313,0	576,0	562235,0	165,2	123942,0	22,0	635867,0	513,0	1660,7
Тернопільська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Харківська	8284469,0	8450752,0	102,0	6333216,0	74,9	6813632,0	107,6	4583243,0	67,3	2904747,0	63,4	3306880,0	113,8	39,9
Херсонська	27130,0	13626,0	50,2	11080,0	81,3	13316,0	120,2	146508,0	1100,2	123466,0	84,3	41556,0	33,7	153,2
Хмельницька	*	*	*	393953,0	*	313392,0	79,6	413501,0	131,9	429070,0	103,8	1959838,0	456,8	*
Черкаська	26589,0	196036,0	737,3	732913,0	373,9	2839373,0	387,4	1835960,0	64,7	250998,0	13,7	263883,0	105,1	992,5
Чернівецька	900828,0	611927,0	67,9	795148,0	129,9	698114,0	87,8	643616,0	92,2	1117171,0	173,6	879057,0	78,7	97,6
Чернігівська	46221,0	20882,0	45,2	50435,0	241,5	57764,0	114,5	180393,0	312,3	211932,0	117,5	191610,0	90,4	414,6
м. Київ	*	3,0	*	6,0	200,0	6,0	100,0	*	*	1,0	*	1,0	100,0	*
м. Севастополь	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

* – інформація відсутня

Меблі (столи, шафи, стільці, ліжка): для сидіння, конторські (офісні), креслярські, кухонні тощо (шт)														
Регіон	Вироблено за 2005 рік	Вироблено за 2006 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2007 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2008 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2009 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2010 рік	Темп росту, %	Вироблено за 2011 рік	Темп росту, %	Темп росту 2011/2005 рр., %
Україна	16397069,0	19690172,0	120,1	22372981,0	113,6	26916014,0	120,3	26118187,0	97,0	15670277,0	60,0	18941941,0	120,9	115,5
АР Крим	50962,0	48397,0	95,0	51827,0	107,1	32427,0	62,6	39817,0	122,8	17378,0	43,6	103079,0	593,2	202,3
Вінницька	93186,0	135618,0	145,5	181686,0	134,0	240788,0	132,5	240220,0	99,8	97722,0	40,7	163584,0	167,4	175,5
Волинська	939601,0	1556550,0	165,7	1786622,0	114,8	2183470,0	122,2	2491365,0	114,1	1579552,0	63,4	1662540,0	105,3	176,9
Дніпропетровська	1277030,0	3155078,0	247,1	3475061,0	110,1	4897528,0	140,9	4311768,0	88,0	1779349,0	41,3	1006936,0	56,6	78,8
Донецька	342821,0	318358,0	92,9	313107,0	98,4	333183,0	106,4	421061,0	126,4	193497,0	46,0	140845,0	72,8	41,1
Житомирська	98574,0	150913,0	153,1	176565,0	117,0	166259,0	94,2	186136,0	112,0	102135,0	54,9	118502,0	116,0	120,2
Закарпатська	2371377,0	2506142,0	105,7	2318625,0	92,5	1923008,0	82,9	1916844,0	99,7	1183640,0	61,7	1285186,0	108,6	54,2
Запорізька	111050,0	178838,0	161,0	264541,0	147,9	321686,0	121,6	373362,0	116,1	144929,0	38,8	158380,0	109,3	142,6
Івано-Франківська	227840,0	201847,0	88,6	201427,0	99,8	226462,0	112,4	162079,0	71,6	153745,0	94,9	115315,0	75,0	50,6
Київська	1008203,0	1672686,0	165,9	2672605,0	159,8	3674037,0	137,5	3068629,0	83,5	1300765,0	42,4	1551165,0	119,3	153,9
Кіровоградська	494006,0	371958,0	75,3	311204,0	83,7	279800,0	89,9	337138,0	120,5	240268,0	71,3	468566,0	195,0	94,9
Луганська	43008,0	39158,0	91,0	47392,0	121,0	81250,0	171,4	77814,0	95,8	30352,0	39,0	34274,0	112,9	79,7
Львівська	677523,0	763414,0	112,7	1039606,0	136,2	1330145,0	127,9	1449413,0	109,0	896935,0	61,9	1128766,0	125,8	166,6
Миколаївська	27229,0	20580,0	75,6	32412,0	157,5	34457,0	106,3	28215,0	81,9	22177,0	78,6	35724,0	161,1	131,2
Одеська	58324,0	56979,0	97,7	97222,0	170,6	83864,0	86,3	72156,0	86,0	38425,0	53,3	37719,0	98,2	64,7
Полтавська	132286,0	133589,0	101,0	146293,0	109,5	164816,0	112,7	155768,0	94,5	93187,0	59,8	118891,0	127,6	89,9
Рівненська	92205,0	103656,0	112,4	126864,0	122,4	132496,0	104,4	124072,0	93,6	48996,0	39,5	39932,0	81,5	43,3
Сумська	71046,0	73935,0	104,1	102512,0	138,7	115040,0	112,2	65572,0	57,0	39974,0	61,0	38600,0	96,6	54,3
Тернопільська	213209,0	156135,0	73,2	434468,0	278,3	169993,0	39,1	320962,0	188,8	194808,0	60,7	500941,0	257,1	235,0
Харківська	4871294,0	5278331,0	108,4	6063190,0	114,9	7218873,0	119,1	7100859,0	98,4	5032123,0	70,9	6985686,0	138,8	143,4
Херсонська	20050,0	22541,0	112,4	27485,0	121,9	24230,0	88,2	15852,0	65,4	4544,0	28,7	2042,0	44,9	10,2
Хмельницька	118195,0	265786,0	224,9	320841,0	120,7	339557,0	105,8	340811,0	100,4	295620,0	86,7	340328,0	115,1	287,9
Черкаська	205305,0	187842,0	91,5	159909,0	85,1	289930,0	181,3	298918,0	103,1	153411,0	51,3	418617,0	272,9	203,9
Чернівецька	291896,0	366321,0	125,5	591612,0	161,5	704691,0	119,1	650063,0	92,2	557644,0	85,8	543404,0	97,4	186,2
Чернігівська	30042,0	26752,0	89,0	31057,0	116,1	50542,0	162,7	43711,0	86,5	21554,0	49,3	20938,0	97,1	69,7
м. Київ	531076,0	488629,0	92,0	705905,0	144,5	812648,0	115,1	832812,0	102,5	453616,0	54,5	724684,0	159,8	136,5
м. Севастополь	1514519,0	1845238,0	121,8	1996802,0	108,2	2094508,0	104,9	2032317,0	97,0	1443905,0	71,0	1547901,0	107,2	102,2

* – інформація відсутня

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Ступінь зносу основних виробничих фондів в Україні

Ступінь зносу основних виробничих фондів в Україні	Галузі	Рік	Вся діяльність	ЛП	Ліс/госп	Д/о	Ц/п	Меблеве виробництво
	Знос (млн грн)	2005	454884,2	4212,9	675,7	693,4	2020,6	823,2
		2006	511947,3	4617,6	743,3	792,8	2148,8	932,7
		2007	745276,5	5471,3	855,0	1106,7	2417,0	1092,8
		2008	917221,5	6733,7	957,2	1408,0	3066,7	1301,8
		2009	1914256,6	8212,8	1079,6	2169,0	3510,0	1454,1
		2010	2138603,7	10697,9	1209,7	3304,7	4783,0	1400,4
	Первинна вартість (млн грн)	2005	915601,0	9358,3	1406,4	2217,7	3688,3	2046,0
		2006	1025809,4	10617,9	1518,5	2598,3	4137,7	2363,4
		2007	1367603,5	13125,1	1752,9	3538,0	4999,4	2834,8
		2008	1680631,9	16186,0	2007,1	4383,6	6436,9	3358,4
		2009	2869396,6	19004,9	2227,3	5871,6	7313,4	3592,6
		2010	3198501,8	22680,2	2401,3	7524,7	9432,0	3322,3
	Коефіцієнт зносу (%)	2005	0,50	0,45	0,48	0,31	0,55	0,40
		2006	0,50	0,43	0,49	0,31	0,52	0,39
		2007	0,54	0,42	0,49	0,31	0,48	0,39
		2008	0,55	0,42	0,48	0,32	0,48	0,39
		2009	0,67	0,43	0,48	0,37	0,48	0,40
2010		0,67	0,47	0,50	0,44	0,51	0,42	

Додаток 3

Рис. 3.1. Коефіцієнт зростання обсягів внутрішнього ринку продукції ЛП у розрізі регіонів України за 2004/2011 рр.

Рис. 3.2. Обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП у розрізі регіонів України, 2004 р.

Рис. 3.3. Обсяги внутрішнього ринку продукції ЛП у розрізі регіонів України, 2011 р.

Додаток К

Таблиця К.1

*Частки лісопромислової продукції регіону на внутрішньому ринку України
розраховано за формулою (2.4)*

Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
АР Крим	0,77	0,53	0,71	0,68	0,64	0,65	0,54	-0,22
Вінницька	0,97	0,80	1,31	1,76	1,97	2,13	1,98	1,02
Волинська	1,32	1,19	2,27	2,32	2,44	2,93	3,63	2,31
Дніпропетровська	7,07	4,28	4,87	6,59	7,30	7,00	7,58	0,51
Донецька	2,72	1,72	2,63	2,73	2,73	3,43	3,72	1,00
Житомирська	2,40	1,84	2,68	2,90	2,64	2,80	3,73	1,33
Закарпатська	1,95	1,02	1,43	1,43	1,31	1,16	1,03	-0,92
Запорізька	1,24	0,76	1,07	1,21	1,13	1,19	0,99	-0,25
Івано-Франківська	4,32	3,00	5,30	5,36	5,30	5,01	5,95	1,63
Київська	8,11	5,49	7,86	8,41	8,65	9,09	8,62	0,51
Кіровоградська	0,43	0,29	0,40	0,44	0,43	0,48	0,52	0,08
Луганська	3,51	2,28	3,28	2,97	3,28	3,94	4,28	0,78
Львівська	9,29	5,71	8,08	7,63	6,75	6,45	7,19	-2,09
Миколаївська	0,24	0,14	0,20	0,21	0,49	0,37	0,27	0,04
Одеська	1,35	0,95	1,33	1,35	1,27	1,30	1,12	-0,23
Полтавська	0,50	0,31	0,49	0,43	0,45	0,38	0,35	-0,15
Рівненська	3,30	2,55	3,66	3,06	3,02	3,11	3,30	-0,01
Сумська	0,77	0,54	0,77	0,81	0,70	0,62	0,58	-0,19
Тернопільська	0,88	0,64	0,92	0,90	0,89	0,77	0,75	-0,13
Харківська	6,79	4,38	6,26	6,86	6,82	7,62	7,25	0,46
Херсонська	0,51	0,57	1,32	1,53	1,42	1,06	1,83	1,32
Хмельницька	0,70	0,47	0,73	0,73	0,82	0,79	0,53	-0,17
Черкаська	3,71	2,34	3,26	2,57	2,62	2,37	2,35	-1,37
Чернівецька	0,84	0,52	0,74	0,59	0,55	0,46	0,45	-0,39
Чернігівська	3,50	2,29	3,05	3,16	3,55	3,82	3,71	0,20
м. Київ	27,72	19,35	28,05	26,20	26,63	24,88	21,80	-5,92
м. Севастополь	0,15	0,11	0,10	0,08	0,08	0,07	0,08	-0,07

Додаток Л

Таблиця Л.1

Частки фіксованої кількості регіонів розраховано за формулою (2.5)

Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
АР Крим	0,9	0,6	0,6	0,8	0,8	0,9	0,8	0,0
Вінницька	0,3	0,3	0,5	0,8	0,8	0,8	0,7	0,4
Волинська	1,1	0,9	1,2	2,3	2,4	2,6	3,1	2,1
Дніпропетровська	10,2	6,1	5,2	9,2	8,2	8,4	8,6	-1,6
Донецька	3,3	2,7	3,8	4,4	3,8	4,3	4,9	1,5
Житомирська	0,8	0,8	1,1	1,6	1,2	1,1	1,8	1,0
Закарпатська	0,3	0,1	0,0	0,4	0,3	0,3	0,6	0,3
Запорізька	1,2	1,0	1,0	1,2	1,1	1,2	1,2	0,0
Івано-Франківська	4,0	2,9	3,3	4,4	4,4	4,2	4,8	0,8
Київська	10,2	6,2	5,3	7,7	8,5	10,0	9,4	-0,7
Кіровоградська	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,0
Луганська	3,2	2,1	2,0	2,5	3,0	3,5	3,9	0,7
Львівська	8,0	4,9	4,0	6,4	6,0	5,6	6,6	-1,5
Миколаївська	0,4	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	-0,1
Одеська	1,8	1,3	1,3	2,3	2,2	2,4	2,6	0,8
Полтавська	1,0	0,6	0,7	0,9	1,0	0,9	0,7	-0,3
Рівненська	2,2	1,7	1,3	1,2	1,2	1,1	1,2	-1,0
Сумська	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	-0,1
Тернопільська	0,6	0,5	0,4	0,7	0,8	0,6	0,6	0,0
Харківська	9,5	6,6	6,2	7,9	8,1	8,7	8,7	-0,7
Херсонська	0,5	0,6	1,0	1,5	1,3	0,9	1,7	1,2
Хмельницька	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6	0,3	0,1
Черкаська	4,4	2,7	2,5	2,7	2,8	2,3	2,2	-2,2
Чернівецька	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	-0,2
Чернігівська	2,0	1,3	1,2	1,5	2,2	2,1	2,2	0,2
м. Київ	32,9	23,1	24,8	38,3	38,5	37,0	35,4	2,5
м. Севастополь	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0

Додаток М

Таблиця М.1

*Конкурентоспроможність (рівень монопольності) продукції ЛП на
внутрішньому ринку України розраховано за формулою 2.6
(індекс Херфінделя-Хіршмана)*

	Рік							Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
	2005	2006 р.	2007	2008	2009	2010	2011	
Україна	0,152	0,071	0,211	0,179	0,180	0,172	0,163	0,011

Додаток Н

Таблиця Н.1

Рівень конкурентоспроможності ЛП розраховано за формулою 2.7 (коефіцієнт Розенблюта)

2005 р.				2006 р.				2007 р.			
0,3292	м. Київ	1	0,3292337	0,2307	м. Київ	1	0,2307419	0,3697	Дніпропетровська	1	0,3697071
0,1021	Дніпропетровська	2	0,2041746	0,0659	Харківська	2	0,1318787	0,2478	м. Київ	2	0,4956879
0,1016	Київська	3	0,3047556	0,0617	Київська	3	0,1850413	0,0621	Харківська	3	0,1862168
0,0949	Харківська	4	0,3794191	0,0612	Дніпропетровська	4	0,2446968	0,0528	Київська	4	0,2113268
0,0804	Львівська	5	0,4021639	0,0492	Львівська	5	0,245962	0,0400	Львівська	5	0,200214
0,0442	Черкаська	6	0,2653474	0,0293	Івано-Франківська	6	0,1756314	0,0382	Донецька	6	0,2292717
0,0399	Івано-Франківська	7	0,2796411	0,0273	Черкаська	7	0,1913461	0,0328	Івано-Франківська	7	0,2299164
0,0335	Донецька	8	0,2679922	0,0265	Донецька	8	0,2123617	0,0250	Черкаська	8	0,1997487
0,0319	Луганська	9	0,2868956	0,0212	Луганська	9	0,1911548	0,0205	Луганська	9	0,1842735
0,0221	Рівненська	10	0,2212749	0,0165	Рівненська	10	0,1651344	0,0130	Одеська	10	0,130045
0,0197	Чернігівська	11	0,2161989	0,0134	Чернігівська	11	0,1478346	0,0125	Рівненська	11	0,1375465
0,0184	Одеська	12	0,220431	0,0125	Одеська	12	0,1500526	0,0123	Волинська	12	0,1477164
0,0124	Запорізька	13	0,1613378	0,0096	Запорізька	13	0,1247786	0,0118	Чернігівська	13	0,153268
0,0105	Волинська	14	0,1475764	0,0093	Волинська	14	0,1298159	0,0108	Житомирська	14	0,1506825
0,0098	Полтавська	15	0,1464247	0,0085	Житомирська	15	0,1273015	0,0099	Запорізька	15	0,1481412
0,0086	АР Крим	16	0,1375254	0,0063	Херсонська	16	0,1008805	0,0096	Херсонська	16	0,1531989
0,0084	Житомирська	17	0,1423821	0,0062	Полтавська	17	0,1055425	0,0071	Полтавська	17	0,1204142
0,0061	Тернопільська	18	0,1095564	0,0056	АР Крим	18	0,1015847	0,0058	АР Крим	18	0,1038996
0,0054	Херсонська	19	0,1028398	0,0048	Тернопільська	19	0,0906001	0,0049	Вінницька	19	0,0923721
0,0039	Чернівецька	20	0,0773438	0,0033	Вінницька	20	0,0653115	0,0044	Тернопільська	20	0,0880372
0,0035	Миколаївська	21	0,0745303	0,0020	Кіровоградська	21	0,0426749	0,0022	Хмельницька	21	0,0466486
0,0029	Кіровоградська	22	0,0643136	0,0019	Сумська	22	0,041936	0,0021	Кіровоградська	22	0,0462802
0,0029	Вінницька	23	0,0668769	0,0018	Чернівецька	23	0,041573	0,0020	Миколаївська	23	0,0453019
0,0029	Закарпатська	24	0,0686187	0,0017	Хмельницька	24	0,0410606	0,0016	Сумська	24	0,0378485
0,0022	Хмельницька	25	0,0550178	0,0012	Закарпатська	25	0,0288538	0,0008	Чернівецька	25	0,0201792
0,0018	Сумська	26	0,0467268	0,0009	Миколаївська	26	0,0240047	0,0002	Закарпатська	26	0,0053067
0,0008	м. Севастополь	27	0,0220841	0,0004	м. Севастополь	27	0,0117799	0,0002	м. Севастополь	27	0,0047895
	Україна		4,8006823		Україна		3,3259747		Україна		3,9380391
	I конкурентоспроможне		0,037037		Ik		0,037037		Ik		0,037037
	I розраховане		0,1162606		Ip		0,1769301		Ip		0,1454317
	I монопольне		1		Im		1		Im		1

Продовження таблиці Н.1															
2008 р.				2009 р.				2010 р.				2011 р.			
0,3826	м. Київ	1	0,382633	0,3854	м. Київ	1	0,385438	0,3701	м. Київ	1	0,370134	0,3539	м. Київ	1	0,35393
0,0924	Дніпропетровська	2	0,184899	0,0851	Київська	2	0,170288	0,1004	Київська	2	0,200738	0,0942	Київська	2	0,18836
0,0790	Харківська	3	0,237052	0,0815	Дніпропетровська	3	0,24455	0,0868	Харківська	3	0,260406	0,0874	Харківська	3	0,26225
0,0771	Київська	4	0,308369	0,0809	Харківська	4	0,323718	0,0839	Дніпропетровська	4	0,33541	0,0859	Дніпропетровська	4	0,34353
0,0641	Львівська	5	0,320307	0,0600	Львівська	5	0,300131	0,0556	Львівська	5	0,278122	0,0655	Львівська	5	0,3276
0,0441	Івано-Франківська	6	0,264447	0,0444	Івано-Франківська	6	0,266663	0,0428	Донецька	6	0,256778	0,0486	Донецька	6	0,29157
0,0437	Донецька	7	0,306213	0,0379	Донецька	7	0,265295	0,0419	Івано-Франківська	7	0,293555	0,0478	Івано-Франківська	7	0,33483
0,0271	Черкаська	8	0,216644	0,0303	Луганська	8	0,242227	0,0349	Луганська	8	0,279447	0,0388	Луганська	8	0,31068
0,0246	Луганська	9	0,221271	0,0280	Черкаська	9	0,251947	0,0256	Волинська	9	0,23013	0,0312	Волинська	9	0,28055
0,0234	Волинська	10	0,234111	0,0240	Волинська	10	0,23954	0,0237	Одеська	10	0,237225	0,0261	Одеська	10	0,26132
0,0228	Одеська	11	0,250618	0,0222	Одеська	11	0,24377	0,0229	Черкаська	11	0,251882	0,0221	Черкаська	11	0,24291
0,0158	Житомирська	12	0,189647	0,0218	Чернігівська	12	0,261884	0,0211	Чернігівська	12	0,253066	0,0218	Чернігівська	12	0,2618
0,0147	Чернігівська	13	0,191295	0,0131	Херсонська	13	0,169902	0,0120	Запорізька	13	0,155612	0,0184	Житомирська	13	0,23966
0,0145	Херсонська	14	0,20352	0,0120	Рівненська	14	0,168299	0,0112	Рівненська	14	0,156161	0,0174	Херсонська	14	0,24362
0,0125	Запорізька	15	0,187449	0,0119	Житомирська	15	0,178045	0,0107	Житомирська	15	0,160984	0,0122	Запорізька	15	0,18322
0,0117	Рівненська	16	0,187519	0,0110	Запорізька	16	0,175915	0,0091	Херсонська	16	0,1454	0,0116	Рівненська	16	0,18638
0,0089	Полтавська	17	0,152123	0,0100	Полтавська	17	0,170232	0,0089	АР Крим	17	0,150483	0,0084	АР Крим	17	0,14222
0,0084	АР Крим	18	0,1514	0,0084	АР Крим	18	0,151858	0,0087	Полтавська	18	0,156064	0,0072	Вінницька	18	0,12907
0,0078	Вінницька	19	0,148556	0,0084	Вінницька	19	0,159163	0,0080	Вінницька	19	0,151235	0,0071	Полтавська	19	0,13452
0,0068	Тернопільська	20	0,136448	0,0075	Тернопільська	20	0,15004	0,0058	Тернопільська	20	0,116037	0,0063	Закарпатська	20	0,12551
0,0036	Закарпатська	21	0,074857	0,0053	Хмельницька	21	0,110875	0,0055	Хмельницька	21	0,115935	0,0060	Тернопільська	21	0,12681
0,0035	Хмельницька	22	0,076969	0,0027	Кіровоградська	22	0,059651	0,0029	Кіровоградська	22	0,064518	0,0032	Кіровоградська	22	0,06984
0,0035	Миколаївська	23	0,080315	0,0025	Закарпатська	23	0,058238	0,0029	Закарпатська	23	0,066982	0,0031	Хмельницька	23	0,07046
0,0030	Сумська	24	0,072148	0,0023	Сумська	24	0,055847	0,0017	Миколаївська	24	0,039939	0,0021	Миколаївська	24	0,04986
0,0022	Кіровоградська	25	0,056237	0,0017	Миколаївська	25	0,04269	0,0013	Сумська	25	0,031914	0,0015	Чернівецька	25	0,03828
0,0013	Чернівецька	26	0,03388	0,0013	Чернівецька	26	0,034923	0,0011	м. Севастополь	26	0,02734	0,0012	м. Севастополь	26	0,03174
0,0007	м. Севастополь	27	0,018369	0,0002	м. Севастополь	27	0,005561	0,0007	Чернівецька	27	0,018614	0,0007	Сумська	27	0,01849
	Україна		4,887292		Україна		4,88669		Україна		4,804109		Україна		5,249
	Ік		0,037037		Ік		0,037037		Ік		0,03704				
	Ір		0,113966		Ір		0,113981		Ір		0,116168		Ір		0,10529
	Ім		1		Ім		1		Ім		1		Ім		1

Додаток П

Таблиця П.1

Оцінка спеціалізованості регіону (по продукції ЛП) розраховано за формулою (2.8)

Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
АР Крим	0,30	0,19	0,20	0,29	0,28	0,30	0,32	0,02
Вінницька	0,13	0,14	0,23	0,37	0,38	0,37	0,38	0,26
Волинська	0,71	0,66	0,88	1,74	1,79	1,92	2,34	1,63
Дніпропетровська	1,09	0,64	3,74	0,84	0,80	0,78	1,05	-0,04
Донецька	0,25	0,20	0,30	0,35	0,33	0,36	1,21	0,96
Житомирська	0,50	0,53	0,70	1,00	0,74	0,62	1,10	0,60
Закарпатська	0,19	0,08	0,01	0,26	0,18	0,21	0,42	0,23
Запорізька	0,27	0,21	0,21	0,28	0,27	0,30	0,52	0,24
Івано-Франківська	1,83	1,41	1,70	2,34	2,35	2,22	2,49	0,66
Київська	2,92	1,75	1,45	2,05	2,07	2,42	1,83	-1,09
Кіровоградська	0,19	0,14	0,15	0,15	0,18	0,20	0,26	0,07
Луганська	0,71	0,48	0,46	0,54	0,72	0,83	1,79	1,08
Львівська	2,07	1,25	1,03	1,71	1,52	1,45	1,53	-0,54
Миколаївська	0,16	0,04	0,10	0,17	0,08	0,07	0,13	-0,03
Одеська	0,39	0,27	0,28	0,46	0,42	0,48	0,44	0,05
Полтавська	0,24	0,15	0,18	0,25	0,27	0,21	0,23	-0,01
Рівненська	1,34	1,01	0,81	0,79	0,82	0,76	0,82	-0,52
Сумська	0,10	0,11	0,09	0,18	0,13	0,08	0,05	-0,05
Тернопільська	0,52	0,40	0,38	0,61	0,61	0,49	0,53	0,01
Харківська	1,63	6,59	1,02	1,26	1,25	1,44	1,51	-0,12
Херсонська	0,37	0,45	0,76	1,05	0,89	0,63	1,42	1,05
Хмельницька	0,12	0,10	0,13	0,21	0,31	0,33	0,18	0,06
Черкаська	2,17	1,36	1,32	1,34	1,37	1,11	1,29	-0,87
Чернівецька	0,40	0,19	0,09	0,14	0,14	0,08	0,18	-0,22
Чернігівська	1,14	0,82	0,74	0,94	1,36	1,34	1,46	0,32
м. Київ	1,88	1,32	1,31	2,14	2,08	2,04	1,16	-0,72
м. Севастополь	0,13	0,06	0,03	0,10	0,03	0,15	0,19	0,06

Додаток Р

Таблиця Р.1

Частка експортно-імпортних операцій у ВВП (ВРП) та зовнішньоторговельний оборот продукції ЛП розраховано за формулами (2.11), (2.12), (2.13)

Зовнішньоторговельний оборот ЛП									
	Рік								Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Україна	3,16	2,94	2,83	4,28	3,28	3,04	3,17	3,41	0,25

Торговельна відкритість імпорту ЛП									
	Рік								Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Україна	1,66	1,63	1,56	3,00	1,98	1,64	1,72	173	0,07

Торговельна відкритість експорту ЛП									
	Рік								Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Україна	1,51	1,31	1,27	1,28	1,31	1,40	1,45	1,68	0,17

Додаток С

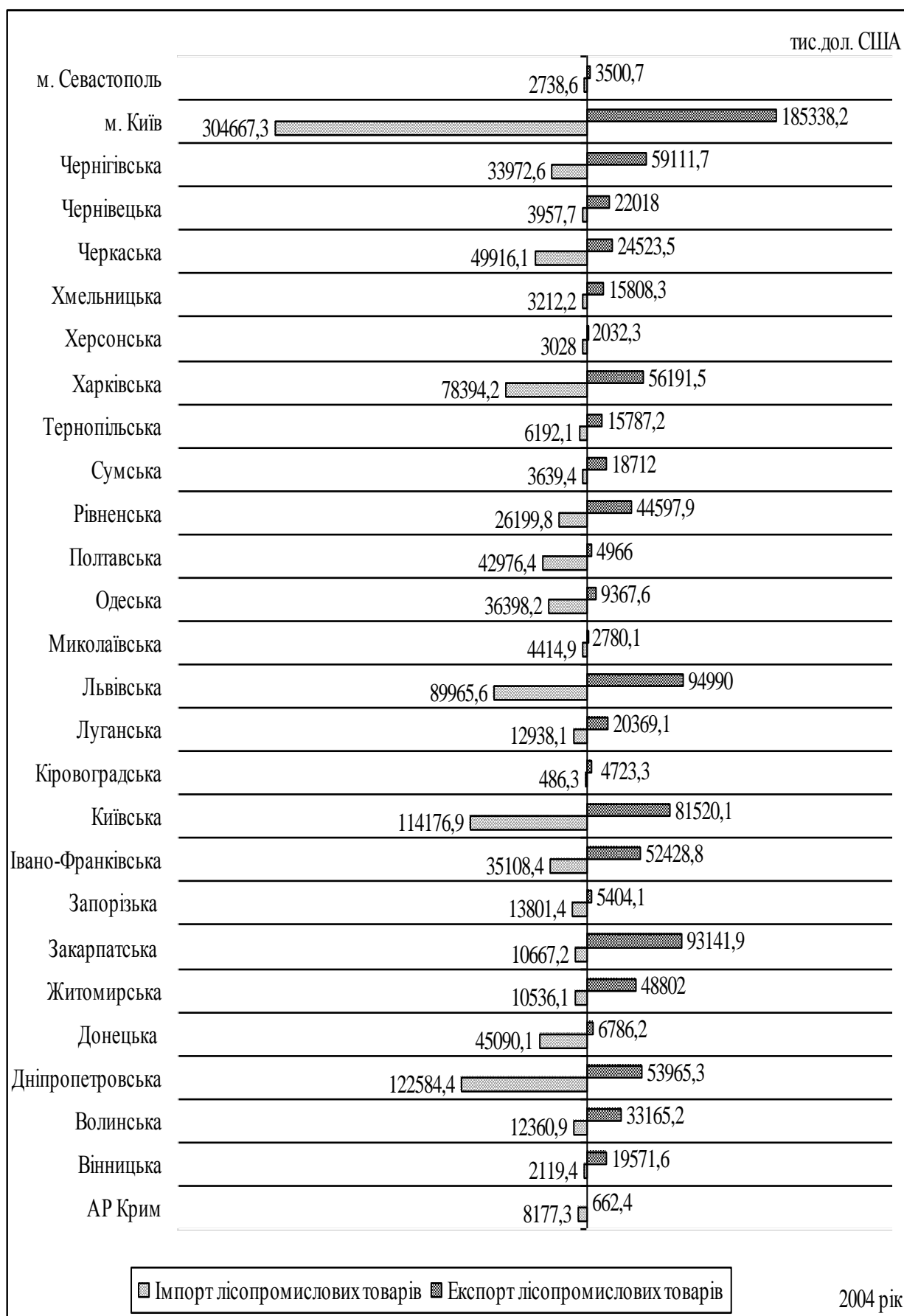

Рис. С.1. Обсяги зовнішньоторговельної діяльності лісопромислових товарів за 2004 р.

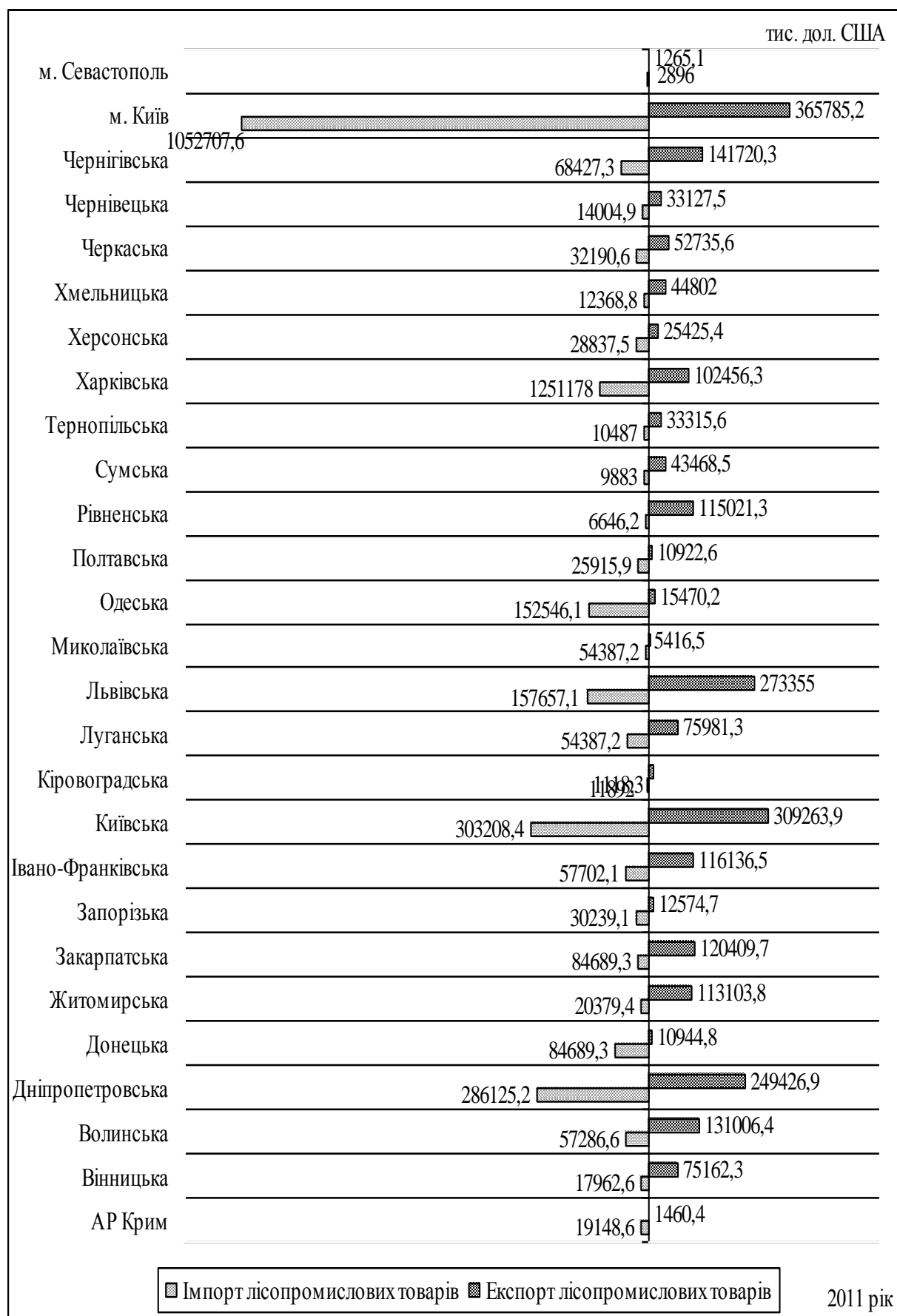

Рис. С.1. Обсяги зовнішньоторговельної діяльності лісопромислових товарів за 2011 р.

Додаток Т

Таблиця Т.1

Рівень відкритості регіонів щодо продукції ЛП розраховано за формулою (2.10)

Регіон Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Абсолютне відхилення 2011-2005 рр.
АР Крим	0,33	0,21	0,23	0,34	0,32	0,34	0,32	-0,01
Вінницька	0,14	0,16	0,26	0,42	0,44	0,42	0,38	0,24
Волинська	0,65	0,59	0,72	1,37	1,76	1,91	2,34	1,69
Дніпропетровська	1,89	1,01	5,94	1,30	0,97	1,02	1,05	-0,84
Донецька	0,53	0,36	0,49	0,82	0,79	1,01	1,21	0,68
Житомирська	0,54	0,60	0,79	1,15	0,76	0,65	1,10	0,56
Закарпатська	0,17	0,07	0,01	0,22	0,19	0,20	0,42	0,24
Запорізька	0,38	0,28	0,27	0,43	0,42	0,49	0,52	0,14
Івано-Франківська	2,16	1,59	1,99	2,62	2,56	2,25	2,49	0,34
Київська	2,22	1,36	1,16	1,59	1,76	1,98	1,83	-0,39
Кіровоградська	0,21	0,15	0,17	0,18	0,21	0,23	0,26	0,05
Луганська	1,29	0,99	0,81	1,91	0,99	1,45	1,79	0,50
Львівська	1,93	1,23	1,04	1,50	1,36	1,29	1,53	-0,40
Миколаївська	0,22	0,06	0,13	0,25	0,11	0,11	0,13	-0,09
Одеська	0,35	0,23	0,25	0,39	0,37	0,40	0,44	0,09
Полтавська	0,40	0,23	0,25	0,37	0,34	0,29	0,23	-0,17
Рівненська	1,32	0,98	0,86	0,86	0,89	0,80	0,82	-0,50
Сумська	0,13	0,13	0,11	0,23	0,16	0,09	0,05	-0,08
Тернопільська	0,52	0,42	0,40	0,61	0,62	0,50	0,53	0,01
Харківська	1,46	1,02	0,97	1,29	1,29	1,47	1,51	0,05
Херсонська	0,42	0,51	0,89	1,23	1,07	0,74	1,42	0,99
Хмельницька	0,12	0,10	0,14	0,22	0,32	0,33	0,18	0,06
Черкаська	2,25	1,50	1,53	1,44	1,56	1,32	1,29	-0,96
Чернівецька	0,38	0,19	0,10	0,15	0,15	0,08	0,18	-0,20
Чернігівська	1,17	0,90	0,82	1,07	1,41	1,40	1,46	0,29
м. Київ	1,23	0,82	0,84	1,18	1,33	1,23	1,16	-0,06
м. Севастополь	0,14	0,07	0,03	0,12	0,03	0,16	0,19	0,05

Додаток У

Для дослідження взаємозв'язку між внутрішнім ринком та інвестиціями, оптовою торгівлею і основними засобами було застосовано кореляційно-регресійний метод (з допомогою використання пакету статистичного аналізу Excel).

Вихідні дані

Рік	Внутрішній ринок (Y)	Інвестиції (X1)	Оптова торгівля (X2)	Основні засоби (X3)
2005	16640,7	1453,0	5886,7	5906,0
2006	28387,6	2046,0	6405,1	6736,0
2007	34600,1	2841,0	6944,3	8537,4
2008	32126,5	3326,0	8292,1	10820,5
2009	30242,3	2793,0	7070,5	13185,0
2010	35717,0	2749,0	7486,2	16956,6
2011	41397,6	3455,3	8148,2	18045,5
2012	42320,5	3718,3	8472,2	20242,2

Регресійний аналіз

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,898835257
R-квадрат	0,807904819
Нормированный R-квадрат	0,519762049
Стандартная ошибка	4787,434621
Наблюдения	6

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	192787751,4	64262583,79	2,803835117	0,273826664
Остаток	2	45839060,51	22919530,25		
Итого	5	238626811,9			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>
Y-пересечение	29581,13674	31282,74568	0,945605512	0,444162309	-105017,6544	164179,9278
Переменная X 1	13,30521956	9,061427043	1,468336003	0,279743604	-25,68295424	52,29339336
Переменная X 2	-5,559103585	7,475518202	-0,743641235	0,534587695	-37,72366238	26,60545521
Переменная X 3	0,512313462	0,663675474	0,771933696	0,52088744	-2,34325163	3,367878553

Розрахунки

Рік	Внутрішній ринок (Y)	Інвестиції (X1)	Оптова торгівля (X2)	Основні засоби (X3)	$Y_{\text{норм.}} = 13,305 \cdot X1 - 5,559 \cdot X2 + 0,512 \cdot X3 + 29581,137$	$Y_i - Y_i(\text{норм.})$
2005	16640,7	1453,0	5886,7	5906,0	19213,0	-2572,3
2006	28387,6	2046,0	6405,1	6736,0	24645,8	3741,8
2007	34600,1	2841,0	6944,3	8537,4	33148,4	1451,7
2008	32126,5	3326,0	8292,1	10820,5	33277,8	-1151,3
2009	30242,3	2793,0	7070,5	13185,0	34187,9	-3945,6
2010	35717,0	2749,0	7486,2	16956,6	33222,8	2494,2
2011	41397,6	3455,3	8148,2	18045,5	39497,4	1900,2
2012	42320,5	3718,3	8472,2	20242,2	40128,5	2192,0
2013	Прогноз	3981,4	8796,3	22438,9	45143,5	
2014		4244,4	9120,3	24635,6	47966,6	

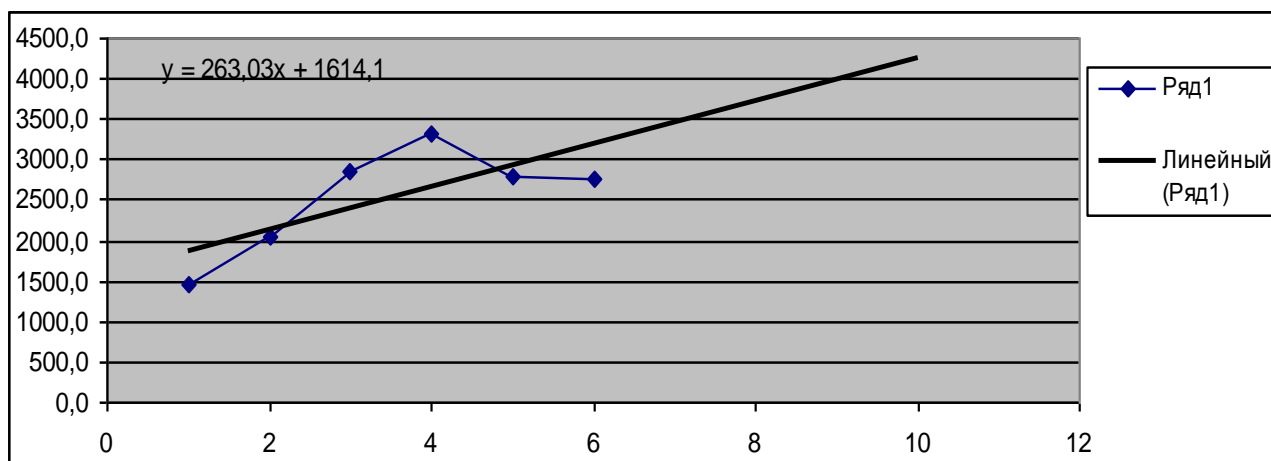
Прогноз			
Рік	$y = 263,03x + 1614,1$	$324,03x + 5880$	$2196,7x + 2668,6$
	Інвестиції (X1)	Оптова торгівля (X2)	Основні засоби (X3)
2013	3981,4	8796,3	22438,9
2014	4244,4	9120,3	24635,6
$Y_{\text{норм.}} = 13,305 \cdot X1 - 5,559 \cdot X2 + 0,512 \cdot X3 + 29581,137$			
2013	45143,5		
2014	47966,6		

Вихідні дані

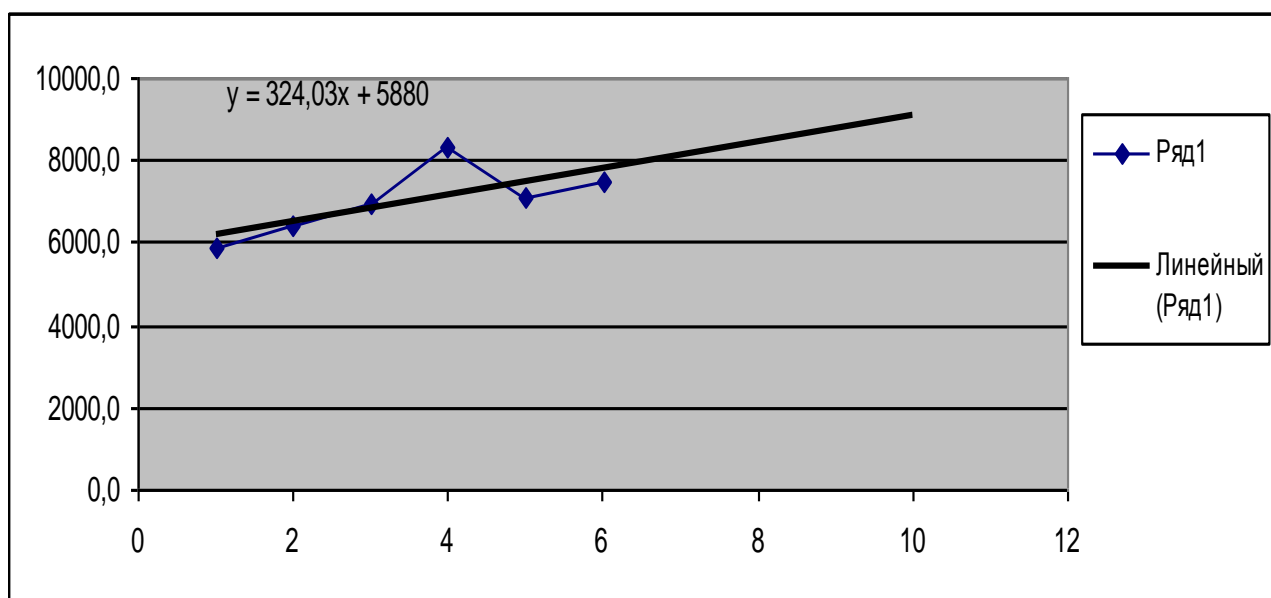
Вихідні дані	Рік	Внутрішній ринок (млн грн)
	2005	16640,7
	2006	28387,6
	2007	34600,1
	2008	32126,5
	2009	30242,3
	2010	35717,0
	2011	41397,6
	2012	42280,5
Прогноз	2013	45093,5
	2014	47907
$y = 2813,5x + 19772$		

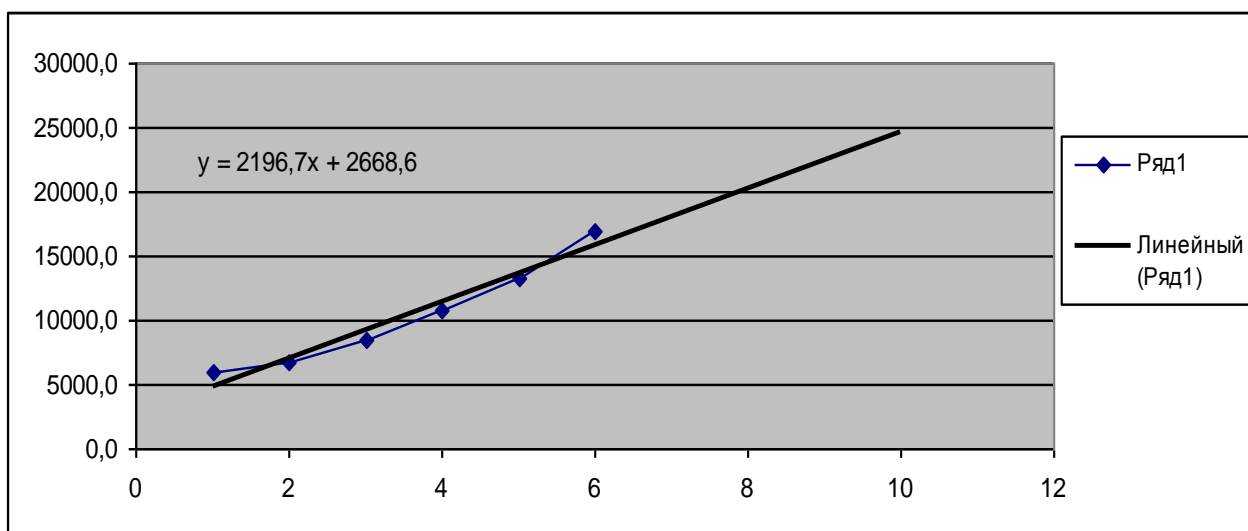
Регресійний аналіз – інвестиції

Регресійний аналіз – оптова торгівля

Регресійний аналіз основні засоби

Додаток Ф

Таблиця Ф.1

Управлінські функції розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП

Назва відомства	Характеристика
Міністерства економічного розвитку і торгівлі України: 1. Департамент макроекономічної політики, стратегічного планування та прогнозування: відділ державних цільових програм.	Розробка програмних і прогнозних документів економічного, соціального та екологічного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП України; проведення аналізу стану та тенденцій економічного і соціального розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП України та аналізу стану конкурентоспроможності внутрішнього ринку продукції ЛП України, визначення напрямів діяльності та розробка заходів щодо її підвищення.
2. Департамент регіональної політики: відділ середньо- та довгострокового планування розвитку регіонів; відділ державних програм і проектів розвитку територій.	Формування та забезпечення реалізації разом з іншими центральними органами виконавчої влади державної політики щодо регіонального розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади у цьому напрямі та сприяння комплексному соціально-економічному розвитку регіонів.
3. Департамент розвитку реального сектора економіки: відділ розвитку транспортно-дорожньої інфраструктури, транспорту та зв'язку; відділ цінової та тарифної політики на ринках природних монополій; відділ екологічної політики.	Формування та реалізація державної політики у сфері економічної конкуренції та обмеження монополізму на внутрішньому ринку продукції ЛП, сприяння розвитку конкурентних відносин; участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики з питань розвитку, транспортно-дорожньої інфраструктури, транспорту та зв'язку; участь у формуванні державної політики економічного і соціального розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП, розробленні механізмів її реалізації, прогнозів економічного і соціального розвитку на середньо- та короткостроковий періоди; участь у розробці та забезпеченні реалізації основних напрямів стратегії державної еколого-економічної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального і невиснажливого природокористування, екологічної безпеки розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.
4. Департамент зовнішньоекономічної діяльності: відділ політики та інструментів розвитку зовнішньої торгівлі; відділ розвитку експорту товарів та послуг.	Здійснення аналізу ефективності експорту та імпорту товарів ЛП і підготовка пропозицій щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів, розроблення рекомендацій для галузей ЛП з урахуванням кон'юнктурних змін на внутрішньому та зовнішньому ринках; координація роботи із запровадження та реалізації механізму державної підтримки експорту продукції ЛП; розроблення пропозицій щодо пріоритетних напрямів розвитку зовнішньої торгівлі та вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні; здійснення відповідно до законодавства ліцензування експорту, імпорту продукції ЛП; прийняття нових законодавчих актів щодо механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Продовження таблиці Ф.1	
5. Департамент технічного регулювання.	Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, управління якістю та реєстрації державної системи сертифікації у ЛП. Розробляє та бере участь в опрацюванні нормативно-правових і нормативних актів у сфері стандартизації ЛП; забезпечує реалізацію заходів щодо гармонізації розроблюваних національних стандартів з відповідними міжнародними (регіональними) стандартами; організовує розроблення проектів нормативно-правових актів у сфері систем управління ЛП; розробляє проекти нормативно-правових актів щодо державної підтримки впровадження систем управління ЛП відповідно до вимог національних і міжнародних стандартів; надає пропозиції щодо сприяння розробленню і впровадженню систем управління якістю в органах виконавчої влади ЛП; організовує інформаційне забезпечення органів виконавчої влади.
6. Департамент розвитку торгівлі: відділ політики, інфраструктури та регіонального розвитку внутрішньої торгівлі; відділ аналізу та прогнозування розвитку внутрішньої торгівлі; відділ з питань захисту прав споживачів; відділ з питань державного ринкового нагляду; відділ з питань інформаційного забезпечення у сфері державного ринкового нагляду.	Забезпечення формування державної політики у сфері торгівлі шляхом: підготовки пропозицій щодо пріоритетних напрямів розвитку та реформування сфери внутрішньої торгівлі продукцією ЛП, заходів, спрямованих на покращення торговельного обслуговування населення та внутрішнього ринку. Забезпечення реалізації державної політики у сфері торгівлі продукцією ЛП і проведення аналізу та прогнозування розвитку внутрішньої торгівлі шляхом: розроблення прогнозних показників розвитку сфери внутрішньої торгівлі, формування і координації виконання програм розвитку внутрішньої торгівлі та інших окремих заходів щодо стимулювання розвитку торгівлі продукцією ЛП; здійснення моніторингу та аналізу стану внутрішньої торгівлі і тенденцій розвитку внутрішнього ринку продукції ЛП.
7. Департамент інформаційних технологій: відділ супроводження інформаційних ресурсів.	Визначення пріоритетних напрямів, заходів і завдань інформатизації на внутрішньому ринку продукції ЛП; організація, координація та контроль за формуванням і виконанням державних програм, пов'язаних з інформатизацією внутрішнього ринку; забезпечення розвитку і впровадження сучасних інформаційних технологій, систем технічного захисту інформації в структурних підрозділах внутрішнього ринку; організація та виконання своєчасного ремонту, модернізації, сервісного обслуговування засобів і систем обчислювальної техніки, оргтехніки та систем зв'язку. Забезпечення обчислювальною технікою, необхідними матеріалами, програмним забезпеченням структурних підрозділів внутрішнього ринку продукції ЛП; організація роботи локальних мереж, інформаційних систем та її структурних підрозділів із забезпечення розподіленого доступу до інформаційних ресурсів структурних підрозділів.

Продовження таблиці Ф.1		
Міністерство промислової політики України		Внесення пропозицій щодо формування та реалізації державної промислової політики, визначення пріоритетних напрямів розвитку промисловості, науково-технічного потенціалу промислового сектора економіки та підготовка пропозицій щодо вдосконалення механізму державного регулювання функціонування ЛП; здійснення фінансово-економічного аналізу стану і тенденцій розвитку галузей ЛП; розробка прогнозів щодо розвитку промислового виробництва; участь у розробці та впровадженні технічних регламентів і стандартів на промислову продукцію в галузях ЛП; внесення пропозицій щодо розвитку систем стандартизації, метрологічного забезпечення розробки та виробництва продукції, створення сучасних методів і засобів вимірювань і контролю показників якості продукції ЛП.
Міністерство екології та природних ресурсів 1. Департамент екологічної безпеки.		Формування механізмів і забезпечення реалізації державної природоохоронної політики у галузях ЛП, регулювання екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки України.
2. Департамент охорони природних ресурсів.		Формування та реалізація державної політики підприємств ЛП у сфері раціонального використання, відтворення рослинного світу, відтворення та охорони земель, збереження, відтворення і невиснажливого використання біо- та ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі; охорони та відтворення вод (поверхневих, морських), раціонального використання водних ресурсів.
Міністерство аграрної політики та продовольства України 1. Державне агентство лісових ресурсів України.		Здійснення державного управління в галузі ведення лісового господарства, а також державного контролю за додержанням законодавства з ведення лісового господарства; здійснення державного управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду в лісах підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління; організація ведення лісовпорядкування; ведення державного лісового кадастру та облік лісів; здійснення моніторингу ґрунтів з метою вирощування продуктивних лісових насаджень.
2. Державне агентство земельних ресурсів.		Здійснення державного управління в галузі ведення земельних ділянок, а також контролю за додержанням законодавства.
Міністерство соціальної політики України		Формування державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій для населення, координація розроблення проектів прогнозів і державних програм з питань соціальної політики; формування і реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття.

	Продовження таблиці Ф.1
Міністерство інфраструктури Державна служба автомобільних доріг України.	Підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері дорожнього господарства та забезпечення її реалізації; розробка і реалізація стратегії розвитку дорожнього господарства; підготовка та організація виконання питань, що належать до його компетенції, державних програм розбудови транспортних коридорів, забезпечення надійного і безпечного руху автомобільними дорогами загального користування, вдосконалення і забезпечення розвитку дорожнього господарства; здійснення відповідно до законодавства державного регулювання і контролю у сфері дорожнього господарства, державного управління автомобільними дорогами; організація будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, відповідного інженерного облаштування, об'єктів дорожнього сервісу та інших споруд.
Міністерство освіти України	Визначення перспективних і пріоритетних напрямів розвитку з питань освіти і науки, інновацій та інформатизації, інтелектуальної власності; забезпечення розвитку освітнього, наукового, інноваційного, інформаційного потенціалу України, інтелектуальної власності. Підготовка фахівців у сфері лісопромислового виробництва. Підготовка спеціалізованими навчальними закладами, проектно-конструкторськими станціями та науково-дослідними інститутами, які забезпечують розробку нових проектів, що використовуються у виробництві для поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції ЛП.
Міністерство доходів і зборів України	Здійснення контролю за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків і зборів підприємствами ЛП, контролю за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності ЛП і ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, а також торгових патентів.
Антимонопольний комітет України	Здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів ЛП перед законом і пріоритету права споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів ЛП і регулюванням цін на продукцію, що виробляються і реалізуються ЛП; сприяння розвитку добросовісної конкуренції; методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

Наукове видання

Попадинець Назарій Миколайович

**Внутрішній ринок продукції
лісової промисловості України:
проблеми та напрями розвитку**

Монографія

Літературний редактор
Мирослава Попадинець

Комп'ютерний макет
Назарій Попадинець

*Підписано до друку 08. 01. 2014 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк на різнографі.
Умов. друк. арк. 10.58. Наклад 300 прим. Зам. № 1/01*

*Друк: Колективне підприємство «Палітурник»
Свідоцтво № 378675 від 17. 12. 1997 р.
м. Львів, вул. Руська, 20
тел. : (032) 235-58-78*